

**УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА**

Борис Љ. Бурсаћ

**Врсте и актери исламистичког екстремизма
у Нигерији почетком 21. века**

докторска дисертација

БЕОГРАД, 2020. године

**UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF POLITICAL SCIENCE**

Boris Lj. Bursać

**Types and actors of Islamist extremism in
Nigeria at the beginning of the 21st century**

Doctoral Dissertation

BELGRADE, 2020. year

Ментор:

Проф. др Драган Симеуновић, редовни професор, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука

Чланови комисије:

Проф. др Драган Симић, редовни професор, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука

Проф. др Драгана Коларић, редовни професор, Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд

Проф. др Ивана Дамњановић, ванредни професор, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука

Датум одбране:

ИЗЈАВЕ ЗАХВАЛНОСТИ

Мајци, јер све што јесам дугујем њој. Породицама Бурсаћ, Ступар и Петровић за безусловну љубав и подршку.

Пријатељима јер су увек били ту.

Факултету политичких наука, као познатом и светски признатом образовно и научно истраживачком центру, који је у великој мери обликовао мој академски пут. Професорима, асистентима и колегама од којих сам и са којима сам учио.

Велика захвалност ментору, професору Драгану Симеуновићу, са којим сам сарађивао на мастер, специјалистичким и наравно докторским студијама. Хвала за сваку научену лекцију, на уложеном труду и времену, част је бити један од студената које сте ви подучавали.

Професорки Ивани Дамњановић, која ми је неуморно и увек излазила у сусрет.

У Београду,

Врсте и актери исламистичког екстремизма у Нигерији почетком 21. века

Сажетак

Предмет истраживања ове дисертације претежно се односи на анализу врста и актера исламистичког екстремизма у Нигерији почетком 21. века. Посебан акценат стављен је на узроке настанка екстремистичких и терористичких организација попут Исламског покрета Нигерије, Боко Харам, Кала-Катоа, Дарул-ислама, покрета Ахмадија и многих других. Истраживаћемо како најдоминантније теорије објашњавају стање у Нигерији и како гледају на појаву екстремистичких групација а као главни ослонац послужиће нам постколонијална перспектива.

Приступ истраживању је претежно квалитативан и има теоријски карактер јер ћемо се претежно ослањати на теоријску анализу свих могућих извора који који су се са различитог аспекта бавили узроцима настанка екстремизма и врстама и актерима исламског екстремизма у Нигерији.

С обзиром да је настанак и еволуција појединих екстремистичких и терористичких организација које ћемо помињати у овом раду а међу којима је и најугицајнија Боко-Харам и даље обавијено велом мистерије, и да смо у самом наслову истраживања јасно дефинисали временско одређење предмета наш задатак би био да обухватимо период од 2001. године до актуелног тренутка.

Када говоримо о резултатима овог истраживања можемо рећи да су они довели су до јасне идентификације и дескрипције водећих врста исламистичког екстремизма у Нигерији. Аутор их сврстава у четири групе: сунитски, шитски, екстремизам муслиманске заједнице Ахмадија и екстремизам кураниста. Такође аутор указује на мањкавости водећих теорија које нуде разнолика објашњења о појави овог феномена на територији Нигерије и одговор тражи у великом утицају колонијализма а касније и постколонијалног наслеђа на стварање услова за појаву екстремних и терористичких групација у Нигерији.

Кључне речи: тероризам, екстремизам, исламистичке организације, колонијализам, религија, Нигерија, Боко Харам

Научна област: политичке науке

Ужа научна област: политичка теорија

УДК: 327.56:316.48 (28:669)

Types and actors of Islamist extremism in Nigeria at the beginning of the 21st century

Summary

The subject of this research is mainly related to the analysis of the types and actors of Islamist extremism in Nigeria at the beginning of the 21st century. Special emphasis was placed on the causes of the emergence of extremist and terrorist organizations such as the Islamic Movement of Nigeria, Boko Haram, Kala-Kato, Darul-Islam, the Ahmadiyya movement and many others. We will explore how the most dominant theories explain the situation in Nigeria and how they view the emergence of extremist groups, and we will use the postcolonial perspective as our mainstay.

The approach to the research is mostly qualitative and has a theoretical character because we will rely mainly on a theoretical analysis of all possible sources, which from different aspects dealt with the causes of extremism and the types and actors of Islamic extremism in Nigeria.

Given that the emergence and evolution of certain extremist and terrorist organizations that we will mention in this research, among which the most influential is Boko-Haram, is still shrouded in mystery, and that we have clearly defined the timing of the subject in the title of the research, our task would be to cover the period from 2001 to the present moment.

When we talk about the results of this research we can say that they have led to a clear identification and description of the leading types of Islamist extremism in Nigeria. The author classifies them into four groups: Sunni, Shiite, Ahmadiyya and Qur'anic extremism. The author also points out the shortcomings of leading theories that offer various explanations about the appearance of this phenomenon on the territory of Nigeria, and seeks the answer in the great influence of colonialism and later postcolonial heritage on creating conditions for the emergence of extreme and terrorist groups in Nigeria.

Key words: terrorism, extremism, Islamist organizations, colonialism, religion, Nigeria, Boko Haram

Scientific field: political sciences

Scientific subfield: political theory

UDC: 327.56:316.48 (28:669)

Садржај

Error! Bookmark not defined.

1 Увод

У протеклим деценијама регија Западне Африке прошла је кроз многе турбулентне промене, а Нигерија није изузетак у овом смислу. Нигерија је комплексно друштво са око педесет и пет различитих етничких група, пет стотина различитих језика и брзим растом популације са преко 180 милиона становника у 2016. години (United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2017). Спајање ових различитих група у заједнички ентитет представљало је озбиљан проблем још од стварања модерне државе 1914. године, који су британски колонијални владари решавали употребом силе у стварању јединствене нације од различитих етничких и верских група (NPC Nigeria and ICF International, 2014).

Религија има важно место у нигеријском друштву, јер приближно половину становништва чине муслимани а другу половину хришћани при чему су северни делови земље, у којима живи муслиманско становништво значајно сиромашнији од јужних делова земље које насељава хришћанско становништво (Council on Foreign Relations, 2015). Подељеност земље у верском, етничком и економском смислу водила је верској идеолошкој индоктринацији и манипулацијама исламском религијом, због чега не зачуђује да је већина конфликта и немира у Нигерији имала и има, изражену верску димензију.

Догађања током последње деценије у Нигерији сведоче о оживљавању неколико исламских секти које траже политичке и верске реформе у земљи. Ове групе укључују, између осталог, Исламски покрет Нигерије, Боко Харам, Кала-Като, Дарул-ислам, покрет Ахмадију, Кадирију, Тијанију, салафисте групе Изала и Ансару. Неке од ових секти припадају умереним муслиманима, док друге заговарају насиље и не устручавају се чак ни од предузимања терористичких активности у реализацији својих циљева. У Баучију, у децембру 2009. године, насилни сукоб између владиних снага безбедности и фракције милитантне исламске групе познате под називом Кала Като, резултирао је са неколико десетина мртвих, укључујући више од двадесеторо деце. Слична ситуација поновила се у октобру 2015. године, када су нигеријске снаге безбедности ушле у џамију у месту Окене, када су припадници муслимаске секте Ал-Сунах запуцали на војнике који су у џамији открили залихе ватреног оружја (Döggie Peter , 2015). Не треба занемарити ни секте попут Изала покрета, која, иако не очигледно насилна, може бити окарактерисана као екстремистичка с обзиром на убедљив приступ исламској евангелизацији и историји насилних сукоба са суфистима и учешћем у нарушавању јавног реда и мира (Abimbola Adesoji, 2011). Међутим, оно што се показало као један од највећих безбедносних изазова у Нигерији било је појављивање радикалне исламистичке групе Боко Харам, која се недавно заклекла на верност Исламској држави и чији се утицај полако шири изван граница Нигерије. Боко Харам представља једну екстремистичко - исламистичку организацију која се залаже за увођење строгих исламских принципа и тежи исламизацији целе Нигерије. Наравно пошто је екстремна организација она то ради на један изузетно екстреман начин дакле кроз насилне активности као што су киднаповања, самоубилачки напади и убиства. Нигерија је врло плодно поље за овакве екстремне појаве, па појава Боко Харам-а није толико изненађујућа. У историји Нигерије имали смо и Маитаистине нереди у северној Нигерији 1980. године који су однели хиљаде живота, Кано побуну 1982. године, Илорин кризу из 1986. године и многе друге. Дакле видимо да екстремна деловња нису новост у Нигерији али оно што није виђено то је свакако нова, односно изразито већа димензија насиља коју спроводи нико други до Боко Харам. Ова организација се дрзнула да тражи увођење шеријатског закона не само на северном делу Нигерије коју насељавају муслимани већ у целој земљи. Овај захтев Боко

Харам-а отворио је Пандорину кутију из које је су искочиле етно-религијска криза и агитација побуњеничких група.

Можемо рећи да је Боко Харам почела као мала исламска организација која је пружала неке социјалне услуге и залагала се за увођење строгих исламских закона али је захвљујући својим екстремно насилним активностима уздрмала власт и довела до тога да је постала егзистенцијална претња постојању и јединству Нигерије. Процењује се да је од 2011. године више од 37.000 људи убијено у терористичким активностима Боко Харам, који је у једном моменту контролисао око 20% нигеријске територије (Council on Foreign Relations, 2018), а ако овоме придодемо успостављање веза са Исламском државом и претходним везама са Ал Каидом, Ал-Шабаабом и другим терористичким организацијама, не зачујуће што се Боко Харам посматра као једна од најсмртоноснијих исламистичких секти у субсахарском региону (Suranjan Weeraratne, 2015).

Терористичка пракса Боко Харам укључује отмице цивила, силовања и терор, што је довело до расељавања више од 2,1 милиона људи (Human Rights Watch, 2016). С обзиром да на присутност разноврсних екстремистичких исламских секти у Нигерији, проблем који даље треба истраживати јесу кључни актери и врсте исламског екстремизма у Нигерији. Најопаснија форма екстремизма у свету самим тим и у Нигерији је тероризам. У јеку овдашњих, пре свега трагичних догађаја са сигурношћу можемо рећи да не постоји, ни једна насељена територија на кугли земаљској која је имуна на тероризам. „Иако корени тероризма сежу далеко у прошлост, тероризам је производ модерног доба а његови узроци и мотиви су различити“ (Bursać Boris, Glumac Stanislav, 2017) . Тероризам данас можемо посматрати као један светски проблем јер представља својеврсан рефлекс или начин деловања који најчешће користи насиље како би изазвао страх а ако се у све још умеша јавност он се као појавни облик у једној средини никад не изолује, већ се шири на друге просторе и изузетно га је тешко зауставити. Тероризам је дакле условљен постојањем терористичке организације, као колектива, затим човека као појединца и наравно непосредних актера тероризма. Насиље које има обележја тероризма, апсолутно је део политике јер представља својеврсан вид комуникације између субјеката како на међународном тако и на регионалном односно националном нивоу.

Религија, такође има јако битну улогу у тероризму, можда је она кроз историју била та која је обуздавала зараћене стране и сузбијала агресију али као један мултидимензионалан феномен религија посредно или непосредно постаје узрок и повод разних облика насиља па и тероризма. У земљама у којима је ислам доминантна религија, ислам представља један изузетно важан чинилац државне власти и наравно друштвеног живота те стога многи верски покрети фондиран на исламу предузимају акте насиља све у циљу заштите ове религије од страних – прозападних утицаја.

У време глобализације и наравно пораста асиметричности моћи недржавни субјекти оставрују значајну улогу те често прибегавају терористичким актима као би спровели своје зацртане политичке циљеве. Исламски екстремизам у Нигерији, који се у својој најопаснијој форми манифестује кроз тероризам, не треба само да представља извор забринутости за владу Нигерије већ и за целу међународну заједницу, поготову након напада на седиште УН у Абуџи 2011. године. Проблем на који наилазимо при анализи актера исламистичког екстремизма у Нигерији јесу управо дијаметрално различита мишљења о узроцима настанка и коренима тероризма у Нигерији. Један општи став је да је Нигерија слаба и “неуспела држава” која се придружује државама попут Сомалије, Авганистана, Пакистана, Јемена, Судана и Ирака, и као таква Нигерија преставља својеврсно уточиште за терористичке и екстремистичке групације. Не постоји универзална дефиниција „слабе/крхке или несупеле државе“ (*failed state*) али постоје основне карактеристике „неуспеле државе“ као што су

немогућност обављања основних функција државе и неспособност задовољења основних потреба њених грађана попут безбедности и владавине права.

Како наводи Томас Магштадт у свом делу „*Understanding Politics: Ideas, Institutions, and Issues*“ крхка стања државе су у суштини дисфункционална стања где је влада изузетно репресивна или слаба и није у стању да одржава ред и закон. У таквој држави грађани су склони великој непослушности. Самим тим оваква држава представља идеално тле за развој екстремистичких па самим тим и терористичких деловања. Али питање које нам се само намеће је како је дошло до неуспелости државе. Ову карактеристику „крхкости“ можемо везати управо за доба колонијалне владавине када су због економских или административних циљева колонијалних владара, различите етничке групе бескомпромисно удружене у структуру која нам је данас позната као Нигерија. Амалгамација из 1914. године, створила је културно вештачку и подељену нигеријску државу, и готово ништа није учињено на неговању јединствене нигеријске нације (Osaghae and Suberu, 2005).

Са друге стране имамо ставове неких научника и истраживача који сматрају да је тероризам у Нигерији уско везан за религију односно да представља производ покушаја неких лидера северних држава Нигерије да владају и исламизују читаву земљу. Тако на пример Идахоса наводи да је разлог насиља које спроводи Боко Харам у ствари намера да се закони шеријата схвате и усвоје као државни (Idahosa Osaretin, 2015). Агбибоа у свом делу „*Living in Fear: Religious Identity, Relative Deprivation and the Boko Haram Terrorism*“ уводи проблем хетерогености нигеријске популације. Нигеријска популација се према њему може разликовати на основу религије или етничке припадности при чему је религијска идентификација преовлађујућа. Самим тим стварање стереотипних претпоставки између етничких и верских припадности изазива многе дискриминаторне праксе, које могу довести до сукоба. Талас "студија тероризма" које су узеле маха након 11. септембра налазе своје упориште управо у религији односно религијском фундаментализму и његовом ширењу у модерној секуларној држави. Ова истраживања довела су до бројних студија и поновног оцењивања улоге религије у савременом друштву. Таква истраживања омогућила су продуктивно преиспитивање модерних категорија попут секуларности/световности и политика попут мултикултурализма које се све учесталије користе у глобалним друштвима, али она не испитују историјски контекст којим је феномен попут тероризма прожет, поготово у Африци и друштвима какво је и Нигерија.

Дискусије о секуларизацији и религијском фундаментализму и њиховим везивањем за тероризам, тотално је скрајнут историјски контекст који би могао да пружи одговор на стање у Нигерији. Наиме, фокусирајући се на историју колонијализма Бомер и Мортон у свом есеју „*Terror and the Postcolonial*“ тврде да претходне студије нису узимале у обзир колонијалне и терористичке облике које садржи савремени империјализам и додају да постколонијални приступ тероризму не брани терористе и њихове акте већ покушава да прикаже другачије виђење тероризма и узроке његовог настанка од тренутно водећег религијског. Такође и Тојин Фалола у свом делу „*Colonialism and Violence in Nigeria*“ узроке насилних активности у Нигерији, као што је Јос криза или насиље у делти Нигера, приписује колонијализму односно постколонијализму. Становништво Нигерије је још за време колонијалне власти било склоно извршити неки акт насиља као одговор на експлоатациону колонијалну политику где као пример имамо Аба немире или Екумеку побуну у којима је герилски облик отпора коришћен против британске окупације Нигерије. Шта их то данас спречава да опет пруже отпор уколико се осећају окупирано или експлоатисано. Некада су постојали закони о коришћењу колонијалног земљишта и природних ресурса, а данас постоје слични уговори о извлачењу природних ресурса тачније нафте и онда па и данас они представљају предмет спора и извор су сталних сукоба. Данас можда не постоји колонијални владар али постоји империјалистичка мултинационална корпорација која и даље

експлоатише природне ресурсе Нигерије и која може бити евентуална мета односно извор сукоба.

У транзицији од традиционалног до савременог система друштвено-економске и политичко-војне зависности, колонијална владавина у Африци и одржавање европског империјализма довели су до дезорганизације традиционалног афричког друштва и сиромашења становништва, једва пружајући могућности Афричким државама да преживе као независне државе у модерној међународној политици и дипломатији. Доказ овој тврдњи је чињеница која каже да су се између 1947. и 1959. године, нигеријски национални лидери из различитих регионалних, етничких и верских заједница редовно окупљали на разним конференцијама и седницама како би мапирали заједничку будућност. Током ових интеракција и у првих неколико година након независности 1960. године, ефекти колонијалног уједињења манифестовали су се као наизглед непоправљиве разлике у тежњама, приоритетима и визијама. Колико су дубоки били ти верски и етнички антагонизми говори и изјава где је један нигеријски националистички лидер из Северне Нигерије прогласио Нигерију "грешком из 1914. године", док је истакнута јужна нигеријска хришћанска националистичка фигура назвала Нигерију "само географским изразом" (Ochonu Moses, 2014). Такође још један проблем у анализи, изналажењу решења и предвиђањима даљег развоја исламског екстремизма и тероризма у Нигерији од стране међународне заједнице представља чињеница да се не обухвата целина проблема због превеликог фокуса на Боко Харам, чиме се запостављају други актери исламског тероризма.

Стога се допринос проучавања кључних актера и врста исламског екстремизма у Нигерији огледа у стварању теоријске основе која ће омогућити дубље разумевање корена настанка исламског екстремизма и динамике која подстиче насиље, те идентификацију кључних актера и доминантних облика исламског екстремизма у овој афричкој земљи.

Овим је назначена тема истраживања у овом раду, а то је идентификација и анализа врста и актера исламистичког екстремизма у Нигерији као и узрока настанка исламистичког екстремизма у Нигерији почетком 21. века. Главно истраживачко питање у раду гласи: ***Ко су главни актери и које су врсте исламског екстремизма у Нигерији најзаступљеније и да ли је постколонијално наслеђе утицало на њихову појаву?*** У том смислу, циљеви истраживања обухватају идентификацију и дескрипцију свих битних актера исламског екстремизма у Нигерији, доминантних облика екстремистичког и терористичког деловања на територији Нигерије у 21. веку са акцентом на постколонијално наслеђе као могућим узроком њиховог настанка.

1.1 Предмет истраживања

1.1.1 Теоријско одређење предмета истраживања

а) Постојећа сазнања о предмету истраживања

Научници, већ дужи временски период покушавају да објасне сложен феномен какав је тероризам и његову распрострањеност у људском друштву. Овај процес довео је до појаве различитих теорија које теже истом циљу а то је објашњење растућег тренда насиља од стране појединих групација унутар одређеног друштва.

Када говоримо о Нигерији тренутно водећи ставови и теорије везане за настанак тероризма и појединих терористичких организација односе се на религију одосно манипулацију религијом и покушају увођења шеријатског закона на територији целе Нигерије – *Исламско фундаменталистичка теорија* - (Adesoji Abimbola, 2010), (Agbibo Daniel, 2013), (Cook David, 2011), (Idahosa Osaretin, 2015) (Pham Peter, 2012).

Са друге стране имамо ауторе који за све криве „неуспелу државу“ као један од водећих разлога за све већу несигурност у већини земаља у развоју, самим тим и у Нигерији. Такве државе постају идеално окружење за терористе и њихову борбу за политичке и верске циљеве у земљи - *Теорија неуспеле државе - State Failure* - (Devlin-Foltz Zachary, 2010), (Rotberg Robert, 2002), (Zartman William, 1995). Такође помиње се и *Теорија фрустрације - агресије и релативне депривације* када се одређена група осећа увређено, понижено односно маргинализовано постоји тенденција избијања насилних одговора на извор те маргинализације. Теорија релативне депривације, указује на то да појединци постају агресивни када се суочавају са препрекама (доживљеним или стварним) у остваривању циљева и успеха у животу. Релативна депривација настаје као последица јаза између онога што људи добијају и онога шта очекују да ће добити, и под одређеним условима води човека у агресивно понашање - (Alozieuwa Simeon, 2012) (Dollard John, 1939), (Eneanya Augustine, 2015), (Gurr Ted, Harff Barbara, 1994). Као још један одговор на енормно ширење тероризма и терористичких активности у Нигерији јавља се *Социо-економска теорија* која тврди да лоши социоекономски услови, где се пре свега мисли на високу незапосленост, сиромаштво, слаб животни стандард, корупцију, лоше руководство, стање високе несигурности, политичку нестабилност, могу бити покретачи тероризма у земљама у развоју као што је Нигерија. Упркос чињеници да Нигерија има просечан доходак по глави становника већи од 2700 америчких долара, да је богата нафтним пољима и природним ресурсима лоцираним углавном у делти Нигера, већина становништва у Нигерији живи испод доње границе сиромаштва, при чему су северни делови земље у којима живи муслиманско становништво значајно сиромашнији од јужних делова земље које насељава хришћанско становништво (Council on Foreign Relations, 2015). Има аутора који у социо-економској теорији и горе наведеној ситуацији проналазе кључне разлоге због чега се млади придружују терористичким организацијама (Awojobi Oladayo, 2014), (Harnischfeger Johannes, 2014), (Collier Paul and Hoeffler Anke, 1998).

Улога историје и осећања ускраћености и неправедног поступања су веома присутни широм Нигерије чак су и уграђени у изјаве појединих терористичких организација у Нигерији попут Боко Харам. Колонијализам, којем је најмање пажње посвећено као једном од могућих узрока појаве тероризма на овом поднебљу, обележен је као један од историјских периода који су презентовани веома негативно, с обзиром на то да су колонијалне силе експлоатисале Нигерију и њено становништво, и извршиле вештачку регрупацију

различитих етничких и верских група стварајући националне идентитете са којима се Нигеријци нису идентификовали.

Да ли је могуће да је само мали број аутора приметио да је управо водећа фигура на терористичкој сцени Нигерије - Боко Харам користила појам колонијализма у једној од својих проповеди наводећи да су „Европљани поделили земље“ и „оставили их у сиромаштву или створили етничке проблеме“, усвајањем ротацијског система управљања између различитих група и племена, што је изазвало политичку нестабилност у земљи која по аутоматизму може изазвати сукобе. Управо је колонијално наслеђе то које је проузроковао социјално-економску неједнакост и стање узајамне сумње међу главним етничким групама у Нигерији и отворило пут будућим борбама. (Pierii Zacharias, Zenn Jacob, 2016), (Njoku, 2011), (Osaghae and Suberu, 2005). У том смислу, као теоријска основа и као један од могућих узрока појаве тероризма у Нигерији може да нам послужи управо постколонијални правац.

Кад говоримо о предмету овог истраживања, претежно ћемо се оријентисати на анализу врста и актера исламистичког екстремизма у Нигерији почетком 21. века. Такође посебан акценат ћемо ставити на узроке настанка екстремистичких и терористичких организација попут Исламског покрета Нигерије, Боко Харам, Кала-Като, Дарул-ислам, Покрет Ахмадија, Кхадрихе, Дарик шиите, салафисте групе Изала, и групе Тарика. Проучавањем и анализом постојећих теорија и научне грађе о настанку, развоју и еволуцији екстремизма у Нигерији, користиће се они елементи грађе који се могу применити на истраживану проблематику. С тим у вези покушаћемо да развијемо дебату и истраживаћемо како најдоминантније теорије објашњавају стање у Нигерији и како гледају на појаву екстремистичких групација а као главни ослонац послужиће нам постколонијална перспектива.

Са протеком времена и долажењем теме тероризма у центар пажње, поготово након напада 11. септембра долази и до повећања броја чланака на ову тему. Захваљујући томе управо је један број научних радова посвећен анализи ове тематике али намеће се мишљење да је тај број недовољан уколико се узме у обзир да на пример Боко Харам, терористичка организација која је потекла управо из Нигерије преузима титулу као организација са највише извршених убистава у току године, или уколико узмемо у обзир већ поменуте дијаметрално различите ставове о узроцима настанка и коренима тероризма у Нигерији. Стога публикације које чине релевантан полазан материјал за истраживање овог сложеног феномена који анализирамо начелно обухвата радове познатих домаћих и страних аутора из области политичких и безбедносних наука.

Када говоримо о домаћим ауторима ту пре свега мислимо на ауторе попут Драгана Симеуновића, Владете Јеротића, Милета Шикмана, Душка Вејновића, Радослава Гаћиновића и страних аутора попут Алберта Јонгмана (*Albert J. Jongman*) Алекса Шмида (*Alex P. Schmid*), па Абимбола Адесоја (*Abimbola Adesoji*), Авојобија Оладаја (*Oladayo Awojobi*), Андерсон Шона (*Anderson Sean*), Андрју Волкера (*Andrew Walker*), Адиде Цидеофора (*Adibe Jideofor*), Алгар Хамида (*Algar Hamid*), Адебайо Окунаде (*Adebayo Okunade*), Бах Абу Бакара (*Bah Abu Bakarr*), Џонатана Вајта (*Jonathan White*), Данџибо Натанијела (*Danjibo Nathaniel*), Дејвида Ојоченемија (*David Ojochenemi*), Џона Дејвиса (*John Davis*), Емили Наклех (*Emile Nakhleh*), Џон Еспосита (*John Esposito*), Кола Ибрахима (*Kola Ibrahim*), Лакија Асуелимеја (*Lucky Asuelime*), Марка Јергенсмајера (*Mark Juergensmeyer*), Махмуда Мамданија (*Mahmood Mamdani*) Осаретина Идахосе (*Osaretin Idahosa*), Очона Мозеса (*Ochonu Moses*), Зен Џејкоба (*Zenn Jacob*), Јоханеса Харнишфегера (*Harnischfeger Johannes*), Анке Хофлер (*Anke Hoeffler*), Горана Хајдена (*Hyden Goran*), Пијери Захарије (*Pieri Zacharias*), Паула Колијера (*Paul Collier*), Пејџ Вејли (*Paige Whaley Eager*), Вилијама Тордофа (*William Tordoff*) и многих других.

б) Категоријално-појмовни систем

Категоријално-појмовни систем који ће се користити у овом раду с обзиром да говоримо о екстремизму и тероризму појмовима који су изузетно мултидисциплинарни, и који припадају широј породици друштвених наука биће: екстремизам, екстремистичке организације, тероризам, терористичке организације, политички фундаментализам, верски екстрамизам, верски фундаментализам, исламски фундаментализам, вехабизам, цихадизам, колонијализам, постколонијализам, империјализам итд.

С обзиром да Уједињене нације још увек нису јасно дефинисале тероризам, односно можемо рећи да постоји такозвана радна преддефиниција тероризма коју УН користе у пракси по којој тероризам одређују као: „Акт лишавања живота или рањавања, или акт уништавања или оштећења имовине цивила или влада, без јасне дозволе одређене владе, од стране појединца или група људи који самостално делују, или влада које делују из властитих побуда или веровања, да би постигле неки политички циљ“ (UN Security Council, 2004), у раду ћемо се ослањати и на дефиницију која тероризам посматра као: „Један вишедимензионални политички феномен односно сложени облик организованог, индивидуалног и ређе институционализованог политичког насиља, који је обележен застрашујућим брутално-физичким и психолошким методама политичке борбе, којима се обично у време политичких и економских криза, а ређе у условима економске и политичке стабилности једног друштва, систематски покушавају остварити „велики циљеви“ на начин потпуно непримерен датим условима“ (Dragan Simeunović, 2009). Док ћемо на екстремизам гледати као на: „Понашње које се налази на граници дозвољеног са тенденцијом да се та граница пређе. Али, границе нису уједначене и могу се јавити у форми обичаја, закона, религијских и моралних норми, па је и само поимање екстремизма различито“ (Marija Đorić, 2012). Када говоримо о постколонијализму, посматраћемо га не као крај колонијалног него као његов наставак, односно као ситуације и проблеме који су уследили након процеса деколонијализације у бившим колонијалним земљама. (Young Robert, 2009)

1.1.2 Операционално одређење предмета истраживања

а) Чиниоци садржаја предмета истраживања

Кад говоримо о операционалном одређењу предмета истраживања, најпре треба расветлити услове на које се предмет истраживања односи. Фокус као што смо већ поменули ће бити на актерима исламског екстремизма у Нигерији, односно доминантним облицима екстремистичких и терористичких деловања на територији Нигерије у 21. веку, и узроцима њиховог настанка. Кључни чиниоци са којима ћемо се сусретати током овог истраживања су екстремистичке и терористичке групације попут Боко-Харама, Исламског покрета Нигерије, Кала-Като, Дарул-ислам, Покрет Ахмадија, Кхадирих, Дарик шиити, салафисти групе Изала, и група Тарика. Такође део истраживања обухватиће и анализу фундаментализама са акцентом на верски односно у овом случају исламски фундаментализам, социо-економске прилике и колонијално наслеђе које можемо сматрати у једну руку одговорним за дешавања у Нигерији.

б) Временско одређење предмета истраживања

С обзиром да је настанак и еволуција појединих екстремистичких и терористичких организација које ћемо помињати у овом раду а међу којима је и најутицајнија Боко-Харам и даље обавијено велом мистерије, и да смо у самом наслову истраживања јасно дефинисали временско одређење предмета наш задатак би био да обухватимо период од 2001. године до актуелног тренутка како би дали јасан и прецизан одговор на истраживачко питање које гласи: ***Ко су главни актери и које су врсте исламског екстремизма у Нигерији најзаступљеније и да ли је постколонијално наслеђе утицало на њихову појаву?***

в) Просторно одређење предмета истраживања

Простор који је обухваћен овим истраживањем односи се и директно је повезан са деловањем горе поменутих екстремистичких и терористичких организација. Иако знамо да су поједине организације попут Боко Харам-а деловале широм западне Африке, тачније у државама: Нигерија, Чад, Нигер и Камерун, наш фокус и детаљније истраживање ће бити уско везано за Нигерију.

г) Дисциплинарно одређење предмета истраживања

Истраживање „Врсте и актери исламистичког екстремизма у Нигерији почетком 21. века“ намеће потребу за интердисциплинарним истраживањем. Примарно, предмет истраживања припада области политичких наука, али се истовремено намеће потреба за применом сазнања из области сродних дисциплина и наука, попут политичке социологије, међународних односа, религије, безбедносних наука.

Такође неопходно је обратити пажњу и искористити сазнања из савремене политичке историје западне Африке пре свега Нигерије, посебно оних које се односе на пост-колонијални период.

1.2 Циљеви истраживања

Циљеве истраживања делимо у две групе: *научни и друштвени*.

Општи **научни циљ истраживања** има утемељење у очекивању да ће овај рад унапредити фонд научно-теоријског сазнања о овој тематици која је истини за вољу на врхунцу своје актуелности. У том смислу, циљеви истраживања обухватају идентификацију, дескрипцију и експланацију свих битних друштвено-политичких фактора који су утицали на настанак и развој терористичког деловања на територији Нигерије као и анализу и идентификацију врста и актера исламистичког екстремизма у Нигерији почетком 21. века.

Друштвени циљ истраживања огледа се у утврђивању услова у којима се појављују исламски фундиране организације, са посебним освртом на оне које имају изражену виолентну форму, као и утврђивање свих друштвено-деструктивних консеквенци, где морамо обухватити и потенцијале, које производе екстремизам, верски фундаментализам и наравно у крајњој линији тероризам са намером да добијени резултати истраживања допринесу управо борби против разних облика насиља.

Научни допринос огледа се пре свега у комплексности и атрактивности теме којом се бавимо. Проширивање сазнања о екстремизму, верском фундаментализму, тероризму у нашем случају доводи нас до конкретног циља овог истраживања а то је објашњење врста и актера исламског екстремизма у Нигерији почетком 21. века. Највиши ниво научног сазнања који ће ово истраживање покушати да оствари, састоји се поред идентификације кључних актера и доминантних облика исламског екстремизма у овој афричкој земљи и у провери тезе по којој је колонијално наслеђе један од кључних разлога кризе у Нигерији и ситуације са ескалацијом насиља појединих терористичких групација.

Друштвени допринос овог научног рада можемо пронаћи у његовој практичној примени односно примени његових резултата, а практична примена овог истраживања ствара могућност да се појединци заинтересовани за истраживање тероризма, терористичких организација, екстремизма, верског фундаментализма, кључних актера и врста исламистичког екстремизма у Нигерији упознају ближе са овом тематиком. Сваки покушај да се ови феномени идентификују, санкционишу, спрече и зауставе представља изузетно значајан али и друштвено користан напор што ово истраживање чини пре свега актуелним, применљивим и оно што је најбитније оправданим. У складу са задатим проблемом, предметом и циљевима истраживања, задаци би били следећи:

- Идентификовати и објаснити све битне друштвено-политичке факторе који су утицали на настанак и развој екстремних исламистичких актера у Нигерији.
- Истражити да ли је колонијално наслеђе довело до настанка и развоја исламистичког екстремизма на територији Нигерије
- Истражити какав утицај има револуционарна и радикална исламска идеологија на кључне актере екстремистичких и терористичких деловања у Нигерији.

- Утврдити интензитет и континуитет утицаја терористичких и екстремистичких организација и на основу тога предвидети односно прогнозировать даљи развој ситуације у Нигерији.

1.3 Хипотетички оквир истраживања

Теоријска схватања и емпиријске студије показују да су сиромаштво, неједнакост, улога историје и осећања ускраћености и неправедног поступања веома присутни широм Нигерије и уграђени су у изјаве муслиманских секти. Већ смо поменули да је колонијализам обележен као један од историјских периода који су презентовани веома негативно, с обзиром на то да су колонијалне силе експлоатисале Нигерију и њено становништво, и извршиле вештачку регрупацију различитих етничких и верских група стварајући националне идентитете са којима се Нигеријци нису идентификовали. Мамдани тврди да је колонијални систем створио законе и структуре који су учинили културни идентитет основом за креирање политичког идентитета у Нигерији и то је неизбежно претворило етничку и верску припадност у политички идентитет (Mamdani Mahmood, 2001).

То практично значи да је постколонијални систем власти усвојен у Нигерији, систематизовао своје политичке структуре око етничке и верске припадности, стварајући друштво у којем је етничитет и верска припадност основ за улазак у политичке структуре. За Мамданија узроци конфликта у Африци произилазе из институционалног раздвајања и наслеђених верских, културних и етничких заједница створених од стране колонизатора. (Mamdani Mahmood, 1996) Такође Мелсон и Вулп су сличног става и тврде да сукоби у данашњој Нигерији настају као резултат колонијалног наслеђа, односно нехумане и неконтролисане „модернизације“ која подстиче сукоб различитих верских и етничких група а све у циљу потраге за богатством, статусом, моћи и сигурности (Melson Robert, Wolpe Howard, 1971).

Пост и Викерс своје радове заснивају на тези да су конфликти у Нигерији у суштини последица наслеђене колонијалне институционалне структуре (Kenneth Post, Vickers Michael, 1973). Ноли има сличну тезу која каже да је етничка политика у Нигерији заснована на стратификованој неједнакости између елита различитих етничких група које су супростављене и самим тим су могућ извор сукоба (Nnoli Okwudiba, 1980). Пропаст прве Републике Нигерије јануара 1966. обично се приписује многим факторима, као што су мултиетнички и верски састав становништва, неједнак ниво социјалног, економског и образовног развоја, уставна структура земље под колонијалном владавином и Првом републиком, и потпуно одсуство заиста националних политичких странака. Ови друштвени фактори без сумње откривају наслеђене колонијалне друштвене структуре неједнакости, несигурности и некомпатибилности. (Turaki Yusufu, 1982).

Колонијализам је обележен као тежак период афричке историје, а остаци колонијализма видљиви су и даље у афричким државама након независности (Hyden, 2005). Због верских, етничких, и регионалних подела које су директно настале под утицајем колонизације, односно вештачке амалгамације Нигерија је након независности постала „држава без нације“, (Falola Toyin, Heaton Matthew , 2008) и тиме отворила пут сталним сукобима. На основу наведених теорија и ставова познатих аутора пружа нам се основ за закључак да постколонијални систем може бити основа за честу ескалацију сукоба у Нигерији, односно да колонијално наслеђе може бити полазна тачка и узрок њиховог настанка.

С обзиром да су нуклеус овог истраживања врсте и актери исламистичког екстремизма у Нигерији у 21. веку, односно идентификација и дескрипција свих битних актера исламског екстремизма у Нигерији, доминантних облика екстремистичког и терористичког деловања на територији Нигерије у 21. веку са акцентом на постколонијало наслеђе као могућим узроком њиховог настанка, а знајући добро да је хипотеза камен темељац сваког квалитетног научног истраживања, од изузетне важности било би размотрити следеће хипотезе:

Општа хипотеза

Колонијално наслеђе утицало је на настанак и еволуцију исламског екстремизма у Нигерији.

Посебне хипотезе:

Прва посебна хипотеза

На територији Нигерије делују различити актери исламског екстремизма чије се аспирације испољавају у различитим облицима исламског екстремизма.

Друга посебна хипотеза

На Боко-Харам гледамо као на главног актера исламског екстремизма и тероризма у Нигерији

Трећа посебна хипотеза

Могућност ескалације сукоба је велика и представља резултат многих унутрашњих али и спољних друштвених фактора.

Четврта посебна хипотеза

Општи друштвени услови у Нигерији а пре свега верски, етнички, економски, социјални и политички затим организовани криминал, ниво образовања становништва, само воде повећању степена могућности ескалације сукоба у Нигерији.

Пета посебна хипотеза

Геополитички интереси великих сила, деловање екстремних исламистичких покрета у државама у окружењу, политика и активности међународних исламских организација, појединих исламских земаља и појединих исламских невладиних организација, као и деловање иностраних изузетно утицајних транснационалних терористичких организација у Африци, повећавају степен могућности ескалације сукоба у Нигерији.

Индикатори истраживања

- Испољено активно терористичко деловање организација попут Боко-Харам-а у Нигерији и региону западне Африке
- Екстремизам политичких и верских субјеката
- Неодређеност исламских верских заједница према појединим организацијама
- Присуство верских мисионара који врше индоктринацију локалног муслиманског становништва
- Повезаност екстремистичких и терористичких организација са другим терористичким организацијама

На присутност ових индикатора указују научни и стручни радови страних експерата који обрађују феномене попут екстремизма и тероризма у западној Африци то јест њихове друштвено-политичке и историјске аспекте, верске и политичке одреднице, циљеве, методе и средства деловања, друштвено-политичке услове у којима данас делују, њихову територијалну распрострањеност, досадашње изведене терористичке акте и друга питања која су од важности за ове феномене.

1.4 Методе истраживања

С обзиром на сложеност односно комплексност предмета истраживања можемо рећи да је ово истраживање мултидисциплинарно и да изискује коришћење великог броја општих научних и основних посебних метода. Приступ истраживању је претежно квалитативан и има теоријски карактер јер ћемо се претежно ослањати на теоријску анализу свих могућих извора који који су се са различитог аспекта бавили узроцима настанка екстремизма и врстама и актерима исламског екстремизма у Нигерији.

Проучавањем и анализом постојећих теорија и научне грађе о настанку, развоју и еволуцији екстремизма у Нигерији, користиће се они елементи грађе који се могу применити на истраживану проблематику. У овом научном раду ћемо се ослањати на хипотетичко-дедуктивну методу која омогућава идентификовање чинилаца који су пре свега релевантни за предмет истраживања и који доводе до утврђивања карактера њихових међусобних релација.

Од општих метода користићемо методу, прикупљања података, тачније користићемо се упоређивањем и анализом садржаја, такође ћемо се ослонити на историјско-компаративну методу. Сматрам да ће ове методе омогућити већу кохерентност садржаја резултата као и да ће обезбедити теоријску проверљивост хипотеза.

Такође ове методе ће нам омогућити поређење појава везаних за посматрани феномен на глобалном, регионалном и локалном нивоу у актуелном и предходном времену а све у циљу стицања сазнања о сличностима и разликама тих појава које ће нам омогућити предвиђање даљег тока догађаја.

Основне методе које ћемо користити су:

- *Метода анализе и синтезе* са циљем потпунијег истраживања сложених елемената предмета истраживања и интегрисања анализираних појава у један целовит приказ
- *Метода индукције и дедукције* са циљем добијања општих и појединачних закључака о елементима предмета истраживања и њиховом односу
- *Метода дефиниције и класификације* са циљем дефинисања одређених појмова од значаја за предмет истраживања и њихово класификовање, како њихових унутрашњих чинилаца тако и њих самих наравно у оквирима ширих појмова

Начин прикупљања података – Као најважнија метода прикупљања и обраде података користиће се *анализа садржаја докумената*. Проучавањем и анализом постојећих теорија и научне грађе о тероризму и терористичким организацијама, фундаментализму, постколонијализму, користиће се они елементи грађе који се могу применити на истраживану ситуацију. Такође ослонићемо се и на студију случаја, која се примењује када имамо за циљ да откријемо смисао, истражимо процесе, као и да стекнемо унутрашњи увид и дубље разумевање појединца, групе, организације или ситуације (Mark Saunders, Philip Lewis and Adrian Thornhill, 2009).

Предмет студије случаја биће анализа деловања одабраних екстремистичких исламских секти у Нигерији у 21. веку

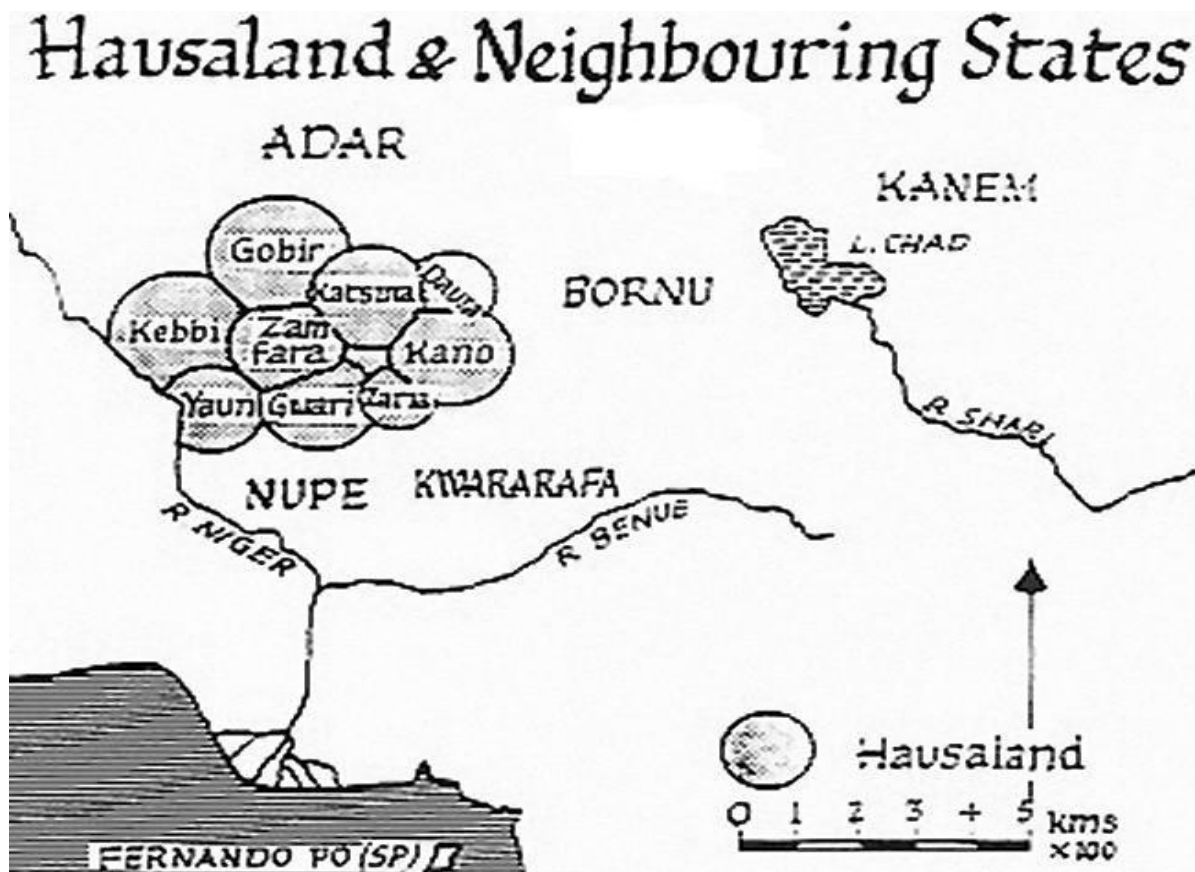
Извори информација који ће се користити при изради овог рада могу се поделити у две групе:

1. *научни извори* (овде спадају књиге, научни радови, научни часописи, предавања, аналитички радови у којима се обрађују питања у вези са темом са научног аспекта).
2. *емпиријски извори* (информације добијене посредно или непосредно од стране институција, организација и људи у вези са истраживачком темом).

2 Друштвено-политичке прилике у Нигерији

Нигерија је земља смештена у западном делу афричког континента са површином од 923.768,64 квадратних километра и популацијом од 170.123.740 што је чини најнасељенијом земљом у Африци и најнасељенијом црном нацијом на свету. Ови подаци „Афричког гиганта“, како новинари често називају Нигерију, чини ову земљу веома важном не само на континенту Африке, већ и у свету. Осим величине и бројности своје популације, Нигерија има веома важну улогу у стабилности овог дела афричког континента али и целе Африке, уопште. Историју унутрашњости западне Африке карактеришу кретања различитих народа и константан процес њихове фузије. У деветом и десетом веку долазак становништва у Нигерију проузрокован је порастом ислама на Блиском истоку, мада би правилније могли рећи да је овакав развој догађаја у суштини само убрзао миграције које су се одвијале кроз долину Нила, ка северној и западној Африци. Посматрајући из ове перспективе чини се да је постојао двосмерни утицај средњовековних империја у сфери трговине, образовања и религије. Наиме са једне стране смо имали неколико империја са простора западног Судана које су достигле висок степен политичког, економског и културног развоја попут Гане, Малија и Сонгаи краљевства док смо са друге стране имали државе дуж северне Африке и наравно Блиског истока.

Становници Борна на североистоку Нигерије су се нашли у првом таласу миграција од северне обале преко Египта, носећи са собом трговину, ислам и нове идеје. Убрзо након Борна успостављале су се нове државе попут Дауре, Кано, Зазау (Зариа), Гобир, Катсина, Рано и Бирам (Хадеја).

Слика 1: Мапа Хаусаленда и околних држава

Извор: Rowan University, New Jersey

Ових седам краљевстава су се називала Хауса краљевства или Хаусаленд (Lapidus Ira, 2014). Даура, у северној Нигерији, најстарији је град Хаусаленда. Постојала је јасна и блиска сарадња између ових краљевстава, тако је на пример краљевство Гобир било дужно да организује одбрану заједнице ових седам краљевстава од Гане или касније Сонгаи краљевстава док би заузврат Кано и Рано краљевство било у обавези да произведу довољно гвожђа и паумка како би се опремила војска. Основа трговине огледала се у извозу, злата, робова, тканине, соли, орашастих плодова, кане и животињске коже. У различитим тренуцима своје историје, Хауса је успела да успостави централну контролу над својим државама, али такво јединство је увек трајало кратко.

Прво уједињење Хауса нације десило се под краљицом Амином, из Зазауа (Зарије), (Commire Anne; Klezmer Deborah, 1999) али тешка супарништва са околним суседним Хауса државама довела су до периода доминације великих сила као што су Сонгаи и Канем-Борно. Током дванаестог и тринаестог века, чини се да су ове државе дошле или боље речено пале су под у сферу утицаја краљевине Канем-Борно, једне изузетно доминантне државе централног Судана. Током следећег века уведен је ислам најпре у Кано краљевству за време краља Јајија I, који први прихвата ислам и проглашава Кано султанатом, да би се потом ислам ширио читавим Хаусалендом. Упркос константном расту и напретку од XV до XVIII века, државе Хаусаленда су биле изложене сталним ратовима, како изнутра и тако и споља. До XVIII века, Хауса краљевства била су економски и политички исцрпљена. Убрзо након тога, племе Фулани које миграцијама долази са запада, бива дочекивано као савезничко племе, од стране ових седам краљевстава. Одређени део Фулани племена, користи ову, може се рећи погодну ситуацију тако што одустаје од свог досадашњег номадског живота и трајно се настањује у поједине градове ових краљевстава да би се на крају и тотално интегрисало у њих. Ове почетне краљевине на тлу Нигерије су имале висок степен централизоване власти и можемо рећи да су раној фази успеле да развију неки облик конфедералног типа функционисања.

Слика 2: Сокото калифат

Извор: Rowan University, New Jersey

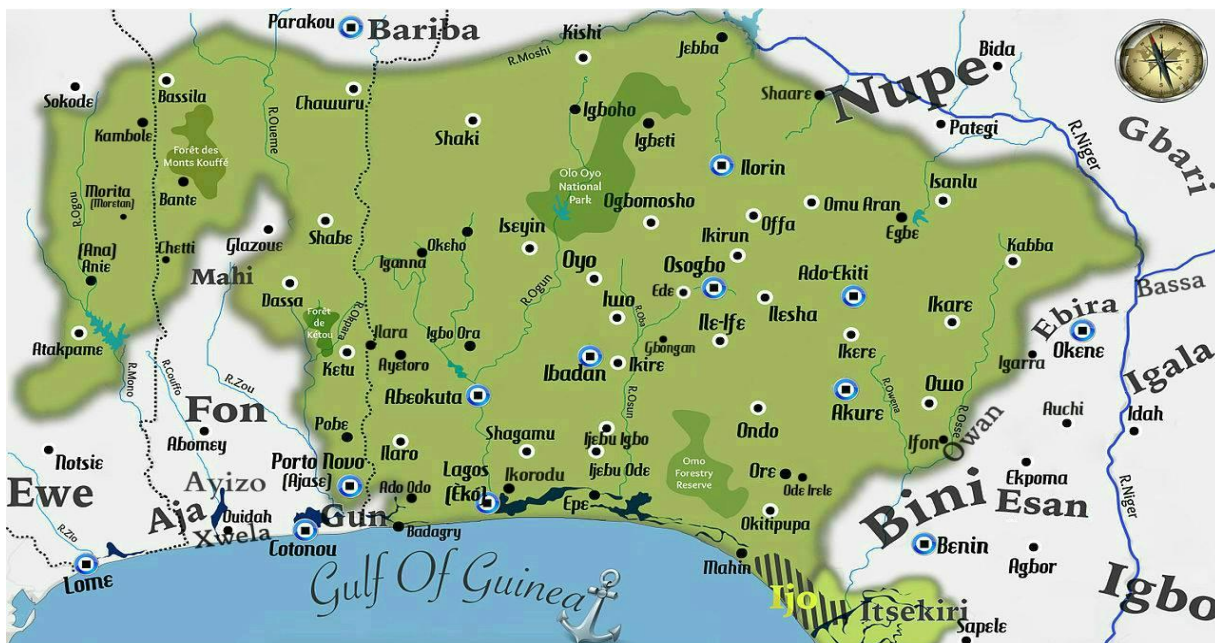
Промене у овом систему функционисања, тачније нови политички систем на северу Нигерије створен је у првој половини дванаестог века, тачније за време Усмана дан Фодиа (Осман бин Фодиа), ученог вође племена Фулани и муслимана рођеног у Гобиру, који је покреће први цихад на овом тлу због прогона муслимана од стране краља Гобира. Окупља побожне муслимане, пре свега из редова свог племена, и проглашава цихад (свети рат) против владара ових седам краљевстава. (Hamza Maishanu; Isa Maishanu, 1999) Током наредних година уз помоћ цихада, Осман бин Фодио успева да покори ове паганске заједнице, 1805. године снаге бин Фодиа, заробиле су Хауса краљевство Кеби, до 1808, цихадисти освајају државе Катсина, Даура, Кано и Гобир, победивши у својим освајањима Осман бин Фодио успоставља нови систем власти. (Maishanu Hamza, Maishanu Isa , 1999) Поделио је царство између сина Султана од Соктоа и његовог брата, емира из Гвандуа, који су постали владари лабавог система вазалних држава којима су владали емири са веома широком аутономијом поготову у локалним пословима.

Новонастали политички систем на северу Нигерије на први поглед изгледао је обећавајући али суштина је била тотално другачија. Емиратска владавина у овом политичком систему била је, као и другде, теократска, која је укључивала спајање политичких и религијских власти. Владајућа династија постављала је емире, по правилу, из својих редова. Емири су владали захваљујући свом аристократском пореклу и рангу, такође све битније функције у емирату држали су људи племенитог порекла, и тек по неки поуздани пријатељ могао је да буде укључен у бирократију емирата. Хаусе па за њима и Фулани усвојили су феудални систем власти. Важна карактеристика феудалног система власти била је да је, у почетку, власт била централизована а касније делегирана. Емири су били вазали Султана Сокотоа, међутим, исламски закони су дали поједине овласти емирима, такође традиције и конвенције дефинисале су границе њихове моћи и тако учиниле феудални систем власти изводљивим. Даљи напредак и експанзија Фулани племена наилази на жесток отпор на североистоку Нигерије (Борну) и Јорубским краљевствима на југозападу. Високе шуме на југоистоку показале су се као природне препреке против продора Фуланске коњице. Делови Средњег појаса чинили су тампон зону између царства Фулани и краљевства Јоруба на југу, али то није спречио да се не-муслиманске заједнице на овом подручју жестоко опорезују од стране Фуланских владара. Јоруба краљевство на југу Нигерије свој процват доживљава тек у седамнаестом веку али морамо подвући да је ово краљевство много пре свог процвата у политичком погледу, било изузетно организовано.

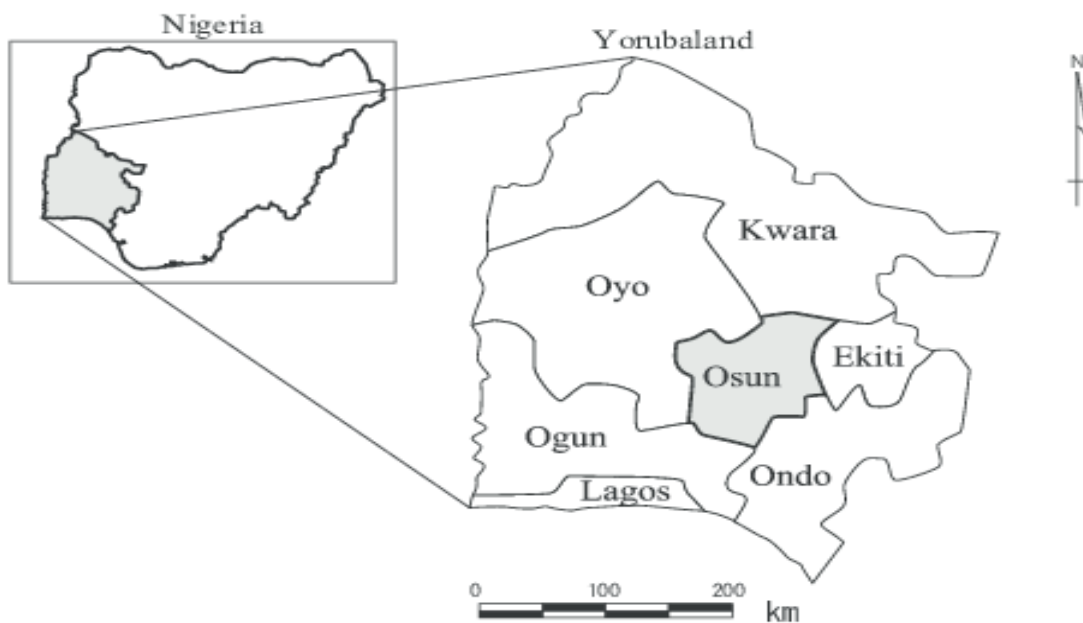
Наиме према афричкој митологији, племе Јоруба има божанско порекло и директно се везује за Одудува који није био само први владар уједињеног Ифеа, него и оснивач разних независних краљевских династија у Јорубаленду¹, и данас је поштован као "херој, ратник, вођа и отац" племена Јоруба. (Adeware Alokun, 2004) Краљеви су стога били свети а најистакнутија духовна фигура био је краљ Ифе (*Oni of Ifa*) док је политички најмоћнија врховни краљ односно краљ свих краљева Јоруба племена (*Alafin of Oyo*). Јоруба је једна од највећих афричких етничких група јужно од Сахаре, у суштини, Јорубе нису једна група, већ спој разноврсних група које су повезане заједничким језиком, историјом и културом. И поред многих сличности Јорубе нису успеле да стану по један заједнички политички ауторитет те су се развијала различита краљевстава од стране различитих група унутар Јоруба, попут краљевства: Ојо, Екити, Ондо, Егба, Ифе, Ијебу, Авори и тако даље, стога је тешко да се сви народи Јоруба сместе у једну политичку структуру.

¹ Под Јорубаландом се подразумева културно подручје народа Јоруба у западној Африци. Обухвата делове територија данашње Нигерије, Тога и Бенина и покрива укупну површину од 142,114 км².

Овај проблем је касније водио у разне интер племенске конфликте који су захватили читав Јорубаленд. Између 1100. и 1700. године, Јоруба краљевство Ифе било је доминатно на овим просторима да би га Ојо краљевство као доминантнија војна и политичка сила међу Јорубама, скинула са трона 1700. и владала све до 1900. године. (Law Robin, 1973)

Слика 3: Јорубаленд
Извор: www.nairaland.com

Слика 4: Јорубаленд, територије западне Нигерије
Извор: Obafemi Awolowo University

Након 1800-те године, Јорубе су се поделиле у бројна краљевства различитих величина, и различитих утицаја, такође су та краљевства међусобно ратовала иако им је претила константна опасност од Фуланија са севера као и Дахомија (Бенина) са запада. Већином новонасталих краљевства - градова држава, владале су Обе (краљеви), у неким краљевствима, као што је Ојо, краљеви су били су моћни, аутократски владари са готово потпуном контролом власти, док су у другима, као што је краљевство Ијебу, краљеви имали само репрезентативну улогу. Ова краљевства су имала висок степен аутономије са јасно одређеном хијерархијом између династија, и војним савезима из којих је на крају произилазио утицај одређеног краљевства. Овакав политички систем најсличнији је уставним монархијама, а моћ краља је подложна притиску других институција.

Након бин Фодијевог цихада и брзе интеграције градова-држава Хаусеаленда, Сокото калифат напредује, према југу, према Оју, заузимају Илорин, а затим и сам Ојо. Даљи покушаји Сокото калифата да се прошири на југ наилази на жесток отпор Јоруба, који су се окупили под војним руководством града-државе Ибадан. Средином XIX века поједине краљевине попут Ојоа су се распале и на њиховим рушевинама су се развијале и уздизале државе наследнице Ибадан, Абекута, Ијае, Огбомосхо, Егба, Ијебу, Егбадо, Екити и Нови Ојо. Илорин, иако састављен од Јоруба, сада је био део Фуланског краљевства односно емирата. Прве три државе - Ибадан, Абекута и Ијае су биле водеће државе Јоруба и њихово ривалство за надмоћ представља једну од главних тема историје Јоруба у XIX веку. Ови ратови су ослабили Јорубаленд, дочекавши неспремно оно што ће уследити - Британску војну инвазију. Досуму, краљ Лагоса, и његове војсковође прогласили су Лагос британским поседом 6. августа 1861. године, након што је потписан формални споразум са конзулом Џоном Бикрофтом, британским представником, 1862, Лагос је постао колонија (Burns Allan, 1969).

Религија је од велике важности и има огроман утицај на живот људи у Јорубаленду. Сви њихови напори имају везе са религијом, зато је овде важно рећи да је тешко раздвојити религију Јоруба од Јоруба културе. Нема догађаја у животу Јорубе а да није везан за религију. Њихова религија није могла бити стварно схваћена од стране било кога осим оних којих су свакодневно повезани са, њиховим начинима живота и њиховим религијским принципима. (Doi Abdur , 1984) Контакт европских истраживача са ентитетом који је данас познат као Нигерија одвијало се у две фазе. Прва фаза је била у петнаестом веку, у ери географских открића, када су европски истраживачи (Португалци) тражећи пут до Индије стигли у Бенин око 1477. године. Португалски трговци су ангажовали Бенинце у трговини паприком, а Оба (краљ) из Бенина послао је изасланика на португалски краљевски двор. (Egivwo Samuel , 2012) Можда су се Португалци у почетку бавили трговином, али су касније ишли и корак даље сматрајући да Африканци морају бити цивилизовани како би трговина боље функционисала. Бити цивилизован, по њима, значило је бити хришћанин и имати основно западно образовање, те су већ прве мисионарске активности започете у Бенину 1515. године од стране католичких мисионара који су основали школу за принчеве и децу угледних поглавара на краљевској палати. (Egivwo Samuel, 2012) Исте године, Гаспер, бискуп из Сао Томе, шаље аугустинске монахе да посете Вари, убрзо потом син краља из Варија крштен је са именом Себастијан. Након тога, Себастијан наслеђује оца и даје огромну подршку португалским мисионарима а његов син Доминго послат је у Португал како би био обучен за свешенички рад.

Друга фаза и почетак вечитих утицаја почела је у септембру 1842. године, када је прва британска хришћанска мисија дошла на ове просторе, тачије у Бадагри у околини Лагоса. Бивши роб, Џејмс Фергусон, из Сиера Леона био је ангажован за трговину са регионом Јоруба и ширењем хришћанства на тим просторима, а првобитном црквом доминирали су бивши робови. Након њега низале су се друге хришћанске мисије попут:

- мисије методиста коју је предводио Томас Бирч Фреман,
- црквено мисионарско друштво на челу са Хенријем Товнсендом,
- баптистичка мисија коју је предводио Томас Бовмен са седиштем у Абаокути,
- католичка мисионарска организација на челу са италијаном Франческом Богером који је пре Нигерије службовао у граду Ојдаху данашњи Бенин.

Такође ни југузапад Нигерије односно Јорубаленд није остао имун на утицај ислама. Тешко је рећи тачан датум његовог доласка у овај део Нигерије јер су први муслимани на овим просторима тајно проповедали ову вероисповест али постоји податак да је прва џамија подигнута на овим просторима 1550. године у Ојо-Илеу. (Ogunbado Ahamad, 2003) Међу седам заједница у којима живе Јорубе у Нигерији, на пет је ислам оставио значајан утицај. Пре свега у Ојоу, Огуну, Осуну, Лагосу, Квари где је значајан проценат становништва муслиманске вероисповести док је у Онди и Екитију слика другачија. Многи аутори попут Огнубадоа сматрају да се ислам се брзо укоренио у Јорубаленду и да је коегзистирао са традиционалном религијом Јоруба пре свега захваљујући следећем:

- Традиционална религија Јоруба верује у постојање врховног бића што се подударало са исламом
- Обе религије верују у заједницу брака и прихватају полигамију, с тим што у традиционалној религији Јоруба не постоји ограничења у броју брачних партнера, док је то у исламу јасно прецизирано
- Моралне вредности као и скромност и поштовање саставни су део обе религије

Поред оваквих ставова и поред раног доласка ислама на просторе Јорубаленда, ислам није успео да се задржи као водећа религија на југу данашње Нигерије јер је долазак колонијалних владара са собом донео и увођење нове религије на овим просторима, хришћанства. Исто тако, западни тип образовања се увукао кроз долазак хришћанства те је оставио снажан печат на овим просторима. Хришћанске мисије одиграле су значајну улогу у трансформацији нигеријског друштва кроз образовне програме и институције, кроз медицински рад, кроз подизање нових цркава и кроз друге облике духовног, моралног и социјалног рада на овим просторима. Ниједна религија на овом простору се није тако брзо ширила као хришћанство на југу Нигерије те данас имамо јасну поделу нигеријског друштва на Север и Југ односно на муслимански север и хришћански југ, оваква подела друштва ојачала је осећај одвојености међу највећим етничким групама и допринело је општој подели која је прожета религијском димензијом те сама по себи, оваква подела нигеријског друштва добар је предуслов за појаву насиља о којем ћемо касније причати.

2.1 Ера колонијализма

Нигерија као политички ентитет, односно као држава је релативно млада, која је, као и већина афричких земаља, продукт Берлинског конгреса 1884-1885, односно продукт идеја, замисли и политика европских колонијалних сила. Народи разних краљевстава које смо помињали сведени су на територију која је данас позната као Нигерија. Први контакт са Европљанима који су ови народи имали везани су за 1450. годину и то кроз трговину робовима. Британска колонијална владавина у Нигерији почела је припајањем Лагоса 1861. године када је основана Крунска колонија Лагоса да би наредних година тачније након Берлинског конгреса, формиран и Протекторат река уља (*Oil Rivers Protectorate*). Протекторат река уља основан је 1884. године у делти Нигера у данашњој Нигерији. Подручје је названо "Реке уља" јер је некада било главни произвођач палминог уља². Британски суверенитет на том подручју потврђен је на Берлинској конференцији 1885. године, а 12. маја 1893. протекторат је проширен и назван Протекторат обале Нигера.

Јужна Нигерија је такође била британски протекторат али у приобалним подручјима данашње Нигерије, формирана је 1900. године унијом Протектората обале Нигера и територија под административном контролом Краљевске компаније Нигер испод Локоје на реци Нигер. Колонија Лагос је додата 1906. године и територија је званично преименована у Колонију и Протекторат јужне Нигерије. (Barkan Joel ; Gboyega Alex; Steven Mike, 2001) Фредерик Лугард³, је 1900. године преузео дужност високог комесара Протектората северне Нигерије. Током свог шестогодишњег мандата на овој позицији, био је заокупљен трансформацијом комерцијалне сфере утицаја, Краљевске нигерске компаније (*Royal Niger Company*) у одрживу територијалну јединицу под ефективном британском политичком контролом. Његов циљ је био да освоји читав регион и да добије признање британског протектората од стране аутохтоних владара, посебно Фуланских емира из Сокотског калифата. Лугардова кампања систематски је покорила локални отпор, користећи оружане силе када су дипломатске мере пропале. Борно је капитулирао без борбе, али је 1903. године Лугард покренуо Краљевске западно-афричке јединице и напао Кано и Сокото. Са Лугардовога становишта, јасне војне победе су биле неопходне како би се успоставио ред.

Протекторат северне Нигерије успостављен је након што је лорд Фредерик Лугард покорио северне емирате. Већ 1914. године два протектората су формално спојена, канцеларија генералног гувернера била је примарна заједничка институција. Крунска колонија Лагоса, међутим, имала је посебан статус. Оно што је јако битно поменути пре независности Нигерије свакако је индиректни систем владавине који је развио лорд Фредерик Лагард. Најпрецизнију дефиницију Лагардове индиректне власти дао је Мамдани који каже да је индиректна власт у Нигерији уствари врста уговора између британске колонијалне владе и традиционалних владара северне Нигерије. (Mahmood Mamdani, 1996) Дакле британски колонијални владари су емирима одузели де јуре ауторитет и власт, власт коју су вековима стицали и оставили им де факто контролу северне Нигерије а суштина је била да су на крају круцијалне одлуке опет доносили колонијални владари. Уколико би емири прихватили британску власт и сарађивали са британским званичницима у „модернизацији својих администрација“, колонијална власт је била вољна да их потврди на власти. Емири су

² Уље на енглеском – Oil – Oil Rivers (Реке уља)

³ Сер Џон Фредерик Лагард, био је британски војник, плаћеник, истраживач Африке и колонијални администратор, гувернер Хонг Конга (1907–1912), последњи гувернер протектората јужне Нигерије (1912–1914), први високи комесар (1900–1906) и последњи гувернер (1912–1914) протектората северне Нигерије и први генерални гувернер Нигерије (1914–1919). За заслуге у Нигерији 1901. године, Лагард добија титулу витеза.

задржали своје калифатске титуле, али је власт била у рукама британских окружних начелника.

Британски високи комесари могли су да смењују емире и друге званичнике уколико то сматрају сходним. Лугард је у великој мери смањио број носилаца титула у емиратима, а индиректном владавином, званичници калифата претворени су у ништа више сем у управнике округа одговорне за одржавање мира и прикупљање пореза. Функционисао је дуални правни систем - суд шеријата наставио је да се бави питањима која утичу на лични статус муслимана, укључујући и спорове око земљишта, развод, дуг и еманципацију робова. Као последица индиректне владавине, потврђена је Хауса-Фуланска доминација – док у неким случајевима можемо рећи и да је наметнута, пре свега различитим етничким групама, од којих су неке и немуслиманске, у такозваном средњем појасу Нигерије. Наметање система индиректне владавине није увек ишло глатко. Без обзира на војну моћ колонијалних власти, било је неколико примера отпора потчињавању традиционалних владара у процесу индиректне владавине, на пример владари Оја, Сокота, Бенина или пак областима попут југоистока Нигерије где је Аро⁴ хегемонија сломљена, потрага за прихватљивим локалним администраторима наишла је на фрустрацију. Задатак се показао релативно лаким у Јорубаланду, где су владе и границе традиционалних краљевстава задржане или, у неким случајевима, оживљене. Тамо где су наишли на јачи отпор, колонијални владари применили су систем директне владавине колонијалних управљача, користећи сопствену административну структуру.

Владари који су се супротстављали збачени су уз употребу значајне количине насиља, да би затим били протеривани кроз наметнути колонијални правосудни систем. (Osayande Parry , 2003). Ова разлика у колонијалној администрацији између различитих делова и заједница у Нигерији додатно је проширила постојеће културне и политичке празнине. Током колонијалне владавине Британци су формирали децентрализоване војне и полицијске снаге широм Нигерије. Циљ је био контрола над освојеним територијама и заштита интереса колонијалне владе. Прва таква снага била је Конзуларна стража основана у Лагосу, на југозападу Нигерије, 1861. године. Британци су такође формирали полицијске снаге састављене од људи из северног дела земље тачније од Хауса – Фулани племена како би заштитили своју владавину на југозападу, која је била састављена од етничке групе Јоруба. Због тога су ове полицијске снаге биле познате и под називом "Хауса снаге". (Inegbedion Omogegie, 2006) Тако су Британци настојали да промовишу раздор међу етничким групама у земљи. На тај начин, нигеријска полиција, од самог почетка, патила је од културне дислоцираности а колонијализам је самим тим оставио снажан печат на полицијску културу у Нигерији. Полицијске снаге биле су запослене као агенти репресије и насиља након парцијалних освајања аутохтоног становништва. Дужност полиције била је да спроводи „закон и ред“, да подјарми локалне заједнице уколико нису биле послушне. Дакле, полиција, која је одговорна само колонијалистима, бави се прекомјерним убијањем, сакаћењем и пљачкањем. Овакав приступ полицијском раду и даље представља истакнуту карактеристику не само полицијског рада, већ и готово свих војних и сигурносних агенција и снага у земљи до сада. У овом смислу, битно је напоменути да су војне и друге снаге сигурности у земљи израсле из почетних колонијалних сила (Маја-Pearce Adewale, 1999).

Употреба фразе „зарад мира, реда и доброг управљања,“ (Накеем Yusuf, 2013) била је важна карактеристика и свакако обележје британске империјалне владавине широм света. Овај термин је заправо значио да ко год добио моћ - било колонијални гувернер или законодавно тело - њихове одлуке и ауторитет не могу бити доведени у питање. Исти овај термин коришћен је као темељ озакоњења колонијалне владавине у Нигерији.

⁴ Аро је подгрупа Игбо етничке групације. Седиште Аро народа је у граду Арочуку у Абији, једној од савезних држава данашње Нигерије

Уведен је у нигеријски закон 1872. (Elaigwu Isawa, 2002) године чиме су дата значајна и права и овлашћења британском конзулу над становништвом у делти Нигера, касније та овлашћења су проширена на остале делове Нигерије. Према закону који је уведен 1899. (Elaigwu Isawa, 1988) јасно се види да је високи комесар дужан за провођење правде, прикупљање прихода и, уопштено, за „мир, ред и добро управљање северне Нигерије“, као и свих особа у њој, укључујући забрану и кажњавање свих дела којима се нарушава јавни ред и мир.

Након спајања Северног и Јужног Протектората 1914. године, земљом се управљало као унитарном државом. Спајање северних и јужних протектората Нигерије 1914. године означило је прекретницу у еволуцији нигеријске државе у смислу да је Нигерија као политички ентитет створена те године али суштина, односно крајњи резултат није био нова територија као таква, већ економска експлоатација. Колонијална економија била је усредсређена на извоз жетвених култура попут какаоа, памука, производа од палме, кикирикија итд. Извозили су се и разни минерали, попут калаја, угља у мањој мери, злата, сребра, олова и дијаманата. Заузврат колонијални владари доносили су јефтин текстил, разноврсне предмете, попут шибица, дувана, и лекова из Британије, као и остатка Европе. Колонијалисти су развили саобраћајну инфраструктуру како би се олакшало кретање ових роба из унутрашњости у обална подручја. Међутим, било је мало значајних инвестиција у дугорочни развој ове земље. Спајањем ових протектората нестају административни трошкови и убрзава се транспорт роба, те сада угљ из Енугуа, калај из Јоса, кожа из Хадеја и Маидугурија, памук из Гусауа, какао и палмино уље из Ибадана, брже и једноставније стижу у Европу.

Дакле колонијална управа је најпре поделила Нигерију на север и југ и створила различите локалне управе, различите образовне и правосудне системе, да би на крају спојила тако подељену Нигерију са свим својим друштвено-политичким, верским, културним разликама. Север са својим традиционалним везама преко Сахаре, односно са претежно муслиманским царствима западног Судана, и Југ, који примарни контакт са спољним светом имао преко европских трговаца. Ове разлике су појачане и другим факторима под колонијалном управом попут неуједначеног развоја између севера и југа у погледу друштвеног и економског напретка, прозападног образовања и политичког развоја. У договорима са емирима са севера Нигерије, као својеврсан услов прихватања британске супремације, хришћански мисионари задржавају се ван муслиманског севера, на тај начин британска колонијална власт успева да очува муслимански север у својој „исламској чистоћи“, (Fabunmi Martins, 2005) и тиме у пракси ограничава утицај хришћанства и западног система образовања на овај простор. Овај развој догађаја на северу продубио је јаз између северне и јужне Нигерије. Муслимански север је био лишен школа које су на југу ницале, захваљујући колонијалним властима и осталим, појединцима и удружењима с циљем стимулације процеса модернизације. На југу су брзо успостављене хришћанске мисионарске школе, прво у Јорубаланду, а касније и на средњем појасу Нигерије. Колонијална власт је требала способно и енглески описмењено особље из народа и стога је одговорност за пружање западног образовања на територији целе Нигерије добило нови залет.

У овој поставци, три облика образовања: муслиманско/куранско, традиционално/паганско и западно образовање коегзистирало је раме уз раме за време колонијалне власти у Нигерији. У северним деловима Нигерије, ислам је био дубоко укореван у религиозној али и у образовној оријентацији људи.

У јужним деловима, свака етничка група имала је свој традиционални облик образовања заснован на сопственој култури и традицији, чије су намере и циљеви били слични а то су развијање физичких вештина, карактера, интелектуалних вештина и осећаја припадности заједници, као и усвајање осећаја поштовања према старијима, те давање специфичне стручне обуке и разумевање и уважавање културне баштине заједнице. (Fafunwa Vabs, 2004) Дакле спајање северног и јужног протектората са свим својим манама довело је људе из различитих етничких, и верских група у један ентитет у једну земљу и тиме створило културно хетерогено и плуралистичко друштво са преко 350 различитих етничких група од којих скоро свака има своју територију коју сматра својом домовином (Kinnan Christopher, 2011).

Четири етничке групе чине отприлике половину укупног становништва Нигерије:

- Хауса на северу
- Фулани на северу
- Ибо на истоку
- Јоруба на западу

Свака од ове три регије била је културно хетерогена, сачињена од етнички већинске групе и многих етничких мањина. На северу Нигерије главни културни именоватељ био је ислам. Ова религија, са својим великим утицајем на друштвене односе као и на владавину, била је заједничка за Хаусе и Фулани као и за Канурије на североистоку и Нупе у јужном делу северног региона, ове етничке групације биле су најдоминантније на простору северне Нигерије. Већина етничких група на северу је била део хијерархијског религијског и политичког система чији су судски али и административни апарати имали доста сличности. Многе северне етничке мањине налазиле су се у средњем појасу, неке од њих су делимично интегрисане у доминантни културни систем на северу, прихватајући ислам и хауса језик док су остала, наставили да функционишу са својим старим језиком и својим анимистичким религијама. Највеће од ових етничких група била су Тив у провинцији Бенуе, Биром из Платоа, Идорна и Игала. У Илорину и Каби доминантна етничка група била је Јоруба. На западу земље доминантна етничка група била је Јоруба са сопственим језиком, легендом порекла, и својственим политичким и административним традицијама, и чини две трећине становништва. Поред Јоруба мање етничке групе су биле смештене на западу Нигерије: Бини, Итсекири, Урхобо, Ијав и Ибо. Најдоминантнија етничка група на истоку земље била је Ибо поред ње ту су се још нашле и етничке групе попут Ибибиоа, Ананга и Ефика. До 1912. године администрације у северном и јужном протекторату биле су добро успостављене.

Међутим, расла је потреба за бољим и ефикаснијим организованим обликом управе за целу земљу. Један од гласноговорника амалгамације био је политичар Едмунд Морел⁵. Сматрао је да север и југ не смеју функционисати као две одвојене територије, јер ће, таквом поделом развој целе земље доведен у питање. На пример: царине које се наплаћују на трговину са севером су настале на југу који је поседовао приморје. Унификација севера и југа донела би боље финансијско управљање земљом у непосредној будућности. Морел је сматрао да ће

⁵ Едмунд Дин Морел је био британски новинар, аутор, пацифиста и политичар. Морел је водио кампању против ропства у слободној држави Конго, оснивајући Конго реформску асоцијацију и управљајући Западноафричком поштом. Сматра највећим гласноговорником идеје о унификацији Нигерије.

спајање ова два подручја резултирати бољом и ефикаснијом управом и разумнијом поделом целе земље на четири региона.

Овим планом за сваки регион задужен је по један заменик гувернера, а Лагосом може да управља само особа која је и његов резидент. Главномандујући би био генерални гувернер. Ту на сцену поново ступа Фредерик Лагард који је позван у Нигерију да изврши амалгамацију и тиме постане први генерални гувернер уједињене Нигерије што се и догодило 1914. године. Влада која је требало да влада Нигеријом четврт века захтевала имала је извршна и законодавна тела која си функционисала као у парламентарној влади. Чланове извршне и законодавне власти бирао је и постављао гувернер, африканци су били мањина у овим телима. Извршна власт је имала само саветодавна овлашћења, док је законодавна власт била ограничена само на колонију. Законодавно веће је било пуко дебатно тело које није могло утицати на било какве промене. Судски систем је уређен тако да је Врховни суд је био први у рангу, али се сматрао неприкладним као облик трибунала у раним фазама афричке цивилизације. Овлашћења Врховног суда била су ограничена на кривичне предмете, а његова надлежност се није односила на целу територију поготову не на југу земље јер је усвојен покрајински судски систем. Жалба се могла поднети Врховном суду из покрајинских судова. Врховни суд се састојао од главног судије и двоје или више судија помоћника. (Nicholson Ford, 1969) На позицију гувернера Нигерије 1919. године уместо Лагарада долази Хју Клифорд. Нетрепеливост је дуго расла, пре свега због слабе заступљености Нигеријаца у власти. Постојала је јасна потреба за реорганизацијом управне машинерије као и реконституцијом законодавног тела. Нигеријски савет који је створио Фредерик Лагард сматран је неадекватним јер је само функционисао као дебатно друштво. Законодавно веће основано због потреба колоније са својим крајње ограниченим овлашћењима такође је било непопуларно. Стога је потреба за новим уставом била оправдана и њега уводи гувернер Хју Клифорд⁶ 1922. године.

Клифордов устав из 1922. је усвојен са циљем прилагођавања већем интересу аутохтоног становништва и проширења управљачке структуре. Устав је увео ново законодавно и извршно веће које је заменило нигеријски савет и старо вијеће колоније Лагос. Уведен је изборни принцип који је довео до формирања прве политичке странке, Националне демократске странке Нигерије (ННДП) 1923. године. Новим уставом ови новоформирани савети односно већа имају право да доносе законе како у Лагосу тако и у источним и западним деловима Нигерије. Што се тиче Лагоса и Јужног протектората савет је имао пуна овлашћења у доношењу закона а што се тиче Северног протектората савет је имао овлашћења у доношењу финансијских одлука а све остале одлуке које се тичу севера доносио је гувернер. Постојао је 31 званични и 21 незванични члан савета. Нигеријци су добили 10 места у незваничном делу савета. (Awolowo Obafemi, 1968) Устав је задржао већ познату политику британских колонијалиста „завади па владај“ допуштајући северу да задржи свој начин традиционалног вођства, док је остатак земље био принуђен да се придржава принципа које је нови устав донео, где сада само мушкарци који зарађују 100 фунти годишње могу да гласају.

Као што смо већ напоменули према Клифордовом уставу законодавним већем доминирали су Европљани што је после довело до проглашења новог устава познатијег као Ричардсов устав. Пре Ричардса гувернер Бернард Бордилон⁷ дели југ Нигерије на источни и западни део а све у циљу боље и ефикасније администрације.

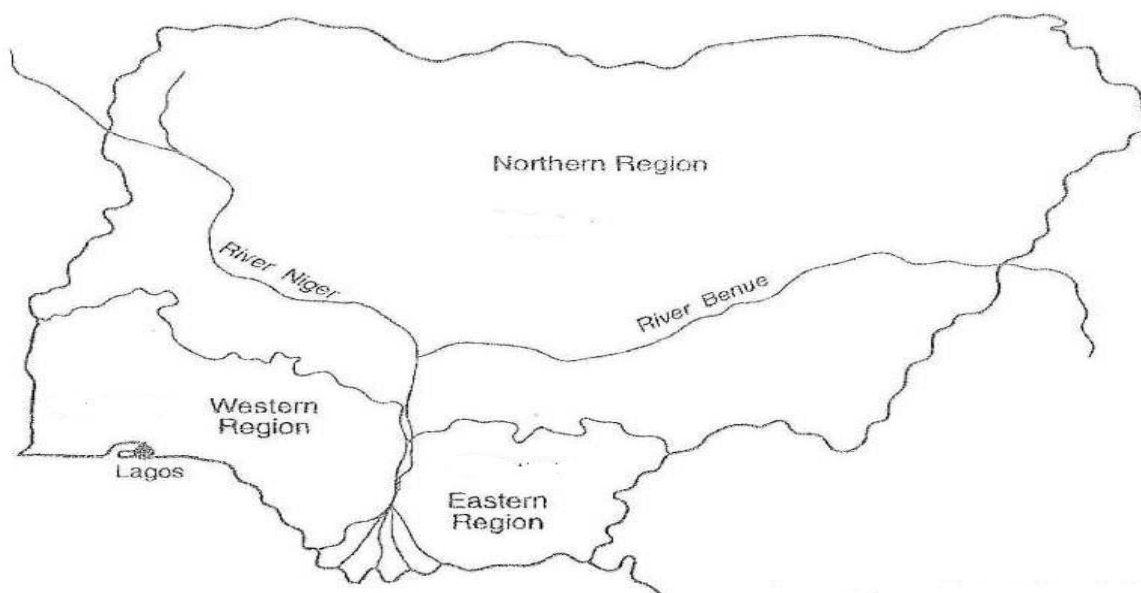
⁶ Сер Хју Чарлс Клифорд, био је британски колонијални администратор. Био је гувернер Северног Борнеа, (1900–1901), колонијални секретар Тринидада, гувернер британског Цејлона (1907-1912), гувернер Златне обале, (1912–1919,) Нигерије, (1919–1925), и Цејлона, (1925–1927).

⁷ Сер Бернард Хенри Бурдиллон је 1929. прешао у Колонијалну државну службу када постаје колонијални секретар Цејлона, служећи на тој функцији до 1932. и још два пута као гувернер Цејлона. Док је службовао на Цејлону, постаје и председник Цејлонског огранка Краљевског азијског друштва, након тога, тачније 1932.

За време гувернера Бордилона су само два до три британска званичника са севера присуствовала законодавном већу, али чак ни тада нису заступали интересе северних народа већ су се они бавили интересом британских грађана који послују у Нигерији, као што су британски рудници и трговачке групе. Сва законодавна питања која се односе на север, осим финансијских, доносио је и даље гувернер. Одсуство северњачких званичника вероватно је резултат удаљености и неадекватне комуникације али сада и разлике у религији и обичајима. На освоју свега наведеног, било је очигледно да север уопште не учествује у саветовању гувернера, осим понекад преко главног комесара.

Бордилон је стога сматрао да треба што пре укуљчити северне представнике у законодавно веће како се не би створио већи јаз између севера и југа од оног који је већ постојао (Smith Bryan, 1969) Постојала је идеја да се оснују регионална већа која ће имати саветодавну функцију и која ће бити директно подчињена федералном савету у Лагосу али до краја свог мандата ту замисао није спровео у дело. На почетку Другог светског рата, Нигерија је административно подијељена на четири јединице, колонију и северне, источне и западне групе провинција. Због ратних услова, централна администрација у Лагосу морала је да пренесе овлашћења на административне подцентре у Кадуни (север), Енугу (исток) и Ибадан (запад) - пракса која је додатно проширила постојећу поделу. Након рата, ова пракса је формализована у Ричардсовом Уставу из 1946. године, који је у суштини створио федерални тип административне структуре, где је политичка моћ била у рукама централне и три регионалне власти - на северу, истоку и западу.

На чело Нигерије 1945. године долази Артур Ричардс.⁸ Његова прва идеја била је спој локалних аутохтоних лидера и регионалних савета односно њихових представника у једно тело које ће бити стационирано у Лагосу. Постојаће три регионална савета северни, источни и западни, с тим да ти савети нису имали законодавна овлашћења нити су могли да се баве питањима везаним за опорезивање без дозволе законодавног већа из Лагоса.

Слика 5: Подела Нигерије по Ричардсовом уставу
Извор: Wilberforce Conference on Nigerian Federalism

године именован је за гувернера и врховног команданта Уганде, захваљујући богатом искуству, 1935. постао је гувернер и врховни командант Нигерије, држећи ту функцију све до пензионисања 1943. године.

⁸ Артур Фредерик Ричардс, био је британски колонијални администратор који је током своје каријере радио као гувернер Северног Борнеа, Гамбије, Фиџија, Јамајке и Нигерије.

Ричардсов устав предвиђа нови законодавни савет који се састоји од гувернера, 16 званичних чланова и 28 незваничних чланова. Два од 28 неслужбених чланова предлаже гувернер док се четири бирају. Северни део је имао 11 чланова; западни 8 чланова, а источни само 6 чланова. Четири члана која се бирају су из Лагоса и Калабара. Као резултат Ричардсовог устава, законодавно веће доноси законе за целу земљу. Такође, овај устав је предвидео регионалне скупштине. Обично су чланови скупштине бирани од стране локалне аутохтоне власти.

Међутим, те регионалне скупштине су само била места за дискусију о националним питањима, али не и законодавна тела. Источни и западни делови имали су једнодомне скупштине, док је северни део имао дводомну скупштину. Северна скупштина се састојала од горњег дома који су чинили локални поглавари тачније њих 23-је а доњи дом је био дом скупштине. Дом скупштине се састојао од од вишег резидента, осамнаест званичних и двадесет четири незванична члана и осамнаест изабраних чланова из редова локалне аутохтоне регије. Било је и шест не-муслиманских чланова које је лично гувернер именовано како би заступали интересе својих заједница. Главни комесар је био председник у горњем дому, док је виши резидент био председник у доњем дому (Ladipo Adamolekun, Bamidele Ayo, 1989). У западном региону, дом скупштине имао је тринаест званичних и петнаест незваничних чланова и три локална лидера, које је именовано гувернер. У источном дому скупштине било је тринаест чланова из редова локалног становништва а гувернер би именовано пет истакнутих грађана да представљају своје интересне групе.

Националисти су озбиљно критиковали Ричардсов устав, јер је он био наметнут Нигеријцима без икаквих претходних консултација. Да би изразили критике, националисти Националног већа за Нигерију и Камерун под вођством Херберта Макаулаја и доктора Намзија Азикавија обилазе важне градове у земљи и скупљају донације како би послали протестну делегацију у Лондон. Политичка елита изражава незадовољство и сматра да Ричардсов устав има много мањкавости које се огледају у следећем:

- Већина чланова централног законодавног савета именована је од стране гувернера
- Регионални савети немају законодавна овлашћења већ само саветодавна
- Централни законодавни савет није ничим ограничен
- Устав продубљује јаз између севера и југа и тиме наставља пређашњу политику британских колонијалних владара

Једноставно можемо рећи да народ Нигерије односно његове политичке вође опет нису стекле осећај да директно учествују у власти, већ да је Ричардсов устав створио збуњујућу хијерархију административних области и политичких власти и да је подела територије Нигерије на три регије нефункционална због величине и пренасељености. Међу највећим критичарима Ричардсовог устава поред поменутих Херберта Макаулаја, доктора Намзија Азикавија био је и један од истакнутих лидера Јоруба племена Обафеме Аволово који није схватао зашто су људи номиновани уместо директно бирани на изборима и своје критике највише је усмеравао на то питање док га регионална подела није толико занимала јер је сматрао да је унификација Нигерије немогућ процес. Често је говорио да нација са широким

политички искуством каква је Велика Британија упорно прави исту грешку још од амалгамације из 1914. године.

По њему Нигерију је једино могуће поделити и то дуж етничких линија на десет регија на тај начин федерација би ујединила различите културне групе а не би као и до сада радила на њиховом раздору. Нигерија би била подељена на десет регија на основу етничке припадности и то: (Obafemi Awolowo, 1960)

- Хауса
- Ибо
- Јоруба
- Фулани,
- Канури,
- Ибибио
- Мунши/Тив
- Едо/Бини
- Нупе/Тапа
- Ијав

Свака од ових група требала би бити нација за себе. За разлику од Аволовоа, Азикави је става да би требало следити географске, а не културолошке линије. Имајући то на уму, он је произвољно поделио Нигерију на осам јединица те јединице би били протекторати: (Nnamdi Azikiwe, 1970)

- Северни, који се састоји од покрајина Катсина, Кано и Зарије
- Северозападни: Сокото, Нигер и Илорин
- Североисточни: Борну, Баучи и Адамава
- Централни, Каба: Бену и Платоа
- Јужни: Вари, Бенин, Онитша, Овери
- Југозападни: Ондо, Ијебу, Абеокута и Колонија Лагос
- Југоисточни: Калабар и Огоја
- Камерунски: северни и јужни делови ка Камеруну

Према његовом плану, на челу федералне владе био би гувернер. Кабинет гувернера би био водећи орган за доношење одлука у влади. Свака од покрајина би требало да изабере четири

представника који би чинили чланове парламента. Законодавни савет би се углавном бавио израдом закона који тичу протектората и на 50.000 људи ишао би по један представник законодавног савета тиме би Нигерија имала и парламент и законодавни савет који би директно утицао на сваки регион у држави. Локална власт би се делила на општине и села а чланове локалне власти би бирали на изборима те би тако локална власт функционисала као велика корпорација са адекватним стручњацима.

Први гувернер који је увео неке идеје у вези са самоуправом у Нигерији био је Бернард Бурдилон али његове идеје у пракси први пут је донекле применио Артур Ричардс 1945. године. Али нигеријски народ и даље није био укључен извршну власт. Због проблема са Ричардсовим уставом, земљи је био потребан нови устав. Зато нови гувернер, Џон Макперсон⁹, није желео да направи грешке које је направио његов претходник и доноси одлуку да укључи Нигеријце у процес доношења устава. Консултације са Нигеријцима биле су веома широке, чак су достигле ниво села. Као резултат тога, дошло је до Ибаданске конференције и касније до успостављања Макперсоновог устава.

С обзиром да је био осетљив на критике дозволио је да три године, од 1948. до 1951., народ изражава јавно мишљење о његовим предлозима на окружним, покрајинским и регионалним нивоима. Различите препоруке су разматране и многе од њих су укључене у коначну верзију новог устава. 1951. године одржана је уставна конференција у Ибадану, главном граду западног региона којој су присуствовали покрајински и регионални представници. На конференцији се највише говорило о регионалним границама, уделу регионалних представника у централним законодавним телима где је север тражио да се примени принцип бројности становништва што никако није одговарало истоку и западу због многобројнијег севера, такође се причало о расподели ресурса где је север опет тражио расподелу на основу бројности становништва док је југ предлагао да се средства расподеле на основу потреба и степена напретка регије. Говорило се и о аутономији регија где су ставови слични и кажу да су регионалне власти јаке док су централне слабе и да такав однос снага води у растурање јединства.

Подела политичких моћи између федералног центра и регионалних центара даље је развијена Макперсоновим уставом из 1951. године (The World Today, 1953) Овај устав је предвидео:

- Федерално законодавно тело названо Представнички дом који се састојао од 136 представника, 6 бивших званичника и 6 предложених од стране гувернера, 68 чланова је било из северног региона, 34 из западног и 34 из источног региона
- Централни извршни савет познат као веће министара - његово чланство је укључивало гувернера као председника већа, 6 званичних чланова и 12 нигеријских министара; 4 из сваког региона
- Министри су били без портфеља и именовани су од стране гувернера на основу препорука 3 регионалне скупштине
- Сваки од региона требало је да оснује извршни савет који се састоји од заменика гувернера као председника, 5 званичних чланова и по 9 министара

⁹ Сер Џон Стурт Макперсон, био је британски колонијални администратор који је служио као генерални гувернер Нигерије од 1948. до 1955. године.

- На северу само мушки порески обвезници имају право гласа док на истоку и западу и мушкарци и жене имају право гласа

Политички лидери сматрали су да овај устав није истински федералан већ квази федералан јер је садржао федералне и унитарне карактеристике.

Такође, сматрали су да устав није направио конкретне напретке ка самоуправљању и да је функција министара обесмишљена и небитна јер министри нису имали конкретне министарске функције нити су имали одлучујућу реч по било ком питању. Централни извршни савет и даље има 6 Европљана и њиме је председавао гувернер, јасних одредби везаних за функцију премијера нема: док је уставом створена канцеларија савета министара није постојала канцеларија премијера. Такође на регионалним нивоима постојала су извршна већа без премијера. И даље нема јасног изборног система за регионалне скупштине, источни и западни регион имају један док север има другачији изборни систем. Неки званичници попут заменика гувернера били су чланови и регионалних скупштина и представничког дома. Сви ови проблеми касније су довели до уставних криза и на крају пада Макперсоновог устава. Наиме прва криза везана је за источну регију која је настала као резултат неуспеха партије да убади доктора Азикавеа у Представнички дом у Лагосу, друга криза везана је за захтев Антонија Енахора из Акционе групе. Енахоро је упутио је захтев у коме тражи да британска влада одобри независност Нигерији. Север је одбио тај захтев сматрајући да Нигерија није још зрела за то. Оваква одлука изазвала је незадовољство и раздор између северних и јужних политичара, а касније је довело и до треће кризе односно Кано побуне 1953. године.

У мају 1953. године избили су нереди у древном граду Каноу, највећем граду на северу Нигерије. Нереди су резултат сукоба између северњака - који су се генерално противили независности Нигерије, и јужњака - који тражили моменталну независност Нигерије. Нереди су трајали четири дана и многи животи су изгубљени. У расправи, јужњачки политички лидери покушали су да наставе и убрзају процес независности Нигерије, док су њихове колеге са севера, покушавале на све начине да успоре тај процес из наводне бојазни од „доминације југа“. 31. марта 1953., истакнути члан Акционе групе, Антони Енахоро, покренуо је захтев у савезном парламенту у Лагосу у којем тражи да Нигерија постане независна држава најкасније до 1956. године. Захтев су подржали чланови Акционе групе и већина чланова Националног савета Нигерије и Камеруна. Међутим, Северни народни конгрес није прихватио овај захтев јер су северни политичари сматрали да њихов регион још није спреман за самоуправу, те је у суштини Енахоров захтев о независности одбачен у целости. Ахмаду Белло, лидер Северног народног конгреса, предложио амандман којем каже да би независност требало одобрити „кад буде изводљиво“ уместо „1956.“ године и са том изменом предлог ставио на гласање. Акциона група и Национални савет Нигерије и Камеруна сматрали су да оваква одлука представља само одлагање неизбежног те напуштају парламент. Када су након њих чланови Северног народног конгреса напустили парламент наишли су на разјарену масу непријатељски расположених становника Лагоса коју су их врећали. Чланови северне делегације били су огорчени овим поступком становника Лагоса те су у Кадуну у програму од осам тачака тражили сецесију севера. Не обазирјући се на то чланови Акционе групе и Националног савета Нигерије и Камеруна на челу са Самјуелом Акинтолом одлазе на север у циљу промовисања идеје о независности. Обилазак је био непосредан узрок нереди у Кану. Кад је делегација стигла у Кано напетост је већ била на завидном нивоу пре свега због непријатељства са којим се суочила северна делегација у Лагосу. Присталице Северног народног конгреса одржале су демонстрације које довеле до

окршаја у којима је двоје јужњака изгубило живот. Ситуација се брзо развијала те су нереди прерасли у озбиљну међуетничку кризу, насиље и пљачке усмерене против Јоруба и Ибоа шириле су се целом Кану регијом. Колонијална влада проглашава ванредно стање у северној Нигерији и шаље трупе. Резултат је био 46 погинулих.

Након нереда Северни народни конгрес шаље листу захтева као услов њиховог повратка у савезни парламент у Лагосу. Захтеви су се односили на пуну атономију сваког региона на северу осим за питања везаних спољне послове, царине и одбрану. Савезни парламент у Лагоу прихвата све њихове захтеве.

Након што се тензија смирила одржавају се уставне конференције у Лондну и Лагосу у циљу ревизије Макперсоновог устав а као продукт ових конференција настаје и ступа на снагу Литлтонов¹⁰ устав. Литлтонов устав се сматра прекретницом у уставној историји Нигерија пре свега зато што је јасно успоставио федерални систем функционисања али и зато што је утро пут независности Нигерије. Новине у овом уставу су следеће (Okoth Assa, 2006):

- Централно законодавно тело је сада познато као федерални дом заступника, састављено је од 184 директно изабраних представника у смислу 92 члана за северни, 42 за западни и 42 за источни регион.
- Гувернер Нигерије је постао генерални гувернер, а заменици гувернера постају гувернери
- Водећи министри у регионима постају премијери. Ахмаду Бело премијер северног региона, Намди Азикаве премијер источног региона а Обафеми Аволово премијер западног региона
- Устав је формално створио три главна региона: северни, западни и источни а скупштини сваког региона дата су законодавна овлашћења
- Британске чланове извршних већа на западу и истоку замењују нигеријски док север задржава скоро све британске званичнике
- Лагос је постао главни град федерације а све регије имале су своје независно судство и своје јавне службе. По први пут се правосуђе и јавна служба децентрализују а сваки регион је добија – овлашћење којим оснива сопствени трговински одбор кој ће се бавити продајом главних роба произведених у свом региону.

Лондонска конференција настављена је 1957. године њој су присуствовали сви нигеријски премијери. Конференција није била уставна већ конференција о независности. Сви лидери су се сложили да је Нигерија зрела за независност и тражили су да јој се та независност одобри

¹⁰ Оливер Литлтон био је био британски бизнисмен који је ушао у британску владу за време II светског рата прво као члан тајног савета Уједињеног Краљевства, затим постаје председник Одбора за трговину (1940-1941), Државни министар на Блиском истоку (1941-1942), Министар производње од (1942-1945), председник Одбора за трговину (1945 -1951), Државни секретар за колоније (1951-1954)

1960. године. Нигерија је добила своју независност 1960. године новим Уставом о независности Нигерије.

Овај устав је предвидео парламентарни систем власти, три региона (северни, источни и западни), дводмону савезну и регионалне скупштине. Уставом о независности Нигерије британски монарх и даље остаје на челу државе и задржава право да именује гувернера који ће бити представник извршне власти у монархово име док премијера бира савезна скупштина и он делује као шеф савезног извршног већа. Устав је такође предузео кораке како би дефинисао „нигеријско држављанство“, истичући уставом заштићена права за грађане и лица у Нигерији.

Међутим, именовањем генералног гувернера као представника британске краљице односно монарха уместо народа независне и суверене државе Нигерије чинило се да је Нигерија опет положају доминиона јер су формално и надаље признавали британског монарха као свог суверена. Осећај незадовољства је растао што је довело до доношења новог устава из 1963. године када Нигерија постаје република.

Списак гувернера и генералних гувернера Нигерије: (Gann Lewis, Duignan Peter, 1979)

- Сер Фредерик Лагард, генерални гувернер Нигерије 1914-1919
- Сер Хју Клифорд, гувернер Нигерије 1919-1925
- Сер Грејми Томсон, гувернер Нигерије 1925-1931
- Сер Доналд Камерон, гувернер Нигерије 1931-1935
- Сер Бернард Бордилон, гувернер Нигерије 1935-1940
- Сер Џон Евелин Шукбург, гувернер Нигерије 1940-1942
- Сер Алан Бурнс, гувернер Нигерије 1942-1943
- Сер Артур Ричардс, гувернер Нигерије 1943-1948
- Сер Џон Мекперсон, гувернер Нигерије 1948-1954
- Сер Џон Мекперсон, генерални гувернер Нигерије 1954-1955
- Сер Џејмс Вилсон Робертсон, генерални гувернер Нигерије 1955-1960
- Намди Азикаве, генерални гувернер Нигерије 1960-1963

Списак донетих устава у колонијалном периоду Нигерије

- Лугардов устав из 1914. године - Амалгамација Нигерије

- Клифордов устав из 1922. године
- Ричардсов устав из 1946. године
- Макперсонов устав из 1951. године
- Литлтонов устав из 1954. године
- Устав из 1960. године - Устав о независности Нигерије

2.1.1 Политичке партије у Нигерији

Као што смо већ напоменули Нигерија као многе ако не и све афричке државе продукт је идеја и замисли Велике Британије. Према тврдњама познатог енглеског економисте и социолога Џона Хобсона у делу „Империјализам“, Велика Британија жуди за страним земљама које не само да ће служити као ново тржиште за вишкове својих производа, већ и као инвестициона могућност из које проистиче профит, као извор сировина за јачање индустрије код куће и као шанса за експлоатацијом и доминацијом људи који насељавају такве земље. Као што је сама држава кројена по замислима Велике Британије тако и сам политички систем односно политичке партије нису могле а да не буду под утицајем ове европске силе.

Чланови политичких партија и њихови лидери школовали су се по западном образовном систему те тако и настају прве политичке партије у Нигерији. Једна од њих је и Нигеријска национална демократска партија, коју је основао Херберт Макаулај¹¹ 1922. године, ова партија се залагала за бесплатно образовање и укидање регионалних судова. Идеолошки странка је веровала у грађански национализам који се заснива на либералном и грађанском схватању нације као демократске заједнице суверених грађана. Партија је основана са намером да се искористи право које проистиче из Клифордовог устава по коме су Нигеријци могли да се кандидују за чланство у законодавом већу Лагоса, на првим изборима освајају три места. Иако је можда основна функција партије била да убаци кандидате у законодавно веће, партија је имала и шири циљ - промовисање демократије у Нигерији, стављајући акценат на жешћи и упорнији развој Нигерије у друштвеном, економском и образовном смислу. Партија је дуго била утицајна у околини Лагоса да би је већ 1938. године са трона скинуо Омладински покрет Нигерије.

Омладински покрет Нигерије основао је један од ретких Нигеријаца који је у том периоду студије завршио у САД, Ејо Ита у Лагосу 1933. године. Ова странка је била прва мултиетничка организација у Нигерији а њен програм је имао за циљ подстицање политичког напретка земље и побољшање социо-економског статуса нигеријских грађана. Покрет је добио залет када су му се придружили Намди Азикаве, Хазаја Дејвис, Обафеми Аволово и Самјуел Акинтола (Coleman James, 1971). Октобра 1938. године Омладински покрет Нигерије на изборима скида са трона до сада неприкосновеног Херберта Макаулаја и његову Националу демократску партију. Следећа партија која је оставила печат у нигеријском друштву свакако је Национални савет Нигерије и Камеруна. Ова странка настала је од већег броја националистичких партија, разних удружења и радничких покрета.

Национални савет Нигерије и Камеруна била је нигеријска политичка странка од 1944. до 1966. године. Име је укључивало 'Камерун' јер је Камерун постао административни део Нигерије 1945. године. Камерун је био колонијална територија Немачке али после пораза Немачке и њених савезника у Другом светском рату, Уједињене нације конфискују њене територије. Те територије су затим додељене разним земљама победницима да би их администрирале за Уједињене нације док нису сазреле за политичку независност. Тада су се звале Територије поверења те је тако Камерун одузет Немачкој и предат Великој Британији. Када се Нигерија припремала за независност 1960. године, људи из јужног Камеруна двоумили су се да ли са Нигеријом ићи у независност или да се придруже француском Камеруну. Народ се одлучио за уједињење са француским Камеруном и тада Национални

¹¹ Херберт Макаулај био је нигеријски националиста, политичар, инжењер, архитекта, новинар и музичар а многи Нигеријци сматрају га оснивачем нигеријског национализма

савет Нигерије и Камеруна постаје Национални савет нигеријских грађана тачније 1959. године (Udofia Ofenime, 1981).

Национални савет Нигерије и Камеруна основао је Херберт Макаулај који је био њен први председник, а Намди Азикиве њен секретар, након смрти Макаулаја 1946. године Азикиве преузима функцију председника. Као што смо напоменули ова странка је састављена је од прилично дугог списка националистичких партија, удружења и радничких покрета неки од њих су: Нигеријска унија студената, Национална група за обнову Нигерије, Нигеријски омладински покрет, Нигеријски омладински круг, Нигеријска унија студената. (Maskintosh John, 1966) Странка је у то уложила озбиљан напор да створи праву националистичку странку састављену од различитих група људи међу најистакнутијим члановима поред горе наведених су и Егбе Ододува, Михаел Окпара и многи други. Први тест партије дошао је изборима 1951. године. Странка је освојила већину гласова у источном региону Нигеријског дома Скупштине, али је постала опозиција у западном региону, са Азикивеом као опозиционим лидером. Ова странка окарактерисана је као јужњачка јер је највећу подршку добијала од Јоруба и Ибо етничких група а и њени чланови и лидери припадали су овим групацијама.

Са друге стране имамо врло снажну партију на северу познатију као Северни народни конгрес. Ова политичка партија основана је 1949. године имала је за циљ уједињење народа северне Нигерије с тежњом да се очува и ојача аутономија севера али и моћ традиционалних муслиманских лидера. Ова партија је била неприкосновена на територији северне Нигерије до пуча 1966. године. Етничке групе које су чиниле ову партију у највећем делу су Хауса и Фулани али и Нупе и Канури. Странка је користила сва расположива средства, укључујући "казне" и "награде", како би освојила подршку и интегрисла остале етничке мањине у доминантни културно-политички систем на северу.

Северни народни конгрес често је користио политику ширења страха те су јужњачке дефинисали као високо образовани и напредни народ са југа који тежи доминацији над севером и његовим грађанима. Најистакнутији лидер Северног народног конгреса свакако је Ахмаду Бело. На северу неколико мањих партија и локалних заједница сарађивало је са Северним народним конгресом док ван севера ова партија није имала неког битнијег пријатеља све до оснивања Нигеријског националног савеза 1964. године. После грађанског рата у Нигерији Северни народни конгрес постаје мањинска странка. Поред Северног народног конгреса на северу се оснива, чак и пре, странка под називом Прогресивни савез севера. Ову странку са групом истомишљеника основао је Малам Амину Кано 1950. године у Каноу. Партија је била левичарски оријентисана и имала је за циљ борбу за „обичан народ севера“. Постала је главна опозициона странка у северној Нигерији након што је региону додељена самоуправа.

На западу Нигерије у сличном периоду, тачније 1951. године у Ибадану оснива се Акциона група. Странка је основана да служи као платформа за остваривање свог прелиминарног циља-мобилисања западних Нигеријаца како би се спријечила контрола Националног савета нигеријских грађана над западним регионом и наравно као још један шири циљ је сарадња с другим националистичким странкама како би се освојила независност Нигерије. Акциона група је била владајућа странка западног региона до распада 1962. године, и чинила је парламентарну опозицију у северном и источном парламенту. Осим кратког периода (1957-59), када је Акциона група учествовала у националној влади, тада је странка чинила опозициону парламентарну опозицију. У првих неколико година од свог оснивања Акциона група се представљала као политичка партија западне Нигерије у којој доминирају Јорубе. Међутим странка није имала намеру да буде монокултурална чак је и на почетку дала све од себе да укључи мањине из Бенина и Делте Нигера у своје редове. Њихова идеја је била да се

прошире и на друге регионе што им је и пошло неколико година касније у северном региону, Илорину и Каби и инспирисао Јорубе у овим местима да се интегришу у западни регион. Стратегија Акционе групе ван западног региона била је фокус на мањине односно, безрезервна подршка њиховим захтевима за специјални статус. Акциона група доста је уложила у своју експанзију те је штампала и партијске новине које су стизале у сва њихова представништва широм Нигерије. Најистакнутији члан и њен оснивач је Обафеми Аволово. Акциона група је била либерална а касније, левичарска политичка партија, коју су углавном подржавали народи тадашње западне регије а касније јужног дела и средњег појаса Нигерије. Странка је освојила регионалну власт у западној Нигерији, док је Нигерија још увијек била под британском колонијалном владавином. Учествовала је на националним изборима уочи нигеријске независности 1960. године, али је није имала толико успеха ван западног региона и нигеријског главног града Лагоса.

Уједињени конгрес средњег појаса формиран је 1955. године у Кафчану. Њен први председник је постао је Џозеф Тарка политичар из Бенуа припадник Тив етничке групе, четврте по величини у Нигерији. Они чине отприлике 2,5% укупне популације Нигерије и броје преко 5,6 милиона људи а у Бену држави су највећа етничка групација. (Minority Rights Group, 2018) Ова странка са Тарком на челу имала је један општи циљ-мобилизација људи средњег појаса ради стварања посебне државе на овом простору. За овај циљ Тарк је кренуо у потрагу за савезницима. Пошто се борба за стварање државе средњег појаса сматрала борбом против Хауса / Фуланија, партија која у старту отпада је Северни народни конгрес. Обраћа се Азикавеу и Националном савету нигеријских грађана али наилази на зид јер Азикаве није подржавао стварање држава у мањинским областима.

Стога се као једино решење наметнула сарадња са Аволовом и Акционом групом. Овај савез између Акционе групе и Уједињеног конгреса средњег појаса имао је велики утицај на политичку историју Тивланда, јер без подршке Акционе групе Уједињени конгрес средњег појаса не би могао да одоли доминацији Северног народног конгреса. Становницима Тиваленда стављено је до занања да уколико желе да наставе живот на овим просторима биће присиљени да постану муслимани или ће се уједини у подршци Тарку и Уједињеном конгресу средњег појаса и тако сачувати свој идентитет. Становници Тиваленда одмах су стали уз Тарка чак су и донирали новац кад год је то странци било потребно. До 1958. године ова странка постаје трећа по величини опозициона партија у скупштини северне Нигерије. Борба против Северног народног конгреса и доминације Хауса-Фуланија на овим просторима и свега што има везе са њима била је главна карактеристика ове странке. Стога је Северни народни конгрес радио све како би одвојио Тивљане од Тарка. Конфликт између ове две партије довео је до побуна 1960. и 1964. године, а поједини аутори попут Годвина Хембеа сматрају да су овај конфликт и ове побуне довеле до војне интервенције 1966. године.

Национална партија Нигерије била је доминантна политичка партија у Нигерији за време Друге републике. Странку су основали чланови сада забрањених партија с циљем да се држава врати на демократске токове функционисања превасходно на северу али су захтеви упућени партијама на југу Нигерије у циљу формирања истински националне партије. На изборима 1979. године кандидат ове странке странке за председничке изборе проглашен је победником. Странка је ушла у климав савез са Нигеријском народном странком како би добила већину гласова у Народној скупштини, 1981. године овај савез се распао.

Странка јединства Нигерије основана је 1979. године, била је нигеријска политичка странка која је доминирала у западној Нигерији током друге републике. Странка се залагала за промовисање социјалне правде у оквиру Нигерије као либералне демократске државе. Наследили су идеологију од Акционе групе и себе сматрали партијом свих Нигеријаца. Странка се развила под Аволовом и у својој основи била је социјал-демократска. Нигеријска народна странка била је једна од водећих партија за време Друге републике. Формирана је 1979. године, уједињењем Прогресиваца из Лагоса, Клуба 19 и Нигеријског савета за разумевање. Партију је основао, финансирао и водио, Ибрахим Вазири, канурски бизнисмен из Борно државе. Након што није изабран за председничког кандидата унутар Нигеријске народне партије, он је напушта и оснива Велику нигеријску народну странку. Партија се залагала за темељне друштвене промене и социјалну правду а за свог кандидата на предстојећим изборима изабрала је Азикавеа. Велика нигеријска народна странка на челу са Вазиријем стационира ле се на североистоку Нигерије и задржала се међу Кануријима. На председничким изборима 1979. године Вазири осваја свега 10% (African Elections Database, 2011)

Странка напредне Нигерије основана је у Ибадану 1978. године. Позиционирала се као алтернатива старим политичарима прве републике. Злагали су се за бесплатно високо образовање као и за обавезно основно образовање. Овој странци се убрзо придружују групе попут Нигеријских станара, Конгреса рада и Нигеријски социјал-демократски конгрес. На изборима 1983. године освајају 1%. (African Elections Database, 2011) Партија народног спаса створена је од стране присталица малама Амину Кана. Окарактерисана је као прогресивна политичка партија која нагиње лево од центра.

Национална републиканска конвенција је партија коју је основала влада генерала Ибрахима Бабангида, настаје спајањем Либералне конвенције, Националног конгреса Нигерије и Федералиста. Партија је створена како би се обуздала конзервативна склоност неких Нигеријаца а своја упоришта налази на северу и истоку земље. На почетку лидери ове партије били су припадници Хауса/Фуланија да би на крају лидерску позицију заузео Том Икими творац Едо државе. Социјал-демократска партија Нигерије основана је као политички Леви центар. Партија је такође створена за време Ибрахима Бабангида чији је циљ био стварање две политичке партије које су биле дијаметрално различите - једна левичарска а друга десничарска. За време власти генерала Ибрахима Бабангида запрањено је око тринаест политичких организација у Нигерији.

Социјал-демократска партија Нигерије била је умерена политичка опција коју су чинили млади радикални интелектуалци и социјалисти. Злагала се за побољшање благостања људи и социјалну правду. Вођство партије је углавном било под контролом северних Нигеријаца, а Бабагана Кингибе је изабран за председника странке.

Национална демократска коалиција формирана је 15. маја 1994. године од стране широке коалиције нигеријских демократа, која је позвала војну владу Санија Абаче да се повуче у корист победника избора који су се одиграли 1993. Мошода Абиоле. Чланови Националне демократске коалиције углавном су са југо-запада Нигерије, што и не чуди с обзиром да је Мошод Абиола јорубски бизнисмен и један од лидера племена Јоруба. Ова партија убрзо је симбол масовног отпора против војне владавине. Основни демократски покрет био је једна од пет политичких странака које је држава одобрила, односно којој је влада генерала Санија Абаче дозволила да учествује на изборима парламентарним изборима 1998. године. Партију је водио Мухамед Јусуфу иначе генерал нигеријске полиције. Партија је заступала левичарску идеологију (Okoroa Louis, 2009).

Са друге стране Партија уједињене Нигерије је још једна партија која је била дозвољена за време режима Санија Абаче али је она била десничарски оријентисана. На челу партије налазио се Иса Мухамед. За време четврте републике укинута је забарна политичких активности где долази до формирања нових политичких партија у Нигерији. Једна од њих је и Народна демократска странка која је идеолошки била окренута десно. Ова странка настала је коалицијом удружења као што су Г-34 и Народни демократски покрет 1998. године. Сматра се једном од највећих партија не само у Нигерији већ и целој Африци. (Osumah Oarhe, Ikelegbe Augustine, 2009).

Победила је на свим председничким изборима између 1999. и 2011. године, и била је до избора 2015. године, владајућа странка у четвртој републици. Тренутно контролише 15 од 36 држава у Нигерији (Naijadazz, 2019).

Акцијски конгрес Нигерије је класична либерална политичка партија у Нигерији која је настала спајањем Савеза за демократију, Странке правде, Акционим конгресом демократа и неколико других мањих политичких странка 2006. године. Сматра се наследником политике Акционе рупе и једном од утицајнијих партија на југо-западу Нигерије. Велика алијанса прогресиваца је још једна политичка опција која делује у Нигерији, наиме она је наступала самостално на изборима 2011. године када је добила гувернера у Имо држави. Због не тако сјајног резултата партија се поделила па је једна фракција са Акционим конгресом Нигерије, Народном странком Нигерије и Конгресом за прогресивну промене формирала Конгрес свих прогресиваца док је друга фракција остала под истим именом и под вођством Виктора Ојеа. Странка тренутно има гувернера, који управља државом Анамбра.

Конгрес свих прогресиваца се сматра политичком странком левог центра која фаворизује контролисану тржишну економску политику, снажну и активну улогу владе у регулацији привреде. Значајан број лидера ове странке су следбеници или симпатизери социјалдемократске политичке филозофије Обафемеија Аволова и социјалистичких и анти-класних ставова Амину Кана. Политичка подршка Конгреса свих прогресиваца долази из југозападне али и северне Нигерије, у којој доминирају највеће етничке групе у земљи, Јорубе и Хауса/Фулани. Ова политичка странка формирана је 2013. године већ 2015. године кандидат Конгреса свих прогресиваца Мухамед Бухари добија председничке изборе. Први пут у политичкој историји Нигерије десило се да једна опозициона политичка странка скине са трона владајућу странку на општим изборима а да је власт мирно пребачена са једне политичке опције на другу. (CBS News, 2015) Конгрес свих прогресиваца тренутно има 19 гувернера и контролише југозападни и северни део Нигерије.

Проблем политичких партија у Нигерији у основи је био у томе што је већина политичких партија почев од оних првооснованих у суштини заснованост на етничкој припадности. У недостатку политичких идеологија политичке партије ослањале су се на етницитет а лидери тих партија гајили су етно-регионалистичке ставове. Сам нагласак на етно-регионалистичким ставовима предност је давао регионалним владама а консеквенцијално је водио у слабљење централних власти. До 1960. године истовремено се одвијао процес регионализације и федерализације партијске политике и партијског система у земљи. Партије јесу очувале и задржале снагу у својим домицилним регионима али су исто тако вођене федералном логиком тежиле да постану националне, често кроз савезе са мањинским партијама и организацијама ван својих регионалних база. Резултат федерализације партијског система је де факто двопартијски систем на федералном нивоу и „систем са једном доминантном партијом“ на регионалном нивоу.

Дакле на федералном нивоу имамо две водеће политичке партије док на регионалном, односно локалном нивоу доминира једна политичка опција која своју подршку заснива на етничкој припадности односно своју подршку традиционално добија од одрђене етничке групације. Застрашујућа корупција на регионалним изборима у Нигерији 60-их година и криза која је уследила после довела су до колапса парламентарне власти. Поверење у политичке власти су нестале. Резултат је био државни удар. Ахмаду Бело, најмоћнији политичар Нигерије и премијер северне Нигерије упуцан је у сред свог дома, премијер западне Нигерије Семјуел Акинтола такође је убијен, премијер савезне владе Тафава Балева је киднапован и убијен.

Због разочарења у бивше политичко руководство отпора готово да није ни било чак шта више неке заједнице су и оправдавале државни удар. Све водеће политичке партије, организације и удружења су распуштена. Војни режим је константно радио на обесхрабтивању формирања нових политичких партија на основу етничке припадности и на мала врата увео двопартијски систем у државу. Данас као што смо навели имамо две водеће партије у Нигерији једна је Народна демократска странка који води принц Уче Секундус која контролише 15 гувернера на југо-истоку земље и Конгрес свих прогресиваца који контролише 19 гувернера на југо-западу и северу Нигерије.

2.1.2 Период независности

Нигерија је добила независност 1. октобра 1960. године. Нови устав је успоставио федерални систем са изабраним премијером и церемонијалним шефом државе. Уставом из 1960. године је предвиђена подела Нигерије на северни, источни и јужни регион, дводомни савезни и регионални парламенти а британски монарх и даље остаје на челу државе. Међутим, именовањем генералног гувернера као представника британске краљице односно монарха уместо народа независне и суверене државе Нигерије, чинило се да је Нигерија опет положају доминиона јер су формално надаље признавали британског монарха као свог суверена.

Осећај незадовољства је растао што је довело до доношења новог устава из 1963. године када Нигерија постаје република. Тако су кључне карактеристике устава из 1963. године укључивале успостављање прве републике Нигерије са парламентарним системом власти замењујући генералног гувернера, којег је британски монарх именовао, председником којег су бирали директно чланови нигеријског федералног парламента. Савезни врховни суд је проглашен највишим судским ауторитетом. На место председника државе долази Намди Азикаве из Национални савет Нигерије и Камеруна а на место премијера Тафава Балева из Конгреса северних народа. Након кратког периода сарадње и мира, дугогодишњи регионални проблеми у Нигерији, узроковани етничком напетостју, неједнакости у образовању и економској неравнотежи, поново су дошли до изражаја али сада у контроверзном попису становништва из 1962-1963. године. Национални попис из 1962. није био први у Нигерији који је постао сумњичав и контроверзан. Национални попис је политичко питање у Нигерији јер се на основу њега одређивала релативна бројчана снага у савезном парламенту.

Претходни покушаји пребројавања нигеријске популације наишли су на осећаје неповерења и наравно отпора јавности, оптужбе за регионалну пристрасност и фаворизовање су долазиле са свих страна, што је довело до распрострањене сумње у резултате. У покушају да се избегне етнички сукоб, у августу 1963. настаје нови регион средњег запада. Упркос овој подели, земља је још увек била подељена на три велика географска региона, од којих је сваки у суштини био под контролом једне етничке групе: запад Јорубе, исток Игбо, а северно Хауса-Фулани. Југ се жалио на доминацију севера, север се жалио на склоност југа ка грабљењу моћи а на западу се влада распала 1962. године, бојкотом савезних избора у децембру 1964. земља је доведена до руба пропасти.

У јануару 1966. године, група војних официра извршава војни удар, савезни премијер Балева и два регионална премијера су убијена. Успоставља се војна власт а на чело државе долази генерал Џонсон Аргуји Ириноси који за циљ има укидање региона и успостављање јединствене централне владе. Његов план наилази на отпор пре свега на северу земље. Војна интервенција погоршала је политичку ситуацију у Нигерији, а војска се сама распадала по етничкој линији, њени официри су се сукобили око власти, а подстрекачи и вође јануарског пуча оптужени су да фаворизују доминацију Игба. Криза је била отежана сукобима на северу и претњама сецесије на југу. Као резултат незадовољства дешава се контра пуч познатији и као „Јулски реванш“. Овај други по реду војни удар био је реакција на убиства северних политичара и официра углавном од стране Игбо војника. Контра пуч завршен је убиством генерала Џонсона Аргујиа Ириносиа и пуковника Адукнелеа Фајуиа у Ибадану, на чело Нигерије долази пуковник Јакуб Говон и успоставља нову војну власт.

Говонов покушај да одржи конференцију за решавање уставне будућности Нигерије напуштен је након низа етничких масакара у октобру 1966. године¹². До октобра 1966. године убијено је између 80.000 и 100.000 припадника Игбо племена од којих су половина деца, између 1.000.000 и 2.000.000 припадника овог племена протерано не са севера Нигерије. (Heerten Lasse, Moses Dirk, 2014) У мају је скупштина источног региона овластила Одумегва Ојукву да оснује суверену републику, док је у исто време, федерална војна влада прогласила уредбу која дели четири региона на 12 држава а све у циљу укидања моћи региона. Одумегва Ојуква 30. маја 1967. године проглашава отцепљење три државе источног региона под именом Република Биафра, што је федерална влада тумачила као чин побуне. Овај акт био је увод у грађански рат. Пет недеља од проглашења независности Биафре, савезна влада ставила је ембарго на увоз и извоз робе из Биафре и покренула акцију за поновно заузимање сецесионистичке територије. Борбе су избиле почетком јула и за неколико недеља ескалирале су у прави грађански рат. На челу нигеријске војне офанзиве био је пуковник Мухамед Шува који са војском и локалним борбеним јединицама формираних махом од људи са севера, нападају и заузимају градове Нсука и Гаркем али уз велике жртве. Убрзо се снаге Биафрана консолидују, прелазе у контра офанзиву заузимају град Бенин и припремају се за Лагос. Овај напредак биафранаца жестоко је уздрмао председника Нигерије Јакуба Говона те он наређује свеопшту офанзиву. С обзиром да је Енугу, привремени главни град Биафре средиште сецесије и побуне, нигеријска влада је веровала да ће уколико га заузму побуна самим тим и рат бити окончани. Убрзо федералне трупе су ушле у Енугу, и продрле у Игболенд. Следеће две године обележене су жестоким отпором у све мањој биафранској енклави и тешким жртвама међу цивилима, као и у обема војскама. Очекујући брзу победу, нигеријска војска је окружила Биафру и ударила је свом снагом. Биафра је бомбардована и из ваздуха и уз помоћ артиљерије што је довело до великих губитака поготовоу међу цивилима Биафре. Упркос недостатку ресурса и међународне подршке, Биафра је чврсто одбијала да се преда пред огромном нигеријском војном супериорношћу. Нигеријска војска уз повећану британску помоћ наставила је са заузимањем територија, да би се 15. јануара 1970, Биафра предала а њен војни командант генерал Одумегва Ојуква напушта државу остављајући Биафру у рукама свог заменика Филипа Ефионга који ће са сада већ генералом Јакубом Говоном да договори детаље предаје (Hurst Ryan, 2009).

Рат је много коштао Игбо етничку групу у погледу живота, новца и инфраструктуре. Процењено је да је између два и три милиона људи умрло због овог сукоба, највише због глади и болести узрокованих политиком нигеријских власти. Већина аутора сматра да је рат у Биафри геноцид за који нико није одговарао. (Venter Al, Dinsdale Stephen , 2018) Критичари овог става сугеришу да су Игбо лидери имали неку одговорност, али признају да су политике изгладњивања вођене намерно и да одговорност није тражена за погроме из 1966. године. Биафра је поднела званичну жалбу за геноцид над Игбо становништвом Међународном комитету за истраживање злочина геноцида. Једини закључак ове организације је да су британски колонијални администратори били саучесници у процесу потицања етничке мржње и насиља, још од немира из Кана 1953. Године (Korieh, Chima, 2013).

¹² Серија масакара је почињена од маја до септембра 1966. године над Игбо и другим етничким групама које долазе са југа Нигерије а тада су живеле на северу Нигерије. Као изговор за ове масакре узета су убиства савезног премијера Тафава Балева и премијера сверне Нигерије Ахмаду Беле, почињена од стране Игбо официра за време генерала Џонсон Аргуја Ириносија.

Генерал Јакуб Говон прихвата предају Биафре и започиње програм „помирења, обнове и рехабилитације“ по коме се: (Shelton Dinah , 2005)

- Расељено Игбо становиштво насељава у стална пребивалишта
- Рехабилитују војници и цивили
- Реконструише уништена инфраструктура
- Исправљају економске и социјалне неједнакости превасходно горући проблеми сиромаштва и неухрањености
- Успостављање цивилне владе

Генерал Говон је био у могућности, кроз свој лични магнетизам, да помири зараћене стране, тако да су биафранске државе поново интегрисане у земљу, нафтни бум који је уследио након рата омогућио је федералној влади да финансира развојне програме и учврсти своју моћ. Генерал Говон је покушао да одложи успостављање цивилне власти наводећи да Нигерија још није спремна али је збачен с власти од групе официра предвођених Нанвеом Гарбом у јулу 1975. године.

Планери државног удара именовали су генерала Мурталу Мухамеда за шефа нове владе, а генерала Олусегуна Обасања за његовог заменика. Војна диктатура која је владала Нигеријом од 1966. године званично престаје да постоји 1979. године захваљујући овој двојници генерала који су прогласили нови устав којим у Нигерији више није парламентарани него председнички систем власти, постоји 19 држава, савезна влада, главни град и три нивоа власти. Председник може преузети функцију само ако је освојио једну четвртину гласова у две трећине држава у федерацији. Овим уставом почиње период друге републике. На председничким изборима 1979. године регистровано је пет политичких партија: Национална странка Нигерије, Странка јединства Нигерије, Нигеријска народна странка, Партија народног спаса, Велика нигеријска народна странка. Победу односи северњачка Национална странка Нигерије а на место председника Нигерије долази њен кандидат Шеху Шегари. Партијски лидери Националне странке Нигерије често су оптуживани да су користили су политичку моћ као прилику да добију приступ јавним средствима и да су тај новац делили међу својим следбеницима. Јавност је била љута, али и поред незадовољства на изборима који су пратили бројне нерегуларности Шегари побеђује.

Политичка криза и економске потешкоће дале су повода војсци да још једном узму ствар у своје руке и изврше државни удар. Што се и десило 1983. године када на власт долази генерал Мухамед Бухари. Бухаријев режим проглашава „рат против недисциплине“ што је резултирало хапшењем, и затварањем више политичара. Недисциплина и дегенерација унутар политичке класе попеле су се на нелућене висине те је Бухари најавио свеобухватан и контролисан коректив. Примарни циљеви ове мере били су јачање националног јединства, промовисање економског самопоуздања и усађивање културне, личне и моралне дисциплине како би се контролисала индоленција, корупција и криминална пракса. (Adigun Agbaje, Jinmi Adisa, 1988) Бухари прекида везе са Међународним монетарним фондом, када је фонд тражио од владе да девалвира наиру за 60%. Са намером да реформише економију земље, Бухари уводи низ мера неке од њих су: привремена забрана запослења радника у јавном сектору, подизање каматних стопа, стопирање капиталних пројеката, забрана позајмљивања

од стране државних влада, смањење националног буџета за 15%, усклађивање увозних даџбина, смањење дефицита трговинског и платног биланса кроз смањење увоза, приоритет увозу сировина и резервних делова који су потребни пољопривреди и индустрији.

Бухаријева економска политика му није донела легитимитет маса због пораста инфлације и раста цене хране. (Graf William, 1988) Због економске неизвесности и раста стопе криминала Бухаријев режим био је принуђен да отвори границе са Бениниом, Нигером, Чадом и Камеруном како би се убрзало протеривање 700.000 незаконитих странаца и илегалних радника. (The New York Times, 1985) Неспособност Бухарија у решавању економских проблема у земљи послужило је као изговор за нови државни удар који на власт доводи Ибрахима Бабангида иначе актера свих државних удара почев од 1966. године. На почетку Бабангида се представио као љубазан и пажљив вођа који је након ступања на власт пустио све политичке затворенике и обећавао да ће јавно мњење утицати на његове одлуке али је јавност тражила укидање војне владавине што је Бабангида тешко прихватио и радио све само да се задржи на власти. До 1991. године Бабангида је створио још једанаест држава у Нигерији: Аква, Ибом, Катсина, Абиа, Енугу, Делта, Лигава, Кеби, Осун, Коги, Тараба и Иобе и сада се Нигерија састоји од 30 држава. Бабангида је расписао референдум како би добио подршку за мере штедње које су предложили Међународни монетарни фонд и Светска банка, а потом је покренуо свој "Програм структуралног прилагођавања" 1986. године. За време Бабангидове власти главни град државе постаје Абуџа.

На почетку је економија Нигерије стварно расла и извоз је био у пуном јеку али је пад плата јавног сектора покренуо немире. (Lewis Peter , 1996). Бабангида је да би смирио страсти поново легализовао формирање политичких партија и основао Социјалдемократску партију и Националну републиканску конвенцију. Поред њих формирао је и Националну изборну комисију а све у циљу расписивања избора. Избори су одржани 1992. године, Социјалдемократска партија је освојила већину али су због широко распрострањених неправилности избори поништени а председничким кандидатом забрањено политичко деловање. Годину дана касније, 1993. године поново су одржани избори. Бабангидов режим веровао је да избори неће бити успешни јер је подела на север и југ била у пуном јеку а кандидати су јасно заступали ставове својих региона Мошуд Абиола југа односно Јоруба а Башир Тофа севера односно Хауса. Насупрот очекивањима владе, избори су одржани и били су слободни, поштени и мирни. Мошуд Абиола је победио, али Бабангида поништава резултате пре него што су постали званични. Ова одлука га је коштала власти па је присиљен да власт у августу 1993. године препусти Ернесту Шонекану адвокату и бизнисмену из Лагоса. Бабангида је поднео оставку под притиском како би уступи контролу државе демократској влади. Шонеканова прелазна управа трајала је само три месеца, јер је генерал Сани Абача већ 17. новембра 1993. године извршио државни удар и силом демонтирао преостале демократске институције и вратио владу под војну контролу. Администрација Санија Абаче је прва која је постигла досад незабележена економска достигнућа у Нигерији. Девизне резерве су повећане са 494 милиона долара у 1993. години на 9,6 милијарди долара до 1997. године, такође је спољни дуг Нигерије спустио са 36 милијарди долара 1993. године на 27 милијарди долара до 1997. године. Због својих економских достигнућа Сани Абачи је био поштован у Нигерији јер ниједна администрација пре али и после четврте републике није забележила такав економски напредак (Talatu Usman, 2014).

Са друге стране Абачин режим је игнорисао законске процедуре, слободу штампе, индивидуалну слободу и људска права. Његова влада је насиље користила као оружје против својих противника и критичара; када се Мошуд Абиола прогласио председником, оптужен је за издају и ухапшен је у јуну 1994. заједно са Олусегуном Обасанџом, синдикални покрети су суспендовани, а демонстранти су убијани. Почетком 1998. Абача је објавио да ће избори бити одржани у августу исте године, с циљем да се власти предају цивилној влади до 1. октобра. Убрзо је, међутим, постало очигледно да ће Абача наставити да председава; до

априла, пет странака у земљи одобрило га је као јединог председничког кандидата (French Howard, 1998).

Генерал Абача изненада умире у јуну 1998. године, док је био у председничкој вили у Абуџи, то је подстакло спекулације да су га можда убили политички ривали. Након Абачине смрти, генерал Абдулсалами Абубакар, шеф одбране Нигерије, полаже заклетву као шеф државе. Убрзо потом је ослободио политичке затворенике, окончао злостављање политичких противника и одредио временски распоред за прелазак на цивилну власт. Међународни имиџ земље се побољшао, али су економски учинци остали успорени. На следећим изборима сада по реду шестим у Нигерији одржаним 1999. године на власт долази Народна демократска странка на челу са Олусегуном Обасанцом исте године доноси нови устав Нигерије којим је обновио демократску владавину у Нигерији и на снази је и данас.

Обасанцо је током свог другог мандата покушао да измени устав како би омогућио себи да се кандидује и трећи пут али је предложени амандман одбијен од стране сената 2006. године. На предстојећим изборима кандидат Народне демократске партије био је Умару Јарадуа племић из етничке групе Фулани, на изборима односи победу али је међународна заједница довела ове резултате у питање због бројних нерегуларности. „Умару се разликовао од осталих досадашњих председника Нигерије, јер је јавно објавио своју имовину, а постао је и пети гувернер са севера Нигерије, који је у својој држави увео шеријатско право. Док је Олусегун Обасанцо био председник, све време је био гувернер државе Катсина (1999—2007). Дан пре устоличења на положај председника, престао је да буде гувернер Катсине“. (BBC News, 2000) Због здравствених проблема био је неколико недеља одсутан из Нигерије, па су се критичари жалили на појаву вакума моћи у земљи, његова владавина завршена је 9. фебруара 2010. године, када је сенат донео одлуку да дотадашњем потпредседнику Гудлак Џонатану, преда функцију вршиоца дужности председника. Џонатан се константно залагао за реформу изборног процеса највише због критика међународне заједнице везаних за изборе из 2007. године али и поред залагања избори који су одржани 2011. године били су у неким местима због нерегуларности одложени.

Џонатан са лакоћом побеђује свог главног изазивача, бившег војног лидера Мухамада Бухарија. Гласање је обележила подела по регионалним, верским и етничким линијама, с тим да је Џонатан забележио сјајне резултате на углавном хришћанском југу и југозападу, а Бухари на муслиманском северу Нигерије. Бухари, чија је војна влада средином осамдесетих година била позната по својој репресији, одбијао је да прихвати резултат, а његове присталице су изашли на улице у северним нигеријским градовима како би протестовали. Протести су ескалирали у право улично насиље, па су зграде и куће присталица Џонатанове Народне демократске странке током нереди паљене. Хиљаде младића наоружани мачетама, ножевима и палицама, вршљали су Каном и Кадуном палили и рушили све пред собом. Један западни дипломата у главном граду Абуџи тврдио је да је од Бухарија тражено да осуди насиље, али он то није учинио, уз изјаву да он и његове присталице: „ Не верују систему; те ће систем узети систем у своје руке“ (Nossiter Adam , 2011).

Међу најзначајнијим проблемима у Џонатановом мандату била је појава Боко Харам, исламског секташког покрета основаног 2002. године у североисточној Нигерији; група је тврдила да жели да оконча корупцију и неправду у земљи и наметне шеријат у целој Нигерији. Боко Харам није стекао широку распрострањеност до 2009. године, када је, након конфликта са војним и локалним полицијским снагама, почео нападати полицијске и владине мете, убијајући и ранивши многе. Детаљније о овој терористичкој организацији говорићемо у наставку рада. Немогућност владе да елиминише претњу од Боко Харам била је једно од кључних питања уочи председничких и парламентарних избора 2015. године, заједно са економијом и константним приговорима о корупцији. Економски напредак је био најблаже речено шаренолик. Нигеријска економија је постала највећа на континенту у 2014.

години, али економија која зависи од нафте доживљава снажан ударац због пада цене нафте на светском тржишту.

Упркос укупном економском расту током Џонатановог мандата, многи Нигеријци, посебно они у руралним подручјима и на северу, живели су у сиромаштву. Избори су првобитно били заказани за средину фебруара, али их је изборна комисија Нигерије померила, због насиља који долази из редова Боко Харам на североистоку земље. (Buchanan Rose , 2015) Опозициони кандидат Мухамад Бухари победио је на председничким изборима с више од 2,5 милиона гласова. Годлак Џонатан признао је пораз 31. марта, пре него што су објављени резултати свих 36 држава. Новоизабрани председник Бухари положио је заклетву 29. маја 2015. године (BBC News, 2015).

Боко Харам је покушао да поремети изборе нападањем гласачких места, током напада убијена је 41 особа (Vogt Heidi, McGroarty Patrick, 2015) Бухари се суочио са неколико изазова као председник. У 2016. години пад прихода од нафте довео је до прве рецесије Нигерије у више од 25 година. Иако је до 2018. године дошло до одређеног напретка у опоравку земље, многи грађани Нигерије нису учили олакшање, а земља је задесило екстремном сиромаштвом. Многи су питали да ли је Бухари био довољно способан да служи као председник, јер је више пута напуштао земљу због здравствених разлога; у 2017. години био је одсутан неколико месеци. У марту 2015. године, Боко Харам се заклиње на верност Исламској држави у Ираку и Леванту и преузима име Исламска држава у западној Африци. На следећим најскупљим изборима икада одржаним у Нигерији, Мухамад Бухари побеђује, поразивши свог ривала Атику Абубакара са преко 3 милиона гласова и тако осваја други председнички мандат. (Kirby Jen, 2019)

Листа председника односно шефова државе Нигерије:

Прва република

- Намди Азикаве, владао од 01.11.1963-16.01.1966, политичка партија: Национални савет Нигерије и Камеруна

Војни режим

- Генерал Џонсон Агуји Ириноси, владао од 16.01.1966-29.07.1966, војна владавина
- Генерал Јакубу Говон, владао од 01.08.1966-29.07.1975, војна владавина
- Генерал Муртала Мухамед, владао од 29.07.1975-13.02.1976, војна владавина
- Генерал Олусегун Обсанцо, владао од 13.02.1976-01.10.1979, војна владавина

Друга република

- Шеху Шегари, владао од 01.10.1979-31.12.1983, политичка партија: Национална странка Нигерије

Војни режим

- Генерал Мухамеду Бухари, владао од 31.12.1983-27.08.1985, војна владавина
- Генерал Ибрахим Бабангида, владао од 27.08.1985-26.08.1993, војна владавина

Трећа република

- Ернест Шонекан, владао од 26.08.1993-17.11.1993, независни кандидат

Војни режим

- Генерал Сани Абача, владао од 17.11.1993-08.06.1998, војна владавина
- Генерал Абдулсалами Абубакар, владао од 08.06.1998-29.05.1999, војна владавина

Четврта република

- Олусегун Обасанџо, владао од 29.05.1999-29.05.2007, политичка партија: Народна демократска странка
- Умару Јарадуа, владао од 29.05.2007-05.05.2010, политичка партија: Народна демократска странка
- Гудлак Џонатан, владао од 05.05.2010-29.05.2015, политичка партија: Народна демократска странка
- Мухамату Бухари, влада од 29.05.2015, и даље на челу државе, политичка партија: Конгрес свих прогресиваца

2.1.3 Економски услови у Нигерији

Нигеријска економија је једна од највећих у Африци. Од касних шездесетих година прошлог века заснива се првенствено на нафтној индустрији. Низ светских поскупљења нафте из 1973. произвео је брзи економски раст у транспортним, грађевинарским, и производним секторима. Нафтни бум који је Нигерија доживјела 1970-их помогла је нацији да се брзо опорави од грађанског рата и истовремено је дала убрзање владином програму брзе индустријализације. Многе производне индустрије су се појавиле а економија је доживела брзи раст од чак 8 посто годишње што је до 1980. године довело до тога да је Нигерија, највећа економија у Африци. Овакав тренд довео је до прилива људи из руралних крајева па је пољопривреда стагнирала до те мере да производи по којима је Нигерија била позната попут палминог уља, кикирикија и памука више нису били извозни производи. Чак шта више пољопривреда је толико ослабила да је Нигерија увозила храну како би задовољила сопствене потребе. Оваква економска политика имала је смисла докле год су приходи од нафте задовољавајући и константни, али кад дође до флукуација цене нафте на међународном тржишту и ако се узме у обзир убрзани раст популације оваква економска политика постаје неодржива.

Главна карактеристика нигеријске економије осамдесетих година, као и седамдесетих година, била је њена зависност од нафте, која је чинила 87% прихода од извоза и 77% прихода савезне владе у 1988. години. Пад производње нафте и цена нафте допринели су још једном значајном аспекту. економије у 1980-има - паду реалног бруто националног производа по глави становника, који се наставио све док цене нафте нису почеле да расту 1990. године. (Pinto Brian, 1987) Иако је велики део становништва остао ангажован у пољопривреди, мало хране се производило, што је захтевало све скупљи увоз робе за све многољуднију нацију. Пољопривредна политика како федералних тако и државних влада била је окренута значајном повећању пољопривредне производње као главног оружја против неухрањености и средство за побољшање животног стандарда сваког Нигеријца.

У тежњи ка повећању материјалне добробити и добробити грађана, разне владе су временом кренуле у бројне развојне политике, планове, програме и пројекте. Значајан међу њима био је Први национални развојни план (1962-1968), који је осмишљен тако да економију стави на

пут убрзаног раста, дајући приоритет пољопривредном и индустријском развоју, као и обуку на високом и средњем кадру.

Много новца је потрошено на обезбеђивање пољопривредних гнојива, пестицида и других пољопривредних инпута по веома субвенционисаним ценама, изнајмљивања трактора и планови развоја земљишта су проширени на владине трошкове као додатни допринос пољопривредној производњи. Други национални развојни план (1970-1974), до Трећег националног развојног плана (1975-1980), био је посвећен првенствено реконструкцији и рехабилитацији инфраструктуре која је уништена током грађанских ратних година. У овом периоду дошло је до масовног улагања ресурса у обнову и изградњу нових инфраструктурних објеката. Четврти Национални развојни план од 1981. до 1985. године је био усмерен ка развоју технолошке базе, повећању продуктивности, промовисање нове националне оријентације која води већој дисциплини, бољем односу према послу и чистијој животној средини. Пети национални план од 1989. до 2008. године био је усмерен на смањење инфлације и нестабилности девизног курса, одржавање инфраструктуре, постизање самодовољности у пољопривреди.

На почетку 21. века, Нигерија је наставила да се суочава са нестабилним приливом прихода, који је влада покушавала да избалансира позајмљивањем из међународних извора, увођењем различитих мера штедње, или вршењем обе економске активности у исто време. Као резултат овакве политике, све већи удео државног буџета коришћен је за отплату дугова, што је, уз корупцију која доминира владиним сектором, значило да се врло мало прихода Нигерије трошило на народ и његове потребе. Пољопривреда и нафта су у разним временским интервалима играли различите улоге у пракси економског развоја у Нигерији. Док је пољопривреда диктирала темпо нигеријске економије од колонијалног периода до стицања независности, седамдесетих година прошлог века дошло је до интензивнијих истраживања ресурса нафте.

Економски развој Нигерије од 1914. до данас био је успораван годинама колонизације, војне владавине, корупције, политичких интереса и лошим управљањем и поред тога Нигерија је упела да забележи озбиљан економски напредак. После више од 100 година постала је једна од највећих произвођача нафте у свету, осма по извозу нафте а десета по нафтним резервама. Нигерија такође има широку лепезу недовољно искориштених минералних ресурса попут природног гаса, угља, боксита, злата, олова, цинка итд (Lewis Peter, 2007). Оно што забрињава јесте да 80% владиних прихода долази од нафте што поново доводи у питање одрживост нигеријске економије ако томе придодамо и податак да је преко 70% нигеријаца класификовано као сиромашно од којих је готово 50% односно 86.9 милиона њих живи у апсолутном сиромаштву, можемо рећи да проблем који Нигерија има није мали већ горући, поготову ако се обистине предвиђања многих аутора по којима Нигерија до 2050. године доживљава велики бум становништва и по којем ће постати трећа по величини земља на свету (Kazeem Yomi, 2018).

Пут Нигерије ка друштвено економском развоју од 1914. године до данас није био ни мало лаган, можемо рећи да тај пут представља сплет напредака и изазова. Ова, можемо је назвати неуједначеност у друштвено-економском развоју Нигерије није резултат недовољног или неадекватног планирања већ превеликог утицаја политике у имплементацији економских развојних програма, дугачких и честих војних режима, високог нивоа корупције а све је довело до неадекватног коришћења расположивих ресурса и тиме неадекватног односно нестабилног економског развоја. Без обзира на све слабости и мане, правилним планирањем и марљивим спровођењем економских програма и одлука, пут Нигерије ка економском развоју и стабилности је могућ. Смањењем сиромаштва, јаким приватним сектором, добрим и ефикасним управљањем, сарадњом са другим државама,

развојем знања и технологија тај трновит пут економског развоја је не само могућ него и остварив.

3 Постколонијални систем власти као основа ескалације сукоба

Постколонијализам, је историјски период или стање ствари који представља последице западног колонијализма; термин се такође може користити за описивање пројекта за поврат и промишљање историје и деловања људи подређених различитим облицима империјализма. Постколонијализам сигнализира могућу будућност превазилажења колонијализма, али нови облици доминације или подређености могу доћи у светлу таквих промена, укључујући и нове облике „глобалног царства“. Постколонијализам не треба мешати са тврдњом да је свет у коме сада живимо заправо лишен колонијализма. Чак шта више када будемо говорили о постколонијализму, посматраћемо га не као крај колонијализма него као његов наставак, односно као ситуације и проблеме који су уследили након процеса деколонијализације бивших колонија (Young Robert, 2009).

Колонијализам је постао велика научна брига крајем седамдесетих година прошлог века, док је постколонијализам дошао до изражаја 1980-их. И појединачно и заједно, њихов загрљај је сигнализирао напад на перспективе које се сматрају застарелим и неадекватним за разумевање глобалног светског поретка. Конкретна мета био је концепт империјализма, некада доминантног идиома у марксистичким и сродним „светским системима“ који су за циљ имали проучавање капиталистичке експанзије. Постколонијална теорија је група мисли, идеја и ставова, која се првенствено баве узимањем у обзир политичког, естетског, економског, историјског и друштвеног утицаја европске колонијалне владавине широм света у 18. и 20. веку. Постколонијална теорија има много облика, али сви деле заједничку тврдњу: да је свет који настањујемо немогуће разумети осим у односу на историју империјализма и колонијалне владавине. Такође на постколонијализам можемо гледати као на једну врсту широког истраживања ефеката колонијализма на културе и друштва. Оно се бави и тиме како су европски народи освојили и контролисали културе трећег света и како су те нације реаговале, пружиле отпор и одупрле им се.

Постколонијализам, као теорија и студија политичких и културних промена, пролази кроз три широке фазе:

- Почетна свест о социјалној, психолошкој и културној инфериорности коју намеће постојање у колонизованом стању
- Борба за етничку, културну и политичку аутономију
- Све већа свест о културном преклапању и хибридности

Префикс "пост" у "постколонијалној теорији" предмет је константних научних дебата и расправа, али никада није имплицирао да је колонијализам окончан; заиста када погледамо, највећи део постколонијалне теорије посвећен је дуготрајним облицима колонијалне власти након формалног краја „царства“. Постоје други облици постколонијалне теорије који се отворено труде да замисле и креирају свет после колонијализма, али онај који тек треба да се појави. Када говоримо о постколонијализму као теоријском правцу његове темеље поставио је Едвард Саид уз помоћ Грамшијевог концепта „културне хегемоније“ као мирољубивог средства којим се одржава капиталистички поредак и Фукоовог виђења међусобне

условљености знања и моћи. Фукоови рани радови о владавини и биополитичким изворима модерне моћи заједно са Саидовом критиком самосвесног културолошког есенцијализма насталог од стране европских оријенталиста били су основа овог правца.

Саид је редефинисао и унапредио овај правац, у свом делу „Оријентализам“ изнео је тезу да постоје суптилне и упорне евроцентричне предрасуде против арапско - исламских народа и њихове културе. „Такве перцепције, и последице културних представа, служиле су, и настављају да служе, као имплицитна оправдања за колонијалне и империјалистичке амбиције европских сила и САД“. (Said Edward , 1985) Мада никада није добио главну улогу на академској позорници, постколонијализам ипак остаје један од важнијих правца у оквиру више дисциплина. Разлог његовог опстанка и у 21. веку је чињеница да, упркос томе што су колоније постале део прошлости, ни оријенталистички дискурс ни различити облици експлоатације тог дела света нису нестали. Због свега наведеног борба за ротацију западне етноцентричне перцепције и видљивости (пост) клонијалног не престаје ни на почетку текућег столећа. „Чак и у постколонијалном свету, језик оријентализма и даље задржава своју реторичку снагу користећи се моћним категоријама којима се стигматизује друштво које се не уклапа у западни врх демократије“ (Jovanović Nataša, 2017).

Постколонијализам се, као општи домен интелектуалног истраживања, бави оним питањима која се појављују у вези са последицама империјализма. Једна од најважнијих карактеристика историје империјализма била је појава држава - или из консолидације територија и држава или из распада империја (или неке њихове комбинације) - и уз то, нових концепција међународног поретка . У том смислу, бавити се постколонијализмом је као да се бавимо низом питања у срцу модерне политичке мисли. Да би описала друштвене функције постколонијализма индијска научница Гајатри Спивак увела је појмове есенцијализма којим означава поједностављене стереотипне приказе различитих идентитета људи који чине одређену друштвену групу и стратешки есенцијализам којим означава привремени, есенцијални групни идентитет који се користи у пракси дискурса међу народима (Eide Elisabeth, 2016). Теоретичар Хоми Баба је тврдио да се људски свет чешће посматра као скуп одвојених и неједнаких култура, а не као интегрални људски свет, такав поглед одржава веровање у постојање имагинарних народа и места - Први свет , Други свет и Трећи свет. Да би се супротставило таквој подели постколонијална пракса успоставља филозофску вредност хибридни интелектуалних простора, при чему двосмисленост укида истину и аутентичност; према томе, хибридност је филозофски услов који најосновније доводи у питање идеолошку ваљаност колонијализма. (Bhabha Homi, 1994) Британски истраживач, Дерек Грегори тврди да је дуга путања кроз историју британске и америчке колонизације, стални процес који се и данас дешава.

У „колонијалној садашњости“, Грегори прати везе између геополитике догађаја који се дешавају у данашњем Авганистану, Палестини и Ираку и повезује их бинарним односом између западног и источног света. Ослањајући се на идеје Саидовог рада везаног за оријентализам, Грегори критикује економску политику, војне снаге и транснационалне корпорације као апарат који покреће данашњи колонијализам. (Gregory Derek , 2004) Да би смо у потпуности разумели постколонијализам морамо објаснити и направити дистинкцију између термина попут колонијализма, империјализма и деколонијализма. Колинсов речник, колонијализам дефинише као "политику и праксу моћи у циљу ширења контроле над слабијим народима или подручјима“ (Harper Collins , 1979), односно „систем или политику нације која жели да прошири или задржи своју власт над другим људима или територијама“ (Webster Merriam, 1996). Станфордова енциклопедија филозофије користи термин колонијализам да опише процес европског насељавања и политичке контроле над остатком света, укључујући Америку, Аустралију и делове Африке и Азије. У суштини колонијализам

представља потчињавање једне нације другој а да се притом, потчињеној нацији експлоатише становништво и намећу нове културне вредности.

До 1914. године већи део света је колонизован од стране европских народа. Разликујемо неколико типова колонијализма: (Gabbidon, Shaun , 2010)

- Насељенички колонијализам: је облик колонијализма који настоји да замени првобитну популацију колонизоване територије новим друштвом насељеника попут Аустралије, Канаде и Сједињених Америчких Држава
- Експлоатациони колонијализам: фокусира се на експлоатацију природних ресурса или популације попут Индије, Египта и Африке
- Сурогат колонијализам: се дефинише као пројекат колонизације у којој страна сила подстиче и пружа подршку за пројекат насељавања групе која није изворна, на земљи на којој већ постоји аутохтони народ. Овај тип колонијализма везује се за Палестину.
- Унутрашњи колонијализам: по којем извор експлоатације долази од државе. Контрола и експлоатација прелази са белаца у колонизујућој земљи на имигрантску популацију у новој независној држави попут Авганистана и Алжира

Јанг тврди да је империјализам концепт, а колонијализам пракса, односно да се колонијализам заснива на империјалној перспективи, стварајући тиме последичну везу, самим тим су колонијализам и империјализам међусобно заменљиви.

Марксизам види колонијализам као облик капитализма, који намеће експлоатацију и друштвену промену. Маркс је мислио да је рад унутар глобалног капиталистичког система попут колонијализма уско повезан са неуједначеним развојем. Такав систем функционисања, по Марксу води до разарања на велико, зависности и систематске експлоатације односно до искривљене економије, социо-психолошке дезоријентације, и на крају масовног сиромаштва и неоколонијалне зависности. Он је сматрао да је колонијализам важан моменат у историјском процесу „првобитне акумулације“ и предуслов за доминацију капиталистичког начина производње. Блага заробљена ван Европе, неприкривеним пљачкањем, поробљавањем и убиствима враћала су се у матичну земљу и тамо се претварала у капитал. Потрага за сировинама и актуелна потрага за новим инвестиционим могућностима резултат су интер-капиталистичког ривалства за акумулацију капитала.

Лењин је сматрао да је колонијализам у суштини корен односно основни узрок настанка империјализма. Ова два термина су често повезивана и ако су по моногоне слична они су уједно и различита. Оно што је заједничко за ова два термина јесте да су оба коришћена како би се описала перципирана супериорност, доминација и утицај на одређену особу или групу људи, а оно што их разликује најбоље описује Јанг који каже да империјализам функционише из центра, да је он државна политика и да је развијен из идеолошких и финансијских разлога, док колонијализам представља једну врсту програма за насељавање или комерцијалне намере које су често праћене инвазијом (Young Robert, 2015) или Саид који наводи да је разлика између империјализма и колонијализма у томе што империјализам укључује праксу, теорију и ставове доминантне метрополе односно центра који управља

удаљеном територијом, док се колонијализам односи на градњу насеља на удаљеним територијама. (Gilmartin Mary, 2009)

Када говоримо о деколонизацији најчешће се мисли на поништење односно демонтажу колонијалног. Деколонизација је дуг политички процес. У екстремним околностима, јавља се као рат за независност. Чешће, постоји динамичан циклус у којем преговори пропадају, настају мањи поремећаји који резултирају полицијским и војним конфликтима, насилним побунама које воде до даљих преговора све док се не испуни циљ а то је независност. Дакле деколонизација није ништа друго до процес деконструкције колонијалних идеологија супериорности и привилегија западних мисли и приступа. С једне стране, деколонизација укључује демонтажу структура које одржавају статус кво и баве се неуравнотеженом динамиком снаге а са друге стране, деколонизација укључује вредновање и ревитализацију аутохтоног знања и приступа и уклањање предрасуда или претпоставки које су утицале на аутохтоне начине постојања (BC Campus, 2019).

Сада када смо објаснили све несугласице везане за сложене термине попут колонијализма, империјализма и деколонизације вратимо се постколонијализму. Дакле рекли смо да ћемо на постколонијализам гледати не као крај колонијалног него као његов наставак, односно као ситуације и проблеме који су уследили након процеса деколонизације у бившим колонијалним земљама. С тим у вези кад посматрамо Нигерију односно њен постколонијални период можемо рећи да је у најмању руку турбулентан и дискутабилан а уз све то и прожет проблемима етничких мањина, неједнаких формула расподеле прихода, асиметричним државним структурама, недостатком правог федерализма, немогућности да се објаве тачне бројке пописа становништва, етно-религијским кризама. Оно што забрињава јесте да се ови изазови поново појављују у свакодневном животу Нигеријаца као претња постојању Нигерије. Све ово указује на видљиве комплексности и контрадикције постколонијалне Нигерије у пет деценија политичке независности и скоро две деценије демократије. Оно што је почело анексијом Лагоса и касније уништењем разних краљевстава, завршило се стварањем једног новог ентитета који је обухватао више од две стотине група људи различитих историја, култура и оријентација. У суштини, формирање нигеријске државе није био производ политичког преговарања нити процеса историјске еволуције већ "колонијалног насиља и метрополитске самовоље" са мало или нимало обзира за етничке, језичке или културне границе (Adebani Wale, Ebenezer Obadare, 2010).

Дакле само формирање Нигерије као јединствене државе, посејало је семе етничких, верских и културних раздора . Ови раздори, географска пространост, псеудо-федерални аранжмани, разни сукоби и оскудица идеологије уједињења радили су заједно на подстицању сепаратистичке агитације још од амалгамације из 1914. године. (Tamuno Tekena, 1970) Дакле становници нечега што данас зовемо Нигерија су још пре независности били подељени по етничким, регионалним, културним и верским линијама из тога закључујемо да је колонијални систем поставио темеље раздора Нигерије а разни постколонијални поступци и догађаји су их знатно потпомогли. Као разлози тих раздора и конфликта често се наводе, манипулација елитом и завера, дефицит вођства, етничка манипулација, верска нетрпељивост и етничност политике (Suberu Rotimi, 2001). Државност Нигерије као и њено јединство оспоравано је и много година касније па и дан данас. Поједини политички лидери и аутори попут Обафемиа Аволовоа описују Нигерију као ништа више од пуког географског израза, (Awolowo Obafemi , 1947) Ахмаду Бело на Нигерију гледа као на грешку из 1914. године (Bello Ahmadu, 1962) Абубакар Балева наводи да је Нигерија ништа друго до британски дизајн, Чиманда Адиче наводи како је Нигерија створена са једним јединим разлогом а то је да пропадне (Peel Michael , 2010).

Како пре тако и данас, након више од 50 година политичке независности и једног века постојања, нигеријску државу карактерише мноштво етничких група које се непрекидно држе својих примордијалних односно основних припадности. Нигерија је и даље позната као ентитет у којем се силе културних, религијских и етничких раздора међусобно подупиру, и стално самообнављају односно ревитализују, што доводи до међурегионалног непријатељства, сумњи и сукоба (Falola Toyin, 1998).

Након независности, колонијални апарат базиран на систему индиректне владавине сведен је на мноштво различитих политичких структура, које је било веома тешко комбиновати у једном национално уједињеном демократском систему. Док су стварне разлике између различитих нигеријских група биле образовање и / или економске могућности, конфликтни “етнички”, “регионални” и “религиозни” идентитети постали су зајамчени колонијалним апаратом, стварајући оштру серију политичких подела. Ово није значило да етничка припадност није била централна у идентитету, већ да је конфликт о другим питањима постао етнички. Стога су регионални, етнички и верски идентитети створили темељ за године политичког хаоса.

Политички пејзаж прве и друге нигеријске републике од стицања независности у великој мери је карактерисан хаосом, војном владавином и поновним наметањем теме етнорелигијског или етнорегионалног патроната. Спорови између политичких противника су решавани државним ударима више пута у наредних педесет година. У ретким прекидима војне хунте, устав је ревидиран, мењајући парламентарни систем у председнички систем (и наводни регионално-ротациони систем), а политичко руководство Нигерије је постало карактеристично по дисфункционалној псеудо-демократији.

Тренутно у Нигерији има око 90 регистрованих политичких странака (The Independent National Electoral Commission, 2019), од којих су око три или четири веће или водеће политичке странке. Овај вишестраначки систем одступа од типичног афричког окружења у којем владају једна или две политичке партије. Овакав систем замишљен је са циљем да искорени и реши питања регионалних и етничких разлика, које стварају проблеме порасту демократије нигеријске нације. Нажалост овај циљ до данас није постигнут. Након независности, одлазећа колонијална власт надала се да ће развој политике у Нигерији спречити било какву регионалну доминацију, и тиме је потценила ефекте регионализованог партијског система у земљи у којој је политичка моћ зависила од становништва, а северни регион имао највише грађана, те се као један од водећих проблема наметао несразмеран удео политичке моћи у земљи, као главни разлог политичке нестабилности. Након независности, влада је била ништа друго до савезништво између племенски заснованих странака на истоку и северу, с једне стране, и племенски опозиционе странке на западу, да би се касније склапали савези између северних и западних партија против истока. Главна слабост у обе ситуације био је степен укључености, јер су велики делови земље практично искључени из учешћа у процесу власти, посебно мањинске групе попут оних из нафтних региона који су одговорне за богатство нације.

Према Тојину Фалоли управо је овај узрок крив за први грађански рат у историји Нигерије између народа Ибо на истоку под вођством потпуковника Одумегваа Оџукавуа и савеза севера и запада под вођством тадашњег војног шефа државе, потпуковника Јакуба Говона, у коме су обе стране забележиле велике жртве. Злоупотреба савезног устава у циљу помоћи и подршке регионализму те политичко занемаривање других подручја односно региона и распрострањена корупција су уништиле друштвено политички систем Нигерије и отвориле пут сиромаштву и кршењу људских права.

Историјски гледано, Велика Британија, колонијална сила која је управљала Нигеријом, водила је опречну политику. Уместо да је радила на смањивању разлика међу народима и етничким групацијама, она је у ствари радила супротно, то јест проширивала је и продубљивала је те разлике. На пример, иако се „правило индиректне власти“ кратко време практиковало на југу морало се на крају напустити, али је оно остало главни облик колонијалне управе на северу. Кроз овај систем односно кроз укључивање традиционалних политичких институција у колонијални систем Британија је успела да ојача културну различитост. Управо у том процесу подстицане су сепаратистичке тенденције. Такође можемо рећи и да је, „правило индиректне власти“ чувало муслиманску културу и ометало хришћански мисионарски утицај на северу чиме је спречен продор модерног образовања, самим тим створена је препрека модернизацији севера. Још један пример стварања раздора у друштву од стране колонијалног владара јесте и оснивање Сабон Гари заједнице на северу Нигерије.

Идеја колонијалних владара је била да сво неаутохтоно становништво севера Нигерије населе у скупину градова и насеља које ће се називати Сабон Гари односно насеље за странце. Сабон Гари претежно насељавају људи из јужне Нигерије. Етничке тензије између група из јужне и северне Нигерије доводе до честих нереда у Сабон Гарију и данас. Узастопни колонијални уставы „скројени само за Нигерију“ учврстили су политичку моћ на регионалним линијама. Од 1951. до 1958. Британија је осигурала да половина мандата у савезном парламенту буде додељена северу. Али, у коначном уставу којим је Нигерија стекла своју независност равнотежа контроле између југа и севера била је пољуљана. Представнички дом, како је и утврђено, бираће се на основу броја становника. Будући да је север имао преко половине нигеријског становништва и три пута већу територију од остала два региона заједно, загарантована је доминација севера. Са аспекта неких Нигеријаца, посебно оних на југу, било је јасно да Британија плански ради у корист севера а све у циљу да након њиховог одласка само северњаци владају Нигеријом. Британију су холистички критиковали да није успела да разбије северну Нигерију у неколико региона, или, боље речено, држава као што је то случај данас. Чак шта више све колонијалне управе су активно подржавале и охрабривале Северни народни конгрес чисто северну политичку странку као и њихову политику одупирања стварању нових региона на северу. Разлог томе је пуно тога заједничког између британске и аристократије Хауса-Фуланија, више него са немирним и упорним националистима на југу. Због тога су закључили да би њихови интереси у Нигерији били боље заштићени или чак у потпуности заштићени од стране северњака, дуго након њиховог одласка из земље. Земља је дакле агломерација досад аутономних и полу-аутономних краљевстава, султаната, емирата, градова-држава, па чак и сеоских република. Британски колонизатори су подметањима, насилним смиривањима и освајањима успели све њих да споје и као крајњи резултат ове колонијалне авантуре октобра 1960. године створе и обелодане као независну републику Нигерију. И данас је она предмет интензивне и жестоке расправе, нарочито међу историчарима, а водеће питање које се намеће је да ли би без овог колонијалног утицаја Нигерија какву данас познајемо могла настати.

Први дани независности су били пресудни. Новонастала земља суочила се са великим бројем важних изазова. Изазови су се тicali консолидације стицања независности и постављања земље на пиједестал политичке стабилности и економског развоја. Да би се то постигло, постојала је потреба да се позабаве питањима која нису решили ни одлазећи колонијални господари. Најважније од ових питања односило се на проналажење прагматичног и прихватљивог решења проблематичног мањинског проблема у регији делте Нигера. Друго важно питање било је креирање механизма који би осигурао равноправну заступљеност регија у свим федералним позицијама. Треће и вероватно најважније питање било је како премостити широки образовни јаз између претежно хришћанског југа и претежно муслиманских северних делова земље (Mustapha Raufu, 2006).

У октобру 1963. године Нигерија је променила однос са Уједињеним Краљевством проглашавајући се савезном републиком и проглашавајући нови устав. Није требало дуго да политичко насиље избије на површину у независној Нигерији, пре свега због константне борбе са понављајућом политичком нестабилношћу која као да потиче из тежње за хегемонском контролом над националном политиком од стране три наизглед најјаче и најутицајније етничке групе Хауса, Јоруба и Игбо. Нигеријом је војска владала отприлике 28 од 47 година након стицања независности, а већим делом политичке историје Нигерије доминирала је борба за власт између севера и југа. Северни војни лидери доминирали су нигеријском политиком до 1999. године, када је земља извршила транзицију ка демократији.

Од 1970. када се грађански рат завршио до 1999. када је данашња четврта република инаугурисана, Нигерија се суочила са другим сукобима и кризама које су још једном довеле до изражаја, нерешену природу етничких расцепа у земљи. Чињеница је да је поновљени неуспех сукцесивних управа да се баве структуралним и системским неправдама допринео више него било који други фактор подстицању ових антагонизама. Између краја рата, колапса друге и несретне треће републике и обнове демократије 1999, најозбиљнији од свих изазова националном јединству ипак је остала сага од 12. јуна 1993. године, односно поништавање председничких избора од стране Бабангидине војне управе. Јорубе су сматрале да им је одузето законско право у њиховом периоду уживања у „националном колачу“ те су започели систематске и организоване кампање чији је циљ био поткопати нигеријско јединство и његов мирни суживот. Толико су биле бурне кампање тих дана да су бомбе и политички атентати први пут уведени у политички живот земље.

Са друге стране имали смо другачије аспекте политичког насиља с којима се Нигерија суочавала а то су агитације мањинских група које теже стварању више региона/држава у циљу извлачења ресурса. Сваки регион земље је желео већу контролу над ресурсима стеченим на својој територији. Имајући то у виду, регион делте Нигера поново долази у први план, након открића, истраживања и продаје сирове нафте као основног извора националног прихода. Народ делте Нигера оспорио је хегемонију три водеће етничке групе тврдећи да им федерални систем одузима приступ минералним и нафтним богатствима које се налазе на њиховим територијама. Долази до повећања регионалних овлашћења која воде јачању сецесионистичких покрета мањинских етничких група које су осећале да ће бити оштећене овим овлашћењима. Сва четири политичка региона земље захтевала су веће уделе од нафтних прихода. У новембру 1969. нигеријска влада потписала је Нафтну уредбу којом се поништавају све концесије и додељује себи право на истраживање и експлоатацију нафте. Влада је 1971. године основала Нигеријску националну нафтну корпорацију за производњу и продају нафте.

Још једном, лавовски део права за истраживање продат је Шелу. До 1990. године удео региона у приходу од нафте смањен је за око 23% што је довело до немира и напада становника делте Нигера на нафтоводе, резултат тих напада је око 1100 погинулих и више од шест спаљених села. Сукоби у овом региону и даље трају. Могло би се рећи да је за разлику од других средина где демократија долази са подстицајима за помирење и национално исцељење, у Нигерији управо она отвара пут секташким сукобима, и међугрупном насиљу. Почевши од југозапада, где је злогласна милитантна организација, Конгрес народа Одуа, кренула нападе на хауса-фуланске трговце, до шеријатских нереда на северу где су и муслимани и хришћани били нападани и убијани, са друге стране у региону делте Нигера младићи формирају милитантне организације и започињу уништавање нафтовода, ометања производње и снабдевања, убијања припадника обезбеђења и отмице емиграната из региона.

У северном и централном делу земље суседи који су генерацијама живели заједно одједном су нашли разлога да се међусобно убијају попут Тива и Јукуна. Такође дошло је до појава секти попут Боко Харам, те се чинило се као да је Нигерија започела мисију самоуништења. Често се каже да су британске и друге колонијалне силе посвећивале мало пажње етничкој и верској хомогености при цртању граница нових држава у Африци-спајање различитих култура, вредности, норми и религија у некомпатибилним агломерацијама управо је могао бити узрок појаве горе поменутих аномалија те ћемо у наставку рада покушати да то и утврдимо.

Као што смо помињали Нигерију какву данас познајемо чини велики број етничких група. Само њихово спајање у један ентитет као и политика колонијалних владара „завади па владај“ директно је одговорна за ширење етничког ривалитета у Нигерији. Британци су за време колонијалне власти окретали етичке групе једну против других и гурали у сукобе, наравно зарад својих интереса, док је након независности не постојање политичких институција које би штитиле интересе различитих етничких група, укључујући мањинске групе било одговорно за тај ривалитет и евентуалне сукобе. Етничко ривалство и неповерење које је произвео колонијализам били су толико интензивни да је од независности до данас политички дискурс Нигерије био обојен регионалном припадношћу као и класним и етничким расцепима.

Такође треба напоменути да регионална припадност политичких странкама није производ новије историје Нигерије већ је оно уграђено у нигеријску психу још од колонијалног периода. Макперсонов устав из 1954. године у Нигерији потпомогао је и ојачао регионалну подељеност те су политичке странке формиране по етничкој основи. Тада је сваки регион имао своју политичку партију састављену од припадника етничке групације са тих простора, тако су настале политичке партије попут: Националног већа грађана Нигерије са својим упориштем у источној регији, Северни народни конгрес, као што назив говори, била је странка за северни регион, док је Акциони конгрес припадао западном региону. Ова ситуација је подстакла оно што је у Нигерији описано као идентитетна политика која траје и данас. Последица колонијално утемељеног формирања нигеријског ентитета најбоље описује Етенг који види Нигерију као "злогласно несигурну скупину народа различитих идентитета, односно највише вештачку од свих административних јединица створених током британске окупације Африке" (Eteng Inya , 2004).

Томас Ходгкин, нигеријску прошлост описује као много прошлости, а не једну – прошлост различитих народа и цивилизација које чине модерну Нигерију. Под тим се подразумева да је Нигерија, какву данас знамо, спој различитих етничких групација које су под присилом колонијалних владара коегзистирале као један народ. По њему су управо те различите националности које карактеришу посебне вредности, оријентације, идиосинкразије и традиције у многим случајевима биле дијаметралне и антагонистичке по модус вивенди и модус операнди (Hodgkin Thomas , 1960). Другим речима пре доласка колонијалних владара на ове просторе различите етнице биле су слободне, суверене, суседне и често кооперативне. Доласком колонијализма овај статус је у многоме измењен. Након завршене амалгамације етничког ентитета је искориштен као инструмент британске колонијалне политике како би се Нигеријом лакше владало и наравно као би се побољшала колонијална експедитивност. Ове аномалије нанеле су огромну штету нигеријском политичком систему. Етничка припадност схваћена је као главна препрека укупном политичко-економском развоју земље. И када погледамо Нигерија је изгубила скоро читав век на пројекат изградње нације, а све како би да очувала једну, дубоко фрагментирану државу коју ни најистакнутији њени политичари не признају, попут Обафемија Аволовоа који је често пута истицао да је амалгамација из 1914. године најтежи ударац британске владе јужној Нигерији.

И поред свега Нигерија је створена из искуства колонијалне владавине као сателитска или зависна неоколонијална економија, са ниским нивоом друштвене и политичке интеграције, а самим тим и непостојањем међуетничког поверења и националног друштва. Тачније, држава је наследила институције и услове који су ишли у прилог увећавању економских, социјалних, политичких и географских неједнакости и склоност ка употреби силе као средства обезбеђења нечијих групних интереса.

Више пута смо помињали да је Нигерија састављена од великог броја етничких група и управо је та чињеница требала да буде покретачка снага која ће изградити нацију и радити на њеном брзом развоју, али тај мултиетнички састав са низом богатих култура, са мноштвом прогресивних политичких идеја, са неисцрпном радном снагом није ојачао Нигерију већ је представљао њен највећи изазов. Етнички раздор пратио је Нигерију и након њене независности. Она је започела као федерација три региона од којих је сваки имао довољно снаге да буде независна држава али је кроз друштвено/етничку подељеност, бројне државне ударе, грађански рат, дељена на регије и државе да би до 1999. године имала 36 држава. Нигерија тренутно како тако функционише под својом четвртој републиком. Републике у нигеријском концепту означавају период у којем није било забране изборних активности, донесен је нови устав и дошло је до преласка или довршетка преласка на цивилну власт. Ове поделе само су довеле до тога да се Нигерија карактерише као дубоко расцепљена држава у којој се велика политичка питања снажно и / или жестоко оспоравају дуж сложених етничких, верских и регионалних подела у земљи.

Захваљујући сложеном сплету политички видљивих идентитета и историји хроничних и наизглед непремостивих сукоба и нестабилности, Нигерија се с правом може описати као једна од најдубље подељених држава у Африци. Од свог настанка као колонијалне државе, Нигерија се суочила са вишегодишњом кризом територијалног или државног легитимитета, која је често стварала напоре националној кохезији, демократизацији, стабилности и економској трансформацији. Чини се да је врхунац кризе био грађански рат крајем 1960-их, који је уследио убрзо након независности али ни након преласка Нигерије на цивилну власт 1999. године у земљи се сукоби ни смањивали, већ напротив појачавали. Идентитети су историјски били значајни у нигеријском политичком процесу, под колонијалном влашћу као и у постколонијалном периоду. Под колонијализмом, административне потребе су гарантовале, неговале и продубљивале поделе „ми“ насупрот „њима“: муслимани наспрам хришћана; северњак против јужњака; Хауса-Фулани против Јоруба против Игбо, и тако даље. Религијске, регионалне и етничке разлике добиле су значај у осмишљавању и спровођењу социјалних, образовних и економских развојних политика и пројеката у оквиру индиректног система колонијалне администрације, наравно фаворизованог од стране британске колонијалне власти.

Дакле, различит утицај колонијализма поставио је контекст регионалне образовне, економске и политичке неравнотеже, која је касније постала значајна у мобилизацији или манипулацији идентитетске свести у циљу ефикасне поделе и владавине, како у политици деколонизације тако и у арени конкурентне политике у постколонијалној ери. (Jega Attahiru , 2000) Мамдани тврди да је колонијални систем створио законе и структуре који су учинили културни идентитет основом за креирање политичког идентитета у Нигерији и то је неизбежно претворило етничку и верску припадност у политички идентитет. То практично значи да је постколонијални систем власти усвојен у Нигерији, систематизовао своје политичке структуре око етничке и верске припадности, стварајући друштво у којем је етницитет и верска припадност основ за улазак у политичке структуре. За Мамданија узроци конфликта у Африци произилазе управо из институционалног раздвајања и наслеђених верских, културних и етничких заједница створених од стране колонизатора (Mamdani Mahmood , 1996).

У раду „Failed State 2030 Nigeria – Case Study“, Кристофер Кинан наводи да је Нигерија нација са више од 350 етничких група, 250 језика и три различите верске припадности:

- Хришћанска
- Исламска
- Анимистичка

Од тога три највеће етничке групе: (ЦИА, 2016)

- Хауса и Фулани (29% укупног становништва) на северу Нигерије
- Јоруба (21%) на југозападу Нигерије
- Ибо (18%) на југоистоку Нигерије

Поред ових већих етничких група разликујемо и мање које имају значајну јачину и политички утицај, а то су: (ЦИА, 2016)

- Ијав (10%)
- Кунари (4%)
- Ибибио (3,5%)
- Тив (2,5%)

Хауса-Фулани и остале заједнице настањене у северној Нигерији углавном су муслиманске, док су подручја мањина на југу и подручја Игбоа на југоистоку претежно хришћанска. Средњи појас (или северно-централна зона) је мешавина хришћанске и муслиманске популације, док су заједнице на јорубашком говорном подручју на југозападу отприлике половине муслиманске и половине хришћанске. Ова дистинкција је у основи расцепа север-југ (у смислу да север претежно муслимански, а југ претежно хришћански) и изоштрава етнички раздор у земљи. Међутим, претколонијална историја етничке разноликости и колонијална историја етно-регионалне конструкције нису довољна објашњења за преваленцију етничког национализма у нигеријском јавном животу. Претварање културних разлика у политичке разлике и развој етничке мобилизације догађају се под врло специфичним околностима.

Према појединим ауторима (Kifordu Henry, 2011,) динамику политике у Нигерији карактерише конкуренција елита, заснована на широким политичким и економским параметрима, а не на култури. Однос државе и елита, било колаборативни или конфликтни, је пресудан. Појавом политике деколонизације с краја 40-тих, ова два услова бивају испуњена у Нигерији те нигеријске регионалне елите које су се развијале у контурама региона, лукавством и смицалицама развијају свој вид демократије. Оно што је произашло из њиховог појма демократије био је интензивно регионални и конфликтни политички систем, који су предводили „политички цинови“ етничких група сваког региона: Ахмаду Бело за Хауса-Фулане у северној Нигерији, Намди Азикиве за Игбоа на истоку и Обафеме Аволово за Јорубе у западном региону. Свака група желела је да наследи колонијалне владаре који су одлазили или да воде главну реч у режиму наследника; политичке елите, локални привредници и администратори сви су имали удела у овом такмичењу.

Политичке партије су „сведене на политичку корист, те нису израз исконских идентитета и сензибилитета“ (Sam Nolutshungu, 1990) Између 1951. и 1966. године странке су се сукобиле око бројних проблема. Прво, сукобили су се око датума за одобравање регионалне самоуправе. Док су јужне области желеле што бржи пренос моћи, север се плашио таквог развоја догађаја. Након тога, регионалне странке сукобиле су се око природе уставног решења за независност 1960. године. Камен спотицања овај пут било је инсистирање регионалних лидера из северне Нигерије на уставној конференцији 1958. односно да половина места у предложеном мора припасти северном региону на основу тога што садржи више од половине националног становништва. Као резултат усвајања овог уставног принципа, заступљеност парламента утврђена је регионалном квотом, а не стварним освојеним гласовима; север је добио снагу вета у федерацији. Треће, након независности, регионалне странке су се интензивно сукобљавале око доделе савезних пројеката, посебно пројеката везаних за гвожђе и челик којима је тежио сваки регион. Након тога, будући да је додељивање политичких позиција и економских ресурса било засновано на броју становника сваке изборне јединице, спровођење пописа је постало веома тешка ствар те је сваки регион тежио да повећа своје цифре. Затим се водила непрекидна борба око критеријума за расподелу државног прихода. Који орган је имао моћ да прикупи порезе и на који начин су се прикупљани приходи на нивоу државе распоређивали на јединице федерације постају и остају питања сталне политичке расправе.

Поред ових специфичних подручја неслагања, постојао је и стални фактор страха од надмоћи својих етно-регионалних ривала, свака регионална елита допринела је ескалацији етничких и политичких тензија. У том процесу је консолидован политички систем заснован на културолошкој плуралности, елитизму и комуналном расцепу. Тако је на крају и настао регион средњег запада, већа етничка групација је тежила да осигура надмоћ те је кроз подршку мањинским групама ослабљен западни регион. Трајна нестабилност унутар политичког система, заједно с дуготрајном огорченошћу многих мањинских етничких група, довела је до све већег раздора у друштву где опет у први план искачу два најкритичнија облика идентитета у Нигерији етничка припадност и религија.

Етничка идентификација постаје најистакнутији и најдоследнији извор социјалног идентитета у Нигерији самим тим и централни начин колективне акције која има дестабилизирајући утицај на националност и корозивни утицај на демократију. Из ових премиса следе бројне импликације. Будући да се политичка конкуренција организује на етничкој основи, и демократски и ауторитарни режими претпостављају да имају етнички карактер. Цивилне владе наводно подстичу етничке политичке странке, док се за војне режиме наводи да одражавају јасно владајућу групу. Структуре политичке контроле такође се формирају етнички, путем клијентелистичких мрежа и система патроната. Етнички идентитет, у контексту ривалства око оскудних ресурса, посматра се као подстицање поларизације и сукоба. (Peter Lewis, 2007) Иако се генерално претпоставља да је етничка идентификација најистакнутији и најдоследнији извор социјалног идентитета у Нигерији, поједини аутори предност дају религијском идентитету. Од три верска идентитета у Нигерији - хришћанског, муслиманског и традиционалног, последњи је најмање политички активан. Када говоримо о религији, нумерички гледано, хришћани и муслимани су једнако заступљени, иако исламски део становништва чини 52 % Нигеријаца у односу на 46 % хришћана. (Pew Research Center, 2011), Управо је та јединствена верска подела потакнула надбискупа Онаиекана да опише Нигерију као „највећу исламско-хришћанску нацију на свету.

Религија је одувек била важна у Нигерији и у нигеријској политици а према неким ауторима представља темеље раздора нигеријског друштва, тако због верских, етничких, и регионалних подела које су директно настале под утицајем колонизације, односно вештачке амалгамације Нигерија је након независности постала „држава без нације“, (Falola Toyin, Heaton Matthew , 2008) и тиме отворила пут сталним сукобима. Централно схватање формирања идентитета религије и његове трансформације из сукоба у насиље је пораст верског екстремизма у целој земљи. Екстремистичке групе показују значајну нетолеранцију према припадницима сопствене и других религија. Екстремисти свих религија реагују на социјалне, економске и политичке кризе нигеријске политике наравно у верском погледу. Агбибоа у свом делу „*Living in Fear: Religious Identity, Relative Deprivation and the Boko Haram Terrorism*“ уводи проблем хетерогености нигеријске популације. Нигеријска популација се према њему може разликовати на основу религије или етничке припадности при чему је религијска идентификација преовлађујућа. Самим тим стварање стереотипних претпоставки између етничких и верских припадности изазива многе дискриминаторне праксе, које могу довести до сукоба. Иако су хришћанство и ислам позитивно допринели развоју земље; такође су створили историју сукоба и насиља.

Ово укључује рат речи мотивисаних сукобљеним веровањима: добар муслиман је онај који може да издржи хришћанске тактике преобраћења а добар хришћанин је и онај који се може суочити са исламом и оспорити ауторитет Курана. Муслимани и хришћани користе се светим списима како би увећали стереотипе који изражавају страх и стрепњу због доминације других а тиме одражавају уску екстремистичку субкултуру било њихове заједнице, било њихове верске групе“ (Falola Toyin, 2001).

Насиље започиње диференцијацијом, дехуманизацијом, стигматизацијом других. Одвија се, како Фалола описује као међу маргинализованим и одбрамбеним групама - хришћанске мањине, исламске већине, јужне хришћанске интелигенције, северне муслиманске интелигенције, међуверским групама, реформистичким групама и државним институцијама. Ови расцепи су „прилично трајни“, па би њихово насиље могло бити потрага за слободом од доминације или перципиране претње њиховом друштвено-политичком положају. (Falola Toyin, 2001) Уместо уједињења изразито хетерогене нације, колонијална политика промовисала је политичке и верске идеологије које су подстакле етничке, верске и регионалне предрасуде које су у крајњој линији довеле до ескалације насиља. Интеграција религије у нигеријску политику, што можемо захвалити колонијалним владарима, један је од водећих проблема и управо она стоји иза верског насиља и политичке нестабилности у земљи.

4 Улога религије и њен утицај на тероризам у Нигерији

Често у својим радовима помињем да је религија један више димензионални феномен уз то изузетно комплексан, то кажем јер једноставно свака религија своје веровање проглашава за једино право односно једино истинито. А свака религија има за циљ ширење вере и заштиту верског идентитета па се тако као логичан след догађаја јавља рефлексни одбрамбени став чиниоца једне религије. Обично у таквим моментима појединац или група све ради у име Бога или по Божијем наређењу односно ради остварења Божијег циља и тада најчешће прибегавају насиљу који у неком тренутку производи још екстремнији облик деловња а то је верски фондиран тероризам. Улога религије Нигерији је улога легитимизатора моћи. Стални сукоби власти и напетости око политичког руководства, где религија потпирује политички раздор, јасно су се показали 2001. године на демонстрацијама када је за председавајућег у Јосу постављен хришћанин или на протестима након победе председничког кандидата Гудлак Џонатана. Таква верска размимоилажења, делују као плодно тле за политичке увреде и осећаја искључености али и противничке доминације.

Амалгамација из 1914. године није имала никаквог смисла и често је она темељ злогласног односа између две водеће регије Нигерије. Северна Нигерија која је данас разбијена на неколико држава и три геополитичка блока већински је остала муслиманска. Некада она је била центар Сокото калифата а данас њено муслиманско становништво, посебно они чији су преци били део калифата, углавном гледају на Блиски Исток и шири муслимански свет ради солидарности и друштвено политичког примера. Југ, етнички разнолик регион који се данас састоји од много држава, у великој мери је хришћански. Главни социополитички утицаји су западни и традиционални афрички. Ове разлике су извор политичких неслагања и сумњи између два региона још од колонијалних времена, а још ако придодемо да сваки од региона садржи етничке и верске мањине које имају конфликте са етничким и верским већинама које виде као хегемонске угњетаче постаје мало јасније зашто долази до политичких и секташких криза и насилних побуна. У националној политици Нигерије, хришћанска забринутост око муслиманске доминације над националним политичким простором и пратећи страх да ће политички доминантнији муслимани искористити свој привилегован утицај за исламизацију националних институција и наметање исламског шеријатског закона над немуслиманима датира још из колонијалних времена. Муслимани, посебно они из северне Нигерије, покушавали су да се изборе са оним што сматрају неуморним западњаштвом и спорадично су тражили уточиште у парохијалним верским реформама. Лоше управљање националним ресурсима и злоупотреба мултиетничких и мултирелигијских коалиција узастопних владара од независности су осиромашили и ускратили могућности већини Нигеријаца.

Као резултат тога, верска реторика која оптужује припаднике других верских заједница и предлози за религијску реформу као решење за проблеме друштва нашли су се међу масама. Напредак социјално-економских и политичких проблема продубио је социјални јаз и покренуо екстремистичке и насилне побуне, попут исламистичке терористичке кампање Боко Харам, која је убијала и сакатила како хришћане тако и муслимане. Усвајање шеријатског кривичног правног система од стране држава северне Нигерије односно муслиманске већине између 2000. и 2002. било је врхунац нове политизације религије. Једном када је шеријат уведен, то је само појачало страх хришћана да ће бити прогоњени а њихове слободе, загарантоване нигеријским уставом, угашене. Хришћанске заједнице у погођеним државама су протестовале, а њихови протести подстицани су реториком

хришћанских политичара и лидера. Уследили су сукоби између хришћанске и муслиманске заједнице, у којима је хиљаде људи убијено, имовина уништена и стотине хиљада расељено.

Шеријат је деценијама био прекретница у нигеријској политици. 1978. године, када су многи делегати муслиманских снага са севера Нигерије на уставној конференцији покушали проширити шеријат изван оквира породичног закона, довели су до протеста хришћанских делегата, а шеријатска расправа готово да је прекинула конференцију. Компромисом државе са већинским или значајним бројем муслиманског становништва довело је до успостављања исламских судова, али је шеријатска примена била ограничена на наследно и породично право. Након тога, религија је постала главна тема националних политичких дебата, при чему је свака религијска заједница све више постајала дефанзивнија. У северној Нигерији, сукоби између муслиманских група - углавном етничких Хауса и Фуланија - и хришћанске и традиционалистичке заједнице постали су свакодневица, с разорним последицама. Хришћанске етничке групе у јужној Нигерији увучене су у ове верске сукобе, а њихови припадници у градовима северне Нигерије често су на мети муслиманских секташа док су муслимани са севера Нигерије понекад били мета убиства из освете у јужној Нигерији.

Британска колонијална политика индиректне власти, систем завади па владај, створио је оштру етно-религијску диференцијацију међу Нигеријцима, и учинио је религију и етничку припадност истакнутим маркерима идентитета те гурнуо ексклузивну политику идентитета у политичку арену. Као резултат тога, у северној Нигерији мањинске етничке групе, углавном хришћанске, позиционирале су се и још увек се позиционирају против муслиманске већине Хауса-Фуланија. Откако је колонизација поставила темеље за коришћење идентитетске политике као средства за приступ политичким и економским ресурсима, верске разлике додатно су потпиривале политичке кризе и отварао су врата великим националним сукобима. Класичан пример је грађански рат у којем је федерална влада уништила биафрански сепаратистички покрет кроз погроме, блокаде и изгладњивања а из ове трагичне епизоде нигеријске историје израстали су религијски анимозитети и још дубље поделе у друштву.

Након независности верска и етничка реторика, корупција, неспособно вођство учинили су политику верске и етничке ексклузивности привлачнијом. Корен ове свеопште поделе друштва односно етничко-религијске поделе друштва поново можемо приписати периоду британске колонијалне власти. Наиме европски мисионари су тежили преобраћају у хришћанство централног и јужног региона Нигерије док су северни оставили нетакнутим. Разлог овакве колонијалне политике многи аутори попут Грамса и Барнса објашњавају страхом Британаца. Наиме Британци су радили све све што је било могуће да спрече појаву образовног система на северу који би могао угрозити британску контролу. Под велом заштите ислама Лугард је забранио мисионарске активности као и оснивање школа на северу Нигерије док је у исто време појединим школама у Лагосу одобравао колонијалне субвенције па чак и неким муслиманским. А циљ је био очигледан, успоравање модернизације многољуднијег исламског севера самим тим ојачавање британске управе на тим просторима. Због овакве образовне политике југ, захваљујући ранијем контакту са Европљанима предњачи у западном образовању што додатно отвара пут већ постојећим дестабилизујућим неједнакостима нигеријске нације.

Не само да се земља поделила, образовно, религиозно и етнички већ се због различитих култура хришћанства и ислама, људи ментално и емоционално размимоилазе. Расцеп се додатно продубљивао када су имућнији Нигеријци са југа слали своју децу у Велику Британију на образовање. Регионалне разлике међу људима су расле, посебно у погледу приступа образовању и високом образовању. На југу су људи били релативно „просветљени“

пошто су имали приступ образовању који води ка конкретном знању, док је северна Нигерија до 1936. године још користила робове.

Управо је у овако дубоко подељеном културном окружењу на сцену ступила једна од водећих исламских организација познатија као Боко Харам са жељом да успори напредак прозападног образовања, укине владу Нигерије и успостави шеријат као једини ваљани закон на целој нигеријској територији. Религија је одувек имала важно место у Нигерији и нигеријској политици, захваљујући колонијалним владарима интензитет верског идентитета у Нигерији сматра се једним од највиших у свету. (Paden John, 2008) Хришћански и муслимански идентитет били су темељ верске диференцијације и сукоба, при чему су нигеријски муслимани много чешће испољавали или артикулирали верски идентитет од хришћана. У основи овог религијског идентитета лежи дубоко неповерење које свака група осећа према другој. Већина хришћана у земљи (62%) каже да само мало верују или уопште не верују људима из других религија. Сличан проценат муслимана у Нигерији (61%) каже да мало верују људима из других религија или им уопште не верују. (Ruby Robert, Shah Timothy, 2007) Оно што нама треба да буде јасно јесте да етничка припадност и религија ретко делују самостално односно изоловано, уместо тога, они делују међусобно уз примесе других варијабли попут регионалне припадности на сложен и понекад конфликтан начин.

Управо због ситуација попут ове у Нигерији скован је термин етно-религијски идентитет да би се обухватила тенденција у којима се граница између етничке припадности и религије стапа у моментима сукоба и насиља. Централно схватање формирања идентитета религије и његове трансформације из сукоба у насиље је пораст верског екстремизма у целој земљи. Екстремисти свих религија реагују на социјалне, економске и политичке кризе нигеријске политике али у верском погледу. Долази до појаве фундаменталистичких покрета које ауторка Карен Армстронг дефинише као „поражене облике духовности који су настали као одговор на уочене кризе“. (Armstrong Karen , 2007) Ови покрети се јављају унутар религија а ту подразумевамо: хришћанство, јудаизам, ислам те се овај термин користи за најконзервативнија крила унутар тих религија, а данас се овај термин обично користи како би се нека верска група обележила као нетолерантна и склона насиљу. Када говоримо о исламском фундаментализму морамо нагласити да је он под утицајем хришћанског фундаментализма а у прилог томе говори нам пример концепта цихада односно светог рата. Исти концепт је постојао и у хришћанству само што се називао крсташки рат и дешавао се у другом временском раздобљу.

Цихад осим што представља једну духовну борбу у исламу све чешће виђамо у оном много опаснијем облику а то је један одбрамбено - освајачки рат. Дакле исламски фундаменталисти верују да се морају вратити изворном исламу јер само тако може доћи до обнове муслиманске моћи и њеног даљег напретка и јачања. Уз то мора доћи до формирања више исламски усмерених држава и наравно друштава. Они своје тврдње базирају пре свега на историјској потлачености, односно окупацији и пре свега неправди за коју је наравно крив нико други до тај „невернички Запад“. Због ових разлога се баш они сматрају дужнима, да према оном одбрамбеном рефлексу који сам помињао, наравно под изговором да из неких обавеза према Курану и исламском шеријатском праву бране своју религију и земљу „Америка и њени савезници нас масовно убијају у Палестини, Чеченији, Кашмиру и Ираку. Муслимани имају право на одмазду. Напади 11. септембра нису били усмерени на жену и децу, праве мете били су амерички симболи војне и праведне моћи. Оно што САД данас проживљава незнатно је у поређењу са оним што ми проживљавамо десетинама година. Наша нација доживљава понижење и презир више од осамдесет година“. (Esposito John, 2008) Зато увек постоји и постојаће тај конфликт између Истока и Запада односно између ислама и хришћанства јер су обе религије изузетно осетљиве на нека назовимо их империјалистичка наметања.

Исток сматра да је капитализам и либерална демократија највеће зло данашњице док Запад сматра да се треба стати на пут ауторитарним и нелегитимним режимима - и та разлика наравно ствара сукобе. Када говоримо о Нигерији, и хришћанство и ислам су допринели развоју земље али су са друге стране отворили пут сукобима и насиљу у земљи. Дошло је до појава исламских покрета попут Маитастина, Изала, Муслимасног студентског друштва али и хришћанских попут Пентакосталаца. И муслимански и хришћански фундаменталисти теже проширењу своје базе следбеника, кроз проповедања и преобраћаје следбеника других религија, често путем стереотипа, проповедања мржње, искривљавања, погрешног представљања и погрешног тумачења различитих верских текстова и на такав начин доприносе продубљивању разлика и промовисању нетолеранције међу различитим верским групама.

Од повратка демократској владавини 1999. године, након скоро три деценије војне владавине, етно-верски сукоби су се у Нигерији често понављали. Док су неки од ових сукоба били слабијег интензитета и пуки рат речи, други су избијали у виду екстремних и насилних сукоба. Верски сукоби између хришћана и муслимана у северној Нигерији као и слични конфликти у другим деловима земље током година су оставили хиљаде мртвих, рањених а многе оставили бескућницима. Као што видимо сваки фундаментализам има дозу религиозности у себи односно свака религија има својих фундаменталиста те сукоби и конфликти нису новост али њихова способност да подстакну нове немире, бес, неповерење, напетост и на крају осећања непријатељства је у суштини забрињавајућа. Када говоримо о верски финансираном екстремизму морамо се дотаћи и термина фундаментализма који се често меша са екстремизмом. Фундаментализам карактерише изузетна свестраност односно присутност у свим сегментима човековог бивствовања почев од религије, политике, филозофије. У религији фундаментализам се најчешће везује за ислам односно на Иран под Хомеинијем а касније и на многе друге исламске земље. У политици односи се на носиоце неких политичких убеђења наравно пониклих из својеврсних алтернативних покрета који заступају и теже остварењу својих радикалних захтева док у филозофији памтимо Ханса Алберта који је фундаменталистичким означио све правце који пре свега полазе од сигурне али и недвосмислене спознаје а као пример узео је марксистичку аргументацију и хришћанску теологију. (Bursać Boris, 2018) Фундаментализам потиче од латинске речи *fundamentum* која се преводи као основа- одатле произилази једна опште прихваћена дефиција по којој фундаментализам представља начин мишљења у коме се одређена начела сматрају суштинским истинама, које без обзира на њихов садржај и конотацију имају неприкосновен ауторитет.

Интересантну дефиницију дао је Мартин Ризеброт који фундаментализам дефинише као урбани покрет усмерен пре свега против растурања персоналистичких, патријархалних појмова реда и друштвених односа и њихове замене деперсонализованим принципима. (Riesebradt Martin, Reneau Don, 1998) Како се фундаментализам дефинише и тумачи, у доброј мери зависи од нечије перспективе. Са модерног, секуларног становишта, фундаменталисти су реакционари, односно радикално настројена група људи која на све начине покушава да узме власт у своје руке и врати друштво натраг у мрачно доба угњетавања, и нетолеранције. Ови фундаменталисти су пре свега обманути, застрашујући, па чак и зли. Присталице модернизације не виде себе као ове фундаменталисте. Уместо тога они себе сматрају добрим, разумним људима, љубитељима слободе и људских права. Наравно, са свог сопственог становишта, јер они јасније мисле и вреднују емпиријске доказе и индивидуална права, те модернисти могу видети да фундаменталисти греше. Са друге стране фундаменталисти и њихови симпатизери зазиру односно имају страх од западне верзије модернизације и промена, сматрајући да управо тај модернизам разара друштвене заједнице, везе и вредности.

На ове промене фундаменталисти одговарају са оштрим „не“ и када то ураде из својих уверења модернисти их карактеришу као фундаменталисте а ако то ураде из верских уверења онда су религиозни или верски фундаменталисти. Да би се упознали са основама фундаментализма тачније верског фундаментализма морамо се ослонити на историјски контекст који је јако битан за ову тематику. Корен фундаментализма лежи у америчком протестантизму односно у такозваном милитантном евангелизму двадесетих година прошлог века, прецизније у расправи која се развила између фундаменталиста и наравно модерниста тог времена. Питање које се сада само намеће је - да ли је сваки фундаментализам по аутоматизму верски, јер се често везује за религију? Свакако да није. Проблем који се ту јавља је врло јасан - фундаментализми се мешају, често политички фундаментализам делује као верски али у својој бити он то није док са друге стране имамо опцију и да верски фундаментализам врло често тежи моћи и утицају пре свега у политици али и у држави те стога увек морамо тежити дистинкцији - шта је то верско, а шта политички у овој тематици. (Bursać Boris, 2018) Кад говоримо о верском односно религијском фундаментализму прво што нам падне на памет је ислам, те се због тога морам сложити са професором Симеуновићем који каже да приписивање исламу статуса једине велике религије која рађа фундаментализам, екстремизам и насиље је неправедно. (Simeunović Dragan, 2009)

Иако се фундаментализам с правом најчешће спомиње у вези са исламом, нема ни једне велике религије, укључујући и врло толерантни будизам коју није обележио њен фундаментализам, а многе од њих и екстремизам. (Brasher Brenda, 2001) Дакле као што видимо фундаментализам је једна комплексна и вишезначна појава коју је изразито тешко појмовно али и термилолошки одредити. Иако се по много чему разликују све фундаменталистичке групе и покрету карактерише сличност. У оквиру једног великог Пројекта о фундаментализму (*The Fundamentalist Project*) који су реализовали Марти и Аплеби на Универзитету у Чикагу, дошли су до сазнања да постоји девет обележја која су заједничка за већину религијских фундаменатилстичких покрета. Првих пет су идеолошка а преостала четири организациона обележја: (Marty Martin, Appleby Scott, 1994)

- Реактивност према маргинализацији религије: заједничко свим фундаменталистичким покретима јесте реакција на модернизацију, рационализацију и секуларизацију. Ови процеси маргинализују религију, што за последицу има кризу моралних вредности у друштву. Под формом „очувања“ морала настоје целокупнодруштво уредити према својим правилима, што нужно води искључивању свих оних који не диеле њихове погледе и правила понашања.
- Селективност у погледу традиције и списа религије: за све фундаментализме су карактеристична два мита – обновитељски мит и мит о вечном повратку Фундаментализам је увек заглаван у прошлост, где тражи идеалан узор за уређење садашњости и припрему за будућност. То се огледа кроз захтеве за повратком на неко изворно учење или схватање како би се уклонили додаци који онемогућавају развој верске традиције, а који доводе у питање апсолутне истине.
- Дуализам: фундаменталисти све приказују као манихејску борбу добра и зла, светла и таме, истине и лажи, нас и њих, духовног и материјалног; борбу против секуларног свијета и зла модерне цивилизације. Фундаменталисти су у рату са спољним светом, зато је основни идеолошки захтев другима – или сте са нама или сте против нас. Овакав манихејски начин размишљања осигурава им мисионарску ревност и мобилизаторски потенцијал када је у питању придобијање симпатизера и следбеника покрета.

- Апсолутизам и непогрешивост: фундаменталисти одбацују све друштвене алтернативе, што даље значи да се опредељују само за једну – религијску. Њих не занима коегзистенција са световним властима, они хоће власт за себе, како би мењали друштво одозго према доле.
- Миленаризам и месијанство: фундаменталисти промовишу своју одабраност и мисију повјерену од Бога самог. Приписивање сакралних вредности свим сегментима живота, од политичких активности до свакодневног деловања, фундаменталистима даје за право да своје активности (о)правдају „вишим циљевима“, па чак и када се ради о насиљу.
- Одабрано чланство: пошто је карактеристика фундаменталистичких религијских група оштра супротстављеност спољном свету, сви покрети су ексклузивне заједнице
- Оштре границе: према спољном свету, јер се фундаменталисти у једној етапи свога развоја повлаче из друштва како би створили контракултуру. Верници се повлаче у оквире своје вере, где у једној заједници истомишљеника настоје одбранити своје захтеве пред спољним светом.
- Харизматско и ауторитарно вођство: За фундаменталисте није важно како интерпретирати религијске текстове или поједине (пажљиво одабране) периоде верске традиције, него ко врши интерпретацију. На челу покрета налази се особа која се наметнула својом харизмом (Божји дар) и начином живота (морална и духовна посвећеност). Не мора имати формално теолошко образовање, већ пре исправну животну праксу, која представља узор за све остале чланове покрета.
- Одредбе понашања: Чланови покрета морају да се придржавају јасно прописаних начина живљења. Ово је најизраженије кроз строга правила у одевању, што, поред визуелног, има веома велики утицај и на лични идентитет симпатизера и чланова покрета. На тај начин се материјализује разлика између нас и њих, нашег и спољног света. Настоје реконструисати човеков индивидуални живот, да би потом извршили промену колективног живота у друштву и држави.

Да бисмо разумели утицај религије на појаву насиља, ектремизма и тероризма, морамо јасно дефинисати шта је "религија" и како делује у контексту ове дискусије. Опште прихваћена дефиниција религије не постоји, али се религија може уопштено описати као скуп веровања и погледа на свет у односу на неко више, свето биће, у односу на Бога. „Некима је она врста осећања (чувства, доживљавања) које не подлеже логичком ни моралном просуђивању“.

(Tillich Paul , 2009)

„То је „мистично“ осећање јединства с бесконачном стварношћу, доживљај бесконачности, осећање апсолутне зависности, доживљај свега у свету као божјег дела, осећање божанства у души, доживљај јединства с Богом, сусрета с божанством, са светињом и слично“. (Tillich Paul , 2009) Управо та непрецизност у дефиницији религије, ствара препреку у разумевању верске манифестације политичког насиља. Са социолошког аспекта, религија пружа помоћ у поимању самог себе као и сопственог односа према другима .

Другим речима, она може бити лична и колективна, дефинишући разлику између „ја“ и „ти“, као и „ми“ и "они." Џонатан Фокс сугерише да религија испуњава четири важне друштвене функције: (Fox Jonathan, 2012):

- Обезбеђивање смисленог оквира за разумевање света
- Пружање правила и стандарда понашања који повезују појединачне акције и циљеве у смислени оквир
- Повезивање појединаца у већу целину, понекад пружање формалних институција које помажу дефинисању и организовању те целине
- Способност легитимизације појединих акција и институција

Када разматрамо шта је религија и коју улогу она има у различитим друштвима, морамо имати на уму да свети текстови често представљају основу за верска веровања, такође и интерпретација светих текстова од стране припадника одређене религијске групе углавном ће указивати на тај текст као на свој темељ. Дакле све религије имају своју прихваћену догму и систем веровања, које следбеници морају прихватити без питања и као такве представљају латентни извор сукоба и могу довести до нефлексибилности и нетолеранције према другим веровањима. На крају крајева, ако је реч Божја, како неко може то да доведе у питање. У исто време, писмо и догме често су нејасне и отворене за тумачење. Стога у већини случајева настаје сукоб око тумачења чија је интерпретација тачнија, сукоб који се на крају не може решити јер арбитра нема, што даље води у дубље конфликте. Већина припадника различитих вероисповести је умерено односно самозадовољно становништво, док са друге стране имамо екстремисте који су мотивисани и желе да доведу до изражаја своју интерпретацију Божије воље и управо ти верски екстремисти могу допринети ескалацији сукоба јер често користе радикалне мере као неопходне за испуњење својих циљева.

Фундаменталисти у религији често су вођени незадовољством према модерном као и маргинализацијом религије у савременом друштву те раде све како би вратили религију на централно место. Класичан пример имамо код исламских фундаменталиста који ширење западног материјализма често везују за пораст коцкања, алкохолизма и уопште лабавог морала, те постоји потреба за „прочишћавањем“ друштва. Као што видимо у скоро сваком хетерогеном друштву, верске разлике могу служити као извор потенцијалних сукоба. Пошто су појединци често у незнању о другим религијама, постоји потенцијална напетост, али не мора нужно значити да ће доћи до сукоба. Религија није нужно конфликтна, али као и етничка припадност или раса, религија служи као начин за разликовање самога себе и своје групе од другог те може водити у сукоб.

Током разних криза, биле оне друштвене, политичке, економске, чланови одређених група могу екстремисте доживљавати као оне који доносе, бољитак, барем краткорочно. У таквим ситуацијама групни идентитети су још чвршће обликовани у односу на другу групу, што појачава сигнал екстремистима да некој религији прети друга вера која је дијаметрално супротна. Осећај угњетености тада се приписује том тренутном непријатељу те радикалне експресије односно интерпретације све више излазе на видело и тада религија, која је извор мира, захваљујући колонијалној подели друштва по верским и етничким линијама, представља извор сукоба и непријатељстава.

Ово су неки (не сви) случајеви сукоба у Нигерији на које наилазимо и који су документовани као религиозни у литератури: (Isaac Sampson, 2012)

- Сукоб међу муслиманима у Сагаму, држава Огун због верског неспоразума, 01. јул 1999. године
- Одмазда због инцидента у Сагаму у Каноу: 22. јула 1999. године
- Сукоб између хришћана и муслимана у држави Квара, 20. децембар, 1999. године
- Верски нереди у Кадуни због увођења шеријата, 21.-22. фебруар 2000. године
- Нереди између хришћана и муслимана у Аби
- Криза Калтунго у држави Гомбе због увођења шеријата: 8. септембар 2000. године
- Интеррелигијска криза у Кануу: 12. октобар 2001. године
- Религијски неспоразум између хришћана и муслимана у Јосу: 2001. године
- Религијска криза у Кадуни: 16. новембра 2002. године
- Сукоби хришћана и муслимана у граду Нуман, држава Адамава због локације џамије: 8. јун 2004. године
- Верски сукоб између муслимана и хришћана у Маидугурију, држава Борно, 18. фебруара 2006. године
- Сукоб између хришћана и муслимана у Платау због избора: 28. новембра 2008. године
- Насиље у држави Баучи резултат активности Боко Хараме: 26-30. јул 2009. године
- Верски сукоб у држави Баучи: 29. децембар 2009. године
- Поновно буђење верске кризе у Јосу, држава Платау: 17.-20. јануара 2010. године
- Етно-религијска криза у селима Дого Нахава, Шен и Фан, држава Платау: 7. март 2010. година
- Етно-религијска криза у Платау: 17. марта 2010. године
- Етно-верски сукоб у Платау: 22. марта 2010. године
- Етно-верски сукоб у Берому, држава Платау: април 2010. година
- Етно-верски сукоб у селу Тусунг држава Платау: 22. мај 2010. године
- Етно-верски сукоб у Мазаху, Јос: 17. јула 2010. године
- Сукоб између муслимана и хришћана у Јосу, држава Платау: 29. август 2011. године

Верска нетолеранција идентификована је као главни извор верских сукоба у свим мулти-верским друштвима која постоје у историји човечанства па тако и Нигерија није изузетак. Та верска нетрпељивост, то непријатељство према другим религијама, као и неспособност верских присталица да се ускладе између теорија као и различита политичка филозофија водећих религија у Нигерији водећи су узроци верских сукоба. Ова чињеница подупрта је како непознавањем веровања и учења о другој вери, тако и провокативним радњама које штете верским сензибилитетима људи других вера било да су они намерни или ненамерни.

Тако је религија у Нигерији постала платформа за друштвено-политичку артикулацију, као и средство за продубљивање већ постојећег раскола у Нигерији. На пример, агитација за стварање више држава и локалних самоуправа од краја шездесетих до почетка деведесетих година обично надахњује различите етничке мањине Нигерије на ослобађање од било муслиманског, било хришћанског руководства којем су припадали. Ова врста борбе често је попримала религијске (верска) обележја.

Убрзани процес глобализације и демократизације, продубљивање економских криза и социјалне неједнакости, поновно оживљавање неолибералне идеологије, покушај спровођења тржишних реформи, умањивање државног легитимитета и капацитета ишле су на руку урушавања пројекта изградње националних држава у постколонијалној Африци, посебно у Нигерији. Поједини аутори попут Егвуа наводе да сама природа савезне владе и борба за већа државна овлашћења неизмерно доприносе етничким и верским сукобима. Однос између религије и политичког живота у Нигерији није увек очигледан. У земљи је дошло до озбиљних облика насиља између хришћана и муслимана. Неки од њих везују се за дуготрајне тензије између етничких група док са друге стране имамо нове тензије проузроковане кретањем односно миграцијом становништва изван својих традиционалних домова. Тако можемо рећи да је захваљујући колонијалном наслеђу на снази „мешање“ култура а не њихова хомогенизација. Прецизније речено захваљујући колонијалном наслеђу нигеријско друштво је поларизовано религијом, политичком странкама, етничком припадношћу, идеологијама, друштвеним класама и као такво отвара пут антагонистичким односима група. Упркос очигледној и важној улози религије у нигеријском друштву потребно је анализирати и друге алтернативне корене политичког и осталих врста насиља јер религија у Нигерији, најчешће служи као пројектор снаге, показатељ идентитета и ујединитељ различитих групација и није узрок сукоба већ радикализујући фактор. Дакле религија је поуздана варијабла која с другим факторима који утичу на њен коначни облик може довести до насиља (Keddie Nikki, 1983).

Не постоји ниједно друштво, било примитивно или цивилизовано без једног или другог облика религије. Ова верска склоност човека у великој мери објашњава његов живот па и човеково постојање које је често суочено са неким неугодним искуствима која су резултат човековог веровања и бивствовања. У савременом друштву, једна од водећих претњи људском постојању је проблем тероризма, посебно када он настаје под утицајем верског радикализма. Нигеријско искуство о ономе што се може назвати тероризмом у име религије најјасније се огледа у поступцима терористичке организације Боко Харам о којој ћемо писати касније у раду. Због религијског раздора у коме је пола становништва хришћанске а пола муслиманске вероисповести, као и многољудности можемо рећи да је нигеријска нација проблематичнија од било које друге земље последњих година у субсахарској афричкој регији. У последње четири деценије у Нигерији, може се избројати више од двадесет великих криза повезаних са религијом које су потресле нацију.

Класични примери су сукоби секте Маитатсина који су започети крајем 1970-их у Маидугурију и проширили су се на друге делове региона; и друге верске кризе, укључујући неке религијске немире, као што је случај групе Омбатсе у држави Насарава и друге међу

племенске ратове или насиље почињено под утицајем религије, које су оставиле трагове суза и агоније код многих људи. Ове кризе у великом броју случајева почињу као социјални, етнички или политички неспоразуми да би на крају довели до насилних међуетничких и религиозних сукоба из којих на површину искачу разнолике екстремистичке организације. Одувек је постојала историја верског насиља поготову у северним државама Нигерије.

Генезу ових верских сукоба можемо везивати за 1986. годину односно одлуку тадашње војне владе Нигерије по којој Нигерија постаје члан организације познатије као Исламска конференција. Захваљујући оваквом развоју догађаја процват односно успон моћи доживљавају две моћне групе Јаматул Насрил Ислам (Друштво за подршку исламу) и Хришћанска асоцијација Нигерије. Са јачањем ових група, земља је бачена у немире. Са једне стране Хришћанска асоцијација Нигерије је апеловала на све хришћане да се супротставе исламизацији земље, а са друге стране Јаматул Насрил Ислам спонзорише кампању против доминације хришћанске мањине над муслиманском већином. Ситуација је додатно ескалирала након што Нигерија вратила демократији 1999. године, дозвољавајући свим државама у северном делу Нигерије усвајање исламског шеријатског закона као своје званичне државне законе. Дакле проблем је врло јасан јер нису сви становници севера Нигерије муслимани нити су превише заинтересовани за идеју увођења шеријатских закона. Додатан проблем ствара федерална влада која одбија да интервенише, наводећи да је ситуација државна ствар, а не федерална и тако додатно продубљује кризу омогућавајући корумпираним политичарима, самопрозваним имамима и шеицима да управљају овим државама подстицањем муслиманске омладине на конфликте са немуслиманском омладином изазивајући тако масовне nerede, насиље, смрт а све у циљу испуњења својих личних идеја и програма.

Кључно питање које би требало поставити је зашто верско насиље добија толико замаха на северу за разлику од других региона Нигерије? Најупечатљивији одговор на ово питање дали су Ајук и Емека, који за све криве недостатак образовања, профитабилног запослења и масовно сиромаштво, који су нажалост постали карактеристика држава на северу Нигерије. Север постаје база беспосличара који су ударана снага фанатизма и бахатости. Али не смемо заборавити да незапослени немирни младићи нису карактеристика само севера већ и југа Нигерије. Оно што нас занима је зашто је само на северу Нигерије омладина без посла преузела верски тероризам и крвопролиће као свој позив.

Можда се одговор не крије у садашњости, већ у прошлости северне Нигерије. (Ајук Awunghe, Емека Josephat, 2012) У северној Нигерији постоји историја насилног ислама која сеже до 1804. године, односно пихада шеика Усман дан Фодиа који је заузео читаво тадашње северно краљевство Хауса и Илорин. Због недостатка економских могућности и спорог напретка образовања у овом делу Нигерије, достигнућа Усмана Дан Фодиа веома су уважавана и поштована и ови младићи можда покушавају да следе исти пут којим је Дан Фодио ишао вековима раније. Тај пут има два правца: или води у појаву екстремистичких и терористичких организација или је процес вођења државе, локалне самоуправе, полиције и уопште друштвено-политички живот прекривен велом религије. Такво друштво које је недовољно образовано, верски подељено предмет је сталних сукоба који на крају воде у насиље. Од независности, религија као инструмент политичке манипулације служи као један од начина за одобравање што већих државних средстава и тако постепено, надвладава жељу да се осигура мир и потпуни суживот као и национална трансформација у Нигерији. Међурелигијски односи су у већини околности омеђени акутним нивоом верске мржње, нетолеранције и насиља од краја хладног рата. Од деведесетих година Нигерија је постајала све више, подељена по религијским линијама, а отворене конфронтације путем верских

порука постале су жестоке. Стога религија, која је емоционално вођена често се, при најмањој провокацији, трансформише из инструмента изградње мира у инструмент насиља.

Поједини аутори повезали су верско насиље са начином на који се проповедници и њихови припадници понашају према другим религијама. (Stephen Ellis, 2006) Док са друге стране имамо ауторе који одбацују ову тврдњу и за насилне верске мотиве оптужују управо неверничке појединце (Mamdani Mahmood, 2002). Било како било, очигледно је да су се често религиозна реторика или пропаганда користиле како би се ефикасно прикупила подршка за успостављање колективне свести за рад неких политичких идеја које у крајњем случају могу промовисати насиље. Ноли је најбоље описао моћ религије. По њему верске разлике имају велики потенцијал за раскол међу људима. Кроз историју ове разлике су биле основа напетости, анимозитета, па чак и рата. Много пута се одређени фанатизам повезује са људима различите религије што негативно утиче на узајамно поверење када постоје такви односи. То је зато што религија има тенденцију да дефинише шта представља одговарајуће друштвено понашање. Када је ова дефиниција умрежена са другом, нормални односи постају тешки. (Nnoli Okwudiba, 1980) Овај став такође нам објашњава да је религија као вишедимензионални феномен динамична и може да усмерава народ на одређено расуђивање.

Религија пружа дефиницију, принципе просуђивања и критеријуме перцепције; на ограничава или повећава расположиве концептуалне алате или их каналише и повлачи одређена питања; самим тим она укључује посебан начин перцепције, изражавања и реаговања на стварност; као таква религија може легитимизирати нове тежње, нове односе и нови друштвени поредак. Верско насиље често је подстакнуто спољашњим факторима и догађајима. Тако оно може настати као резултат осећаја слабости у односу на друге религије. Да би избегли конкурентску равноправност или доминацију од стране друге религије, присталице се окрећу спољној подршци: братствима широм света.

Помоћ братствима и њиховим верским операцијама долази од државних али и недржавних актера као унутар тако и ван земље. Ти пријатељи пружају „фискалне и физичке ресурсе“. Фискални и физички ресурси долазе у облику финансијске и материјалне подршке. Понекад физички ресурси укључују и људску подршку, попут бораца који дају своје животе зарад неког вишег циља. Оваква врста помоћи изузетно је примамљива јер многи не могу или не желе директно и отворено подржати одређени конфликт или сукоб. Тада они прибегавају опште познатој тактици сакривања иза недржавних актера и тада пружају подршку својој браћи широм света. Поред фискалних и физичких ресурса, разликујемо и идеолошке присталице. То су људи који пружају образложење за одређени сукоб. И управо та комбинација идеолошких присталица потпомогнутих материјалним или физичким ресурсима карактерише елиту у Нигерији и управо та елита, та одређена група људи која поседује друштвену и политичку моћи утиче на друштво у целини.

У афричким друштвима постоји шест моћних елита:

- политичка елита
- економска елита
- војна елита
- традиционална елита
- образована елита
- религијска елита

У складу с тим, они имају узајамне, али и ексклузивне интересе који захтевају сарадњу да би доминирали масама. Те елите појединачно и заједно имају способност да створе и одреде политичку атмосферу афричких држава, да је учине мирном или катастрофалном. Они се сукобљавају када су њихови интереси у различитим циљевима, онда они користе сва средства за мобилизацију својих присталица и организују различите друштвене акције које често доводе до насиља. Управо у том контексту може се схватити динамика сукоба религиозне нације каква је Нигерија. С обзиром да религија има јако битно место у животу Нигеријаца отуда проистиче велика моћ религијске елите у Нигерији. Управо су они задужени за менталитет и духовни живот својих присталица. Будући да су део елитне класе они у својим проповедима рационализују и оправдавају свој рад као божански а присталице не преиспитују њихове одлуке већ их узимају за оправдане јер долазе од њихових верских лидера.

Верске елите на тај начин, због огромних моћи које имају над масама, могу наметнути неку идеју или догму која има способност претварања присталица у инструмент насиља, с тим што ће им пружити уверење и наду да све што раде раде у циљу промоције религије. У суштини те елите, „док се хватају за власт“, манипулишу људима и представљају своју борбу као једини праведни пут после којег би верска група, којој припадају, била та која контролише све сфере власти унутар нигеријског друштва. Да би се постигао тај праведни циљ, циљ заузимања државне моћи, ствара се осећај несигурности како би се окупили следбеници, а инструмент који они користе су трансцендентални и замањски митови. Логика земаљског мита налази израз у друштвеном, економском и политичком материјалном стању присталица, док трансцендентални мит налази израз у употреби религиозне догме. Тако Нигерија није ништа друго до пример где је религија један од водећих изазова националној интеграцији и трансформацији упркос својој уставно дефинисаној секуларној природи.

Сукоб религија у Нигерији манифестује на два нивоа:

- на макро нивоу
- на микро нивоу

На макро нивоу, догађа се сукоб између две или више религија које се такмиче за простор и хегемонију. На микро нивоу сукоб се заснива на секташком идентитету између две или више секти исте религије, који се такмиче за унутрашњу верску хегемонију. Такмичење се обично базира на основу доласка на ове просторе био он ранији или каснији, као и идеолошких или разлика у доктринама. Онда опет на сцену ступају елите које скривајући се испод својих религиозних идентитета узбуркавају верску свест, воде друштво ка и насиљу а све у циљу урушавања међугрупних однос у Нигерији. Будући да су религиозна осећања и везаност људи према религији, посебно у Нигерији веома висока још ако узмемо у обзир да се у Нигерији религија доживљава као природни феномен или као начин живота, елите то користе и још више повећавају своју предност. Поред подршке које верске присталице добијају од невладиних организација, нигеријска влада озбиљно подржава и спонзорише разне верске активности, па људи осећају потребу и сматрају да Нигерија треба да буде теократска држава, а њихова религија државна религија. Ту идеју религиозни интелектуалци као и њихови саборци искористили су у циљу спонзорисања чак и регистравања земље у надрелигијској организацији - Организацији исламске конференције. С тим у вези јасно закључујемо да су религиозне елите увек користиле могућности за стварање поделе у Нигерији. Ова ситуација је очигледна у Нигерији, где верски лидери оправдавају насиље, мада већином и то увек тактички својим проповедањем следбеницима.

Сукоб религија и цивилизација евидентан је и догађа се и на макро нивоу а његов утицај закачио је и дубоко подељено нигеријско друштво па цивилизацијске, верске, етничке и друге разлике долазе до изражаја и погодују верском и другим облицима насиља. На основу свега можемо закључити да је она Фалолова изјава где каже да су се у постколонијалној ери, нигеријске елите које су изашле из рушевина колонизације храниле далекосежним ефектима колонијалне заоставштине да би како тако опстале и остале на власти, више него тачна. (Falola Toyin , 1998) Иако су ове поделе биле инхерентно колонијална творевина арапског и западног типа, постколонијалне елите, и цивилни и војни режими, током година користили су религију како би се истакли на трибини лидерства.

У Нигерији религија уместо да је држала људе на окупу и да је промовисала мир, радила је тотално супротно, отуђила је људе и отворила пут конфликтима. Ипак, поједини људи у југозападној Нигерији, посебно Јорубе, имали су изузетно мали број сукоба повезаних са религијом, јер су своје разлике уложили у културу а можда и због тога што практично сви људи у овом региону исповедају хришћанство. Било како било и ислам и хришћанство повећавали су свој утицај, међајући тако већ устаљене норме и системе вредности домицилног становништва. Обе религије дошле су на ове просторе са дијаметрално различитим културним оријентацијама као спектром својих цивилизација. Ислам је дошао са арапском културном оријентацијом и цивилизацијама, као што је и хришћанство дошло са западном културном оријентацијом и цивилизацијом. Различита културна оријентација као и различите цивилизације пркосиле су постојању аутохтоних друштвених и културних вредносних система, што је довело до озбиљног судара, оличеног у познатом Хантингтоновом делу као „сукоб цивилизација“ (Huntington Samuel , 1996).

Долазак ових страних религија на нигеријско тло, прво је осигурао слабљење аутохтоне религије. Након успешног колапса традиционалне религије , ислам и хришћанство успостављају своју хегемонију, хришћанство на југу а ислам на северу, да би се на крају сударили у централном региону Нигерије у потрази за новим следбеницима и доминацијом, што је често водило сукобу религија. Разлог религијских сукоба најбоље дефинише Мамдани. Он сматра да ислам и хришћанство имају заједничку дубоко месијанску идеју, која се огледа у мисији цивилизовања света. И једна и друга религија уверена је да поседује суштинску истину, да је свет прекривен велом незнања које управо оне требају надокнадити и управо ова суштинска истина често отвара врата религијским сукобима. (Mamdani Mahmood, 2002)

Кад ове чињенице узмемо у обзир и ако им придодемо да на пример у северној Нигерији ислам, прожима све поре друштва, од образовања до система управљања, свака противречност може представљати озбиљан изазов исламу и његовим припадницима. Та противречност се крије иза пораста фундаментализма међу исламским присталицама, и она им је изговор за се борбу против било којег облика изазова исламској доминацији у северној Нигерији. Унутар ове премисе може се разумети кретање секте Боко Харам, чији је циљ борба против западњаштва и његових структура, укључујући хришћанство у северној Нигерији, и, ако је могуће, убеђивање нигеријске државе у успостављање исламске државе као једино разумљиво решење. Иако формирање исламске државе остаје највећа жеља многих исламиста, ислам се такође суочава са низом секташких сукоба, попут шиитских и сунитских подела како у свету тако и у Нигерији. За разлику од места где је етнички идентитет пресудан у одређивању међугрупних односа на пример код Јоруба и Игбоа у јужној Нигерији, на северу етничитет нема озбиљније значење, централно место заузима религија и она је за многе људе у северној Нигерији тоталитет живота. На основу свега наведеног можемо закључити да растућа верска свест и активности различитих верских субјеката продубљују верске сукобе и постају свакодневница у Нигерији тачније на њеном северу.

Доминација ислама у региону северне Нигерије изазвала је забринутост код већине хришћана који живе на овим просторима док муслимани имају став да је ислам претходио хришћанству у северној Нигерији, стога присуство хришћанства оспорава њихову хегемонију на овим просторима која надилази све аспекте социјалног, политичког и економског сектора друштва. Хришћани су оправдано изразили фобију према исламу поготову у савременој историји Нигерије када су неке нетолерантне и насилне секте предузеле по њима оправдане кораке за ширење религије а све под изговором како је хришћанство супарничка религија која оспорава хегемонију ислама. Оваква перцепција је водила је само међуверским сукобима који су увек били веома жестоки. Насилна природа религије у Нигерији укореењена је у идеолошким манипулацијама верских начела постколонијалне елите за рад моћи и примитивне акумулације ресурса. Оно што је веома интересантно свакако је наклоњеност политичких лидера и саме политике у Нигерији религиозности и њихова способност повезивања са истомишљеницима ван територије Нигерије. Класичан пример је повезаност Хауса-Фуланија односно севера Нигерија са Саудијском Арабијом и успостављање билатералних односа међу њима.

У прилог религиозности саме политике говори чињеница да је у источној регији Нигерије било тешко наћи Хауса-Фулани муслимане у јавној служби региона док су на северу припадници Игбоа и Јоруба били запослени готово у свим секторима. Као одговор на ову неправду север Нигерије на челу са Ахмадуом Белом покреће политику „северизације“ (*northernization*) која је директан одговор политици „нигеризације“ коју је заступала федерална влада. Незадовољан односима према својим муслиманским северњацима Ахмаду Бело, покреће политику „северизације“ по принципу да ништа није добро за север ако није са севера. На тај начин створио је социјалну неједнакост тако да је већина именованих на било које јавне функције припадало Хауса-Фулани муслиманима. Ова политика је такође проширена и на економски домен како би се оснажили муслимани Хауса-Фулани, отпуштањем или сменама јужњака, нарочито игбошке хришћанске већине, као и северних мањина који су до тада контролисали сектор економије. Ова тактика у литератури често се описује као „економски цихад“ и представља коришћење владиних ресурса за оснаживање присталица одређене религије које често буде против општег добра. Осећај који је ова политика створила јесте да на северу ништа не може да буде добро уколико није муслимански.

Много деценија касније ова ситуација се није променила и верска свест одлучујућа је у јавној служби северне Нигерије, као и на њеном политичком терену. Међурегионални односи на националном нивоу мотивисани су економским интересом елита као и за време британских колонијалиста, али је религија била централна за постизање интереса. Без обзира на постојање верског хладног рата између присталица ислама и хришћанства, од 1973. надаље, верска нетрепеливост наставила је да доминира међугрупним односима. На пример, нигеријско Врховно веће за исламска питања захтевало је укључивање исламског закона у нигеријски Устав и успостављање институција исламског правног система. Овај захтев је добио највећу пажњу када је генерал Ибрахим Бабангида дошао на власт контра пучем 1985. године. Да би себи обезбедио подршку међу северним аристократима, противно секуларном статусу земље покренуо је питање регистрације Нигерије у Организацији исламске конференције. Од тада Нигерија се сматра једним од главних центара ислама у Африци. Након ових догађаја супарничка атмосфера између хришћанства и ислама се појачала. Док су муслимани славили Ибрахима Бабангиду као националног хероја и првака у вери, хришћани су га доживљавали као негативца, антихриста и антагонисте мирних међуверских односа. Међутим, на ништа друго сем тихих приговора нису смели ни да помисле, јер је брутална сила карактерисала режим. Тек касније 1980-их година појачало се верско насиље, посебно са доласком хришћанског пентекостализма у средишња подручја северне Нигерије.

Хришћански религијски фундаментализам, који се тек 80-тих година појавио као пентекостално хришћанство, свој је врхунац доживео у 90-има и почео је да проналази упориште у друштвеној и политичкој свести присталица те верзије хришћанства и углавном су циљали младе као инструмент за друштвено-економску и политичку обнову. Хришћански верски препород у већем делу северне Нигерије био је непријатељски настројен према доминантној позицији ислама у региону што је довело до неколико напада на хришћане, док су муслимани претрпели репресалије у областима у којима доминирају хришћани. Довољно је напоменути да је током овог периода северна Нигерија била сведок устанка Маитатсине у Кану 1982. године.

У марту 1987. и мају 1988. године у Кафанчану, држава Кадуна, долази до верских сукоба због шеријатског питања. Након тога уследили су нереди на универзитету Ахмаду Бело, у Зарији, између хришћанских и муслиманских студената. Деведесетих година прошлог века било је низа етнорелигијских нереди широм северне Нигерије, и од тада верско насиље се стално повећавало да би постало свакодневица. Ови сукоби у основи су политички мотивисани али уз агитацију појединих лидера постали су религиозни. Нажалост, присталице тих различитих верских лидера биле су лаковерне и тако је настављен зачарани круг верског насиља у Нигерији. Тако религија која би могла послужити и доиста је служила као инструмент друштвене хармоније у многим цивилизацијама парадоксално служи као мотивација за насиље.

Религијски дискурс је као што видимо веома осетљиво питање, тако да, чак и најмањом провокацијом, може се проузроковати насиље. Хејнс сматра да религија може проузроковати насиље из неколико разлога: (Haynes Jeffrey, 2009)

- Религија је усмерена на апсолутно и безусловно и као резултат тога може усвојити тоталитарне карактеристике
- Монотеистичке религије - могу имати посебне потешкоће у покушају да разликују, с једне стране, тврдње о апсолутно божанским, а са друге стране традиције и историје људског постојања
- Када захтева апсолутну и искључиву ваљаност, верско убеђење може довести до нетолеранције, претерано ревносног прозетализма и верске фрагментације. Религиозна ексклузивност такође може бити непријатељска и плурализму и либералној демократији.
- Религија може повећати агресивност и спремност на употребу насиља. Додатна симболичка вредност може бити аспект религиозног уверења, произилазећи из профане мотивације и циљева који постају свети.
- Вође у организацијама заснованим на вери могу да легитимишу злоупотребу власти и кршење људских права у име верске ревности.

На тај начин дакле религија односно њени фанатици могу легитимисати насиље, поготово уколико још постоји општа перцепција да је њихова религија или одређена религијска секта духовно супериорнија од других.

Уз помоћ неадекватне интерпретације светих текстова апелују на свеопшту мобилизацију, траже подршку како на домаћем тако и међународном нивоу, како би остварили своје тежње које се често испољавају у облику насиља некад према другој верској или етничкој групи а некад према држави.

Овакав систем је централан у евокацији верског фундаментализма и екстремизма широм света. Тада долази до појаве верског фундаментализма који представља реакционарни или револуционарни приступ околностима узрокованим силама „модерне“ која је промотор религиозног и културног либерализма. Он представља израз отпора постојећим нормама које управљају одређеном заједницом. У савременом свету фундаменталистичка кретања наша су израз у коришћењу религиозног упоришта као инструмента за друштвено-политичке и економске промене. Фундаментализам као својеврсна радикализација произлази из бројних питања која су на тај начин идентификована: (Alao Abiodun, 2013)

- Фундаментализам као својеврсна радикализација је процес, а не догађај, јер представља динамику насталу сложеном интеракцијом више догађаја, актера, односа, уверења и институција;
- „Неконвенционалност“ тог процеса значи подвргавање алтернативном понашању, ставу, вредностима и моралним стандардима који су дијаметрално супротни статус-кво
- То је феномен који делује на више нивоа - појединачни (микро), групни (мезо) и друштвени (макро)
- То је друштвена стварност која надилази различите сфере живота, мада се у контексту ове студије ограничава на религију.
- То је процес који наглашава промене, што значи трансформација друштвено-економских, културних и политичких вредности, институционалних пракси и система веровања у датом контексту - појединца, групе или друштва
- Подстакнут је се системима веровања и вредности, који су водећи у одређеним погледима на свет и визијама о човеку

Верски фундаменталисти сматрају да је неопходно организовати рат против сила модернизма, верујући да су друштвене промене изазване модернизмом одговорне за друштвени неред и деконструкцију самог друштва у целини. Верски фундаментализам какав се данас види у Нигерији, производ је сукоба културолошких снага које се антагонизирају у изразито културолошки подељеном друштву. Социјално-економска и политичка реалност у Нигерији такође погоршавају ситуацију и утичу на појаву екстремног односно радикалног фундаментализма.

Историјски гледано, историја људског постојања је саткана од процеса колонизација и реколонијација. Више од две трећине земаља у Африци, које је Хантингтон класификовао као "афричку цивилизацију", претрпело је колонизацију од стране арапско-исламске или западно-хришћанске цивилизације у различитим историјским епохама. Постоје бројни докази по којима су у различитом периоду покушаја освајања афричких националних држава, колонијални освајачи наилазили на чврст и жесток отпор.

Отпор који постојао тада, наставља борбу за заштиту аутохтоне цивилизације и данас и он се често назива актом фундаментализма. Африка се, због очигледне религиозности коју Африканци исказују, често дефинише као "ноторно религиозна", и као таква користила је религију у својој првобитној културолошкој формацији како би народ би разумео себе, тумачио свет и следио друштвене колективне циљеве. Тако религија постаје испреpletена културна тканина живота и велика покретачка снага која је управљала понашањем, интеракцијом и деловањем људи.

У већини друштвено научне литературе колонијализам се повезивао са западном доминацијом у Африци, али пре него што су западни колонијалисти стигли на континент постојао је облик империјализма који су предводили Арапи. Њихов основни циљ било је проширивање територијалних граница зарад исламске верске доминације. Већина освајања на овим просторима која су била намењена територијалном ширењу, изградњи царства или експлоатацији људског и материјалног капитала, директно или индиректно везани су колонијалну доминацију. Исламски Фулани освојили су већи део севера Нигерије, иако су на тим просторима постојале различите државне формације, ставили их под своју доминацију. Хаусе нису знале за ислам све до друге половине XIV века док га нису увеле избеглице из Малија. Хаусалендом се ислам полако ширио у XV веку захваљујући транссахарској трговини да би до XIX века достигао свој врхунац захваљујући фуланским свештеницима и Усману дан Фодиу. Фуланска освајања означила су крај Хауса династије и довела су до појаве Сокото калифата на чијем челу су се углавном налазиле фуланске вође. Државна формација направљена је по узору на систем раног калифата арапског полуострва са исламом као државном религијом.

Дакле фулански лидери укоренили су исламске вредности и праксе у већем делу регије северне Нигерије. Иако је то понекад наилазило на пасивни отпор једног дела становништва, било је пресудно за неговање заједничке културе која је превазишла етничку припадност и држала калифат заједно. Са југа Нигерије долази нам западно-хришћанска колонијална доминација која се лако и брзо ширила до средњег појаса Нигерије где ислам није имао упоришта. Многи аутори попут Ачебеа и Адебисија тврдили су да западни колонијализам негира културну једнакост народа и да је управо он одговоран за уништавање социо-културног ткива које је цементирало односе у традиционалном нигеријском друштву. Њихов систем вредности и традиционалне институције биле су жртве колонијалног богаћења. (Achebe Chinua, 1994) Док се одвијала хришћанизација јужног и централног дела Нигерија, север је остао нетакнут, тамо је ислам имао и има најаче упориште а север се сматрао искључиво исламском границом. На тај начин колонијални владари ојачавају поделу на север и југ при чему две конкуренцијске религије постају доминантне.

Пред крај колонијалне владавине, Британија је успоставила ислам и хришћанство у Нигерији као две доминантне религије са средњим појасом као бојним тлом. Пре њиховог коначног одласка, осигурани су и оформили неколико етничких и религијских линија, које су у постколонијалној ери користиле политичким елитама као начин борбе за државну власт. Као таква, на темељима злоупотребе политичких и верских елита, етничким, верским и регионалним поделама настаје дубоко фрагментирана Нигерија какву данас познајемо. Колонијалном доминацијом, наглим транзицијама, моћ друштва је била срушена до те мере да је постало неспособно да регулише човекову страст. Резултат тога је расуло које данс доминира нигеријским друштвом. Ситуацију додатно загревају водеће елите које манипулишу религиозним идентитетом где се као резултат јавља да север Нигерије већином муслимански тежи исламизацији целе Нигерији, а југ већински хришћански тежи одбрани хришћанстава и уставне секуларности државе те религија уместо да смири страсти и тензије, захваљујући својим лидерима отвара пут конфликта, насиља екстремизма и на крају тероризма.

5 Тероризам, екстремизам, борци за слободу

У жеку овдашњих, пре свега трагичних догађаја (напад на куле близнакиње 11. септембар 2001. године, терористички напад на Дубровку од 23. до 26. октобра 2002. године, напади у Мадриду 11. марта 2004. године, напади у Мумбају 26. новембар 2008. године, напад на Камп Шпајхер у Ираку 2014. године, напади у Анкари 10. октобар 2015. године, напади на Деир ер Зор у Сирији 16. јануар 2016. године, напад на Могадишу 14. октобар 2017. године као и многи други) можемо рећи да не постоји ни једна земља, ни једна насељена територија на кугли земаљској која је имуна на тероризам. „Иако корени тероризма сежу далеко у прошлост, тероризам је производ модерног доба, а његови узроци и мотиви су различити. Тероризам је данас један светски проблем“ (Bursać Boris, Glumac Stanislav, 2017). Он је својеврсан рефлекс или начин деловања који најчешће користи насиље како би изавао страх а кад се у све то умеша јавност он се као појавни облик у једној средини никад не изолује, већ се као распламсали шумски пожар шири на друге просторе и изузетно је га је тешко зауставити.

Тероризам је изразито тешка тема. Његово објашњење може бити опасно политичким претпоставкама и друштвеним предрасудама па креатори политике и разни експерти нису сложни у погледу теоријске перспективе. Иако није нов феномен, релативно га је тешко дефинисати. Етимологија појма тероризам упућује на латински термин терор (*terror, terroris*), чије је изворно значење велики страх или ужас, и који у својој основи има индоевропску реч *ter*. Такође, етимолошко сагледавање појма тероризам говори у прилог налазу да појам тероризам има исти корен као речи *terrible*, са значењем ужасан или, на пример, *deterrent*, са значењем застрашујући, или као израз у српском језику трести се. Тероризам је различито описан као тактика и стратегија; злочин и света дужност; оправдана реакција на угњетавање и неопростива гадост. Очигледно, много тога зависи од становишта које је заступљено. Тероризам је често ефикасна тактика слабијих страна у сукобу. Због тајнствене природе, тероризам постаје средство за вођење сукоба без да противник схвати природу претње, често мешајући тероризам са криминалном активношћу. Због ових карактеристика, тероризам постаје све чешћи међу онима који теже екстремним циљевима широм света. Већ се дуже време многи научници баве разумевањем и дефинисањем тероризма. Тај ангажман се огледа опширној литератури која говори о овој теми. Иако ова „велика библиотека“ открива важне аспекте тероризма, ретко ко од њих говори директно о "суштини" појма тероризма односно шта је конкретно тероризам, шта га узрокује, мора ли тероризам бити политички мотивисан или га можемо окарактерисати као случајан напад пун мржње, колико је за појам тероризма битно да се оформи психолошко стање страха, шта то значи бити невина жртва, ко је невин а ко крив. Да ли је ли тероризам напад искључиво на војне мете или укључује нападе на цивиле и неборце. Како то да у ери наглог информационог развоја појам тероризам постаје све мање јасан што се више употребљава, шта је то “сајбер тероризам“, “биотероризам“ и “агротероризам“.

Економски аспект тероризма многи занемарују, односно конкретно питање да ли се тероризмом рађавају само људи или постоји и тероризам који утиче на економски поредак. Да ли је истина да постоји паралелни економски систем којим се финансира тероризам, шта је то тероризам под патронатом неке државе, да ли су чести узроци појаве тероризма незапосленост, инфлација, масовно отпуштање радника, анархичност образовног система, општа социјална несигурност, да ли је могуће приватизовати тероризам . Да ли је онда оправдано говорити о људском тероризму који константно напада и угрожава биљни и животињски свет (Bursać Boris, Glumac Stanislav, 2017) ?

На сва ова питања одговор је изузетно тешко дати самим тим што је тероризам врло сложен појам а и веома субјективан, крајње оптерећен, емоционално и политички набијен израз чије значење зависи пре свега од политичке идеологије и програма па чак и културе којој особа припада. (Best Steven, Nocella Anthony, 2004) Истраживања дефиниција тероризма које су спровели водећи научници показало је да постоји невероватних 109 дефиниција тероризма (Schmid Alex, Jongman Albert, Horowitz Irving, 2005). Дефиниције тероризма су обично сложене и контроверзне, а због урођене суровости и насиља тероризма, појам у његовој популарној употреби развио је интензивну стигму. Оно око чега се већина научника слаже јесте да претече тероризма сежу далеко у прошлост, односно да их проналазимо чак у првом веку. Уколико се покуша са прецизнијим и научно поузданим одређивањем историјског термента у којем настаје тероризам, може се наићи на бројне дилеме и неусаглашене ставове готово свих истраживача који су желели да дају допринос у историјској анализи тероризма. Сагледавањем бројних стручних текстова на ову тему могу се лако уочити различите и на различитим претпоставкама засноване тврдње у вези са временом настанка тероризма који се, у савременом облику, везује тек за 19. век. Једна од првих претеча тероризма свакако су јеврејска зилотска групација познатија као Сикари. Смештени у Палестини, коју су тада окупирали Римљани и с циљем осамостаљења и успоставе свог облика строге верске владавине, чинили су разне терористичке акте. Њихови акти насиља односили су се не само на Римљане, већ и јеврејске вођа, које су сматрали издајницима.

Име су добили по „сикама“, малим бодожима којима су убијали угледне Римљане и јеврејске издајнике углавном на масовним окупљањима, да би након почињених аката насиља бежали у масу и избегли откривање. Поред Сикара познајемо још и Асасине. Они су били мала група исламских екстремиста која је деловала током 11. века. Припадали су шитској верској секти исмаилита, низаритске гране са својим базама широм Сирије и Персије међу којима је најпознатија тврђава Аламут. Мете асасина углавном су биле вође сунита и свако ко је представљао претњу шитима на овим просторима, неке од познатијих жртава су абасидски калиф Ал Мустрашид, персијски велики везир, припадник турских Селџука Низам ел Мулак, јерусалимски краљ Конрад Монфератски, а сматра да је и Саладин оснивач династије Ајубида неколико пута био мета ових познатих убица. Асиметрично ратовање, психолошки рат и прецизни напади су често били тактика асасина. Термин асасин односио се на целу секту али само је група оданих следбеника познатијих као „федаи“ (они који се жртвују), била уплетена у сукобе. Старац са горе, како су га звали односно Хасан ел Саба основао је асасине 1090. године у Аламуту да би након скоро 200 година тачније 1256. године Монголи уништили овај покрет а мамелушки султан Бајбарс 1273. године уништава и последње упориште исмаилита. Можда је овај ред уништен али је захваљујући Марку Полу сачуван од заборава, па се у његовим сачуваним списима асасини приказују као обучене убице, одговорне за систематско елиминисање противника. Тако асасин постаје нешто што данас називамо атентатором односно ангажованим или професионалним убицом, што је довело до формирања сродног израза "атентат", који означава било какву радњу која укључује високо профилно убиство из политичких разлога (Daftary Farhad , 1998).

Немогуће је говорити о тероризму а не дотаћи се историјског контекста који је јако битан за ову тематику, употреба речи *терор* можда почиње од Француске револуције (1789-1795) али је неоспорива чињеница да је тероризам рођен као дете екстремне левице, то јест неспорна је његова идејна веза са левим крилом те револуције. „Свакако знамо да је следећа велика револуција која се одиграла 1848. године, носила обележје левичарских идеја али, оно што је суштински битно јесте да је неуспех ове револуције произвео прве бомбашке нападе и атентате“. (Bursać Boris, Glumac Stanislav, 2017) Засигурно, када се користе стручни огледи о историји тероризма потребан је висок степен обазривости да би се избегло некритичко прихватање различитих и, често и искључивих ставова на ову тему.

„Најгори су, свакако, они покушаји писања на тему тероризма који механички полазе од чињенице да треба „реда ради“ дати некакав историјски увод, у којем се онда некритички наведе неколико случајева политичког насиља који су се десили у давним временима. При томе, обично без обзира на убедљиво објашњење зашто су баш ти случајеви политичког насиља, а не неки други, по својствима исти – означени као тероризам“. (Simeunović Dragan, 2010)

Стога, када се размишља о каквој историјској анализи појаве каква је тероризам, свакако је одговорније и научно поузданије говорити о појавама које су на основу неких својих особености сличне данашњем савременом тероризму, него ли говорити о тероризму у историјски удаљеним временским периодима и са значењем које му се данас придаје. Оправдање и разлози због којих многи аутори, са аспекта различитих научних дисциплина, и даље покушавају да уложе велике напоре на пољу историјског проучавања тероризма, могу се наћи у чињеници да историјска анализа било које појаве, па тако и тероризма, може значајно допринети појашњењу, тумачењу и дефинисању појаве о којој је реч, што последично резултира спремнијем и ефикаснијем одговору на такву појаву. У случају тероризма, као најопасније савремене безбедносне претње која је скопчана са бројним непознаницама, ова предност би била нарочито пожељна. Но, са друге стране, уколико се историјске анализе заснивају на непотпуним или погрешним инпутима, долази се у реалну опасност да корисник једне такве анализе буде наведен на погрешан пут у својим даљим истраживачким корацима на пољу тероризма. Сам појам тероризам осмишљен је и скован 1790. године и односио се на терор који су револуционари користили током Француске револуције против својих противника. Јакобинска странка Макимилијана Робеспјера обележила је своју владавину терором кроз вишеструке масакре и масовне егзекуције гилотином као одговором на револуционарни жар. Иако тероризам у овом облику подразумева насиље државе над њеним домаћим у циљу промену политике или рушења постојећег режима.

У последњих стотину година тероризам се променио и попримио глобални карактер. Од краја 1800-тих до данас, тероризам се може поделити на 4 таласа: (Rapoport David , 2013)

- Анархистички
- Антиколонијални
- Нова левица
- Религиозни талас

Унутар сваког од тих таласа није постојала само једна врста тероризма, већ су таласи именовани на основу најдоминантнијег облика терористичке активности у том временском периоду. Почетком 1880. године на сцену ступа анархистички талас.

До тада су се револуционари ослањали на мирне стратегије попут издавања памфлета и демонстрација како би изразили своје жалбе. Како општа популација више није реаговала на ове стратегије, тероризам се појавио као начин да се јавност поново укључи на врло драматичан и паничан начин. Међутим, готово ниједна анархистичка група није постигла своје циљеве а атентат је била уобичајена тактика овог таласа. У ствари, 1890-те се понекад називају и „златним временом атентата“. вође Русије (цар Александар I), Француске (председник Мари Франсоа Сади Карно) и Сједињених Америчких Држава (председник Вилијам Мекинли) стрељани су и убијени. Други талас почиње завршетком Првог светског рата тачније је 1920-их година. Терористичке групације у овом периоду желеле су да скрену пажњу на себе, подривањем ауторитета колонијалних владара.

Неке од најпознатијих организација из овог периода су:

- Ирска републиканска армија (ИРА) била је, група која се борила против британске владе с циљем стицања независности целовите Ирске.
- Иргун је била јеврејска ционистичка тајна терористичка организација која деловала на палестинским територијама. Првобитно замисао била је да ова организација за заштити јеврејска насеља од напада Арапа, а касније улази у сукоб са Британцима због жеље за стварањем засебне јеврејске нације.

Групе из овог таласа су биле много успешније од група које су биле део првог таласа, неке су постигле део а неке већину својих циљева. Поред тога, неке од ових терористичких група подржале су стране владе и дијаспора.

Групе другог таласа тероризма држале су се подаље од атентата и као стратегију бирале су нападе на полицијске и војне циљеве. Талас Нове левице почео је током рата у Вијетнаму тачније 1960-их али и 70-их година. Овај талас је карактерисала идеја да су западне силе починиле злочине над другим земљама трећег света. Студенти и добро образовани чланови друштва били су покретачка снага група насталих у то време. Познате терористичке групе овог периода су:

- Антифа
- Фракција Црвене Армије (*Rote Armee Fraction*), познатија у медијима као Бадер-Мајнхоф група.
- Ведерман (*Weather Underground*) којима су честе мете били полицијски и владини службеници, а бомбашки напади, убиства, па чак и отмице неке су од најчешће коришћених тактика.

Након пада таласа Нове левице, верски тероризам постаје све учесталији. Те групе оправдање за насиље проналазиле су у екстремним интерпретацијама различитих религија. Све религије су имале терористичке групе у неком тренутку, било да се ради о хришћанским екстремистима попут Божје војске или исламским екстремистима попут Ал Каиде. Бомбаши самоубице и њихови напади постали су најпопуларнија и врло смртоносна тактика против оних за које сматрају да прете њиховој религији. Исламски тероризам је можда најпознатија врста тероризма у овом таласу и показао се као један од најсмртоноснијих облика.

Као што видимо стручна литература нуди различите временске одреднице за које се везује историјски почетак тероризма, као што су, примера ради, политичко убиство Јулија Цезара код једне групе аутора, затим код других деловање зилота, побуњеничке групе у Јудеји, или деловање хиндуистичке секте таги, а код неких и деловање верске секте асасина. Засигурно се може потврдити да код свих напред наведених појава постоје поједини елементи који су иманентни и савременом тероризму, као што су насиље и политичко убиство, али је ипак крајње неопрезно тероризам апсолутно поистовећивати са овим појавама.

„Тероризам као релативно скоро оформљена појава има своје појавне корене. Неки од елемената, садржаја појма тероризам, свакако су постојали и у најстаријим политичким временима. Политичко убиство, атентат, напад на владара и поредак ради остварења екстремних политичких циљева, изазивање страха насиљем, спектакуларност напада којим се оспорава апсолутна моћ поретка, добро су знане појаве у историји. Но, ниједна од њих, па ни збир њих неколико, није довољан садржајни скуп за одређење неког од тих догађања као тероризма“. (Simeunović Dragan, 2010) У складу са напред изведеним ставовима најоправданије је закључити да поједини елементи, за које се данас сматра да су конститутивни елементи савременог тероризма, имају своје појавне облике који сежу дубоко у историји, али савремени облици тероризма морају бити сагледавани много шире и специфичније, и у вези са актуелном међународном безбедносном ситуацијом.

Данашњи облици испољавања тероризма су бројни и веома разноврсни, али се не могу наћи у ранијим епохама, иако је савремени тероризам несумњиво преузео многе елементе који су се испољавали дуги низ година, а за које се данас сматра да су конституенси тероризма (на пример, такав елемент је насиље). Сличну судбину питања које се тиче времена настанка тероризма дели и питање шта је тероризам, шта се прецизно под овим појмом подразумева, највише из разлога што се значење ове речи мења током времена, како би се уклопило у политички дискурс сваког актуелног периода и користило у складу са тим. Неспорно је да тероризам спада у савремене безбедносне претње и да се као такав по много чему разликује од традиционалних безбедносних претњи код којих су најтипичнији међудржавни ратни сукоби. За разлику од традиционалних међудржавних ратова код којих су противници познати и код којих важе широко прихваћена правила ратовања, тероризам је претња која на међународну сцену уводи противнике који су непознати све до тренутка извршења напада, који не поштују нити једно цивилизацијско правило, те је борба против таквог противника знатно неизвеснија и тежа.

Савремено друштво је суочено са изузетно високим степеном претњи које, готово на дневном нивоу, упућују све бројније терористичке организације широм света, и то је разлог зашто се данас поклања све већа пажња тероризму како од стране научне, стручне, безбедносне и политичке јавности, тако и од стране опште јавности. Широко интересовање за ову савремену безбедносну претњу резултирало је бројним покушајима дефинисања појма тероризам од стране међународних организација и раличитих државних институција (административне дефиниције тероризма), али и од стране стручњака из различитих научних грана (академске дефиниције тероризма). Дакле када говоримо о тероризму односно о дефинисаности појма тероризма можемо рећи да консензус још није посигнут, чак и ако постоје одређене дефиниције најчешће су политички мотивисане тако је било, јесте и биће из простог разлога што се људи као предатори њима служе како би одређене појединце и групе обележили и њима наудили. Оне се често занимају на политичком дискурсу њихових твораца, а не на њиховом научном схватању тероризма. „Као прва дефиниција тероризма издваја се она која је настала као продукт Треће међународне конференције за унификацију кривичног права, одржане 1930. године у Бриселу. Учесници Конференције су том приликом тероризам одредили као својеврстан злочин против међународног права, који се испољава умишљеном употребом средстава која имају потенцијал да проузрокују општу опасност“ (Mladen Vajagić, 2000) .

Одређење појма тероризам може се наћи и у најпознатијим речницима, али без консензуса о томе шта јесте тероризам. Тако се у речнику француског језика „Dictionnaire de la langue française par Paul Raubert“, тероризам одређује као збир аката насиља које нека политичка организација врши са циљем утицања на становништво и стварња атмосфере несигурости.

Социолошки речник тероризам види као метод борбе за политичке циљеве употребом насиља, застрашивања и уцена.

„У немачком речнику тероризам је одређен као уверење, представа и понашање усмерено ка постизању политичких циљева путем терористичких аката“ (Krstić Marko , 2016) Oxford English Dictionary тероризам тумачи на историјски начин и везује га за јакобинску владавину током Француске револуције 1789-1794, називајући га владавином терора, док појам терориста, поред историјског тумачења одређује и на један општији и данас употребљивији начин, тако што додаје да је терориста свако лице које настоји да наметне своје ставове користећи методу застрашивања (Brus Hofman, 2000) На пољу академског дефинисања тероризма, такође, влада плуралитет и доминантно неусаглашени ставови у вези са одговором на питање шта тероризам јесте.

Коади тероризам дефинише као организовану употребу насиља против не-бораца или њихове имовине у политичке сврхе. При анализи великог броја дефиниција Коади наглашава да се оне разликују углавном у наглашавању следећих аспеката: (Coady Tony, 2004)

- Дефиниције са фокусом на ефекат екстремног страха.
- Дефиниције које тероризам везују за насилне унутрашње, политички мотивисане нападе на државу
- Дефиниције које у фокус стављају употребу политичког насиља и утицаја јавности као стратешког циља
- Дефиниције које акценат стављају на неселективну природу терористичког насиља
- Дефиниције које нагласак стављају на мете политичког насиља
- Дефиниције које акцентују тајност као кључни фактор политичког насиља

У тумачењу основних карактеристика терористичког деловања, неопходно је дакле разумети његове елементе. На основу анализе 109 дефиниција, Грегор Брус наводи дефинишуће елементе који су присутни и фреквентност ових елемената у дефиницијама (Schmid Alex, Jongman Albert, Horowitz Irving, 2005).

Табела 1: Дефинишући елементи који су присутни и фреквентност ових елемената у дефиницијама тероризма

Елемент	Фреквентност у %
Насиље, сила	83,5
Политички акт	65
Страх и наглашен терор	51
Претња	47
Психолошки ефекти и (очекиване) реакције	41.5
Жртва - циљна диференцијација	37.5
Намерна, планирана, систематска, организована акција	32
Метод борбе, стратегије, тактике	30.5
Ненормалност“, кршење општеприхваћених правила, без хуманитарних устручавања и ограничења	30
Присила, изнуђивање, изазивање усаглашености	28
Аспект публицитета	21.5
Цивилни, не-војни и неутрални циљеви и жртве	17.5
Застрашивање	17
Наглашена је невиност жртава	15.5
Група, покрет или организација као починилац	14
Симболички аспект, демонстрација другима	13.5
Непредвидивост и неочекивана појава насиља	9
Тајна и прикривена природа	9
Репетитивност – серијски или кампањски карактер насиља	7
Криминал	6
Захтеви према трећим странама	4

Извор: (Schmid Alex, Jongman Albert, Horowitz Irving, 2005)

Тероризам, као вид индивидуалног, нелегитимног, нелегалног и неинституционалног насиља, уперен је против одређене државе, односно против одређених институција неког друштва. Као основне методе код тероризма издвајају се: психолошко-пропагандно деловање и то са циљем да се изазове страх, затим пометња и хаос, као и тежња да се постигне одређени публицитет. Овде се могу споменути неки од елемената који су присутни у терористичким актима као што је злоупотреба интернета у терористичке сврхе затим отмице, саботаже и диверзије, атентати и све чешћи самоубилачки напади. (Teofilović Tatjana, Teofilović Nebojša, 2013) Терористички напади имају различите облике и резултат су примене различитих средстава терориста. Напади су изненадни (на пример бомбардовања, напади ватреним оружјем) али могу трајати и дуже време (на пример држање талаца, отмице авиона, напади у којима се користе отети авиони. Заједничко код свих напада јесте да је то чин који се спроводи: (Stelmach Jarosław , 2017)

- како би изазвао озбиљну претњу великом броју људи,
- како би се присиле јавне власти или међународне организације да делују,
- како би се изазвали озбиљни поремећаји у политичком и друштвеном систему

Валтер Лакер користи једноставну, широку дефиницију где тероризам представља као нелегитимну употребу силе ради постизања политичког циља, где су мете невини људи уз опаску да чак и да постоји објективна, невредносна дефиниција тероризма која би покрила све његове важне аспекте и особине, неки би је још увек одбацивали из идеолошких разлога. (Laqueur Walter, 2000) . Занимљиву дефиницију дао је Али Кан који сматра да тероризам произилази из постојања угрожених група. Ове угрожене групе имају две суштинске карактеристике: имају специфичне политичке циљеве и верују да је насиље неизбежно средство за постизање њихових политичких циљева. Политичка димензија терористичког насиља је кључни фактор који га разликује од осталих злочина. (Khan Ali, 1987) Гибс види тероризам као незаконито насиље или претњу насиљем усмерено према људским или нељудским објектима, под условом: (Gibbs Jack , 1989)

- Да је насиље предузето или спроведено са циљем да се измени или одржи барем једна претпостављена норма у најмање једној одређеној територијалној јединици или становништву
- Да су починиоци имали тајне, попут прикривања личног идентитета или своје будуће локације
- Да насиље није предузето у циљу одбране неког подручја
- Да није било облика конвенционалног ратовања
- Да су учесници схватили да доприносе претходно описаном нормативном циљу односно изазивању страха од насиља или изазивању непосредног стварног насиља

Брус Хофман је приликом свог покушаја да дође до прецизније дефиниције тероризма пре свега направио неопходну дистинкцију између тероризма и других облика злочина, а потом за тероризам навео да представља “намерно стварање и експлоатацију страха путем насиља или претње насиљем у тежњи за изазивањем политичке промене.

Разликујући терористе од других врста криминалаца и тероризам од других облика криминала, схватамо да је тероризам: (Hoffman Bruce , 2006)

- Неумољиво политички у циљевима и мотивима
- Насиљан или прети насиљем
- Дизајниран тако да има далекосежне психолошке последице
- Спроводи га организација са препознатљивим ланцем командне
- Спроводи га субнационална група или недржавни ентитет

Новотни сматра да је акт терористички ако и само ако: (Linden Edward, Novotny Daniel, 2007)

- Њега почини појединац или група појединаца приватно односно без легитимног ауторитета признате државе
- Ако је усмерен неселективно против оних који нису борци
- Ако је циљ постићи нешто политички релевантно
- Ако се овај циљ остварује насиљем које изазива страх

Дефиниција тероризма Боаза Ганора се не разликује много од претходних он се такође фокусира на употребу насиља усмереног према особама или имовини ради политичких циљева с тим што је у његовој дефиницији појам тероризма веома сличан герилском рату али се по многоме и разликује од герилског ратовања, пре свега по средствима које користе као и циљевима својих операција (Ganor Boaz, 2001).

„Немачки теоретичар Валдман дефинише тероризам као плански припремане шокантне насилне нападе на политички поредак из илегале. Ти напади треба да произведу општу несигурност и ужас, али поред тога и симпатије и спремност на подршку“. (Schraut Sylvia, Weinhauser Klaus, 2014). „Браун дефинише тероризам као извођење насилног акта, упереног против једне или више личности, са намером од стране починиоца тога акта да застраши једну или више особа и да на тај начин проузрокује остварење једног или више политичких циљева тога починиоца“. (Simeunović Dragan, 2005) За Сејмса Милера “тероризам представља политичку или војну стратегију коју карактерише употреба насиља против небораца, односно терорисање припадника неке друштвене или политичке групе, а све са циљем постизања политичких или војних циљева, ослањајући се на насиље и висок степен публицитета који је потребан да створи распрострањени страх у циљаној популацији” (Miller Seumas, 2008).

“Марта Креншо сматра да тероризам представља друштвено и политички неприхватљиво насиље усмерено против невиних људи са циљем постизања психолошког ефекта”. (Vajt Džonatan, 2004) Са друге стране Џон Хорган сматра да “тероризам представља употребу или претњу употребе насиља као средство да се постигне одређени политички ефекат”. (Horgan John , 2014) Ђорђевић Дејан у делу „Војна интервенција као средство борбе против тероризма“ наводи дефиницију професора Војина Димитријевића, који сматра да је “тероризам акт физичког насиља, чији је предмет изабран тако да изазива јаке психичке реакције, у првом реду страх, код ширег круга људи, у нади да ће оне помоћи да се одржи или промени понашање које је важно за постизање политичког циља.

Ако такав акт није оправдан општим интересима који су одређени независно од њега и ако није извршен по правилима која се уобичајено примењују на друштвене видове вршења власти”. (Ђорђевић Дејан, 2018) Милан Мијалковски у свом раду из 2004. године, „Анализа и процена терористичке претње“, тероризам дефинише као “облик рата у којем преовлађују неоружани садржаји, док се оружани садржаји изводе над пажљиво бираним жртвама са намером убиства, привременог или трајног физичког повређивања или киднаповања, и то све на такав начин који ће за последицу имати застрашивање посредне жртве, и на крају постизање постављеног терористичког циља”. Затим, у „Криминолошком лексикону“ из 2003. године Мило Бошковић је тероризам дефинисао као „доктрину, методу и инструмент изазивања страха, панике и несигурности код становништва, до чега долази континуираним и систематском употребом насиља“. Дакле, страх, паника и несигурност који се постижу применом насиља су основа тероризма сходно дефиницији коју је дао Бошковић.

Према Пашанском, „тероризам у политичком смислу представља акцију насиља, која се предузима у политичке сврхе ради застрашивања и беспштедног сламања отпора оног према коме се врши. Такође, тероризам представља доктрину и метод борбе за одређене циљеве систематском употребом насиља, као и политичку борбу путем индивидуалног терора“. (Рађански Милан, 1987) Милошевић тероризам дефинише као „плански акт насиља који предузимају одређене друштвене групе с циљем очувања или освајања власти. Према мишљењу овог аутора, тероризмом се назива само онај терор који у свом бићу садржи социјално психолошку, односно политичку компоненту“. (Милошевић Милан, 2004.) Из овако конципиране дефиниције тероризма произилази да терористичког акта нема без следећих елемената: (Вејновић Душко, Ђикман Миле, Радуљ Слободан, 2006)

- Употребе физичког насиља
- Политичког карактера активности,
- Изазивања страха и других политичких реакција, очекиваних ефеката и циљаног, планираног и организованог деловања

Слична неусаглашеност у вези са дефинисањем тероризма, каква се може видети у најпознатијим речницима и међу академском заједницом среће се и у групацији административних дефиниција, па чак и онда када дефиницију дају различите институције једне државе. Тако, Министарство одбране Сједињених Америчких Држава, тероризам дефинише као „прорачунату употребу противправног насиља или противправна претња насиљем са циљем да се улије страх; намере да се принуде или застраше владе или друштва са намером постизања циљева, који су углавном политички, верски или идеолошки“. (SEC BRIEF, 2014)

Дакле, Министарство одбране САД за тероризам везује карактеристике какве су насиље, страх и застрашивање, док су главни покретачи терористичког деловања политички, верски или идеолошки циљеви. Затим, амерички ФБИ дефинише тероризам као „незакониту употребу силе и насиља против лица или њихове имовине у циљу застрашивања или принуде влада, цивилног становништва или било ког њиховог сегмента, а све са сврхом постизања политичких или друштвених циљева“. (SEC BRIEF, 2014) Стејт Департмент Сједињених Америчких Држава на тероризам гледа као на „осмишљено, политички мотивисано насиље почињено против неборбених циљева од стране субнационалних група или тајних агената, обично са циљем да се утиче на циљне групе против којих је усмерено насиље. (Legal Information Institute, 2019).

Америчка Федерална агенција за управљање у кризним ситуацијама дефинише тероризам као употребу силе или насиља над особама или имовином у супротности са кривичним законима Сједињених Америчких Држава ради застрашивања, присиле или откупнине. Тактике којима прибегавају су:

- Стварање страха у јавности
- Убеђивање јавности да њихова влада није способна да спречи терористичке акте
- Стварање што већег публицитета

Поред ових наведених тактика Америчка Федерална агенција за управљање у кризним ситуацијама под тероризмом подразумева и: (Federal Emergency Management Agency, 2013)

- претње тероризмом
- убиства;
- отмице;
- застрашивања бомбама и бомбашки напади
- сајбер-напади (базирани на рачунару);
- као и употребу хемијског, биолошког, нуклеарног и радиолошког оружја

Закон о тероризму Уједињеног Краљевства из 2000. године, тероризам дефинише као: (UK: National Legislative Bodies / National Authorities, 2000)

- Употребу или претњу насиљем у циљу утицања на владу или застрашивања дела јавности или целокупне јавности
- Употребу или претњу насиљем у сврху унапређења политичких, верских или идеолошких циљева
- Употребу или претњу насиљем над појединцима
- Употребу или претњу насиљем и стварањем штете над имовином
- Озбиљан ризик по здравље или безбедност јавности или дела јавности
- Акт који је дизајниран да озбиљно интерферира или озбиљно поремети електронске системе

Са друге стране Кривични закон Руске федерације у члану 205 под тероризмом подразумева „извршење експлозије и пожара или њихова припрема, стварајући опасност од погибија људи, проузроковања знатне штете или настајања других друштвено штетних последица ако су те делатности обављене ради нарушавања друштвене безбедности, застрашивања становништва или утицаја на органе власти у процесу доношења одлука“. (Lebedov Vječeslav, J Skuratov, 1996)

У Саудијској Арабији министарство унутрашњих послова донело је скуп антитерористичких закона 2014. године. Они тероризмом сматрају свако позивање на атеистичку мисао у било којем облику или довођење у питање основа исламске религије на којима се заснива ова држава као и свако преиспитивање краља или владе или подржавање било коју групе, партије, организације која није део владајуће елите унутар или изване државе. (Withnall Adam , 2014) Након напада Сједињених Америчких Држава на сиријски град Абу Камал, сиријски министар спољних послова Валид Муалем, изнео је став да тероризам у међународном праву значи ништа друго до убијање недужних цивила (BBC News, 2008).

У Турској тероризам представља било коју радњу коју учини једно или више лица која припадају некој организацији у циљу промене карактеристика републике које су јасно дефинисане Уставом. Промене политичког, правног, социјалног, секуларног и економског система су терористичке уколико наносе штету нераздвојном јединству државе с њеном територијом и нацијом, угрожавају постојање турске државе и републике, слабе или уништавају ауторитет државе, уклањају основна права и слободе или штете унутрашњој и спољној сигурности државе, јавног реда или општег здравља притиском, насиљем, терором, застрашивањем, угњетавањем или претњама. (The Financial Crimes Investigation Board of Turkey, 2004).

С обзиром да Уједињене нације још увек нису јасно дефинисале тероризам, односно можемо рећи да постоји такозвана радна преддефиниција тероризма коју УН користе у пракси по којој тероризам одређују као „акт лишавања живота или рањавања, или акт уништавања или оштећења имовине цивила или влада, без јасне дозволе одређене владе, од стране појединца или група људи који самостално делују, или влада које делују из властитих побуда или веровања, да би постигле неки политички циљ“ (UN Security Council resolution 1566, 2004), у раду ћемо се ослањати и на једну сложеном односно свеобухватну дефиницију која тероризам посматра као „један вишедимензионални политички феномен односно сложени облик организованог, индивидуалног и ређе институционализованог политичког насиља, који је обележен застрашујућим брахијално-физичким и психолошким методама политичке борбе, којима се обично у време политичких и економских криза, а ређе у условима економске и политичке стабилности једног друштва, систематски покушавају остварити „велики циљеви“ на начин потпуно не примерен датим условима“ (Dragan Simeunović, 2009). На основу кратког приказа одабраних дефиниција поуздано се може заузети став да је тероризам противправни акт насиља, који имплицира намеравану употребу силе.

Терористичке активности су начин борбе који терористичке организације бирају за постизање сопствених идеолошких, политичких или друштвених циљева, при чему је уобичајено непоштовање општеусвојених правила ратовања, због чега се штета наноси недужним људима, што укључује и посебно заштићене категорије као што су деца, жене, дипломате. Поред тога, за тероризам се везује и просторна дисперзија насиља, будући да у случају терористичких напада не постоји сигурност у смислу јасно ограниченог простора на коме се изводе оружане акције, односно у овом случају ратиште потенцијално може бити цео свет, и нити једна држава, без обзира на ниво њене развијености, није апсолутно заштићена од терористичке пошасте. Када говоримо о категоризацији односно типологији тероризма, важно је нагласити вишеструку природу тероризма и његове типологије. Односно, термин тероризма не само да варира овисно о географским, политичким или културолошким факторима већ су и начини на који су организоване ове типологије такође веома разноврсне.

Дакле, упркос расправи која постоји око дефиниција тероризма и линија његове категоризације, ми ћемо навести оне типове који се најчешће помињу у литератури: (Dawson Maurice, Kisku Dakshina, Gupta Phalguni, Sing Jamuna, Li Weifeng, 2017)

- Савремени или Нови тероризам: настаје крајем XX века а свој врхунац достиже 2001. године када је извршен најпознатији терористички напад на Њујорк. Нови тероризам карактерише претња масовним нападима од стране терористичких организација широм света, које се базирају на новим и креативним организационим конфигурацијама, транснационалном верском солидарношћу и редефинисаним моралним образложењима за политичко насиље.
- Државни тероризам: је тероризам који су починиле владе, он може бити усмерен ка спољном непријатељу на међународном нивоу или ка унутра односно ка унутрашњем непријатељу. У суштини државни тероризам није ништа друго до вршење терористичких активности од стране државе са циљем одржања владавине.
- Дисидентски тероризам: је тероризам почињен од стране недржавних покрета и група против влада, етнонационалних група, верских група и других непријатеља
- Верски или религијски тероризам: је тероризам који подразумева инкорпорирање религије, ради оправдавања терористичких акција. Религијски односно верски тероризам почива на субјективном приступу религији где је очигледна намера петварања религијског у политичко. Верски оријентисане терористичке организације своју снагу црпе пре свега из фрустрираних слојева друштва те најчешће своје идеје представљају као својеврсну обнову друштвене правде али на религијским принципима.
- Идеолошки тероризам: је тероризам мотивисан политичким системима веровања (идеологијама) он постоји онда када је веза између идеологије и тероризма веома уска и наглашена, при чему се утицај идеологије огледа у усмеравању при избору циљева, садржаја и метода терористичких деловања. Овај утицај идеологије односи се на вредности за које се треба борити и оправдање предузетих акција. На идеолошкој основи, тероризам се јавља као ултрадесни („дрни“, фашистоидни), ултралеви („црвени“) и квазиреволуционарни тероризам
- Међународни тероризам: је тероризам који се прелива на светску позорницу. Циљеви су одабрани на основу њихове вредности као симбола међународних интереса
- Криминално дисидентски тероризам: Ова врста тероризма представља комбинацију профита и политике односно транснационално организованог криминала и терористичких покрета. Оно што спаја организовани криминал и терористичке покрете јесу њихови заједнички интереси на класичном тржишту - глобална потражња екстремиста и терориста за одређене робе и пружање ове робе од стране криминалних организација типичан су пример. Неке побуне су постале самоодрживе улазећи у сарадњу са транснационалним злочиначким компанијама, попут трговине наркотицима. На неким локацијама, криминалне банде и картели директно се сукобљавају са владама у земљама које производе наркотице, стварајући тако модерно нарко-терористичко окружење

- Родно-селективни тероризам: је тероризам усмерен против мушкараца или жена због њиховог пола. Такво родно усмерено насиље обично се дешава као последица политичког сукоба. На пример, непријатељски настројени мушкарци могу бити проглашени потенцијалним борцима и изабрани за погубљење или жене и циљане непријатељске групације могу бити селективно злостављане и терорисане као начин да се уништи културни идентитет непријатељске групе.

Да би у потпуности схватили појам тероризам морамо направити дистинкцију између њега и појма с којим се често меша а то је екстремизам.

„Корен речи екстремизам латинског је порекла и потиче од речи *extremus* (крајњи или крајност која је на самим границама одрживог, допуштеног и нормалног, нешто што је на крајњем врху или крајњем дну објекта, у сваком случају нека његова крајња граница“. (Simeunović Dragan, 2009) „Екстремизам, као понашање или тежња ка крајности, углавном бива лексички одређен као претераност, врхунски распон, нешто што је једва подношљиво – одрживо, али је и последње по важности и нешто последње што се може догодити“. (Oxford Latin Dictionary, 2012.)

Екстремизам је као и тероризам изузетно сложен феномен мада је његову сложеност често тешко уочити. Најједноставније, се може дефинисати као активности (веровања, ставови, осећања, поступци, стратегије) појединаца који су далеко од уобичајеног. Међутим, обележавање активности, људи и група као „екстремистичких“ и дефинисање онога што је „уобичајено“ у било ком окружењу увек је субјективна и политичка ствар. Екстремизам се увек везује за неку екстремну идеологију или уверење. Да будемо јасни, неке идеологије и религиозне традиције су структуриране на такав начин да се можете ослонити на екстремну или централну верзију тог веровања те се екстремизам јавља када се управо придржавате екстремне верзије тог веровања. Често се повезује са религиозном идеологијом, али заиста укључује било који систем веровања. Питање које се често намеће јесте одакле екстремизам долази односно како до њега долази, наравно научници имају подељена мишљења на ову тему, најчешће понуђени одговори су: (Coleman Peter, Bartoli Andrea , 2015)

- Сиромаштво, неадекватан приступ здравственој заштити, исхрани, образовању и запошљавању, ускраћивање основних људских потреба, због безбедности, достојанства, групног идентитета и политичког учешћа, непрекидно искуство понижавања и непрестани јаз између онога што људи верују да заслужују и оно што могу постићи води до екстремних дела, стога многи аутори сматрају да је екстремизам у порасту.
- Поједини аутори сматрају да је екстремизам конструкција за који су одговорни политички лидери који подстичу екстремизам кроз новчане подршке, кроз легитимизовање насиља итд.
- С обзиром да је екстремизам извор снажних осећања поједини аутори наводе да су несигурност, понижење, огорчење, губитак и бес управо они осећаји који воде појединце и групе у прихватање сукоба и екстремнија деловања. Дакле, екстремисти користите насилне, деструктивне стратегије, не зато што су кључне за постизање других циљева, већ се осећају праведно, осветољубиво и добро
- Са друге стране поједини аутори сматрају да је екстремизам рационална стратегија у игри стицања моћи. Те екстремистичке акције су ништа друго до ефикасна стратегија за стицање и одржавање моћи у хијерархијском окружењу у којем су ресурси оскудни, а конкуренција за власт најважнија за испуњавање потреба.

- Екстремизам настаје из апокалиптичних, есхатолошких идеологија. Екстремистичке активности често су почињене и вредноване јер су у складу са ширим митовима или системима значења. Неке од ових идеологија усмерене су на катаклизмичко уништење лоших владајућих елита и уздизање и величање праведника који чине све како би те елите уништили.
- Поједини аутори екстремизам дефинишу као патолошку болест односно начин живота у којем људи прибегавају насиљу како би пружили осећај живости. Арно Граун у свом делу *An unrecognized pathology: The mask of humaneness* пише да је недостатак идентитета код екстремиста резултат самоуништавања, само-мржње која води до осећаја освете према човечанству, те екстремисти прибегавају разним екстремним облицима освете.

„Битан чинилац екстремизма свакако је и страх и то, најчешће, страх од „Другог“ и непознатог. Баш у томе лежи узрок жестине са којом наступају екстремисти. Екстремизам очито рачуна на људску потребу да будемо заштићени, чак и онда када нисмо угрожени или када то и не заслужујемо. На тај начин он се увећава и расејава као страх осталих који није раван њиховом, а у сваком страху су „велике очи““. (Simeunović Dragan, 2009).

„Са једне стране имамо политички екстремизам који је изразито политичка појава. Настаје са политичким намерама и увек егзистира у оквиру политике. Носиоце политичког екстремизма одликује фанатична увереност да је њихова властита политика једино исправна, а да су остале лажне, те да би заступнике другачијих политичких опција требало свим средствима приволети на прихватање једне једине идеолошке истине, или их, у име узвишеног циља (нација, класа, партија), истребити са лица земље. Са друге стране имамо идеолошки екстремизам, упркос његовим макар декларативно узвишеним циљевима („нови човек“... „праведно друштво“), по правилу се испољава у виду нетолерантног и насилног понашања (од дискриминације, преко прогона, све до геноцида).“ (Simeunović Dragan, 2009).

Показало се у прошлости, а посебно драстично у прошлом веку, куда води искључивост и нетрпељивосту политичком животу. Екстремизам се, као понашање које прелази границу дозвољеног и прихватљивог, или које је на самој његовој граници, у савременом политичком животу испољава у два вида: (Subotić Milovan, 2010)

- Заговарање екстремно обликованих политичких циљева прихватљивим методама (пример је долазак на власт Хајдерових нациста у Аустрији путем парламентарних избора)
- Заговарање или покушај реализације социјално прихватљивих, као нормалних политичких циљева, коришћењем драстичних и социјално неприхватљивих метода

„За овај други облик политичког екстремизма дуго се сматрало да заувек припада прошлости. Међутим, појава нових видова екстремизма, међу којима неонацизма и цихадизма, као исламистичког радикализма и клерикалног неофашизма, уверава нас да је потенцијал варијетета десног екстремизма још увек значајан и да показује тенденцију не само да се обнавља у истим срединама, већ и да ниче на новом тлу“. (Subotić Milovan, 2010)

Мешање односно неразликовање феномена екстремизма од тероризма накешће води појмовној и колоквијалној употребној збрци, што захтева њихово јасније разграничење то јест разликовање. Професор Симеуновић о томе каже: „Многи не разумеју сам појам. Екстремизам иде до крајњих граница прихватљивости. Када се пређе та граница они нису више екстремисти, већ терористи и злочинци“. (Simeunović Dragan, 2005). Дакле оно што можемо закључити јесте да су сви терористи уједно и екстремисти али да сви екстремисти нису и не морају бити терористи. Једну целовиту дефиницију екстремизма дала је Марија Ђорић и на њу ћемо се ослањати у раду када будемо помињали екстремизам. По њој екстремизам „представља понашање које се налази на граници дозвољеног са тенденцијом да се та граница пређе. Али, границе нису уједначене и могу се јавити у форми обичаја, закона, религијских и моралних норми, па је и само поимање екстремизма различито“. (Marija Đorić, 2012)

Такође тероризам и терористе често мешају са борцима за слободу па би појашњење тог термина било на месту. Наиме најједноставнија дефиниција бораца за слободу јесте да су они особе које користе насилне методе како би срушили постојећи режим. Најчешће се боре како би се ослободили од угњетача а све у циљу слободе свог народа, нације и стицања независности. Ова борба престаје да буде борба бораца за слободу оног момента када мете постају недужни цивили ту долази до трансформације ослободилачке борбе у терористички акт.

Уколико би се радило о колатералној штети сумња би још постојала али уколико су недужни цивили били тактички биран циљ онда би сумња свакако било отклоњена и на сцену би ступио чисти тероризам. Уколико би коначан циљ ових бораца био ослобођење или правда тада насиље које би било предузето не би сматрало тероризмом али уколико предузето насиље има за циљ стварање репресије или неправде онда говоримо о класичном тероризму. Валтер Лакер често у својим делима наводи да је врло тешко раздвојити ова два појма.

Историјски гледано борци за слободу за разлику од терориста увек су били обавезани одређеним правилима понашања, пре свега моралног понашања. Борци за слободу су увек и јасно повлачили разлику између војника и мале деце, репресивних власти и беспомоћних жена, владиних агената и обичних грађана. По њему је та дистинкција врло јасна, терориста је убијао цивиле борац за слободу чувао животе и борио се за слободу иако му је живот угрожен. Након II светског рата готово сви борци за слободу или национални ослободилачки покрети су користили или су наставили да користе чисти тероризам- делове насиља у којима трпе невини чланови јавности било намерно или кроз бешћутно занемаривање ризика од смрти или повреде на страни кривца. (Laqueur Walter, 1999)

Алекс Шмид сматра да је могуће разликовати борце за слободу и терористе, по њему борци за слободу: (Schmid Alex, 2004)

- Морају да се подвргну правилима међународног права која се примјењују у оружаним сукобима
- Морају да носе оружје отворено за време сукоба али и пре сукоба;
- Обавезни су да, уколико је то могуће, буду одвојени од цивилне популације док су укључени у напад или неку војну операцију
- Чланови регуларних и униформисаних оружаних јединица морају носити униформе

Дакле ако усвојимо ове разлике око тога ко су борци за слободу а ко терористи остаје и даље нерешено питање критеријума за разликовање терористичких дела од легитимних дела националног отпора или самоодбране. Они који су укључени у тероризам или неке његове сегменте често су укључени и у друге форме насиља, оружаног конфликта, функционисања одређених политичких партија па се тиме додатно ствара проблем немогућности одређивања да ли су те особе теорористи или не. Ту се опет враћамо на проблем дефинисања тероризма, јер без јасне дефиниције тероризма односно њене свеопште прихваћености проблеми попут дистинкције терористе од бораца слободу или герилаца или тероризма од терора или екстремизма и даље ће бити тачка спотицања. Стога ћемо се ми у раду ослањати на две дефиниције.

С обзиром да Уједињене нације још увек нису јасно дефинисале тероризам, односно можемо рећи да постоји такозвана радна преддефиниција тероризма коју УН користе у пракси по којој тероризам одређују као „акт лишавања живота или рањавања, или акт уништавања или оштећења имовине цивила или влада, без јасне дозволе одређене владе, од стране појединца или група људи који самостално делују, или влада које делују из властитих побуда или веровања, да би постигле неки политички циљ“ (UN: Security Council resolution, 2004), у раду ћемо се ослањати и на дефиницију која тероризам посматра као „један вишедимензионални политички феномен односно сложени облик организованог, индивидуалног и ређе институционализованог политичког насиља, који је обележен застрашујућим брутално-физичким и психолошким методама политичке борбе, којима се обично у време политичких и економских криза, а ређе у условима економске и политичке стабилности једног друштва, систематски покушавају остварити „велики циљеви“ на начин потпуно не примерен датим условима“ (Dragan Simeunović, 2009).

Савремени безбедносни тренутак је, након периода светских ратова и блоковске поделе света, безбедносно значајно осетљивији из разлога што је ризик са којим се свакодневно суочавају све државе сада оличен у сталним терористичким претњама које долазе од све бројнијих и организованијих група, које су најчешће окупљене око изразито радикалних политичких, идеолошких и верских циљева. Стога се све више јавља потреба за организованим и снажним супротстављањем тероризму, што није лак задатак, већ напротив, може се рећи да је и тежи, и неизвеснији него када је реч о традиционалним безбедносним ризицима и претњама. Борба против тероризма је борба против непознатог, мере превенције се до сада нису показале као ефикасне, иако се континуирано и на партикуларним националним, али и на међународном нивоу ради на њима. На основу свих релевантних показатеља оправдано је тероризам окарактерисати као глобалну безбедносну претњу, која има потенцијал да погоди све субјекте међународне заједнице. Константна изложеност терористичкој опасности последично изазива осећај небезбедности и неповерења у званичне органе власти, који су задужени за обезбеђивање безбедности за своје грађане.

„То је и циљ терориста: да акцијама насиља према недужнима привуку пажњу домаће и светске јавности и застраше је или придобију за остварење интереса и циљева које прокламују, како би та иста јавност извршила притисак на државу да удовољи захтевима терориста“. (Milašinović Radomir, 2011) Иако није могуће прецизирати историјски развој тероризма, ова безбедносна претња свакако да има своје развојне етапе због чега савремени облици тероризма имају значајно измењене карактеристике у односу на старије облике и модалитете испољавања. Савремени тероризам несумњиво има глобалну димензију, све је учесталији, акције су бруталније, веома често са смртним исходом, изводе их веома опремљене и добро повезане терористичке организације, жртве су масовније и материјална разарања су већих размера, државне границе нису довољан бедем за продор тероризма у свим његовим појавним облицима.

Најважније карактеристике које савремене облике тероризма разликују од раније познатих облика, и које су заслужне за оцену данашњег тероризма као глобално најопасније претње су: (Marić Silvana, 2012)

- већа доступност информација,
- боља увезаност људи кроз комуникацију преко разних медија,
- пребрз технолошки напредак,
- раст индустрије наоружања

Имајући у виду све наведене специфичности савремених облика тероризма може се сублимирати да је 21. век суочен са тероризмом какав до сада није био познат, који није маргиналан нити локалног карактера, већ је суверено заузео позицију највеће глобалне безбедносне претње. Неки аутори данашње терористе оцењују као неотерористичке групе које, иако се међусобно разликују у вези са циљевима или мотивима који их држе на окупу, имају и битне заједничке карактеристике, пре свега: (Raufar Xavier, Taylor Max, Horgan John, 2003).

- нису везане за одређену територију или се крећу у тешко доступним подручјима;
- хибридног су карактера, који је делимично „политички”, а делимично криминални;
- поседују велику моћ за убијање у поређењу са хладноратовским тероризмом који је обично био симболичан

Сходно наведеном, није тешко увидети пораст разорности узроковане терористичким акцијама у савременом глобализованом свету. Истовремено са растом опасности од терористичких напада постају све учесталији и организованији напори у противтерористичкој борби који, ипак, још увек нису досегли задовољавајући ниво. „Такође, полемика у делу стручне јавности о томе да ли се ради о новим претњама или о нечему што је од раније познато произвела је мање-више усаглашен став да се данас засигурно може приметити „готово биолошко, слободно (и досад неспутано) ширење опасних и комплексних творевина које је врло тешко идентификовати, разумети и дефинисати унутар недовољно истражених територија и покрета“. (Raufar Xavier, Taylor Max, Horgan John, 2003) Чак ни након окончања хладног рата, још увек није дат адекватан одговор на питање, да ли је свет безбеднији данас него тада. Свакако да је безбеднији са аспекта могућности избијања општег нуклеарног рата. Ипак, евидентна је жеља појединих терористичких организација за поседовањем и употребом оружја за масовно уништење, попут Аум Шинрикјо култа одговорог за напад сарином у Токију. Одбијање неких држава да поштују ограничења у вези са производњом оваквог оружја и упозорења земаља да неће презати чак ни од употребе нуклеарног оружја ради заштите својих интереса, не искључује ни ову опцију. „Данас је у читавој међународној заједници, злоупотреба етнонационализма и религија, најчешће вишеструко испреплетених, преовладајући узрок који многе субјекте мотивише на разне врсте насиља, међу којима је тероризам најкарактеристичнији“ (Mijalkovski Milan, 2005).

Сведоци смо да је тероризам од краја хладног рата па до данас у константном порасту и на све вишем технолошком нивоу. XXI век можемо окарактерисати као век информационо-технолошког развоја који је омогућио терористима и њиховим терористичким организацијама употребу најсавременијих средстава за постизање својих циљева. „Стратешке димензије „новог“ тероризма најбоље се виде на на примеру терористичких напада на САД 11. септембра 2001. године где се на карактеру мета напада („Симболи моћи” САД: *Twin Towers, Pentagon, White House*) јасно оцртава промена природе тероризма. Транснационални тероризам није усмерен на промену политике једне државе, већ промену глобалних међународних односа и проглашава цели Запад својим противником“. (Муџибабић Спасоје, 1978) С обзиром да живимо у глобалном свету раст и развој тероризма апсолутно се може и мора идентификовати као својеврсна реакција на процес глобализације који сасвим природно ствара незадовољство у оном делу друштва који није имао никакву корист од тог процеса или га сматра непотребним.

Кад то прихватимо долазимо до чињенице да је тероризам једноставно срастао са процесом глобализације и његов је део а као доказ можемо узети то да разне терористичке групације имају своје „филијале“ широм света које спремне чекају тренутак који води до оног што је неминовно а то је терористички акт. Уз помоћ глобалних медија који пропагирају ове идеје и све лакше и брже мобилности терориста сукоби искачу из оквира једне државе што нам јасно сигнализира да тероризам није територијално ограничен као раније већ поприма глобални-транснационални карактер и постаје један тешко решив међународни проблем. Често долази до мешања и поистовећивања појмова међународни и транснационални тероризам стога се намеће потреба за разрешењем ове дилеме. Дакле међународни тероризам је на почетку представљао само терористичке акте који поседују инострани карактер да би се касније у свом еволутивном процесу проширио и односио на сваки напад на неко међународно-правно заштићено добро.

Међународни тероризам се често везује за државу која преко својих обавештајних агенција организује терористичке групације у циљу остваривања својих интереса на међународном нивоу. Док транснационални тероризам везујемо за аутономне недржавне субјекте који могу бити потпомогнути од стране неких влада. Прецизнију дефиницију транснационалног тероризма дала је Марта Креншо, по њој транснационални тероризам укључује акције у којима су жртве и починитељи различитих националности а места насиља различите државе. Транснационалне терористичке нападе могу покренути локални актери против страних циљева у одређеној конфликтној зони или их ти исти локални актери или транснационалне мреже могу покренути изван зоне борбе. (Crenshaw Martha , 2020) Дакле оно што је евидентно то је да је процес глобализације променио природу тероризма а као доказ о овој тврдњи говоре следећи подаци: између 1968-1989 инциденти тероризма били су ретки, у просеку 1.673 годишње, већ у периоду 1990-1996 је дошло до повећања од читавих 162%, док у односу на период хладног рата то повећање се огледа у бројци од 4.389 терористичких аката годишње. Овај проценат повећања у терористичким актима се приближава цифри од 200% можда чак и више али оно што додатно забрињава је да нови акти тероризма за мете имају грађане односно цивилно становништво а не владе и њихове службенике који су разлог настанка ових екстремних деловања. (Stibli Florin, 2010) Пост-хладноратовска ера која је еуфорично почела распадом Совјетског Савеза нагло је уздрмана једним догађајем који ће се сматрати прекретницом тог периода а то је свакако напад на САД 11.09.2001. године. Ал Каида је показала да постоји нови и практичнији систем функционисања терористичких организација, систем који ће уздрмати постојеће стање и држати пажњу велике светске јавности.

Дакле Ал Каида је успела тероризму додати епитет глобалног или транснационалног и успут исцртала нове карактеристике ове пост-хладноратовске креације а то су: непостојаност граница, леталност, сензационалност и употреба савремених технологија. Нове транснационалне терористичке организације не познају границе- напашће увек и свуда уколико за то постоје услови, напашће што већу групацију најчешће цивилног становништа јер ће тим потезом обезбедити два кључна циља, сензационалност-новинари ће на светском нивоу преносити и извештавати о том догађају а са друге стране створиће стање страха ако не на глобалном сигурно на локалном нивоу односно територији на којој је изведен терористички напад.

Период након Хладног рата је ништа друго до период процвата верски фундираног тероризма под покровитељством транснационалне терористичке организације Ал Каиде која исламску религију користи као снажан покретач екстремно-фанатизованих понашања верника. Савремена обнова исламског насиља самим тим и тероризма започиње 60-их година када у муслиманском свету влада фрустрација након пораза од Израела а свој врхунац достиже у периоду након Хладног рата. (Simeunović Dragan, 2009) Исламски екстремисти пропагирају своје виђење ислама јер само на тај начин може се доћи до обнове муслиманске моћи и њеног даљег напретка који се базира на концепту цихада односно одбрамбено-освајачког рата. Они своје тврдње базирају на историјској потлачености, окупацији и пре свега неправди за коју је крив нико други до „невернички Запад“ на челу са САД и сматрају се дужним да на ове „вековне тескобе“ одговоре на најекстремнији могући начин. Оно што је обележило еру тероризма након Хладног рата свакако је најчешће коришћена метода или образац политичке борбе већине исламистичких терористичких организација познатија као самоубилачки напади.

Морамо нагласити да ова врста напада у свом појавном облику није нов феномен али је у овом периоду избио у први план управо због своје учесталости. Ова врста напада се наметнула из простог разлога што је једноставна, јефтина и може се извести на више начина: преотимање авиона, аутобуса, аутомобил бомбе, напад оружјем, јуриш са опасаним експлозивом итд. Оно што је јако битно а то је да ови напади наносе велику материјалну штету и могу произвести масовне жртве, а са друге стране нема спасилачких акција нити одавања информација јер нема ухапшених. Након мноштва успешних напада Ал Каида због константних и исцрпних борби губи утицај а на сцену ступа њена „ћерка“ Исламска држава са војим „сестрама“ другим екстремно оријентисаним организацијама.

Дакле као што можемо закључити тероризам постаје једна он најзначајнијих препрека савременог друштва, захваљујући својој способности да се брзо прилагоди тероризам се мења по својој садржини, типовима, облицима, начинима деловања где терористи теже само једном неприкосновеном циљу а то је испуњење својих политичко-идеолошких замисли. Сваки вид тероризма одузима оно за шта смо се вековима борили и што нам је најдраже а то је слобода, он представља искру страха и шири осећај неповерења у друштву самим тим ремети његово нормално функционисање. Тероризам као феномен јесте дуго присутан у друштву само што је разлика између „старог“ и „овдашњег“ та да је овај други пре свега глобалнији, напреднији и наравно смртоноснији а све захваљујући развоју технологије и медијима. С обзиром да су делатности терористичких организације изузетно тајне и врло добро организоване, тешко их је тотално уништити, стога они можда на почетку јесу локални или регионални проблем али у свом еволутивном процесу долазе до стадијума у којем су данас где проблем познат као тероризам преузима светске размере.

Експанзија савременог глобализованог тероризма раздрмала је цео свет, и све значајне субјекте на међународној политичкој и безбедносној сцени и потакла их да се припреме за адекватно реаговање на, постало је свима јасно, увек извесну терористичку претњу. Борба против таквог непријатеља какав је тероризам, који нема лице све док се не огласи неком суровом акцијом, није једноставна чак ни за субјекте попут традиционалних држава, које имају сопствене војне снаге и традицију у одбрани територије за коју се надлежни. Сваремени тероризам свакодневно напредује и изненађује застрашујућим активностима, а државе и њихове надлежне институције не би смеле чекати неки свој 11. септембар како би противтерористичку борбу поставиле на потребан ниво и у пракси. Након што смо разрешили све недоумице везане за термин тероризма и с обзиром да је циљ овог рада идентификација врста и актера исламског екстремизма у Нигерији у наставку рада ћемо акценат ставити на религију односно повезаност религије са екстремизмом као и њен утицај на појаву различитих врста исламистичког екстремизма.

6 Врсте исламистичког екстремизма у Нигерији

Више пута у овом раду помињали смо да је религија ништа друго до један пре свега вишедимензионалан феномен који је изразито комплексан, сведоци смо да свака религија тврди и проглашава своје веровање за једино право и истинско. Стога свака религија има за циљ ширење вере и заштиту верског идентитета па се рефлексно јавља одбрамбени став припадника једне религије. С обзиром да је циљ овог истраживања везан за исламски фундаментализам из којег произилази екстремизам, у наставку рада пажњу ћемо посветити управо исламистичком екстремизму. Дакле као што смо имали прилике да видимо један од најчешће спомињаних верских фундаментализама је управо исламски, али морамо истаћи да исламски фундаментализам настаје под утицајем хришћанског а као доказ овој тврдњи можемо на пример узети концепт цихада односно светог рата где јасно видимо да је тај концепт идентичан крсташким ратовима у хришћанству а једина разлика се везује за временско раздобље.

Политички гледано модерни фундаментализам је у највећој мери исламски. Јасна два извора фундаменталистичких покрета појавила су се у XIX веку, наравно на различитим местима, селфизам у Арабији и деобандизам у Индији. Оба покрета су настала као својеврсна реакција на утицај британског колонијализма и ширења прозападних модернистичких идеја, а карактерише их ригидно тумачење Курана и одбацивање свих модернистичких интрепретација. Оба покрета су се врло успешно и брзо ширила, селфизам захваљујући богатим заливским монархијама а деобандизам захваљујући сиромашним слојевима друштва индијског подконтинента и њиховог антизападњаштва и антипатије према неоколонијализму. Оба ова фундаменталистичка правца произвела су екстремистичке струје које су обележиле или обележавају геополитику Блиског истока. (Hejvud Endru, 2004) Дакле рекли смо када будемо говорили о екстремизму ослањаћемо се на дефиницију по којој екстремизам представља понашање које се налази на граници дозвољеног са тенденцијом да се та граница пређе. Али, границе нису уједначене и могу се јавити у форми обичаја, закона, религијских и моралних норми, па је и само поимање екстремизма различито (Marija Đorić, 2012) а на исламистички екстремизам гледаћемо као на екстремно конзервативан облик практиковања ислама који не мора нужно да подстиче на насиље али може довести до насиља које прате бомбашки напади и убиства како би се постигли планирани исламистички циљеви. (Zeyno Baran, 2008)

Исламистички екстремизам долази у многим варијантама, али оно што покреће све насилне исламисте је веровање у обавезу да се на теолошким и политичким линијама мора успоставити шеријатски закон као темељ функционисања јавног и политичког живота. Насилни исламисти сви теже враћању муслиманског достојанства повратком калифата, и верују да су насиље и застрашивање легитимне методе за превазилажење опажених препрека и непријатеља ислама који ограничавају успех овог пројекта. За многе екстремне исламистичке групе непријатељи укључују и муслимане за које се види да имају користи или олакшавају немуслиманску владавину над муслиманским земљама, као и оне који опонашају начин живота „неверника“. Док се неке од ових група фокусирају на борбе на националном нивоу, многе имају експанзионистичку визију, прелазак граница ради осигурања територије и регрута. Иако су многе групе почеле као побуњеници или борци против локалних власти са националним или сепаратистичким циљевима, њихове идеологије су се зближиле и развијена је подршка на ширем глобалном исламистичком питању.

Када говоримо о врстама исламистичког екстремизма у Нигерији морамо напоменути да су оне везане за основне идеолошке поделе унутар ислама па се и саме екстремистичке или терористичке организације сврставају у следеће типове исламског екстремизма у Нигерији:

- Сунитски екстремизам
- Шиитски екстремизам
- Екстремизам муслиманске заједнице Ахмадија
- Екстремизам Кураниста

6.1 Сунитски екстремизам

Као што смо већ помињали ислам је традиционална религија у западној Африци, а у северну Нигерију дошао је већ у једанаестом веку. До шеснаестог века добро је успостављен у главним градовима региона ширећи се полако селима према горњим деловима средњег појаса Нигерије. Тамо је напредовање ислама заустављено отпором локалних народа према инкорпорацији у емиратске државе. Џихад који су водили Фулани у деветнаестом веку довео је ислам до подручја северног Јорубаленда. Колонијална власт зауставила је и успорила ширење ислама ка југу Нигерије а зарад „мира у региону“ успоставила је правило по којем се активно хришћанско деловање не може одвијати у северном муслиманском региону, да би много година касније, две религије наставиле такмичење за преобраћенике али у средњем појасу државе, где су етничке групе, и породице, постајале присталице једне од религија. Када говоримо о религији у Нигерији, нумерички гледано, хришћани и муслимани су једнако заступљени, иако исламски део становништва чини 50 % Нигеријаца у односу на 40 % хришћана. Треба имати у виду да се све ове бројке односе на последњи попис који је спроведен у Нигерији и који датира још од 1963. године. Централна влада је избегла објављивање било каквих новијих података како би спречила даље немире. Око 90% муслимана у Нигерији су сунити који припадају Маликијевој школи исламског права¹³. Такође је примећен пораст припадника селафистичких покрета који су махом везани за Ханбали школу¹⁴. (Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, 2014)

Две особине ислама су кључне за разумевање његовог места у нигеријском друштву. Те особине су степен до којег ислам прожима друге институције у друштву и његов су допринос нигеријском плурализму. Као институција у емиратском друштву, ислам укључује дневне и годишње обредне обавезе попут ходочашћа у Меку, поштовања шеријата, успоставу погледа на политику, породични живот, комунални ред и одговарајуће начине личног понашања у већини ситуација. Тако и у једном делу нигеријског друштва ислам прожима свакодневни живот: јавни састанци су почињали и завршавали са муслиманском молитвом, а сви су

¹³ Маликијева школа једна је од четири школе верског закона у сунитском исламу. Разликујемо још и Ханафи, Шафи и Ханбали школу. Маликијеву школу следи 25% сунитских муслимана махом из северне и западне Африке, УАЕ, Кувајта и Саудијске Арабије.

¹⁴ Ханбали школа сматра најконзервативнијом од све четири сунитске школе, а превладава углавном на Арапском полуострву.

морали знати основне муслиманске молитве и пет стубова религије. Јавне одлуке које су доносили локални лидери уз помоћ верских стручњака морале су бити у складу са основним принципима шеријатског права – пре свега правне школа према Малик ибн Анасу, правнику из Медине.

Свако насеље мора имати бар једно место предвиђено за заједничке молитве док већа насеља имају џамије. Стицање бољег знања о религији, једно или више ходочашћа у Меку, доноси репутацију угледног и часног муслимана. Они који су у стању да своје свакодневне животе посвете веровањима и пракси ислама дубоко су поштовани. Ислам у Нигерији није био високо организован он одражава аристократску природу традиционалних владајућих група где су постојале породице свештеника чији су се мушки наследници школовали у земљи и иностранству наравно у области теологије и јуриспруденције и заузимали главне положаје у џамијама и правосуђу. Те уleme, односно учењаци, вековима су били верски и правни саветници емира, племства и богатих трговачких породица у већим градовима широм пре свега северне Нигерије.

Ислам је створио и обезбедио уједињујућу снагу на северу и у средњем појасу Нигерије где се полако ширио. Широк опсег исламских веровања и пракси створио је јак осећај заједништва међу муслиманима на северу Нигерије. Тај осећај заједништва произилази пре свега из скупа културних традиција које утичу на породични живот, начин одевања, исхране, начин понашања и личне квалитете, које на крају повезују муслимане једне са другима унутар, као и са муслиманима ван територије Нигерије. На уставној конференцији 1978. коју смо већ помињали, муслимански делегати су изашли јединствено око питања везаног за оснивање посебног исламског врховног суда. Захтев им можда тада није прошао али до 2000. године, тај муслимански циљ је делимично успео наине чак 12 од 36 држава Нигерије увеле су шеријатски правни систем. Државе попут Сокота, Кеби, Нигер, Кано, Катсина, Кадуне, Лигаве, Јобе, Баучи, Борно, Замфара и Гомбе увеле су шеријатски правни систем, док многи хришћани тврде да нису увели само шеријат већ су и ислам усвојили као државну религију. Штавише, Нигеријска организација за грађанске слободе тврди да је формирање Комисије за верске послове у држави Замфара једнако значењу усвајања ислама као државне религије (U.S. Department of State, 2008).

Да би се у потпуности прилагодили животу на северу Нигерије, немуслиманци су морали да остану у енклавама, живећи квази-сегрегирани животе у својим црквама, друштвима, па чак и свом послу. Супротно томе, прелазак на ислам био би пут ка пуном учешћу у друштву. Људи средњег појаса, посебно они са амбицијама у политици и послу, углавном су прихватили ислам. Изузетак од овог правила била је држава Плато, где је главни град Јос био једнако подељен између хришћана и муслимана. Када говоримо о сунитском исламу односно о екстремним групацијама из овог правца ислама можемо их класификовати у суфистичке и анти суфистичке. Од XI века па све до данас исламска пракса у Нигерији је сунитска а суфизам је главна карактеристика сунитског ислама у северној Нигерији, јер су бројни суфијски учењаци посетили Хаусаленд и успели да убеди ране муслимане да практикују управо овај правац у сунитском исламу. Суфизам, или Тасавуф дефинисан је као унутрашња димензија у исламу или мистицизам у исламу који се карактерише одређеним вредностима, обредним праксама, доктринама и институцијама које воде аскетизму. Првобитно значење речи суфија везује се за арапску реч суф-вуна, отуда суфија представља оног који носи вуну, и управо то значење асоцира на аскетизам јер су прве суфије носили грубу вунену одећу. Иако постоји и у сунитском и у шиитском исламу, суфизам није различит правац, као што се понекад погрешно претпоставља, већ метода приближавања или начин разумевања ислама као религије.

Као мистични и аскетски аспект ислама сматра се делом исламског учења који се бави прочишћавањем унутрашњег ја. Усредсређујући се на духовније аспекте религије, суфије

настоје стећи директно искуство с Богом користећи „интуитивне и емоционалне способности“ за које човек мора бити оспособљен да би их користио. (Beaman Peri, Bianquis Thierry, Bosworth Clifford, Van Donzel Emeri, Heinrichs Wolfhart , 2005) Кључно суфијско учење везано је за учење о енеаграму помоћу којег се суфије приближавају Богу.

Та суфијска духовна стаза је на различите начине била схематизована, Наср ел Сарај наводи седам станица на тој духовној стази: (Elijade Mirča, 1996)

- Покајање
- Апстиненција
- Аскетизам
- Сиромаштво
- Стрпљење
- Уздање у Бога
- Задвољство

За разлику од станица, на духовној стази, стања су више персонализована и неухватљивија и Сарај наводи њих десет:

- Стална пажња
- Приближност
- Љубав
- Страх
- Нада
- Жеља
- Породичност
- Смиреност
- Контемплација
- Извесност

Познати северноафрички учењак из XV века, Абдулкарим ал Магили, познатији као Мухамед ал Магили посетио је државе Хаусе Кано, Зарију и Катсину и преобратио владајућу класу у ислам и утицао на одређене политичке и верске реформе. (University of Iowa, 2005)

Утицај Ал Магилија и пре њега Абдул Кадира Гиланија по коме је Кадирија и добила име, довео је до тога да су муслимани у Хаусаланду у петнаестом веку оберучке прихватили један од суфијских редова познатији као Кадирих или Кадирија. Цихад који су касније у XIX веку водили Усман дан Фодио, његов брат Абдулах и син Мухамед Бело само је консолидовао и учврстио снагу Кадирије чији су припадници и они сами били.

Кадирија је један од најраспрострањенијих суфијских редова у муслиманском свету и може се наћи у већем делу западне и источне Африке, централне Азије, Турске и Балкана. Кадирија није развила никакве засебне доктрине или учења изван главних оквира ислама. Они верују у темељне принципе ислама, али интерпретиране кроз мистично искуство. Овај

монопол над суфијским муслиманима убрзо је оспорен доласком још једног суфијског братства познатијег као Тијаних или Тијанија. И ово братство такође је брзо цветало међу сунитима у Нигерији да би у појединим деловима северне Нигерије надвладао Кадирију. Ово братство основао је шеик Ахмед ал Тијани по коме је братство и добило име. Центар Тијаније у северној Нигерији успоставио је Умар ал Фути током посете Сокото калифата приликом које се спријатељио са тадашњим калифом Мухамедом Белом и оженио једном од његових ћерки. Питање које се често намеће јесте да ли је Мухамед Бело остао члан Кадирије или га је Умар ал Фути увео у Тијанију и данас представља предмет жестоких свађа нигеријских научника. (Quadri Yasser, 1984) Тијанија је залажући се за сиромашне реаговала против конзервативног, хијерархијског братства Кадирије, тада доминантног и блиског владајућим класама, фокусирајући се на друштвену реформу и исламски препород. За разлику од Кадирије, Тијанија је братство обичног човека због тога је остао прилично популаран у многим деловима Нигерије, укључујући већину делова северне централне зоне. Због свега наведеног, у многим деловима северне Нигерије, Тијанија је заменила Кадирију као главни сунитски суфијски поредак у региону.

Поред ова два суфи братства 1986. године основано је још једно не толико утицајно и запажено као ова два, а то је братство Мухамедија. Ово братство основано је у месту Бајога у држави Борно и представља један самосталан поредак које чине сви становници овог града. Оно није толико насилно али има неке екстремне карактеристике по којима се чланови овог братства разликују од обичних људи. Сви чланови братства Мухамедија носе бели кафтан (огртач или тунику), беле панталоне које не падају испод глежња и белу капу или турбан а мушкарци често имају дуге браде. Жене и девојке не припадају овом строгом кодексу облачења и могу носити било коју боју, али по правилу морају увек бити у складу са исламским правилима и ограничене су углавном на кућни простор. Већина чланова братства Мухамедија припада Фуланијима, али постоје и следбеници других етничких група, укључујући Хаусе, и Кануре. Братство је у сталном контакту и одговара директно емиру од Шанија на чијој територији Бајуга и налази. Мухамедија се такође ослања на Маликијеву школу ислама али за разлику од осталих суфи братстава у Нигерији тотално се повукла од ширег друштва у релативну изолацију унутар свог града у коме несметано функционише. Иако се група зове Мухамедија, не би је требало мешати нити повезивати са истоименом групом која егзистира у Индонезији чији је духовни еквивалент. Због својих ставова и борбе против иновација у Нигерији можда је можемо поредити са Изалом. Као и друга суфијска братства, обреди Мухамедије укључују велику жртву и преданост свом Створитељу, чланови се укључују у редовне молитве којима се посвећују много више од осталих суфијских братстава и проводе више времена у џамијама.

Дакле када сумирамо горе наведено видимо да на простору Нигерије егзистирају три суфи братства од којих су два Кадирија и Тијанија била у константном сукобу јер је појава једног представљала потенцијалну претњу другом тако да су интра суфијски односи били обележени немирима, насиљем и отвореним сукобима о којима ћемо детаљније писати у наредном поглављу, оно што је битно сад навести јесте да су управо ти интрасуфијски сукоби довели до јачања антисуфијских покрета у сунитском исламу на територији Нигерије. Поред суфизма у сунитском исламу постоји још једна врста исламског екстремизма на територији Нигерији а то је свакако селатизам.

Припадници селатизма су у суштини најекстремнији фундаменталисти који теже оживљавању једног изворног то јест аутентичног ислама. Он се конкретно односи на „ал-салаф ал-салех“ односно прве три генерације ислама следбеника самог пророка познатијих као „побожни предходници“. У савременој употреби селатизам се дефинише као ултра екстремни облик сунитског ислама, који тежи да преобликује друштво у складу са исламским законима базираним на шеријатском праву.

Своју инспирацију у суштини овај правац црпи од познатог салафисте из Дамска ибн Тамија (*Taqi al-Din Ibn Taymiyyah*) и Мухмеда ал Вахаба (*Muhammad ibn Abd al-Wahhab*) али је овај правац додатно развијен од стране Саудијске Арабије односно њених истакнутих теолога. У суштини појам „селафи“ значи онај ко има посебна знања или способности која су изнад већине муслиманског становништва, да доследно прати селафистичка убеђења. Као што сам напоменуо правац црпи инспирацију од Ибн Тамија и Ал Вахаба али је додатно развијен од стране Мухамеда Џамал ал Афганија и Рашида Рида. С обзиром да је Ал Афгани био политички активиста а Абдух наставник који се залагао за социјалне и образовне реформе можемо речи да је овај правац постављен на широким темељима. (Bursać Boris, 2019)

Селафијски канон даје појединцима и скупинама селафија осјећај идентитета и припадности јединственој и, за њих, супериорној верској заједници која је уско повезана са њиховим разумевањем и читањем исламских списа. Селафизам као интелектуални ток, теологија и методолошки приступ преноси се кроз овај канон који служи не само као средство прозелитизације, већ и правилник кроз који његови следбеници одређују границе онога што јесте, и шта није „салафизам“. Оно што је став већине селафистичких теолога а званично га је оформио Ал Тами јесте да је ислам монотестичка религија која захтева признање и да било који орган био он верски, социјални или политички може бити легитиман само ако је дубоко укорјењен у исламу. Постоје нека општа правила или карактеристике које су својствена свим селафистима а то су: (Bursać Boris, 2019)

- Да су они једини који могу да шире тај изворни односно аутентични ислам
- Категорички одбацују било какву могућност симболичке или метафоричке интерпретације или тумачења божанских имена или атрибута
- Ексклузивно право Бога је да буде слављен и обожаван
- Осуђују и противе се свим иновацијама унутар религије
- Поштују и прибегавају само Ал Тамијевим правним и теолошким правилима

Селафисти, не изводе само религиозне и законске пресуде линеарно на основу Курана, већ се упуштају у кохерентан и јединствен поступак усклађивања данашње селафистичке заједнице с низом нормативних пракси и веровања које су поставили кључни селафистички учењаци из недавне прошлости. С обзиром да је салафизам једна сложена религијска конструкција која се појавила и проширила западном Африком путем проповедања подржаног глобалним и касније локалним салафизмом, можемо разликовати његове две струје.

Дакле постоје две струје салафиста унутар сунитског ислама. Једна је везана за период од 1880. године до 1950. године када су сунитски учењаци из целог света имали заједничку методологију усредсређену на хадисе¹⁵, а друга струја је везана за период од 1960. године до данас када су основане кључне салафистичке институције, попут Исламског универзитета у Медини и других саудијских салафистичких тела које су почеле привлачити, финансирати и спонзорисати сунитске студенте из земаља као што је Нигерија, да би се тако дубоко уграђени у селафистичку традицију и идеологију вратили у своју матичну земљу и ширили салафизам међу локалним становништвом. (Thurston Alexander, 2016)

¹⁵ Хадиси су поруке које је посланик Мухамед говорио или на неки други начин преносио и сугерисао о најразличитијим аспектима људског живота. По ауторитету у исламу, хадиси су на другом месту после Курана, исламске свете књиге.

Већински муслимански север Нигерије показао се као плодно тле за салафизам у великој мери јер је локалним муслиманима из скромних друштвених позиција омогућио да оспоре дугогодишњу доминацију наследне владавине одређених породица и успостављене верске класе. У северној Нигерији доминирала су и настављају да доминирају суфије, њихова братства, шеици и емири чије је дугогодишње право на управљање овим регионом суочено са новим и суштинским теолошким и ресурсним изазовима након повратка нигеријских студената из салафистичких научних институција Саудијске Арабије.

Селафизам представља дискурс неслагања, глас незадовољних и пре свега једну мрежу односа који има велики утицај на друштвене структуре моћи. Западна Африка прикладно илуструје различита искуства везана за салафизам. Овај идеолошки правац унутар сунитског ислама није хомоген па га не можемо сматрати монолитном целином, чак шта више он представља један шаренолики спектар који чине различите групе, заједнице и организације које се идентификују као салафистичке. Иако им је салафизам уједињујући фактор ти покрети могу имати различите и понекад сукобљене перспективе, али сви сматрају да је салафизам вредан и важан историјско-религијски модел који треба следити. Веровали или не неке салафистичке групе су изузетно пацифистички настројене, али су их гласови изузетно радикалних мањина надвладали и оформили став где је цихад најважнија облигација чланова салафистичког покрета. На основу утицаја тих група салафизам има један јасан став да: (Bursać Boris, 2019)

- Све секуларне лидере треба уклонити са муслиманских земаља
- Треба одржавати трајни конфликт против свих немуслиманских влада које интервенционисту на муслиманској територији

Као и све идеологије, тако и салафизам перцепирају на различите начине. Следбеници овог правца ислама показују разнолике визије својих салафистичких настојања. Због широке распрострањености ове идеологије, разноврсног финансијског статуса и начина живота, салафисти зависно од своје оријентације, имају различиту визију салафистичке мисије. Неки се фокусирају на интелектуална настојања односно на потрагу за чистотом и оправдањем и ширењем салафистичке идеологије, док други теже политичким променама које би ослонац имале управо у салафизму. Комбинација ова два правца изродила је трећи који је познатији као салафистички цихад. Дакле као што видимо постоје три водећа правца у салафизму.

Први је интелектуално оријентисани салафизам чији се следбеници превасходно фокусирају на проналажење и обелодањивање салафистичког наслеђа. Политички оријентисани салафисти су оно који се залажу за директну примену салафистичке традиције у друштву. Трећи, цихадски оријентисан салафизам, његови заговорници сматрају цихад као једино и право решење, они постојеће структуре власти карактеришу као непријатељске и раде све како би дошло до њиховог свргавања.

Све салафистичке фракције можемо поделити у 7 група: (Bursać Boris, 2019)

- Матица саудијског салафизма: ову групу чине свештеници из Саудијске Арабије који су наводно против екстремних цихад група и изузетно су верни својим владарима.
- Јордански ланац салафизма: на челу ове групе је дуго је био Мухамед Ал Албани. Званично ова група је најтиша и избегава све везе са екстремним салафистима. Теже да буду најстрожији у примени свих концепата бид'ах у исламу.
- Сахава група: представници ове групе су Салман ал Ода и Сафар ал Хавали. Ова група се сматра можда једном од најпааметнијих у салафистичком покрету и једна је од најприсутнијих на друштвеним мрежама. Захваљујући томе она има масовну подршку младих и образованих муслимана. Њихова борба за муслимане исказана је у активној борби против социјалних проблема.
- Мадкали група: ово је група са највише подела, она се концентрише највише на питање јесу ли појединци на исправном салафи путу или не.
- Египатски салафизам: овај правац је био у великом хаосу због Арапског пролећа, али је најсличнији Ал Албанијевом правцу. Најзначајнији огранак је Нур партија.
- Такфири салафисти: ова група обично се бави са такфир питањима односно питањима ко је и да ли је неверник. Наглашава негативан утицај Западног интервенционизма и лицемеран став неких муслиманских власти. Ова групација се сматра једном од најоштријих.
- Радикални салафи - цихадисти: ова група има најрадикалније теолошке али и политичке ставове. Њој припадају велике терористичке организације као Ал Каида и Исламска држава. У својим теолошким ставовима осуђују све остале салафи групе због мањка борбености и сматрају да све групе морају да имплементирају њихову верзију цихада.

Нема сумње да је један од кључних догађаја који је везан за ислам у западној Африци било појављивање салафијских актера који не само да су брзо продирали у масу и добијали подршку већ су оспорили друштвени поредак читавог региона. Овај процес је боље разумети усредсређивањем на њихове интервенције у политичким расправама и њиховим нагоном за демократизацијом верског ауторитета, али и на начине на који су постали „социјални предузетници“, желећи да изграде заједнице супротно успостављеним поретцима и хијерархијама, типичан пример ових салафистичких организација свакако су Изала и Боко Харам о којима ћемо причати у следећем поглављу.

Салафисти нису само регионално добро повезани већ излазе изван својих локалних нивоа, успостављајући мреже и постављајући модели како живети и радити у глобалном контексту. Многи салафисти западне Африке, на пример, добро су повезани са Саудијском Арабијом, Суданом и Египтом, постајући локалне личности глобалног верског дискурса који настоји да се супротстави свом традиционалном непријатељу, суфизму, али и новим актерима попут шита, пентекосталаца и ахмадиста. Тако је на пример ривалство Саудијске Арабије и Ирана на глобалном нивоу, утицало на обликовање исламске ситуације широм Африке па тако и у Нигерији и тако су управо салафисти и шити у Нигерији постали учесници тог глобалног сукоба али на локалном нивоу.

Селафисти постају високо мобилни, прелазе границе и веома се ослањају на медије. Њихове стратегије медијације су се радикално промениле, а средства комуникације потала разнолика, омогућајући им да побегну од очију и руку државних институција. Медијске куће као што је Суна ТВ, канал који глобално промовише салафизам и један је од најактивнијих у западној Африци, очигледно су закомпликовали форме, али и садржаје програма у региону чиме је управљање над салафистичким становништвом постало изазов како за државе тако и за социјалне институције. У ствари, једна од првих мета салафистичког дискурса био је геронтократски поредак који је био обележје ислама у већем делу региона. Подмлађујући исламску сферу, овај дискурс је такође увео нове институције које су сада довеле до различите социјалне динамике у региону. Као реакција на ова и слична дешавања, неколико земаља (Мали, Нигер, Сенегал, Буркина Фасо и Мауританија) осмислиле су и покренуле програме обуке за проповеднике и имаме, са чијим обновљеним политичким и друштвеним утицајем мора да се води рачуна о држави. Салафизам полако осваја терен и постаје водећи играч у културном и друштвенополитичком животу региона.

Закључак који се лако изводи је да је салафизам трансформисао друштвене норме, политички дискурс и културну интеракцију а истовремено, створио је нови начин размишљања о садашњим и будућим западноафричким друштвима. Након што је салафизам присвојен као својеврсна идеологија одређеног дела друштва и након што је инвестиран у одржане политичке пројекте постаје најблаже речено реметујући фактор. Апелирајући на многе, посебно обесправљене грађане разочаране државом, он оспорава успостављени поредак и обећава слободу, еманципацију и аутономију. У северној Нигерији, артикулација ових обећања о бољој будућности имала је велики утицај, на одређене групе и кругове људи који теже успостављању новог епистемолошког друштвеног поретка. У контексту ислама, салафизам подстиче и пружа сврху за живот и постојање, он је помогао муслиманима да обликују своје световне поступке и жеље, и помогао им је да схвате идеолошке, моралне и материјалне услове свога живота. На ове начине, салафизам је поново активирао исламску реформу и верску сферу уопште.

У Африци вероватно нема земље у којој су проповедници били популарни као у Нигерији. Број проповедника се повећавао од деведесетих, а посебно после 2000-их, након усвајања шеријата као државног закона у северној Нигерији и поновног пораста саудијске верске дипломатије. Иако су сви исламски трендови редовно користили проповеди за промоцију својих идеја и програма, најактивнији и најдинамичнији су селефије који су брзо постали лице религије у јавној сфери али глас народа, јер они тврде аутентичност своје религије и стога легитимитет. У северној Нигерији политика почиње и завршава се религијом, стога сви проповедници поред редовних активности имају обавезу да бране аутентичност и легитимитет ислама а међу најгласнијима су увек били оснивачи салафистичког покрета који су на више начина обликовали ток овог тренда у Нигерији и донекле у западној Африци попут Абубакара Гумија и Идриса Исмаила.

Да бисмо схватили значај проповедања у Нигерији, потребно је сагледати појединачне проповеднике, посебно како се они прокламују гласовима ислама и промотерима религиозно надахнутог моралног поретка. Типичан пример је харизматични салафиста, познатији као шеик Мухамед Авал Албани, који се први пут појавио у Зарији у Нигерији крајем деведесетих година и брзо добио епитет салафистичког проповедника. Учествовао је у неколико отворених полемика и дискусија и представљао је изазов за било који облик власти у Зарији и северној Нигерији. Када је 1. фебруара 2014. године упуцан у повратку кући из ноћне проповеди коју је одржао у свом родном граду Зарији, многи његови следбеници нису били изненађени. Сматрали су да ће таква трагедија десити само је питање било када.

Међу селџистима, овај чин је био кулминација низа убистава која су циљала на гласноговорнике селџистичког тренда те се појава Изале, Боко Харам односно њихова радикализација никога није изненадила. Можда ни у једном другом контексту осим Нигерије пораст утицаја селџиста није резултирао тако радикалним модусом операнди. Да би ућуткали критику или елиминисали конкурента на отвореном тржишту идеја, атентат је постао врхунско оружје.

Албанијев случај илуструје значај које је проповедање стекло у савременим муслиманским друштвима, посебно у субсахарској Африци. Оно постаје примарни медиј за религијски активизам. Да би промовисали свој анти-суџизам, салаџисти су се фокусирали управо на отворено проповедање које им је помогло да популаришу своју теолошку идеју и политичке погледе усмерене пре свега против организованијег исламског тренда у региону суџизма. У Нигерији Албани је успео да се етаблира као један од најпоштованијих хадиских селџистичких учењака. У својим споровима и дискусијама, често је промовисао и истицао да је поштовање исламских норми основ функционисања Нигерије али и западне Африке. Због својих селџистичких убеђења често је улазио у сукобе са традиционалним локалним властима превасходно у Зарији одакле и долази. Многи суџистички следбеници су га оптуживали за подстицање немира и лошег утицаја на исламску омладину те су тражили су да се он одрекне својих алтернативних пракси и да се придржава успостављене традиције. Непобедив проповедник који је постао популаран ван нигеријских граница, наставио је да изазива друштвени, политички и верски поредак све до своје смрти а у Нигеру и Нигерији његове проповеди су и даље једне од најслушанијих. Дакле као што видимо из Албанијевог примера, салаџизам није само реторика или скуп размишљања већ ангажовање и дејствовање у свету и политици. Салаџизам је друштвена формација и као таква потребна јој је друштвена материјалност. Дакле, да би се салаџизам успоставио, треба га друштвено произвести и одржавати. (Schulz Dorothea, 2011)

Селџисти отворено критикују секуларност и сматрају да је управљање државе једино могуће уколико је на темељима селџистичког ислама и шеријатског закона. Такође директне критике упућују и секуларном школству сматрајући да оно није способно да угради моралне и политичке вредности које су кључне за свакодневно друштвено функционисање. Овај став је био довољан да на пример Боко Харам упада у школе на северу Нигерије и проверава и контролише њихова предавања. Али, требали бисмо бити опрезни и указати на чињеницу да критика усмерена на школовање није искључиво везана за селџисте или Боко Харам. Генерално муслимани редовно критикују секуларно школовање због наводних антиисламских вредности које преноси.

Изван исламске сфере, у колонијалном, па чак и новијем постколонијалном контексту, отпор школовању није био неуобичајен. Широм западне Африке, посебно од почетка колонијалне владавине, школовање је било више намењено сиромашнима и обичним становницима, а племство и племићка класа су га одбацивали. Разлога је много а међу најчешће помињаним је то да се школовање сматрало деструктивним и да је носило дозу политичке покорности и културне екстровеизије, односно окретању према спољном „прозападном утицају“. Тако да „рат секуларном школству“ у северној Нигерији није ништа ново већ својеврсно понављање историје. У ширем смислу, у питању је ништа друго до, салаџистички страх од нежељеног културног модела који би по њима дезорганизовао њихов живот и уништио њихово друштво. Очигледно је да је школовање било од велике важности за колонијални пројекат и модерну државу као његову главну институцију јер је оно представљало најефикаснији начин „производње поданика“ спремних за прихватање логике државе и њене визије изградње нације, тако да за следбенике селџистичког моралног поретка, класични систем јавних школа није одржив јер уништава омладину и представља класичну вестернизацију.

Оваква уверења су се брзо ширила кроз проповедања на јавним местима, џамијама и институцијама те је борба против колонијалног односно постколонијалног наметања и културне доминације постали а постериори селџиста. Стога су антии-империјалистички и анти-западњачки сентименти промовисани од стране селџиста довели до настанка али и оправдања својих деловања већине терористичких организација у Нигерији. Ослањајући се на верске ресурсе и аргументе селџизам је поставио темеље у Нигерији за анти-империјалистичку борбу, али оно што усложњава овај проблем јесте то што селџисти често сједињавају хришћанство, запад и неолиберализам. Прибегавање религији и одређеној религиозности показатељ је заокрета на који бисмо требали обратити пажњу посебно у контексту у којем се држава бори да одржи свој ауторитет.

Једино питање које се намеће јесте колико и шта та држава значи својим субјектима. Селџизам се тако лако проширио и постао снажна идеологија управо зато што се представља као нови поредак који нуди перспективе побољшања, ако не материјално, онда барем морално. Обећање о реформисаном моралном поретку у складу с људским идеалима учинило га је снажним дискурсом који је трансформисао многе заједнице, не само у западној Африци већ широм света. Селџизам има врло јасан циљ он тежи уништавању поврења у постојећу државу коју често карактеришу као постколонијалну, секуларну и наметнуту коју би они касније преузели и водили на темељима шеријатског права. Тај пут је често трновит те лидери и групације који крену овим путем у великом броју случајева пролазе кроз радикалну трансформацију.

Селџисти у Нигерији сматрају да су довољно трпели али и тестирали постојећу државу и сматрају је неправедном, корумпираном и неисламском те ће радити све на промоцији антидржавне агенде, па је појава бројних екстремних и терористичких организација више него разумљива. Да би ублажили ову слику, вредно је напоменути да су селџисти понекад подстицали мирно и позитивно ангажовање у политичким процесима, на пример, тражећи од својих људи да се региструју и учествују на изборима сам шеик Гуми тврдио је да је учешће на изборима веома важно и од круцијалног значаја за исламско питање и на тај начин покушавао мобилизовати муслимане да гласају и бране интерес муслимана у федералном систему у којем се осећају маргинализованим и злостављаним. Политичка партиципација у том смислу је јако битна за селџизам и његов однос према држави. Многи аутори сматрају да ће се поновити историја, односно да западну Африку чека нови цихад то јест да ће се оформити нова цихадска држава на темељима старог Сокото калифата који је пре мање од два век постојао на челу са Усман дан Фодиом и обухватао територије данашње: Нигерије, Нигера, Бенина, Камеруна и Буркина Фасо те уз пораст селџизма није немогућ поновни препород ислама на овим просторима. (Djata Sundiata, 1996)

Пораст селџизма и поновно оживљавање цихадизма, разумљиво, доводе до питања да ли је цихадска држава политичка могућност поготову ако узмемо у обзир дешавања у Нигерији у последњих неколико деценија. Да бисмо у потпуности разумели селџизам морамо га комплетно одвојити од веџизма с којим се често меша. Наиме веџизам као један конзервативни правац основао је Мухамед ибн Ал у XVIII веку. Ваџбов реформски покрет се базира на његовој идеји и ставу да је ислам након трећег века муслиманске ере (950 година) лажан и као таквог треба га искоренити. Муслимани да би били прави односно истински верници морају се искључиво придржавати оригиналних веровања која су утврђена директно од Мухамеда. Овај његов екстремни став настао је из страха од регресије ка исламском политеизму. Ту се пре свега мисли на разна ходочашћа ка одређеним џамијама, посете неким њима важним пећинама, поклонство неким реликвијама, разна жртвовања у нечију част итд.

То су све праксе које су биле укоренење у народу и некако су се традиционално везале за ову религију али у вехабизму су изрочито забрањени. Данашња секуларна понашања неких муслиманских верника су под својеврсном анатемом вехабијских следбеника а овај и горе наведени разлози често стварају конфликте како унутар ислама тако и ван њега и воде до екстремизма и касније насиља. Овај правац се дакле заснива на апсолутном монотеизму а све остало се сматра јеретичким иновацијама (бид'ах). Такође се противе свим реформистичким групама у исламу које су настале у XVIII и XIX веку, сматрајући их про-западним односно устројеним по западним стандардима а посебно се мисли на родне односе, породично право, партиципативну демократију и личну аутономију.

Ал Вахаб је потенцирао да његови следбеници тумаче свете књиге како он налаже а ако приметите или сазнају да неко не интерпретира ислам на тај начин, ту особу јавно обележе као неверника. Неверника могу убити а његову имовину могу поделити међу собом. На тај начин вехабизам је успео врло брзо да прикупи велики број следбеника, који су поред верске добијали и материјалну подршку и самим тим имали разлога да позивају и прикључују нове чланове овој радикалној струји ислама. (Bursać Boris, 2019) Временом овај правац се раширио и ван граница Саудијске Арабије, чак се сматра да је утицао и на распад Отоманског царства 1920. године. Под маском реформи овај правац је узео маха у последње три деценије наравно уз велику подршку богатих појединаца. Вехабизам је претрпео велике поделе а резултат је евидентан и односи се на тоталну радикализацију овог правца. Вехабизам је уз помоћ бин Ладена проширио свој утицај на Блиски исток, истини за вољу не у толикој мери као у Саудијској Арабији али постоје групе које га изричито подржавају. Свакако можемо рећи да је то мањински правац у муслиманском свету али екстремно утицајан за разлику од других исламских струја. Многи сматрају да вехабизам представља строжији облик селџизма тако рећи његову подгрупу, док неки иду и корак даље у ставовима те све вехабије сматрају селџистима али не и све селџисте вехабијама. (Moussalli Ahmad , 2009) Много чега селџизам и вехабизам имају заједничког. Хамид Агар наводи три елемента која спајају односно која су заједничка селџизму и вехабизму:

- Презир према свим дешавањима која су уследила након ел-Салафа ал Салиха односно прве две или три генерације ислама
- Одбацивање суфизма
- Одустајање од доследног придржавања једне од пет сунитских мадхаба (школа фика) односно мишљења унутар исламске јуриспруденције

И два елемента која их раздвајају:

- Ослањање на покушаје убеђивања, а не на присилу како би се ујединили други муслимани у њихову сврху
- Информисана свест о политичким и друштвено економским кризама са којима се суочава муслимански свет. (Algar Hamid, 2002)

Данас следбеници вехабизма имају један изузетно радикалан односно конфронтирајући став према онима који оспоравају њихову идеологију. Иако се ислам увек представљао као религија мира и толеранције: њихов пророк Мухамед склапао споразуме са немуслиманима, њихова света књига каже да нема присиле у вери и да су сви људи слободни да уживају било коју религију, ипак следбеници вехабизма стварају другачију слику.

Та слика говори да је основни исламски принцип укинут а све захваљујући овим модерним идеолошким екстремистима. Вехабијски следбеници селективно примењују ставове исламске свете књиге форсирајући тако свој правац као једини истински са основном идејом наметања њиховог веровања свима, било то муслимани или припадници других религија. Овако селективно тумачење исламске свете књиге не само да им даје верску и идеолошку потпору већ отвара пут формирању разних милитантних покрета који на основу тог селективног и искривљеног тумачења исламских списа, узимају оружје у руке и уперују га против неистомишљеника.

Дакле иако ови покрети врло лако прибегавају насиљу односно оружаном борби, они одбацују било какву врсту примирја или компромиса инсистирајући тако на свом радикалном путу и намери да се достави јасна порука јавности. Шта можемо закључити из свега овога, дакле да вехабије у сваком тренутку могу објавити рат било коме – односно ономе за кога они сматрају да је неверник. Тако је долазило до ситуација да су целе владе неких земаља проглашене неверничким и њима је објављиван рат, класичан пример су: Египат, Пакистан, Алжир, Јордан, Сирија. Они имају једну јасну тактику: (Bursać Boris, 2019)

- Инфилтрирати се у цамије, исламске центре, добротворне организације
- Вршити индоктринацију својим идејама, ставовима и циљевима
- Наметнути став о слабом друштву што ће касније служити као изговор за одређене насилне акте
- Покренути дихад против тог друштва и на основу њега правдати своја нелегална финансирања

Дакле на основу ових подела можемо видети да су вегабизам и селатизам слични али ипак различити правци унутар ислама који су данас постали идеолошка потпора већине радикалних групација односно исламистичких терористичких организација како у Нигерији тако и широм света. Захваљујући интерпретаторима из својих редова сукоба има и биће и са апсолутним правом можемо речи да ће им се врло тешко стати на пут.

6.2 Шиитски екстремизам

Поред наведених врста исламистичког екстремизма које егзистирају унутар сунитског ислама у Нигерији разликујемо екстремисте и из шиитске школе ислама. Иако је већина нигеријског муслиманског становништва сунитска, постоји значајна шиитска мањина, нарочито у северним државама Кано и Сокото. Иако се на северу третирају као религиозни одметници, шиити су постали уочљиви и озбиљни играчи на религијским и друштвеним теренима региона поготову ако се узме у обзир да их има према неким процена око 5 милиона. (Dawit Giorgis, 2013)

Шиитски ислам није био толико присутан у Нигерији све до Иранске исламске револуције 1979. године која је инспирисала многе муслимане са севера Нигерије. Шеик Ибрахим Закзаки који се изучавао шиитску теологију у Ирану, примарна је фигура у овом правцу ислама у Нигерији. Инспирисан револуцијом из 1979. године он оснива Исламски покрет који се брзо успоставио као водећи међу шиитима у северној Нигерији с циљем успостављања иранског типа исламске државе у Нигерији и као такав овај покрет представља предмет сталних напада како безбедносних снага тако и других исламских струја и суфијских и анти-суфијских. Оно што шиите одваја од других праваца у исламу јесте да они икључиво признају Мухамедовог рођака Алија ибн Аби Талиба и његове потомке за једине пуноправне наследнике Мухамедове световне и духовне власти. (Esposito John, 2002) Управо је конфликт између шиита и сунита настао око пуноправних Мухамедових наследника. Према сунитском тумачењу Мухамед није одредио наследника, па је након његове смрти наследник изабран путем шуре, гласањем односно консензусом заједнице, када је група Мухамедових следбеника изабрала Абу Бекира за првог калифа, који спада у групу, како их сунити називају четири праведна калифа: (Madelung, Wilferd, 1997)

- Абу Бекир
- Умар(Омар) ибн ал Катаб
- Утман (Осман) ибн Афан
- Али ибн ал Талиб

Шиити сматрају да је Мухамед Али ибн ал Талиба још за живота више пута одредио као истинског наследника те на прва три праведна калифа гледају као на узурпаторе власти по њима јединог исконског калифа Али ибн ал Талиба. (Madelung, Wilferd, 1997) Сунити тврде да се Али ибн ал Талиб није бунио против изгласавања Абу Бекира за првог халифу али у аутентичним хадисима Ибн Кутаиба из IX века пише другачије. Ибн Кутаиб, иначе муслиман који је следио сунитски правац ислама јасно наводи да је Али ибн ал Талиб одбио да се закуне на верност Абу Бакиру као првом халифу тврдећи да је Али ибн ал Талиб управо очекивао да ће Абу Бакир њему да се закуне на верност. (Madelung, Wilferd, 1997)

Шиитски муслимани не препознају ауторитет изабраних муслиманских вођа, уместо тога они су изабрали да следе имама за које верују да их је именовао посланик Мухамед или сам Бог. Реч шиита на арапском значи група или група за подршку тако долазимо до историјског формирања термина шиита-Али или Алијева група познатија као шиити. Полазећи од почетног питања политичког вођства, оно што разликује ове две муслиманске групе су обреди, молитве и питања везана за брак. У том смислу, многи аутори упоређују ове две групе са хришћанским католицима и протестантима. Дакле у у основи, они имају нека заједничка уверења, али практикују их на различите начине.

Шиитски муслимани верују да је имам по природи безгрешан и да је његов ауторитет непогрешив, јер долази директно од Бога. Стога, они често на имама гледају као на свеце. Сматрају да добро дефинисана свештеничка хијерархија може играти улогу и у државним питањима а класичан пример је Иран у којем је имам, а не држава крајњи ауторитет. Шиити одбацују сунитски став да вођство заједнице није право рођења, него поверење које је заслужено и које људи могу дати или одузети већ наследну класу духовних вођа виде као основу функционисања друштва. Шиитски муслимани, стога, верују да је Мухамедово верско вођство, духовни ауторитет и божанско вођство пренето на његове потомке, почевши од његовог зета и рођака, Али ибн Аби Талиба, његове кћерке, Фатиме и њихових синова, Хасана и Хусеина. Одређујући догађај шиитског ислама било је мучеништво Хусеина, његових мушких чланова породице и многих другова у Карбали (Ирак) 681. године почињено од стране Умаијада, дајући шиитском исламу елемент страсти и својеврсног правца и идеологије. Данас постоје три главне гране шиита:

- Зејиди, следбеници Заид ибн Али ибн ал Хусаина, има их у се у Јемену, Ираку и деловима Африке. Они представљају својеврне активистичке групе које верују да се имам мора борити за своја права и бити владар државе.
- Исмаилије познатији као седмаци или седморо-имамски шиити, јер су веровали да је Исмаил ибн Џафар седми и последњи имам односно наследни вођа муслиманске заједнице по Али ибн ал Талибовој линији. Сматрају се оснивачима Фатимидског царство и представљају езотеријски шиизам
- Итна Ашарис дванаесторка или дванаесторо-имамски шиити, највећа је група међу шиитима. Они верују у постојање дванаест имама од Али ибн ал Талиба до Мухамеда ал Махдија који је ушао у окултацију (у периоду владавине династије Абасида, Хасан ал Аскарари сакрива рођење свога сина Ал Махдија) и за којег се очекује да ће се на крају врати као месијански имам који ће донети правду и једнакост на земљи. Стога га називају имамом ал-мунтазаром, или очекиваним имамом. Дванесторо-имамска шиитска религија званична је у Ирану још од времена Сафавида па и данас.

Шиитска политичка мисао ушла је у своју модерну фазу током иранске уставне револуције 1905-1911, када су шиити били подељени између снага конституционализма, модернизма, разума и секуларизма, с једне стране, и традиционалних интерпретација вере, верског закона и улоге свештеника у друштву са друге стране. Клерикални естаблишмент се тада коначно придружио секуларним револуционарима у супротстављању истинском непријатељу европском колонијализму. До 1940-их и 1950-их година шиитска политичка мисао бавила се питањима попут комунизма и национализма, често представљајући шиитску мисао као алтернативу. Током 1960-их формирале су се институционалне основе за ширење модерне шиитске политичке мисли кроз куранске школе и добровољна удружења студената са муслиманских универзитета и професионалаца. Неформални скупови које су водили свештеници и интелектуалци водили су промоцији шиитске политичке мисли и свеопштој мобилизацији истомишљеника, а резултат ових скупова је устанак из 1963. године под ајатолахом Рухолахом Хомениом с циљем рушења иранског шаха (краља) Мухамеда Резе Пахлавија.

Најефикаснији идеолог модерног шиитског ислама био је Али Шаријати. Крајем шездесетих и седамдесетих година Шаријати је ислам комбиновао са теоријама трећег света и револуцијом и трансформисао га у активистичку политичку идеологију. Сматрао је да ће

класни рат и револуција створити праведно и бескласно друштво са једне стране али и деколонистичка размишљања са друге стране.

Веровао је да шиити не треба да чекају повратак 12-ог имама, већ да активно требају да раде на убрзавању његовог повратка, борећи се за социјалну правду. Као највеће савремене изазове идентификовао је западни империјализам, културни колонијализам, социјалну неправду и политичку репресију. За разлику од пасивне, страдалничке улоге коју обично преузимају шиити, Шаријати шиитски ислам види као активистички, радикални, револуционарни, без класни и као сушту супротност тиранији и репресији.

Шаријати је представљао инспирацију иранским клерикима па и ајатолаху Хомеинију који је стао на чело иранске исламске револуције, али и либанским имамима на челу са имамом Мусом ал Садром који је позивао либанске шите на борбу за боље социо-економске и политичке услове. Када говоримо у реторичком односно беседничком смислу најпознатији и најуспелији шиитски револуционар свакако је Хомеини. Супротно све већој секуларизацији друштва под владавином Пахлавија и америчкој доминацији у иранском политичком, друштвеном, економском и културном животу, Хомеини је успео да увде принцип вилаиат-и факих (*Vilayat-i Faqih*) као темеље исламске владе. Према овом принципу, у недостатку имама, руковођење муслиманским народима треба се поверити шиитским правницима, који ће владати захваљујући свом познавању светог закона и њиховој способности да регулишу свакодневне послове муслимана.

Исламска револуција из 1979. и устав Исламске Републике Иран представљају институционализацију модерних шиитских политичких идеја. Захваљујући Ибрахиму ал Закзакију и успешној исламској револуцији у Ирану, шиитски ислам продире на тле северне Нигерије и успева ефикасно да се шири поред свакодневних репресија владе и превелике сунитске заједнице. Исламски покрет Нигерије продукт је управо радикализма Ал Закзакија и настаје у Зарији међу студентима највећег нигеријског универзитета Ахмаду Бело. Иранска револуција, 1979. године инспирисала је многе нигеријске муслимане и многе суните међу којима је био Ал Закзаки. За њих је Иран симболизовао оно што муслимани у Нигерији могу и морају да постигну. Ал Закзаки, очаран Ираном, кренуо је радикалним путем и временом усвојио верска обележја шиитског ислама. Шиити у Нигерији па и сами припадници Исламског покрета Нигерије, следбеници су дванаесторо-имамског шиитског ислама. Зариа, родни град ал Закзакија, остаје његова али и база шиитског ислама. Због сукоба с властима, провео је много година у затвору а широм северне Нигерије: На следбенике Ал Закзакија власти и друштво гледали су као на људе који стварају проблеме.

Исламски покрет Нигерије дуго је представљао лице шиитског ислама у Нигерији али не и његов једини израз. Сам Исламски покрет Нигерије али и његови предходници били су склони раскоlima. Неки Ал Закзакијеви следбеници су након сукоба са властима побегли, неки су отишли након његовог окретања и усвајања шиитских начела ислама а у међувремену је дошло до оснивања других шиитских струја и организација које су се делимично или потпуно разликовале од Ал Закзакијевог Исламског покрета Нигерије попут Друштва за обнову ислама или Фондације Расула Азама.

О самом Исламском покрету Нигерије као екстремној исламској организацији њеном настанку, радикализацији сукобима, идеологије причаћемо више у наредном поглављу.

6.3 Екстремизам муслиманске заједнице Ахмадија

Ахмадија је познати исламски, месијански покрет за препород ислама који потиче из Индије тачније Пенџаба а основан је крајем деветнаестог века, присутан је у Нигерији још од 1920-их година и најистакнутији је међу Јорубама. Везује се за живот и учења Мирзе Гулама Ахмада, који се самопрокламовао као махдија (есхатолошки спасилац ислама који ће се, према неким исламским традицијама, појавити и владати пет, седам, девет или деветнаест година, према различитим интерпретацијама (Glasse Cyril, 2008), за којег муслимани очекују да ће се појавити како би мирним путем остварио коначни тријумф ислама.

Ахмадију је у Нигерију „увела“ група нигеријских муслиманских младића 1920-их година која је сматрала да постоји потреба за модернизацијом ислама. Ахмади муслимани следе исте свете списе и учења као и остали муслимани. Кључна разлика је дакле у томе што Ахмади муслимани верују да је обећани месија (који се у неким текстовима назива и махдија) стигао и да је он основао муслиманску заједницу Ахмадије 1889. године. Ахмади муслимани такође прате исламске изворе, упутства и судске праксе, основни ауторитети су им:

- Куран
- Суна - традиционални обичаји и праксе исламске заједнице, које је преносио записима, делима, изрекама посланик Мухамед
- Хадиси – казивања посланика Мухамеда записана у делима попут Сахих Бухари, Сахих ал Муслим, Сунан абу Дауда, Сунан ат Тирмизи, Сунан ибн Маја, Сунан ал Сугра од Ал Нисаиа

Ахмади муслимани такође узимају у обзир тумачење исламских закона (шеријата) које су пружили класични исламски учењаци. Они углавном следе ханафијску школу мишљења, а сва питања разматрају се у светлу упутстава које је дао обећани месија. Њихово прихватање ауторитета четири праведна калифа као легитимних вођа, муслиманске заједнице након Мухамедове смрти и њихово уверење да калифа не мора бити потомак Мухамеда у основи је Ахмади муслимане приближио више сунитима и сунитској традицији ислама, него шиитској исламској традицији.

Према Ахмади муслиманском веровању, цихад се може поделити у три категорије: (Why Ahmadi, 2015)

- Цихад ал Акбар (величанствени цихад) онај против себе и односи се на борбу против осећања као што су љутња, пожуда и мржња;
- Цихад ал Кабир (велики цихад) односи се на мирно ширење ислама, с посебним нагласком на ширење истинске поруке ислама;
- Цихад ал Асгхар (мањи цихад) је оружана борба којој се прибегава само у случајевима самоодбране односно у ситуацијама екстремног верског прогона

Ахмади муслимани такође верују да је једна од сврха доласка Мирзе Гулама Ахмада односно обећаног махдије, било и уклањање иновација и обичаја који су се током година појавили у исламу, с јасним циљем враћања муслимана на прави пут односно на истинска учења ислама.

Када говоримо о Нигерији Ахмадија се прво успоставила у Лагосу још 1916. године када је била врло популарна међу младим интелектуалцима. Нигеријска грана Ахмади ислама формирала се под вођством Алхаја Цибрил Мартина иначе вође Нигеријског омладинског покрета, своје прве центре на северу Нигерије оснива тек 1960. године када Ахмадија улази у сукоб са локалним муслиманским лидерима на челу са Абубакарром Гумијем.

Као и већина муслимана у свету, тако и муслимани у Нигерији сматрају Ахмади муслимане херетицима и не муслиманима, превасходно због става да је Мирза Гулам Ахмад очекивани махдија. Када су Абул ал Маудуди и Исламска светска лига прогласили Ахмади ислам херетичким, припадници овог правца ислама подвргнути су прогону, систематском и понекад државном угњетавању. Када је 1973. године Саудијска Арабија забранила Ахмади муслиманима визе за хаџилук дошло је до насилних протеста у Нигерији када су Ахмади муслимани заузели саудијску амбасаду у Лагосу. Према неким подацима у Нигерији има око 2.840.000 Ахмади муслимана који чине отприлике 3% муслиманске популације Нигерије. (Pew Forum on Religious & Public life, 2012) Ахмадија, међутим, није једина исламска група међу Јорубама. Сличне исламске групе које се састоје већином од припадника Јоруба укључују Ансарудиново и Наваируденово друштво, оба друштва присутна су у малом мери на североистоку Нигерије. Оно што би требало назначити да већина муслимана рођених на северо-истоку Нигерије ово групе прво види као исламске групе Јоруба а тек онда само као исламске. Поједине џамије основане пре 50 година од стране ових група у Хауса-Фуланском делу Маидигурија називају се маслацин јарабава (*masallacin yarabawa*) односно џамије које припадају Јорубама. Дакле префикс етничитета је јасно истакнут и у овом погледу. (Loimeier, Roman, 1997)

6.4 Екстремизам кураниста

Куранизам представља врсту ислама у коме је Куран једини извор исламског закона и смерница. Куранисти одбацују Мухамедову суну и хадисе, сматрајући да је порука Курана јасна, недвосмислена и потпуна и да је Куран могуће разумети без помоћи суне и хадиса. Куранска идеологија датира још из времена Мухамеда, који се противио хадисима, а његов пријатељ и касније наследник Умар/Омар забранио је писање хадиса и уништио постојеће збирке. (Aisha, Musa, 2008) Присталице куранизма се дакле супротстављају верском ауторитету, аутентичности и поузданости хадиса и сви су уједињени у ставу да је Куран једини извор исламског закона. Куранисти сматрају да су хадиси били они сунитски или шитски, апокрифни, јер су написани најмање три века након смрти исламског пророка Мухамеда, према томе они не могу имати исти нити сличан статус као Куран.

Многи исламски учењаци, укључујући оне који се често осуђују као превише умерени, осуђују куранизам. Они сматрају да Куран чак наређује муслиманима да следе пример пророка Мухамеда или суне и да би без хадиса многи исламски концепти били апстрактни и без суштине, јер управо хадиси уче и детаљније описују на пример како муслимани треба да се моле, посте, како треба да дају обавезну милостињу или како муслимани требају ходочастити у Меку. Такође ти аутори на челу са Хавраманијем сматрају да је куранизам покушај да се муслиманима поједностави живот тако што ће им пружити јединствен и јасан извор упутстава, али то поједностављење може бити лоше ако је претерано поједностављивање; и то је оно што је куранизам, куранизам дакле избацује суштински део ислама. Хаврамани даље наводи да Куран јасно имплицира да треба следити пророка Мухамеда и да треба поштовати његове ставове и да је Куран главни извор упутстава који је допуњен хадисима где год је то потребно. (Hawramani Ikram , 2019)

Тешко је проценити број људи који прате овај правац у исламу, због чињенице да, као опште правило, избегавају функционисање у облику организоване верске групе или организације. Постоји, међутим, неколико куранских група које су се окупиле и организовале у препознатљиву целину попут:

- Ахле Куран (Ahle Quran) – основао Абдула Чакравали, његов покрет се у потпуности ослања на поглавља и стихове Курана, вођени су ставом да је управо Куран најсавршенији хадис и једини извор исламске традиције
- Изги Амал – је куранска организација у Казахстану чији је лидер Алсбек Мусин, син утицајног политичара из Казахстана
- Кала Като – куранска организација чије се седиште налази у Зарији, главном граду државе Кадуне на северу Нигерије. Ова организација сматра се директним наследницима Мухамеда Марве (*Muhammed Marwa*) исламског учењака и проповедника који је прешао из Камеруна у Нигерију 1945. године и који је успоставио радикалну исламску секту Маитатсин. Кала Като као и њихови предходници из Маитатсина одбацују хадисе и суну, и прихватају само куран као ауторитативни водич за веру и праксу. Сви они који не прате слепо њихова уверења, Кала Като обележава као невернике. Они се не моле у џамијама са осталим муслиманима нити се са њима повезују на било који други начин. Јавно проповедају своју религију где пале хадисе и осуђују родитеље који шаљу децу у школу. Најчешће се ове јавне проповеди заврше сукобима између припадника Кала Катоа и власти. Припадници Кала Катоа сматрају се необразованим у било ком смислу како западном тако и у муслиманском. И даље постоје на многим местима у северној Нигерији, и живе на маргинама друштва.
- Малезијско куранско друштво – основано је од стране малезијског интелектуалца, писца, поете, политичара и учењака Касима Ахмада. Ова организација је настала као жеља и својеврсан циљ групе људи да Куран врати у срце малезијског друштва. Сматрали су да су муслимани хиљадама година живели у незнању и да се морају вратити Курану као једином и јасном извору муслиманске традиције.
- Суни-Куранско друштво - је куранска организација са седиштем у Индији. Управо ово друштво заслужно је за то да је први пут у историји Индије жена водила конгрегацијске молитве. База им је у Керали где се и налази велика куранска заједница. (Khan, Ahmad , 2016)
- Субмитери/ Покорници (*The Submitters*) – је куранска организација чији следбеници верују у апсолутну преданост и покорност Богу. Покорници сматрају да је Куран потпуна и јасна Алахова порука и да га је могуће разумети без упућивања на било које друге изворе. Иако цене улогу посланика Мухамеда у откривању Курана, они не верују да је неопходно да посматрају и изучавају његов живот како би разумели и тумачили његове речи. Они одбацују сву хадиску литературу посматрајући их као кривотворине а учењаке који своја мишљења темеље на њима као неаутентичне. Указују на наводне недоследности у хадиској литератури након смрти пророка Мухаммеда, и ту недоследност карактеришу као "доказ" који указује да се хадисима не може веровати. Они такође критикују праксу неких муслимана који пророка Мухамеда стављају на пиједестал, а истински једино треба поштовати Алаха.

Оснивач овог покрета је египатски хемичар Рашид Калифа који се самопрозвао гласником који је дошао да "врати" исламску религију у њен првобитни облик и прочисти веру од иновација које је створио човек. Веровао је да су поглавља, стихови, речи, број речи, из истог корена и други елементи у Курану, пратили сложен 19-базирани код. (Gardner Martin, 1997). Рашид Калиф убијен је у Тусканској џамији у Аризони 1990. године а његови следбеници поделили су се у неколико организација које имају седишта широм света попут: Субмитери (*The Submitters*), Међународна заједница покорника (*International Community of Submitters*), Покорење (*The Submission*), Курански исламски покрет (*Quranic Islam movement*).

- Толуе ислам - је куранска организација која се фокусира на разумевање Курана путем логике, емпиризма и примерене примене правила. Оснивачем ове куранске организације сматрју се Мухамед Икбал иначе пакистански филозоф, академик и политичар који се још назива духовним оцем Пакистана и Гулам Ахмед Первез, исламски пакистански теолог. Организација и данас објављује и дистрибуира књиге, памфлете и снимке Первезових учења (Craig Albert, Graham William, Kagan Donald, Ozment Steven, Turner Frank, 2011)
- Зумратул Јамиу Мумин – За разлику од других муслиманских организација чији је циљ освајање нових следбеника и поновно буђење муслиманске духовне свести, основни циљ Зумратул Јамиу Мумина је укључивање различитих верских вођа, укључујући и муслимане, у жестоке расправе о верским питањима. Ова организација сматра да су само Куран и Библија свете књиге и једини су ауторитет у одређивању религиозних питања. Употреба хадиса према њима, представља одступање од истинских исламских вредности. Ова организација има седиште у држави Огун у југо-западној Нигерији. (Modish Project, 2018)

Дакле као што видимо већину ових удружења али и већину кураниста везује иста чињеница а то је да као једини исламски ауторитет виде Куран, док све хадиске били они шиитски или сунитски, делом или у целости одбацују.

Јакуб Алагих јасно наводи дистинкције између кураниста и осталих муслимана: (Alagić Jakub, 2019)

- Куранисти не прихватају суну као извор вере
- Куранисти поричу шефат (заговарање, посредовање) посланика Мухамеда за велике грешнике
- Куранисти поричу кабурски азаб (кажњавање у загробном свету)
- Куранисти поричу мале и велике предзнаке судњег дана
- Куранисти не верују у непогрешивост посланика Мухамеда, када је у питању вера
- Куранисти не прихватају прописе вере које доноси суна
- Куранисти не прихватају хараме (забране) које доноси суна

Као што смо предходно навели, када говоримо о Нигерији разликујемо две организације кураниста Кала-Като који је најприсутнији у области Самуру у древном нигеријском граду Зарији и Нигеријске покорнике, од чега су ови први били много радикалнији и чија дела представљају класични екстремизам, у овом случају екстремизам кураниста.

За разлику од припадника Кала-Катоа, следбенике Нигеријских покорника карактерише висока софистицираност и висока образованост људи. Ова групација представља следбенике Рашида Калифе с тим што им је седиште у Нигерији, тачније у Кану, Кадуни и Катсину. Ова организација у Нигерији позната је и под именом Ал Куранин, односно они који прихватају само Куран као извор исламске традиције. Њихов кредо је једноставан, они не прихватају ни један односно одбацују све хадисе, на Мухамеда гледају као на Алаховог посланика и концентрисани су на поштовање Алахових наредби у Курану. Њихов познати представник је био судија Високог суда у Маидигурију Иса Отман.

Група се по саставу може описати као елитистичка (њени следбеници су углавном западно образовани) има своју верзију Курана различиту од оне коју користе други муслимани. (Abdalla Adamu, 2002). Иако се верује да су Нигеријски покорници и даље присутни, о групи се мало или готово ништа не зна поготово након смрти њеног добротинитеља, судије Исе Отамана. Већина муслимана тврди да је куранизам настао као покушај Америке да уништи ислам изобличењем садржаја Курана, те су припадници кураниста често предмет напада осталих муслиманских група.

7 Актери исламског екстремизма у Нигерији

Као што смо више пута поновили, Нигерија какву данас познајемо резултат је амалгамације из 1914. године, односно спајања северног и јужног протектората од стране британских колонизатора. Нигерија је комплексно друштво са око педесет и пет различитих етничких група и пет стотина различитих језика. Спајање ових различитих група у заједнички ентитет представљало је озбиљан проблем, који су британски колонијални владари решавали најчешће употребом силе, а све у њима оправданом циљу стварања јединствене нације од тих дијаметрално различитих и често завађених етничких и верских група. Семе које су посадили колонијални владари израсло је у чудовиште које је тешко намирити. Уместо уједињења изразито хетерогене нације, колонијална политика промовисала је политичке и верске идеологије које су подстакле етничке, верске и регионалне предрасуде које су у крајњој линији довеле до ескалације насиља.

Интеграција религије у нигеријску политику, што можемо захвалити управо колонијалним владарима, један је од главних проблема и управо она стоји иза садашњег верског насиља и политичке нестабилности у земљи. Религија је од самог почетка одиграла веома важну улогу у обликовању друштвено-политичких структура многих нација. Заправо, већина нација на свету била је под утицајем те „свете“ природе власти. Идејом о Божанском праву краљева, које своје порекло вуче из теократског концепта управљања, додељивана је апсолутна моћ и ауторитет монарху који се сматра директним представником Бога. Монарх је аутоматски био супериорнији и одговоран само Богу. У хришћанству имамо пример папе који је виђен као Христов викар на земљи и због свог божанског права имао је апсолутни ауторитет у цркви и држави. У исламу, са друге стране постоји веровање у концепт божанског права калифа (директни потомци и наследници пророка Мухамеда) као врховном лидеру муслиманске заједнице. Муслиманска држава је теократска, са шеријатом као законом и калифом као секуларним и верским лидером. Калиф као директни потомак Мухамеда има задатак да спроводи и шири шеријатски закон широм земље и установи га као основне верске и моралне принципе. По Мухамеду калиф би требао да се бира консензусом, а исламске државе требају тежити да у сваком детаљу и у било ком друштву примењују исламске законе а све у циљу стварања исламске културе. Ни афричке нације нису остале имуне на концепт божанског права. У типичном афричком друштву, владари су такође виђени као агенти Богова. У афричкој космологији не постоји јасна разлика између материјалних и духовних ствари. Религија прожима све аспекте људског живота. Социјални, економски, политички и духовни живот људи оличени су у једном холистичком животу.

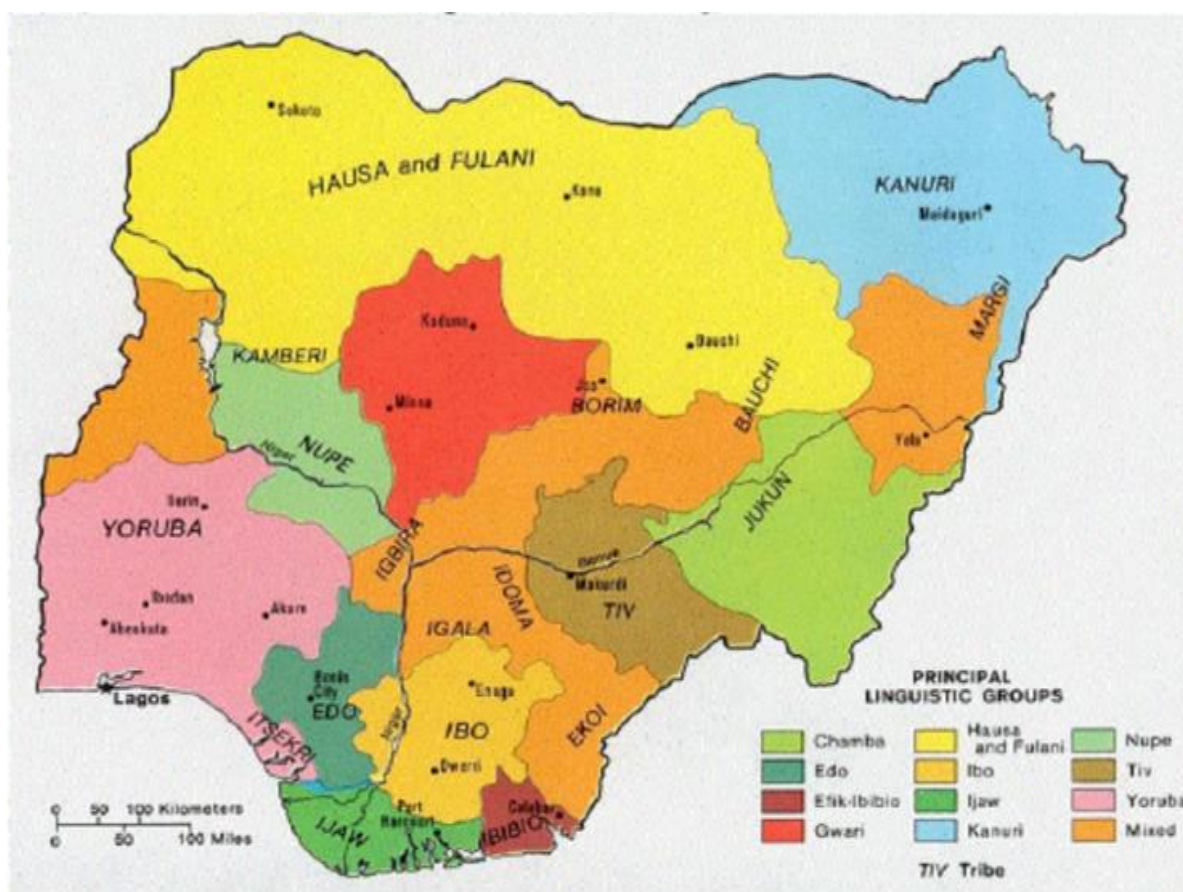
Данас је на сцену ступила демократија. Неки аутори сматрају да је она заменила концепт божанског права, али религија и даље игра главну улогу у друштвено-политичким збивањима. У Нигерији, на пример, увођење демократије као једног од облика власти није добро прошло на северу земље где је већинско становништво исламске вероисповести. Разлог томе је став исламских клерика који тврде да демократија урушава основне системе вредности ислама, а ако томе придодемо фрустрације које произилазе из сталних притисака који долазе из секуларизованог света и констатних сукоба запада и арапског света, разлог повећаних фрустрација и појаве екстремних организација није изненађујућ.

Напоменули смо да Нигерија има преко 55 етничких група, мада поједини аутори наводе да је тај број много већи¹⁶, свака од тих група, поред своје специфичне културе и племенских карактеристика, има и своју религију.

Главне групе, већ смо помињали али није на одмет да још једном утврдимо и створимо и оформимо кристално јасну слику хетерогености нигеријске нације, дакле водеће групе су:

- Хауса и Фулани на северу (претежно муслимани)
- Ибо на југоистоку (већински хришћани и/или анимисти)
- Јоруба на југозападу и централној Нигерији (подједнако подељени између муслимана, хришћана и анимиста)
- Канури из Борна (претежно муслимани)

Слика 6: Мапа Нигерије која приказује положај етничких група

Извор: Demography and Medical Education among Nigerian Final Year Medical Students- Implication for Regional and Human Resource Development

Посматрајући етничке групе, можемо рећи да је Нигерија грубо подељена на три региона, које представљају три највеће етничке групе: Хауса и Фулани (29% укупног становништва) на северу Нигерије, Јоруба (21%) на југозападу Нигерије и Ибо (18%) на југоистоку Нигерије, поред ових већих етничких група разликујемо и мање које имају значајну јачину и

¹⁶ У раду „Failed State 2030 Nigeria – Case Study“, Кристофер Кинан наводи да је Нигерија нација са више од 350 етничких група, 250 језика и три различите верске припадности – хришћанска, исламска и анимистичка.

политички утицај, а то су Ијав (10%), Кунари (4%), Ибибио (3,5%) и Тив (2,5%) (ЦИА, 2016). Ова регионална етничка структура потиче од колонијалне политике која је заснована на принципу завади па владај, иза овакве политике остале су три регије са значајним степеном самоуправе чак и после независности земље 1960. године.

Када говоримо о религији, нумерички гледано, хришћани и муслимани су приближно једнако заступљени, иако исламски део становништва чини 50 % Нигеријаца у односу на 40 % хришћана. Треба имати у виду да се све ове бројке односе на последњи попис који је спроведен у Нигерији и који датира још од 1963. године. Централна влада је избегла објављивање било каквих новијих података како би спречила даље немире. Око 90% муслимана у Нигерији су сунити, подељени у суфијске групе Кадирих (*Qadiriyyah*) и Тарик/Тијаних (*Tijaniyah*) који припадају Маликијевој школи исламског права, такође је примећен пораст припадника селфистичких покрета који су махом везани за Ханбали школу. Осталих 10% муслимана припада шиитском правцу у исламу и они су настањени углавном у северном делу Нигерије тачније у држави Сокото.

Тренутно, од 36 нигеријских држава, девет потпуно примењује исламски шеријатски закон, а три само делимично. Са друге стране имамо хришћане који су углавном англиканци (75%) и католици (25%) који су концентрисани међу Јоруба и Ибо становништвом. (Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, 2014). Оваква подела друштва ојачала је осећај одвојености између три највеће етничке групе и допринела је општој подели на Север и Југ која је прожета религијском димензијом те сама по себи оваква подела нигеријског друштва добар је предуслов за појаву насиља. Ову тезу бранимо чињеницом која јасно каже да кад год је дошло до разних превирања у нигеријском друштву, она су увек била обележена верским, друштвеним или међуетничким елементима. Грађански рат у Нигерији када је Ибо становништво прогласило Независну Републику Бијафру (1967-1970), Маитаистине нереде у северној Нигерији 1980. године који су однели хиљаде живота, Кано побуна 1982. године, Илорин кризу из 1986. године и многе друге. Дакле видимо да екстремна деловања нису новост у Нигерији али оно што није виђено то је свакако нова, односно изразито већа димензија насиља коју спроводи неколико кључних исламистичких организација на челу са Боко Харам. Нигерија се данас суочава са хиљадама исламистичких група и покрета, различитих по величини, веровањима и циљевима. У наставку рада покушаћемо да идентификујемо и анализирамо најмасовније и најутицајније актере исламистичког екстремизма у Нигерији (American Foreign Policy Council, 2018).

7.1 Исламски покрет Нигерије

Исламски покрет Нигерије (ИПН) се од осталих исламистичких покрета на које наилазимо у овој афричкој држави доста разликује. Превасходно јер је директно подржан од стране Ирана, за разлику од других покрета чија подршка стиже најчешће из Саудијске Арабије и других богатих сунитских муслиманских земаља. Уочи иранске револуције 1979. године, чланови муслиманског студентског друштва у Нигерији путовали су у Иран, где су обучавани како би поновили иранску револуцију али овај пут у Нигерији. Ови ученици су формирали шитски исламски покрет у Нигерији (ИПН) познат још као Покрет муслиманске браће или Муслиманско братство, који је цветао захваљујући новцу, обукама и подршци која је стизала из Ирана.

Примарна фигура и духовни лидер Исламског покрета у Нигерији је Ибрахим Ал Закзаки (*Ibrahim Yaqoub El Zakzaky*). Руководство ИПН-а на челу са Ал Закзакијем посвећено је шиитском исламу али добар део организације није. Намеће се питање у којој мери је уопште

прикладно називати ИПН шиитским покретом. Било како било иако се на северу Нигерије третирају као религијски одметници, шиити на челу са Ал Закакијем и ИПН-ом су постали уочљиви играчи у религијском али и друштвеном аспекту Нигерије.

Ал Закзаки је веровао да би оснивање републике на основу сличних верских припадности односно дуж сличних верских линија било изводљиво и да је то најбоље решење за Нигерију (Сонног, 2015). Исламски покрет Нигерије на челу са шеиком Ибрахимом ал Закакијем, делује широм регије са снажним присуством у Кадуни Баучију и Јобеу баш као што Фондација Расула Азама на челу са шеиком Мухамедом Нура Дасом има снажно присуство такође у Баучију али и Гомбе држави. Ове две шиитске групе и лидери деловали су као један шиитски покрет до 90-их година када су се званично разишли и поделили јер одређена групација предвођена Нура Дасом није више подносила конфротацијску политику Ал Закакија према влади, сматрајући је само својеврсним ставом и заносом инспирисаним Иранском револуцијом. Ова фондација себе сматра једином шиитском организацијом у Нигерији и своја исламска начела заснива на учењу имама Џафара, стога је њихов тип шије џафаризам те се често ова организација и назива Џафарија. Сличан тип шиитског ислама практикује се и у Ирану, Ираку и Либану. У својој пракси ова организација у Нигерији је неконфликтна и више се бави шиитском доктрином и обредима него политиком и конфронтацијом она чак иде и корак даље и не само да признаје Нигерију као државу већ тврди да се она треба поштовати.

Са друге стране имамо ИПН који не види ништа добро у нигеријској држави, превасходно због њене секуларности али и неправде коју су њени челници чинили и чине шиитском исламском народу у Нигерији. ИПН као организација се састоји од различитих одбора преко којих координише своје активности. Координација је добро успостављена па има на пример одбор за здравство који води рачуна о медицинским потребама организације, одбор за ресурсе који организује активности на којима се прикупљају неопходни ресурси и средства за функционисање организације, академски одбор који делује као тело експерата који пружају савета из области религије, политике, економије, одбор за добробит породица који се бави пружањем помоћи породицама погинулих шиитских бораца, одбор за младе који се бави регрутовањем и активизмом младих. Због непрестаних сукоба с властима ова организација поред горе поменутих одбора, научила се да учвршћује своју снагу опремањем и тренирањем харисава, специјализованих телохранитеља.

Током периода хладног рата, Ал Закзаки је био познат по проповедању ислама као модел који би био алтернатива социјализму и капитализму а на његовим скуповима следбеници би палили устав Нигерије у знак протеста против секуларизма. Након повратка из Ирана усваја симболику и реторику шиитског лидера Хомеинија, заоштрава политику и обавезује се на учешће у свим националним али и међународним питањима која су забрињавајућа за муслимане, и пружа солидарност угњетаваним деловима муслиманске Уме као што су Палестина и Ирак. Био је један од кључних организатора студентских протеста на националном нивоу, на којим је захтевао укључивање религије у разматрану верзију националног устава, због тога је средином 80-их година неколико пута затваран и негде у том периоду радикализује Исламски покрет Нигерије где студентски покрет сада прераста у масовни верски покрет који је јавно позивао на "други џихад" и што хитније имплементирање шеријатског права у Нигерији. Јавно даје подршку Бин Ладену и Ал Каиди и обавезује се да ће напасти америчке интересе у Нигерији уколико САД или Израел нападне Иран. (Ibraheem Zakzaky, 2009). Прогласио је нигеријску секуларну владу за неспособну а традиционално сунитско руководство Нигерије, укључујући и султана Сокота и Суфи братство, кривим за колаборацију са владом уз тврдњу да они све раде и чине само да би заштитили своје канцеларије, службе и имовину. Према неким подацима, захваљујући

проповедима Ал Закзакија око 12 милиона Нигеријаца прихватило је шија ислам. (ParsToday, 2018).

Можда Исламски покрет Нигерије званично не промовише насиље, али њихови имама често у својим проповедима помињу како Запад покушава да "доминира умовима и ресурсима нигеријских муслимана" што је касније углавном завршавало немирима и насиљем. Тако је на пример 1991. године након објављене спорне слике пророка Мухамеда, имам Исламског покрета Нигерије Јакубу Јахаја (*Yakubu Yahaya*) организовао стотине присталица и извршио напад на седиште *Daily Times-a* у Катсини. (Falola, 1998).

Веровало се да је група ушла у фазу мировања крајем 90-их година, али убиством имама критички настројених према Ал Закзакију, група је поново дошла у центар пажње поготово на северу Нигерије тачније у Сокотоу. Сокото је седиште нигеријског калифата и дом султана Сокота, старијег муслиманског традиционалног вође у Нигерији. Током 2000-тих Исламски покрет Нигерије најчешће се сукобљавао управо са сунитима у Сокотоу. У фебруару 2005. године у држави Сокото најмање три особе су погинуле, а десетине су рањене у борбама између група сунита и шиита. Шиити су за сукобе кривили султана Сокота, који је шеф Врховног савета Нигерије за исламска питања. Препирке су се настављале током марта и априла. Нигеријске обавештајне службе регистровале су ИПН-ове војне кампове и оптужили су Ал Закзакија да наоружава шиите у Дамбоу, селу у близини Зарие. Ова чињеница али и шиитска жеља за лидерским позицијама у џамијама су касније довеле до насиља у Сокотоу. Сунитски следбеници нападали су шиите у жељи да зауставе ширење шиитске доктрине у сунитском Сокотоу. Након убиства једног сунитског имама за које је оптужен ИПН, нигеријске службе одговориле су уништавањем седишта ИПН-а и хапшењем водећих шитских имама. Ал Закзаки је тада тврдио да је терор који је спроведен у Сокотоу резултат лажне оптужбе. (BBC, 2007). ИПН-ова тактика преузимања лидерских позиција у џамијама у жељи за регрутовањем све већег броја верника, показала се као неуспела поготову у Сокотоу.

Кржаве "религиозне" борбе проистекле из социо-економске конкуренције су уобичајена појава у Нигерији, као што су и политичари који гравитирају таквим сукобима ради сопствене политичке добити. Чини се да су шити „упадали“ у редове занатлија, студената и осталих мање привилегованих у друштву, искориштавајући ту широку отуђеност овог слоја људи од нефункционалног друштва северне Нигерије. Израз презира Закзакијевих следбеника према локалном естаблишменту био је, дакле, привлачан овим категоријама људи те сукоби који су настајали нису изнећујући. До 2008. године, интеррелигијски сукоби међу муслиманима у Нигерији су расли, о чему сведочи неколико атентата на сунитске имама, који су били критични према Исламском покрету у Нигерији за који се сматрало да је одговоран за ова убиства. Уочена "шитска" оријентација ИПН-а разликовала га је од осталих исламских реформистичких организација у северној Нигерији, које су махом сунитске. Међутим, до ових атентата није дошло због урођених доктринарних несугласица између сунитских имама и "шитских" следбеника ИПН-а. Уместо тога ИПН је таргетирао те исламске верске личности јер су они користили проповедање као облик дискредитовања ИПН-а, који је отворено и јасно истицао да је нигеријска влада корумпирана и неисламска и да исламски лидери који раде и коегзистирају са владом Нигерије крше принципе своје вере. Нигеријска војска у децембру 2015. године напада кућу Ал Закзакија и суседну Хусаинију¹⁷ у Зарији, под изговором да је војска дошла до информација које указују да Ал Закзаки спрема напад на начелника генералштаба војске Нигерије. Током ове рације убијено је најмање 350, Ал Закзакијевих припадника мада неки извештаји наводе да је број жртава овог масакра

¹⁷ Дворана за церемоније и комеморације код шиита

нигеријске војске далеко већи и да прелази 1.000 људи, и тројица његових синова, док су он и његова супруга, претрпели озбиљне повреде и завршавају иза решетака.

Исламска комисија за људска права (*Islamic Human Rights Commission*) осудила је оно што је описала као масакр над обичним цивилима и кључним припадницима Исламског покрета Нигерије који је започео у суботу, 12. децембра 2015. године. У извештају се наводи да је убијено најмање 1.000, да је број повређених велик и није га могуће установити и да је намерно ускраћивана медицинска помоћ жртвама. (Shadjareh Massoud, Choudhury Abed, 2014) Годину дана касније, Врховни суд Нигерије ослобађа Ал Закзакија оптужби, али војска одбија да се повинује оваквој одлуци.

Оно што је такође битно поменути а везано је за овај покрет свакако је успех овог покрета у радикализацији појединих чланова који су касније основали или пришли далеко екстремнијим организацијама. Међу овим радикализованим члановима налази се и оснивач Боко Харам Мухамед Јусуф (*Muhammad Yusuf*), који се према информацијама једног селафистичког имама, више пута састајао и пратио Ал Закзакија али се 80-их година разишао са њим због прејакe шиитске агенде у ИПН-у (Morris, 1991). Јусуф и други нигеријски сунити почели су да се супротстављају ИПН-у делом зато што је Саудијска Арабија почела да финансира селафистичке групе у Африци 1980-их година како би се супротставила растућем утицају Ирана на континенту, али да се вратимо Исламком покрету Нигерије. Након инцидента у Зарији појавиле су се гласине о томе да је Ал Закзаки убијен у сукобима са војском, јер се у две године након инцидента уопште није појављивао, а многи његови блиски чланови као и чланови породице су убијени или нестали. Овакво понашање нигеријских власти довеле су до масовних протеста познатијих као „*Freezakzaky campaign*“ и критика на рачун Нигерије од стране међународне заједнице због злоупотребе и кршења људских права. Због притиска јавности али и међународног фактора, полиција Нигерије је дала саопштење и пустила снимак у коме се јасно види да је Ал Закзаки жив и здрав, али због безбедносних разлога и даље чува инормацију о његовој локацији.

Према њиховим наводима Ал Закзаки је створио виртуелну државу у Зарији, с властитом полицијом, медијима и школама које подсећају на Либан након Хезболаха, а због утицаја који има међу становништвом у овом делу Нигерије представљаће стални узрок сукоба. Ал Закзаки је успео да комбинује разне изворе финансирања са великим бројем регрута и тако, ослањајући се на бес људи који је проистекао из нефункционалности државе, високе незапослености и других социо-економских фактора, оформи једну велику и утицајну организацију. Као тактику користио је инфилтрирање у џамије у којима је постављао своје људе на лидерске позиције и тако обезбеђивао велики број следбеника. ИПН је привукао своје следбенике из необразоване урбане и руралне класе, за разлику од својих почетака када се ослањао на универзитетске интелектуалце са севера Нигерије. Највећу популарност ИПН имао је у емиратским државама то јест у Сокотоу, Кеби, Замфари, Каноу, Катсини, Зарији, Лигави, Баучију и Гомбеу, пре свега због критике емира и султана Сокота, успостављања нигеријских исламских институције попут суфијских братства и других исламских реформистичких организације попут Изале. Утицај ИПН-а свакако је и резултат Ал Закзакијеве способности да дискредитује друге исламистичке реформистичке организације, када се често позивао на чињеницу да су се превише уско ускладиле са корумпираном и неисламском владом. Популарност ИПН-а произилази управо из способности Ал Закзакија да се представља као глас ислама у Нигерији артикулишући забринутост омладине и незапослених младих људи северне Нигерије а и тиме што сам одржава изглед неподмитљивости и праведности. Ал Закзаки се последњи пут појавио у јавности када је са својом супругом Зенат ишао у виши суд у Кадуну ради саслушања о његовом захтеву за пуштање на слободу уз плаћање кауције. Јула 2019. године стотине људи окупљених испред владиних зграда демонстрирали су и захтевали пуштање Ал Закзакија на слободу. Полиција

је покушала да их растера помоћу пушака и сузаваца. Током сукоба, две особе су погинуле, а 40 демонстраната је полиција ухапсила. Исламски покрет Нигерије, рекао је да ће се протести наставити све док Ал Закзаки не буде пуштен на слободу. (BBC News, 2019)

Иако није потврђено, постоје и гласине да је Саудијска Арабија подстакла елиминисање Ал Закзакија како би спречила даље ширење иранског утицаја у Нигерији. (O'Connell, 2016). Председник Нигерије Мухамед Бухари прогласио након ових сукоба и након састанка са шефовима служби безбедности, Исламски покрет Нигерије илегалном сектом. Поједини извори наводе да ће се председник Бухари позвати на Закон о спречавању тероризма (*Terrorism Prevention Act*) како би забранио деловање ове шиитске организације у Нигерији. (Fellow Press, 2019)

7.2 Маитатсин/Кала Като

Кала Като је курански покрет чије се седиште налази у Зарији, главном граду државе Кадуне на северу Нигерије. Као што смо већ поменули, куранисти су муслимани који прихватају само Куран као ауторитативни водич за веру и праксу, док хадисе не признају. Већина муслимана укључујући шиите и суните проналази различите верзије и колекције ових записа и примењује их у пракси и сматра их веродостојним, док куранисти одбацују све врсте и колекције хадиса, не само због њихове непоузданости, већ зато што верују да, осим када је диктиран Куран, речи и дела пророка Мухамеда нису више била божанска јер је и сам он био само обичан човек. Ова организација сматра се директним наследницима Мухамеда Марве (*Muhammed Marwa*) исламског учењака и проповедника који је прешао из Камеруна у Нигерију 1945. године.

Марва је успоставио радикалну исламску секту Маитатсин (*Maitatsine*) чији је био вођа и по којој је добио надимак. Маитатсин се са Хауса језика може првести као „онај који проклиње“ (Falola, 1998). Био је познат по проклињању западне културе, образовања и технологије а сваког родитеља који је слао децу у школу сматрао је неверником. Толико се оштро противио модернизацији да је проклињао све оне који читају књиге (изузев оних који читају Куран), носе сатове или возе бицикле. Због својих радикалних ставова које је јавно истицао на својим скуповима у Каноу, британска колонијална власт га је протерала, али након независности он се враћа у Кано. Друге муслимане је посматрао као пагане а себе је 1979. године прогласио пророком и наследником Мухамеда.

Још од британског освајања северне Нигерије, северњачки муслимански теолози били су суочени са дилемом - да ли треба да одоле Британцима, да беже од њих или да прихвате њихов режим као вољу Божју. Током читаве колонијалне ере, увек је постојала „непристојна“ мањина која је одбијала сваку манифестацију западног света, Марва је управо припадао овој групи људи. Након повратка из егзила, Марвина организација Маитатсин или Јан Татсин добија све више присталица те локалне власти чине све како би успориле развој ове радикалне организације. Децембра 1980-те године локалне власти послале су полицију да похapse Марвине проповеднике, али полиција је нападнута из заседе од стране Марвиних следбеника и то користећи секире, лукове и стреле, мачеве, пиштоље и слично оружје. Покушао је преузети централну цамију у Кану у истоименој нигеријској држави. У почетку, локална полиција је успевала да изађе на крај са Марвиним присталицама, али су убрзо морали да затраже помоћ нигеријске војске. Војска је преузела водећу позицију у овој операцији и снажно одговорила следбеницима Маитатсин секте. Борбе су трајале једанаест дана. Резултат је био шокантан више око 4.000 људи је убијено, од којих су већина били присталице Маитатсина. (Isichei Elizabeth, 1987) Широка употреба војне силе против нереда

из децембра 1980. довела су до тога да је и сам Марва буде рањен да би касније подлегао повредама, али ту нередима није био крај. Сукоби су се разбуктали широм Нигерије захватајући Маидигури, Кадуну, Јолу, Гомбе.

Након сукоба многи Марвини следбеници су се разбежали у суседне државе, а већи део завршио је у затвору где су представљали озбиљан пробелем пре свега због њихове бројности али и због неизвесности о најприкладнијој оптужби, стога су локалне власти помиловали 923 Марвина следбеника 1982. године, међу којима је било 223 странца који су на крају протерани из Нигерије.

Многи су сматрали овај потез локалних власти погрешним, што се испоставило као тачно јер су већ крајем 1982. године избили нови нереди, овај пут надомак Маидигурија. Оно што изненађује јесте то да је след догађаја био исти: полиција врши одређене истраге и започиње хапшења, након чега следе оружани напади фанатика, а затим неколико дана жестоке борбе и као резултат убијено је око 3350 људи. Многи од погинулих нису могли бити идентификовани, јер су следбеници Мататсина уклањали очи, уши и носеве својим непријатељима. (Isichei Elizabeth, 1987). Слично се догодило касније и у Кадуну јер је локално становништво пријавило да се група фанатика ту населила. У суштини то су били преживели Марвини следбеници из Маидигурија. Опет се исти образац понавља, локалне власти шаљу полицију да изврши истрагу, фанатици нападају полицију и настаје хаос. Након нереди из 1982. године ова група потиснута је из Маидигурија и Кадуне у Јолу односно државу Адамаве на северо-истоку Нигерије. Група ни ту није дуго мировала па су се сукоби убрзо разбуктали. Борба је била толико жестока да су морале да учествују јединице војске и ваздухопловства. Јан Татсин у овој борби предводили су Алхаји Муса из Гомбеа, Багобири из Сокотоа и Данбарно из Борноа. Јан Татсинове групе су се неочекивано добро држале да би на крају војска односно ваздухопловство Нигерије морало да бомбардује Јан Татсинову енклаву у Јоли. Резултати ових сукоба су катастрофални. Централна тржница у Јоли је била уништена где је 2000 трговаца зарађивало за свој живот, а половина од 60.000 становника оближњег града Јимете остала је без кућа. (Isichei Elizabeth, 1987)

Након ових сукоба следбеници Маитатсина на челу са Алхаји Мусом селе се у државу Гомбе. Након жалби локалног становништва полиција упада у насеље у коме су припадници Јан Татсина живели и почиње хапшења. Преко 100 људи је убијено и преко 100 ухапшено. Остатак групе који је успео да побегне сели се у централни Гомбе. Већина Маитатсиних следбеника била је сиромашна. Изгледа да су и он сам али и његова организација након њега, следили добро успостављену и промишљену политику регрутовања младића, бескућника и незапослених јер је њих најлакше радикализовати. Он је намерно циљао ове групе људи а они су га подржавали због његових напада на материјализам и про-западни модернизам. Покрет Маитатсина развио се дакле 80-их година када су Нигерију задесиле економске непогоде као последица расипништва Друге републике али и светске рецесије, попут високих цена, незапослености, оскудице, заостајања привреде, још ако свему додамо и сушу и локалне пандемије који су се појавиле у том периоду на северу Нигерије, објашњење о лакоћи регрутовања следбеника и брзог раста Јан Татсина постаје врло очигледно. (Achebe Chinua, 2000)

И овом покрету религија односно ислам у многome је помогао да придобије следбенике. Јан Татсин група се највише ослањала на алмаџири систем исламског образовања. У овом систему родитељи често своју децу поверавају исламским учењацима у жељи да стекну адекватно исламско знање, а многи су долазили у Кано као важно средиште исламског учења, како би наставили своје студије, тако да је озбиљан број муслимана брзо улазио у Маитатсинове кругове. Било како било до 1985. године, нигеријска војска је успела да разбије секту Маитатсина, али су поједини борци успели да се прегрупишу у групацију коју можемо сматрати њеним наследником, Кала Като. Кала Като као и њихови предходници из

Маитатсина одбацују хадисе и суну, и прихватају само Куран као ауторитативни водич за веру и праксу.

Све оне који не прате слепо њихова уверења, Кала Като обележава као невернике. Због својих екстремних ставова ову групацију и хришћани али и остали муслимани сматрају фанатичном и недовољно образованом. Кала Като односно, припадници ове групације присутни су широм северне Нигерије живећи најчешће на маргинама друштва. Неки постају малами¹⁸, а већина преживљава од ситне трговине. Они се не моле у џамијама са осталим муслиманима нити се са њима повезују на било који други начин. Јавно проповедају своју религију где пале хадисе и осуђују родитеље који шаљу децу у школу. Најчешће се ове јавне проповеди заврше сукобима између припадника Кала Катоа и власти. Ова групација кураниста преузела је одговорност за велики број сукоба међу којима су сукоб у Кадуни из 2000. године када је група припадника Кала Катоа напала хришћане који су се јавно супротстављали идеји Калифата у северној Нигерији. Резултат ових сукоба је преко 1000 мртвих хришћана и око милион долара штете због опљчаних и спаљених домова, цркава и фирми (Religious Tolerance, 2000). У 2001. години у Гомбеу посета израелског амбасадора покреће немире. Током ових сукоба убијено је око 10 припадника хришћанске религије, пале се њихове куће, домови и цркве. Око 1000 људи остало је без крова над главом а спаљене су и две баптистичке цркве. (Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor, 2001). Анти амерички протести у Кану септембра и октобра 2001. прерасли су у сукобе у којима је живот изгубило више од хиљаду хришћана. (The Guardian, 2001). У децембру 2001. године припадници Кала Катоа убили су возача камиона зато што су издвни гасови који је његов камион испуштао док су они читали молитве оскрnavили Куран. (Dakoure Soumaila, 2018).

Најпознатији сукоб новијег датума свакако је онај из децембра 2009. године, када је полиција покушала да спречи јавно обраћање једног од чланова Кала Катоа, што се претворило у сукоб ширих размера у којем су припадници ове групације у одбрани, узвратили луковима и стрелама и аутоматским оружјем одузетим од снага безбедности. Убијено је 70 људи, укључујући војнике, полицајце, жене, 15-оро деце и локалног лидера групе Малама Бадамасија (*Sale Badamasi*) (The Whistle, 2015). Узрок сукоба је било кршење уредбе о јавном проповедању коју су власти увеле у јулу 2009. године, након немира коју је проузроковала друга екстремистичка групација познатија као Боко Харам. Након убиства Малама Бадамасија групају преузима Малам Салису (*Isiyaka Salisu*). Кала Като, као и његов предходник Јан Татсин а и многе друге секташке групе у северној Нигерији, често користи малолетнике у својим борбеним редовима. Најчешће због тога што се млади екстремисти обично брзо пуштају након хапшења на слободу, а и да би стекли искуство, односно када постану пунолетни, они су већ искусни у уличном насиљу. Након промене руководства и пређашњих сукоба како са властима тако и са припадницима других конфесија, Кала Като остаје групација са око 2.000 чланова и по свему судећи са све мањим утицајем на будуће генерације исламиста или цихадиста. Данас се Боко Харам перцепира као "легитимнија" организација због кредибилитета који произилази из сарадње ове групације са Исламском државом али и све веће привржености младих салафистичко-чихадистичкој идеологији.

¹⁸ Исламски учењаци који се баве теологијом и правом

7.3 Изала покрет

Изала покрет (*Jamaat Izalatul Bid a Wa Iqamatis Sunnah*) или у преводу Друштво за уклањање иновација и поновно успостављање суне, је исламски анти-суфистички покрет који је првобитно основан на северу Нигерије у циљу борбе против бид'а¹⁹ и сматра се једним од највећих исламских групација у Нигерији. Изала друштво основао је шеик Исмаил Идрис (*Ismaila Idris*) Фулани из Катагума, у граду Јос у држави Плато у централној Нигерији. Од 1969. до 1974. године радио је за Јамаат Насир Ислам односно Друштво за подршку исламу, моћну образовну организацију са седиштем у Кадуни. Од 1974. до 1978. био је имам у војсци. Његови ставови довели су до проблема како у Друштву за подршку исламу тако и у војсци и на крају долази до његовог отпуштања. 1978. основао је своју нову организацију Изалу са седиштем у Јосу. (Isichei Elizabeth, 1987)

Иако је Изала друштво основано крајем седамдесетих, идеја о оснивању покрета јавља се неколико година раније код шеика Абубакара Гумија (*Abubakar Gumi*) једног од најуглеђенијих личности ислама у Нигерији у 20. веку. Шеик Гуми је стекао диплому арапских студија у Судану а уз помоћ пријатеља из Саудијске Арабије постављен је за Великог кадију²⁰ на северу Нигерије. Шеик Абубакар Махмуд Гуми рођен је 1922. године у Гумију, у модерној држави Сокото. Образовао га је његов отац, Малам Махмуд на Гуми. Похађао је Средњу средњу школу (1936-42) у Сокоту и преселио се у Кано да би студирао исламско право на престижној шеријатској правној школи. Отпутовао је у Судан где је учио арапски језик и дипломирао 1951. године. По повратку у Нигерију, шеик Гуми је постављен за учитеља у Мару, у садашњој држави Замфара, пре него што је прешао у школу арапских студија у Кану, исту институцију коју је похађао пре неколико година. Гуми је постављен за заменика Великог кадије севера 1960. године, три године касније преузима и обавља функцију Великог Кадије у северној регији а 1976. године постављен је за председника одбора ходочасника. Генерал Муртала Мухамед председник Нигерије (1975-1976), именован је Гумија за великог муфтију, али државни удар 1976. и његово убиство пореметили су ову одлуку. (Jangebe Huzaiifa , 2015)

Критички став који је шеик Гуми показао према суфизму на Радио Кадуни, његови текстови (на Хауси и на арапском језику) против Кадирије и Тијаније су кључни елементи каснијег оснивања Изала друштва те се из тога изводи закључак да је управо шеик Гуми идејни творац Изала покрета док је шеик Идрис спровео ту замисао у дело. (Amara, Sharia Debates in Africa, 2006) За разлику од њега шеик Идрис је био присутнији на локалном нивоу. Он је каријеру започео као професор у једној основној школи у Кадуни али тиме није био задовољан јер је сматрао да је његов животни позив изучавање и проповедање ислама. (Sadis, 2001).

Убрзо му се снови остварују и добија посао као главни имам у првој дивизији војске Нигерије. Његови претпостављени су га убрзо казнили због "окрутног" проповедања и као казну шаљу га у основну школу да би подучавао војничку децу. То се шеику Идрису није допадало па се искрадао из касарне и проповедао ислам људима у граду. Због тога је кажњен и премештен у Ибадан, главни град државе Ојо на југозападу Нигерије где је релативно мали број муслимана. У овом граду био је задужен за вођење молитви и решавање спорова међу муслиманским војницима. Као највећи проблем на који је наилазио радећи на овој позицији свакако је проблем плаћања „данка“ који је био устаљен у нигеријској војсци где су војници уступали одређени део плате официрима. Због тога је издао фатву којом осуђује овакав акт.

¹⁹ Иновација у религијском смислу, нова материја које у супротности са Кураном и суном

²⁰ Кадија је судија одговоран за примену шеријатског права

Убрзо га претпостављени у Ибадану обележавају као проблематичног и пребацују у Контагору, град у држави Нигер у централној Нигерији. (Sadis, 2001) Шеик Идрис овде наставља свој рад и проповеда у касарнама како војницима тако и грађанима овог места. Његове проповеди привлачиле су све више људи што је довело до проблема с локалним имамима који су махом били заговорници суфизма. Овај сукоб завршио се тако што је шеик Идрис смењен. Због настале ситуације интервенисао је чак и Велики кадија, шеик Гуми, где се први пут сазнаје да је шеик Идрис био његов ученик и цео случај сада добија сасвим други карактер. Наиме Велики кадија организује састанак на коме су присутни шеик Идрис и сви локални имами. Резултат овог састанка је био неочекиван, наиме локални имам који је уједно и био Емир Контагоре, напушта Суфи братство у овом граду у централној Нигерији. (Loimeier, 1997).

Након тога шеика Идриса пребацују у град Јос, у држави Плато у централној Нигерији. Град Јос је посебно значајан због своје етничке и верске разноликости. Град и данас има симболичку важност за многе припаднике Изале не само због тога што је покрет овде основан већ зато што је овај град дуго био под утицајем хришћанства. Шеику је овде било забрањено да јавно проповеда, али њега то наравно није омело, те је убрзо наставио своју праксу проповедања по војним касарнама и кућама његових присталица. Где год да је био позициониран, шеик је био успешан у успостављању мреже следбеника. Сама чињеница да су његове проповеди привукле многе следбенике била му је довољна за успостављање организованог тела. Јавних података о томе да ли је избачен из војске или је сам напустио нема, оно што је сигурно то је да од 1978. године нема његових података у бази запослених војске Нигерије и да је напоменуо да планира оснивање организације. (Loimeier, 1997) Ако поредимо Гумија и Идриса можемо закључити да је други присутнији на локалном нивоу, његово проповедање и суочавање са локално успостављеним верским властима и његовим надређенима у нигеријској војсци учинили су га познатим. Кад говоримо о шеику Гумију можео рећи да је био присутнији на неком националном нивоу пре свега због његове функције али и због његових проповеди које су емитоване путем медија. Оно што им је било заједничко свакако је борба против суфизма, наравно на различите начине. Нема сумње да је Гуми утицао и подстакао Идриса да настави са проповедањем против пракси суфизма. Сам је неколико пута јавно стајао у његову одбрану и заказивао састанке са локалним имамима како би разрешио спорове у које је Идрис био умешан, то је Идрису дало ветар у леђа и помогло да привуче више присталица и избегне директно суочавање са добро успостављеним суфи братствима али и са државом.

Многи муслимани али и припадници других конфесија у Нигерији везују Изалу за шеика Гумија, те често кажу да је Изала зачета уз његову подршку али је стасала и осамосталила се без њега. Наиме Изала је настала као својеврсна подршка односно одбрана шеика Гумија као једног од ретких који се директно и јавно супротставио суфи братствима. Он је јавно давао подршку овој организацији те је оснивање овакве организације назвао „историјским догађајем“ а лично је и послао предлог за назив ове организације. (Loimeier, 1997).

Као несумњив доказ његове умешаности у оснивање ове организације можемо узети и информацију по којој је у склопу припрема за оснивање Изале, формиран одбор од седам особа. Одбор је укључивао:

- Шеика Исмаила Идриса,
- Ибрахима Мусала
- Мусу Мухамеда
- Алхаја Хусеинија
- Алхаја Сабоа
- Малама Таниму

Одбор је имао проблема око усглашавања у вези са именом организације те је због тога неколико предлога било одбијено, па су се обратили шеику Гумију за помоћ. Шеик Гуми бира и шаље двојицу својих следбеника који ће представити његов предлог и идеју функционисања организације. (Amara, December, 2006) Оснивање Изале десило се 12. марта 1978. године. Међутим, званична регистрација организације десила се много касније тачније 1985. године. Нигеријско министарство унутрашњих послова, због великог броја притужби, тек је 11. децембра 1985. године потписало сертификат о оснивању, дозвољавајући Изали да буде званично регистрована као организација.

Изала друштво је дефинисано као анти-суфистичко чији је циљ борба против сујеверја и мистичних пракси водећих суфи братстава попут Кадирије и Тијаније. У тој борби Изала друштво би створило строжији и оригиналнији облик ислама. Њихов ислам би био благо вехабијски али и модернистички, нека врста модерног муслиманског протестантизма одосно изворни ислам прилагођен савременим условима. Изала је својим примером показала да је то могуће. Она се противи вестернизацији нигеријског друштва али прихвата савремене технологије, оснива болнице, отвара модерне школе за едукацију младих муслимана, промовише едукацију жена итд. Поред позитивних страна Изала има и оне негативне.

Њихови ставови и јавни позиви на борбу против свега што има везе са суфизмом стварали су подељеност у друштву и изазивали сукобе и немире, попут сукоба у Вукарију у Плато држави, где је неколико људи убијено и већи број повређен или сукоби у Мини у држави Нигер где су чланове Изале називали паганима што је на крају довело до сукоба. Идрисови ставови изазивају страсну огорченост и гнев међу члановима Кадирије и Тијаније, који су дубоко везани за своје шеике, и дугу традицију коју баштине. Сукоби су се обично дешавали између припадника Изале и посебног тела које је основало братство Кадирије, познатије као Јундулахи, чији је циљ био борба против Изале и на чијем челу је био малам Камал уд Дин Адаму На Маги (*Malam Kamal ud-Din Adamu Na Maagi*) Са многим институцијама широм земље и утицајима на локалном, државном и чак федералном нивоу, Изала је постала једно од највећих исламских друштава не само у Нигерији, већ и у суседним земљама Чаду, Нигеру и Камеруну.

Иако је претпела поделу на Изалу А (Седиште у Јосу) и Изалу Б (Седиште у Кадуни) обе фракције и даље функционишу под истим сатутом у коме се јасно наводи под тачком 3. да су основни циљеви формирања ове организације (Amara, 2011):

- Уједињење свих муслимана
- Указивање верницима на погрешна учења неких такозваних муслимана који су скренули са правог пута
- Упозоравање муслимана о постојању књига написаних од стране бескрупулозних малама чији је циљ стварање конфузије у исламу
- Доказивање муслиманима да је пророк Мухамед пре смрти открио поруку коју је добио од Бога
- Објашњавање муслиманима да свако ко се декларише као пророк или ко тврди да га пророк Мухамед посећује, треба сматрати лажовом

Тачка 4. истог статута даје нам објашњење, односно одговор на питање шта је Изала:

- Изала је успостављена како би муслимане у Нигерији вратили сунити и ослободила их непознавања исламске вере
- Изала није политичка организација која делује тајно, она је сунитска организација која своја мишљења и ставове износи јавно и тежи успостављању шеријатског закона широм Нигерије
- Изала покушава да избегне било какве етничке или локалне разлике и тежи Божијем јединству како у Нигерији тако и ван ње
- Изала се не ослања на одређени махџаб (на арапском: школа закона), групу људи или особу она се заснива такви (на арапском: страх од Бога)

Након поделе на Изалу-А и Изалу-Б долази до редефинисања циљева Изале са седиштем у Кадуни која је сумирала своје циљеве у десет тачака: (Amara, 2011)

- Повратак Курану и сунити
- Упознавање муслимана са њиховом религијом и правилима којих истински муслимани треба да се придржавају
- Упозоравање муслимана на политеизам, иновације, идеје атеиста и комуниста и позивање на борбу против истих
- Обједињавање муслимана под истим верским правцем како би се успоставила Ума организована под једном заставом и једним имамом

- Прочишћавање исламског друштва од политеизма, иновација, митова, како би се створила угодна атмосфера у којој би се образовале генерације муслимана
- Успостављање нечега што се назива „добар муслиман“ који је далеко од политеизма, фундаментализма и веровања у митове
- Ослобађање муслиманског света од својих непријатеља који су уништили јединство муслимана
- Упозоравање муслимана на појаву секташких организација
- *al-Tasfiya wa 'l-Tarbiya* – Прочишћење и образовање
- Покушај успостављања исламског друштва и практиковање владавине Бога на земљи.

Административна структура организације је врло јасна и она изгледа овако: (Amara, 2011)

- Организација има генералног председника и два заменика. Они су одговорни за вођење, организовање састанака и за представљање Изале
- Генерални одбор организације: састоји се од седамдесет чланова који представљају локалне самоуправе. Одбор бира чланове саветодавног одбора и извршног одбора друштва. Овим комитетом председава лидер организације или један од његових заменика
- Саветодавни комитет: састоји се од двадесет пет чланова и бави се питањима везаним за даву (иновације у исламу), питањима везаним за школе, џамијама итд
- Извршни комитет: сачињен од петнаест чланова, састанке води генерални председник Изале или његов заменик.
- Група прве помоћи: обучени чланови који помажу болесним и повређеним људима. Они такође организују места окупљања и састанака. Имају одређену униформу сличну оружаним снагама.
- Секретаријат: одговоран је за штампање летака и памфлета и за све што је потребно друштву. Овим органом руководи генерални секретар који има заменика.
- Информациони сектор: приказује активности организације путем публикација, звучних и видео записа
- Сектор за комуникације: Комуникација унутар локалних власти и исламских организација у земљи и ван ње. Представља друштво на било којој локацији у исламском свету.
- Организациони сектор: организује састанке и радионице Изале
- Одељење за финансије: прикупља новац, планира буџет друштва и организује управљање ресурсима.

Чак и након поделе на две главне гране, организација са седиштем у Кадуни је задржала своју тродимензионалну структуру. Три тела Изале називају се саветима:

- Савет улама
- Административни савет
- Група за прву помоћ

Ова три савета су међусобно повезана и постоје како би задовољила потребе организације. Проповедницима и другим службеницима организације била је потребна административна поставка која би олакшала рад Изале (овлашћење за проповедање; регистровање догађаја, службена писма, управљање платама итд.) те је тродимензионална структура задржана. Улама је једна од најважнијих категорија у хијерархији организације. Изали су потребни добро образовани исламски учењаци који су упознати са исламском традицијом, исламским правом и имају искуство у проповедању те уламе постају „основни капитал“ Изале. Они проповедају ислам, организују предавања и семинаре, одржавају предавања, утврђују смернице организације и пружају следбеницима писмени материјал. Административни савет извршава одлуке које донесе Савет улама, извештава о предлозима различитих одбора, врши надзор различитих пројеката и штити личну својину организације. Група за прву помоћ помаже у логистици друштва и пружа практичну помоћ за два савета Изале. Проучавање и проповедање ислама сматраће се основним задацима удружења.

Увођење шеријатског закона у 12 држава северне Нигерије не само да је обезбедило легитимитет организацији попут Изале која тврди да је била предходница про-шеријатских промена у Нигерији, већ јој је и дало ветар у леђа да настави даље на свом путу. Многи муслимани у Нигерији неукључујући само оне из Боко Харам, доводе у питање искреност Изалиног шеријатског пројекта због нефикасности и све присутније корупције. Такође сарадња и блискост њених лидера са властима може у будућности бити потенцијални извор сукоба. Најзначајнији допринос Изале до сада свакако би био то што није прерасла у насилну терористичку организацију попут Боко Харам иако има озбиљан потенцијал за то. Брз раст Изале као утицајне исламске организације у северној Нигерији био је несвакидашњи и привукао је пажњу многих научника из различитих академских дисциплина. Оно што је закључак већине научника и аналитичара јесте да целокупна ситуација у Нигерији 1970-их и 1980-их година сугерише да политички, економски и социјални поремећаји и несигурност доводе до појаве нових религијских покрета попут Изале и наравно њиховог јачања. Улога харизматичних личности попут шеика Гумија или шеика Идриса и њиховог позива на реформу ислама у Нигерији такође је играла пресудну улогу у претварању Изале у масовни покрет. (Hackett Rosalind , 2011)

С једне стране нико не може тврдити да је Изала најутцајнија исламска организација данас јер нам недостају поуздани подаци. С друге стране, не можемо порећи да се Изала развила у значајног актера у исламском пејзажу, заједно са утицајним и разноликим заједницама нигеријских суфијских братстава. И Кадирија и Тијанија су историјски два водећа актера „нигеријског“ ислама. И данас су места попут Маидугурија, Каноа и Сокото-а суфијски центри пар екселанс. Данашња Изала суочена је са многим изазовима. Ново религиозно и односно исламско верско поље у многоме се разликује се од оног у прошлости. Данашња Изала као што смо већ навели подељена је између фракција у Јосу и Кадуни и обе се утркују за признање међу својим присталицама. У време шеика Идриса, успостављање снажног масовног покрета са много следбеника било је на врху његове агенде. Категорија

„новопристиглих људи“ (млади, жене итд.), као и оних који су поседовали економски капитал (трговци, на пример), играла је важну улогу у почетној фази Изале.

Исламски проповедници који су се придружили оснивачу Изале дошли су са својим културним капиталом и помагали у процесу регрутовања нових следбеника. Оснивач је уживао оданост и поштовање, а Изала се углавном фокусирала на борбу против суфија и суфизма и привлачење нових присталица и следбеника. Данас на покрет у великој мери утичу унутрашњи конфликти и расправе. Религијско поље је рedefинисано.

Расцеп организације довео је до поделе на нивоу вођства као и између највиших тела Изале. Ови догађаји довели су до борбе за идентитет и аутентичност унутар покрета. Ниједна од две гране није била спремна да се одрекне имена или статута. Обе још увек наводе Јос као родно место покрета, обе групе се још увек позивају на почетне циљеве организације тврдећи да подела нема никакве везе са верским, већ са идеолошко-организационим питањима. Вођа Јос-фракције, шеик Сани Јахја Јингир, бивши студент оснивача Изале и садашњи вођа фракције Изала у Јосу, је везан за традицију шеика Идриса и дефинише све аспекте Изале на основу традиције коју је шеик Идрис првобитно успоставио. У групи која има седиште у Кадуни, истичу се два угледна шеика, шеик Јусуф Самбо и шеик Рабиу Даура, док се на лидерској позицији налази Муса Мухамед Маи Ганду. Муса Мухамед Маи Ганду је бизнисмен који је био активан у политици северне Нигерије. Некада је био члан Северног народног конгреса (Прва република), а касније је био члан Националне партије Нигерије (Друга република), пре него што је Изала постала препозната као званична организација, подржавао ју је и финансијски.

Традиција на коју се ослањају шеици у Кадуни разликује се од првобитно успостављене односно оне коју сада практикује Изала у Јосу. Интерно дефинисање идентитета Изале и функционисање Изале као динамичног покрета унутар муслиманске заједнице Нигерије нови су изазови са којима се Изала данас суочава. Ако се узме у обзир да је почетком 2000-их саветовала лидере Боко Хараме, да постоји растући анти-шиитски односно анти-ирански тренд свету, да је Изала обележена као једна од водећих анти-шиитских групација у Нигерији од стране иранских власти, постоји вероватноћа да Изала постане насилна, можда не у салафи-дихадистичком смислу али да може инспирисати анти-шиитско насиље као што је инспирисла анти-суфистичко то свакако може. С тим у вези сложио би се са Адесојом који наводи да ни у ком случају не смемо занемарити секте попут Изала покрета, који, иако није насилан, може бити окарактерисан као екстремистички с обзиром на убедљив приступ исламској евангелизацији и историји насилних сукоба са суфистима и учешћем у нарушавању јавног реда и мира. (Adesoji Abimbola, 2010)

7.4 Суфисти

Дакле као што смо већ помињали постоје два главна суфи братства у Нигерији братство Кадирије (*Qadiriyya*) и братство Тијаније (*Tijaniyya*). Кадирија је једно од најстаријих исламских суфи братстава у Западној Африци и имало је кључну улогу у ширењу ислама на овом подручју.

Доктрина Кадирије брзо је налазила уточиште у многим земљама арапског света и шире, поготову током XV. века. У истом периоду долази на територију и источне и западне Африке. Када говоримо о Нигерији, Кадирија је прво дошла у Борно, дакле на североисток земље, и то кроз сахарску трговину, самим тим ово суфијско братство у великој мери је допринело ширењу ислама у овој области, али и у западној Африци у целини. Познато је да је ово братство присутно дуго на овим просторима и да су сви припадници цихада из 1804. године па и сам шеик Усман дан Фодио били припадници овог братства. Братство Кадирије основао је Абдул Кадир Гилани (*Abdul Qadir Jailani or Gilani*) и ово братство је било неприкосновено у Нигерији до 50-их година прошлог века, тада процват и пробој на север Нигерије остварује братство Тијаније које је основао Алжирац Ахмед Тајани (*Ahmad Tijani*) и које је у сенци Кадирије све од њиховог појављивања у Нигерији 1830. године. Тијанију у западној Африци покреће шеик Мухамед ал-Хафиз одатле се шири у Сенегал захваљујући Ал хаџу Умар Талу, исламском научнику и политичком вођи. Посетио је Нигерију 1826. године на путу у Меку и оженио ћерку Мухамеда Бела, сина шеика Дан Фодиа. Од 1831. Ал хаџ Умар Тал остаје у Сокоту шест година и за то време Тијанија се шири целом територијом данашње Нигерије и шире. Постаје утицајни суфијски поредак у западној Африци, посебно после цихада Ал хаџ Умар против француске колонијалне експанзије средином 1850-их. (Lapidus Ira, 2014) Умар Тал је у великој мери допринео ширењу братства јер је многе људе он сам иницирао у Тијанију а током свог боравка у Сокоту, ова тврдња је и даље контроверзна, иницирао је и Мухамада Белоа у Тијанију. Оваква промена на северу Нигерије довела је до немира, анатемизације и насиља између припадника ова два братства (Loimeier, 1997).

Интра-суфијски сукоб завршио се јачањем анти-суфијских покрета, нарочито Изале, коју смо већ помињали. Седамдесетих година, суфи братства у Нигерији стављају на страну све своје разлике како би се суочили са заједничким непријатељима. Захваљујући њиховој вишевековној присутности на овим просторима, везама са Сокото калифатом, сарадњама са федералним и локалним властима, већински муслиманском становништву утицај ова два суфи братства је и даље огроман. Некадашњи Сокото калифат на врхунцу своје моћи захватао је северну Нигерију, јужни Нигер и северни Бенин. Али то није била само политичка већ и једна велика верска заједница којом је управљао султан у Сокоту, самопрокламовани наследник пророка Мухамеда. Данашњи султан и емири су потомци људи који су првобитно управљали калифатом почетком 19. века, али они немају политички ауторитет као њихови преци некада. Ерозија некадашњег калифата почела је доласком европских колонизатора и њиховим идејама о европској колонијалној експанзији. Освајањем Нигерије они успостављају бирократски систем „индиректне власти“ у којем су се изнад султана и емира налазили колонијални администратори чији је задатак био успостављање правила и граница које традиционални владари могу односно не могу да пређу.

Коначно пуцање политичке моћи традиционалних владара свакако је било проглашење независности Нигерије. Иако је Нигерија мултиетничка и мултирелигиозна земља, она усваја секуларни Устав који аутоматски ставља власт у руке изабраних званичника, због тога, султан губи на свом ауторитету и утицају али задржава улогу аристократе и верског лидера. Иако султан нема формалне политичке моћи, његов утицај је и даље значајан.

Председници и даље траже његово мишљење и његову подршку, јер његов утицај на муслимане може учинити власт на северу изузетно тешком за функционисање. Везе суфи братства са султаном потичу још из доба формирања калифата, тако је и први вођа Кадирије у Нигерији био управо Усман дан Фодио који је успоставио калифат и постао први султан Сокотоа. (Paden, 2005). Деценијама након његове смрти братства Кадирија и Тијанија ширила су свој утицај на овим просторима и сматрали су се сарадницима у великом пројекту обнављања и ширења ислама у овом углу Африке.

Иако је британска колонизација умањила моћи традиционалних владара она није била тако катастрофална нити за владаре нити за суфи братства. На почетку су колонизатори одлучили да владају индиректно, односно оставили су постојеће политичке и друштвене структуре у великој мери нетакнуте. Били су сумњичави према суфи братствима али су им углавном дозвољавали да наставе са својим деловањем. То благо непријатељство које је тињало у ваздуху само је ојачало кредибилитет братстава међу локалним становништвом док су султан и братства задржали углавном сличне позиције унутар друштва на северу Нигерије. У сваком случају суфи братства су просперирала. Нема тачних података колико чланова имају али се рачунају у милионима. Садашњи лидер Кадирије у Нигерији је шеик Насир Кабара (*Nasir Kabara*) а Тијаније Ибрахим Калифа (*Ismail Ibrahim Khalifa*). Оно што везује ова два братства су сличне вредности, ставови, противници и наравно историја коју деле. Њихов живот усмерен је према остварењу Божјег јединства и присуства кроз љубав, искуствену спознају, аскетизам и екстатичко јединство са вољеним Творцем (Burckhardt, 2009). Суфисти прижељкују непосредно искуство Божјег присуства и служе се различитим методама да би досегли стање блискости са Богом и ослободили се ометања из спољњег света (Kembridžova ilustrovana istorija religije, 2006.). Управо ова посвећеност интроспекцији и мирној медитацији описује суфизам као мистичан и езотеричан.

Оно што везује ова два братства свакако је и чињеница да је и сам Ал Тајани био члан Кадирије али је због круте хијерархије и неуспеха пружања веће подршке сиромашнима напустио. Ривалство између Кадирије и Тијаније је у великој мери резултат њихове борбе за религијски простор у северној Нигерији. Оба братства покушала су да привуку што више присталица те су временом развили два различита идентитета унутар суфизма у Нигерији. Братство Кадирије је било а и данас је везано за Сокотски калифат, што је овом братству дало прилику да увек буде у центру збивања. Кадирија је тако идентификована као суфи братство које је у тесним везама са државом и политичком елитом унутар некадашњег НПЦ-а (*Northern People's Congress*). Док је суфи братство Тијаније идентификовано као симбол побуне против устаљених структура и симбол опозиције које гаји добре односе са НЕПУ партијом (*Northern Elements Progressive Union*).

Сукоби ова два братства била су пре свега резултат борбе за ауторитет на религијском пољу, а нагли продор и јачање Тијаније 50-их година прошлог века уздрмали је до тада неприкосновену Кадирију. Братство Тијаније је имало све више присталица због јаког прозападног утицаја на северу (присуство фризура западног стила, конзумирања алкохола, проституције, говора на енглеском језику, све већем присуству јужних хришћана) па је братство Кадирије окарактерисано као марионета колонијалних владара. Све ово водило је у сукобе у који су завршавали рушењем џамија, тучама и убиствима. Појављивањем шеика Гумија и касније Изале, конфликти ова два братства су фактички нестали јер су сада имали заједничког непријатеља који је снажно нападао суфизам на свим пољима. Изала покрет је брзо растао и јачао па су покушаји сузбијања и маргинализације суфиста била свакодневница. Тамо где су се суфисти оштрије одупирали Изали настајали су сукоби. Најчешће су немири настајали тамо где је братство Тијаније држало јавне проповеди, а Изала је радила све да би те проповеди ометала или прекидала.

Ови немири наставили су се до краја 1980. године и почели су све више да утичу на политичку и верску климу на северу Нигерије. Тада Мухамед Марва заоштрава своју политику и у својим проповедима јавно говори против употребе модерних технологија и залаже се за смањење дневних молитви са 5 на 3 и одбацивању свих религијских извора осим Курана. Локалне вође га осуђују и проглашавају јеретиком. У сукобима са безбедносним снагама убијен је Марвин син а гувернер Кано државе захтева да Марва напусти Кано. Он одговара окупљањем својих следбеника са којима покушава да преузме локалну џамију.

На основу комисије која је била формирана махом од суфиста, Маитатсин и његови следбеници оптужени су за насилну природу њихових активности те је ове немире угасила војска а у сукобима који су трајали 11 дана убијено је око 4000 људи. Братства Кадирије и Тијаније нису формалне групе или организације, већ мреже које се састоје од лидера који свој верски ауторитет црпе од својих духовних предака. Око сваког лидера окупљају се следбеници који су везани за своје лидере путем лојалности и послушности и што више следбеника има лидер постаје снажнији. Суфи братства и даље уживају велики утицај међу муслиманима у Нигерији али због своје ексцентричности многи исламски фундаменталисти и екстремисти виде их као претњу а њихове следбенике као јеретике. Ал Каида и Исламска држава одавно нападају и убијају суфисте што због верских размимоилажења а делом и због тога што суфи братства ма где год она била углавном прихватају легитимитет државе што их често обележава као колаборационисте. Када говоримо о Нигерији могућност сукоба везаних за суфисте није искључена из разлога што се Боко Харам недавно заклела на верност Исламској држави па није немогуће да као и њен тотор почне да напада суфисте широм земље.

7.5 Дарул ислам

Дарул ислам (исламска земља) или Дарул салам (земља мира) је исламска сунитска организација основана 1993. године у држави Нигер у граду Мокви на северу западу Нигерије, на чијем је челу Амрул Башир Абдулахи (*Amrul Bashir Abdullahi*). Организација углавном сачињена од Хауса, чији је циљ формирање верске заједнице изоловане од остатка грешног света. Одлучили су да оснују своју заједницу, како они наводе, због проблема у ширем друштву попут корупције, алкохолизма и проституције. Дарул ислам је почео као мала организација да би по последњим подацима достигла између 3000 и 4000 следбеника. (Daily Trust, 2009) Ослањају се на Маликијеву школу ислама и шеријатски закон, пресуде доноси њихов кадија (судија), имају своје исламске школе и не противе се прозападном образовању.

Држава Нигер је била свесна њих и постојао је један коректан, пријатељски однос између Дарул ислама и државе али такав однос није дуго опстао поготову уколико се узме у обзир да се Дарул ислам придржава одређених доктрина које нису у складу са општим схватањима већине муслимана у Нигерији попут: (Al Jazeera Media Network, 2009)

- Људско друштво генерално, а посебно нигеријско друштво, је корумпирано, непристојно и лажљиво и као такво у супротности је са праксама ислама, па је стога прелазак на „земљу ислама“ или „земљу мира“ неопходан.
- Припадници Дарул ислама сматрају да су неверници сви они који не верују у Алаха и Мухамеда

Након серије немира проузрокованих другом организацијом у Нигерији познатијом као Боко Харам, нови гувернер Нигера Муазу Али Бабангида прекида успостављени мир између Дарул ислама и државе. У страху да би Дарул ислам могао да прерасте у теористичку организацију попут Боко Харама, гувернер Бабангида наређује опсаду заједнице Дарул ислама као и масовна хапшења. Око 1.500 полицајаца подржаних појачањима из престонице Абуџе опколило је насеље заједнице Дарул ислам које се налази надомак града Мокве. Под изговором да су суседне заједнице, локална управа и емират забринути због активности Дарул ислама и жељом да се обезбеди ред и мир хапшења почињу. (Al Jazeera Media Network, 2009) Скоро сви чланови на челу са њиховим лидером су ухапшени, једно време држани су у високо обезбеђеним каповима одакле би се постепено пуштали али у различите државе Нигерије а понекад и ван територије Нигерије.

7.6 Ахмадија

Ахмадија се у Нигерији појављује први пут око 1916. године, када је ширење поруке обећаног месије, Ахмада Гулама пренето на новоудружени северни и јужни протекторат. Ахмадија вуче порекло из Индије али се брзо проширила и на територију Нигерије. С обзиром да се прво појавила у Лагосу, није изненађујуће да су следбеници Ахмадије у највећој мери Јорубе. Покрет се поделио 1930-их око питања контроле организације. Нигеријски огранак Ахмадијског покрета у исламу формирао се под вођством Алхајија Јибрил Мартина, вође нигеријског омладинског покрета. До педесетих година прошлог века, организација је претрпела још једну поделу те су постојала три одвојена одсека покрета Ахмадија у Лагосу. Покрет Ахмадија почео је оснивати центре на северу Нигерије 1960-их, чему су се одупирали локални муслимански лидери, укључујући Абубакара Гумија, исламског учењака и будућег вође исламистичког покрета Изала, којег смо већ помињали.

Гуми је превео неколико анти-ахмадијских дела, укључујући она пакистанског исламског идеолога Абул ал Мавдудија и подржао одлуку Исламске светске лиге којом је Ахмадија окарактерисана као херетичка. Ова одлука као и одлука Саудијске Арабије о забрани припадника Ахмадије да добијају визе за хаџилук довела је до радикализације ове групе у Нигерији. Насилни протести предвођени припадницима Ахмадије одиграли су се 1974. године, када Ахмадисти заузимају саудијску амбасаду у Лагосу. (Loimeier Roman , 1997) Због свега овога Ахмадисти су трпели прогоне од стране других муслимана, а као резултат тога, покрет се поново поделио. Део групе се супротставио Ахмадији и усвојио назив Анвар ал Ислам (Зраци ислама) и ускладила се са водећим сунитским исламом.

На 64. годишњој конвенцији на којој је обележена стогодишњица Ахмадије у Нигерији наводи се да је Ахмадија у великој мери допринела ширењу ислама и морала у најмногољуднијој црној нацији на свету. За сто година успели су да отворе 493 огранка у свим државама у федерацији, да изграде велики број основних и средњих школа, због чега је Ахмадија наишла на широко прихватање од стране нигеријског народа из којег произилази и велики утицај ове организације. Следбеници Ахмадије познати су између осталог и по својим напорима да промовишу савремене системе исламског образовања у Нигерији и да боље организују хаџ. Као и велика већина других нигеријских муслимана, они подржавају нигеријски устав и законе. Оно што забрињава јесте да су припадници Ахмадије у прошлости трпели прогоне од стране других муслимана, који их сматрају херетичима, па чак и немуслиманима тако да могући конфликти у будућности неће бити изненађујући.

7.7 Ансару

Након серије напада у држави Кано у јануару 2012. године, када је живот изгубило 150 углавном муслиманских невиних цивила, фракција под називом "Ансару" одцепљује се од Боко Харам и формира своју независну организацију. Пуно име организације је Јама'ату Ансарул Муслимина Фи Биладис Судан (*Jama'atu Ansarul Muslimina Fi Biladis Sudan*) што би се могло превести као Организација за заштиту муслимана у црној Африци. Убрзо након отцепљења од Боко Харам, ова фракција долази у жижу јавности због наводних веза са Ал Каидом. У јануару 2012. године ова организација најављује своје "оснивање" истакавши да Ансару представља "хуманију" алтернативу Боко Харам-у која би само циљала нигеријску владу и хришћане и то у "самоодбрани". За разлику од Боко Харам, који је за сада фокусиран само на Нигерију, Ансару је међународно оријентисан и шаље своје борце ван територије Нигерије а за циљ има обнову "достојанства муслимана у црној Африци" и оживљавање некадашњег Сокото калифата. (Comolli, 2015). У повељи о оснивању Ансару организације јасно стоји да је емир на челу организације, али да делује у складу са шуром (савет или веће). Важне одлуке, као што је отварање новог борбеног фронта, преговарање са владом или успостављање међународних односа, морају бити усаглашене са шуром, чија је одлука обавезујућа за емира. Ансару је осудио начин деловања Боко Харам због убијања недужних Нигеријаца и због тога се отцепљује од Боко Харам. Тачно порекло Ансара није сасвим јасно, али је познато да се група појавила као фракција Боко Харам, екстремистичког исламистичког покрета који је покренуо устанак против нигеријске владе 2009. године. Првобитна побуна није успела, након чега су припадници тог покрета побегли у Алжир и Сомалију где су пронашли уточиште међу организацијама које су повезане са Ал Каидом као што су Ал Каида у Магребу и Ал Шабаб. (International Crisis Group, 2013). Тамо лидери Абубакар Адам Камбар (*Abubakar Adam Kambar*) и Халид Барнави (*Khalid Barnawi*) добијају потребну обуку, софистицираније вештине и глобалну цихадску оријентацију. Они нису одобравали Боко Харамове неселективне нападе, већ преферирају киднаповања, убиства и нападе која привлаче пажњу и усмерени су против западних интереса и нигеријске војске. Ансару је извршио бројне нападе у Нигерији. У мају 2011. године киднаповани су британски и италијански држављанин у Кеби на северозападу Нигерије. Оба таоца су убијена у Сокоту а за овај акт окљивљује се Ансару. У јануару 2012. године немачки држављанин је киднапован и убијен у Кану, шест британских грађевинских радника је киднаповано и убијено у Баучију а Ансару је преузео одговорност. У новембру 2012, Ансару напада полицијску станицу у Абуци, и убија нигеријске полицајце како би ослободила притворене припаднике своје организације из затвора. Ансару је такође преузео одговорност за напад на нигеријске трупе 25. јануара 2013. године које су се придруживале западним силама у циљу да униште „исламско царство Малија". Након овог напада, акција ове организације готово да нема, према подацима неких аутора лидер Ансаруа Ал Барнави склапа сарадњу са лидером Боко Харам Абубакар Шекауем и води групу специјалиста која се бави искључиво киднаповањима. (International Crisis Group, 2014). Докази који иду у прилог овој чињеници јесу постављање једног од заменика Ал-Барнавија, Хабиба Јусуфа чело Боко Харам у Сокоту (Africa Confidential, 2012).

Такође Ал Барнави се налази на листи „најтраженијих“ нигеријске војске као члан Боко Харам. Након убиства Абубакар Адама, Ансару постаје изолован од својих сахелских мрежа и има ослабљену структуру на северозападу Нигерије, тако да теза по којој се Ансару поново окреће Боко Хараму није немогућа. Ако је поновно спајање ове две групације истина, регионална повезаност Ансаруа и поверење које Боко Харам ужива у нигеријском друштву као и заклинање на верност Боко Хараму Исламској држави може изродити једну од најутицајних организација не само у Нигерији већ и широм Африке.

8 Терористичка организација Боко Харам као најутицајнији актер исламистичког екстремизма у Нигерији

8.1 Порекло организације и њено оснивање

Анализирајући водеће екстремистичке али и теористичке организације у Нигерији једна се истакла као највећи безбедносни изазов а то је свакако радикална исламистичка група Боко Харам, која се недавно заклела на верност Исламској држави и чији се утицај полако ширио изван граница Нигерије. Боко Харам представља једну екстремистичко - исламистичку организацију која се залаже за увођење строгих исламских принципа и тежи исламизацији целе Нигерије. Наравно пошто је екстремистичка организација она то ради на један изузетно екстреман начин дакле кроз насилне активности као што су киднаповања, самоубилачки напади и убиства. Ова организација се дрзнула да тражи увођење шеријатског закона не само на северном делу Нигерије коју насељавају муслимани већ у целој земљи. Овај захтев Боко Харам-а отворио је Пандорину кутију из које је су искочиле етно-религијска криза и агитација побуњеничких група. Можемо рећи да је Боко Харам почела као мала исламска организација која је пружала неке социјалне услуге и залагала се за увођење строгих исламских закона али је захваљујући својим екстремно насилним активностима уздрмала власт и довела до тога да је постала егзистенцијална претња постојању и јединству Нигерије. Различити су подаци везани за настанак ове организације.

Према појединим ауторима Боко Харам је основао малам Мухамед Јусуф 2002. године у Маидигурију (BBC News, 2016), а са друге стране имамо ставове да је Боко Харам настао еволуцијом једне друге мање организације познатије као Муслиманска омладинска организација Сахаба још 1995. године, на чијем је челу био Абубакар Лаван (*Abubakar Lawan*) којег је касније наследио малам Јусуф, (Sani Sehu, 2011) са којим се ово истраживање слаже. Поред нејасноћа везаних за датум оснивања односно порекла Боко Харам постоје и нејасноће везане за прави идентитет ове организације.

Наиме у литератури наилазимо на многа имена под којим је ова организација цветала, попут Ахлул Сунавал Џамахијра (*Ahlul Sunnawal'Jama'ahhijra*), Нигеријски талибани, Јобе талибани, Јусуфије (*Yusufiyah*) по маламу Јусуфу и на крају као Боко Харам. (Adibe Jideofar, 2012) Ова конфузија најчешће настаје због тога што ове наведене групе промовишу исту или сличну идеологију као Боко Харам. Када говоримо о имену организације ту су ствари мало јасније, наиме термин Боко Харам је комбинација Хауса речи, боко и арапске речи, харам. Боко се односи на књигу или на именицу илимин што значи образовање док се харам односи на нешто што је забрањено. Реч Боко је нарочито дерогативно коришћена у односу на колонијално образовање, за разлику од илимина односно исламије (исламског образовања). У основи, сматра се да се Боко Харам преводи како је западно образовање забрањено. Садашњи лидер Боко Харам дао нам је прецизније информације, он наводи да Боко Харам ни на који начин не значи да је западно образовање забрањено, већ да Боко Харам заправо значи да је западна цивилизација забрањена. (Onuoha Freedom , 2011) Ова организација, односно њени следбеници преферирају име Јамату Ахлис Суна Лидавати Вал Џихад (што значи да су људи посвећени проширењу пророкових наука и џихада), над именом Боко

Харам које се најчешће спомиње. Сви они који нису чланови ове организације сматрају се куфарима (неверници; они који негирају истину) или фасикунима (преступницима).

Слање деце у државну школу било је харам, читање или проучавање већине западњачких књига или идеја и учења било је харам, такође је харам прихватити либерално-демократски облик власти који је замишљен нигеријским уставом, харам је бавити се било каквим послом који има додирних тачака са владом. На овај начин организација заузима низ тврдокорних позиција против данашње Нигерије и Нигеријаца, укључујући већину других муслимана и прераста из ненасилног ентитета у једно изузетно екстремну и насилну терористичку групацију.

Процењује се да је од 2011. године више од 37.000 људи убијено у терористичким активностима Боко Харам, који је у једном моменту контролисао око 20% нигеријске територије (Council on Foreign Relations, 2018), а ако овоме придодемо успостављање веза са Исламском државом и претходним везама са Ал Каидом, Ал-Шабаабом и другим терористичким организацијама, не зачуђујуће што се Боко Харам посматра као једна од најсмртоносних исламистичких секти у субсахарском региону (Suranjan Weeraratne, 2015). Терористичка пракса Боко Харам укључује отмице цивила, силовања и терор, што је довело до расељавања више од 2,1 милиона људи (Human Rights Watch, 2016).

8.2 Идеологија Боко Харам

Оно што је интересантно свакако је то да се ставови Боко Харам преклапају у неким тачкама са ставовима шиита а у другим са Кала Катом. На пример, попут шиита, али за разлику од Кала Катом, Боко Харам осуђује нигеријски устав и законе и позива на стварање исламске државе; а попут Кале Катом, али за разлику од шиита, они одбијају западно образовање. Било како било идеологија Боко Харам разликује се од осталих организација. Одбојност Боко Харам према западњачком образовању и западњачкој цивилизацији може се пратити до британске политике о неинтервенцији у северном региону. Као што смо већ помињали колонијални владари забранили су хришћанску евангелизацију севера Нигерије, са жељом да стабилизију тај део Нигерије и спрече могуће сукобе колонијалних власти са већински муслиманским севером. Иако је касније отпочела евангелизација севера, исламски идентитет у овом делу Нигерије остаје доминантан. Оваква колонијална политика имала је две импликације: (Dudley Billy, 1968)

- Западно образовање не само да је било обесхрабрено и забрањено, него се сматрало непримерним
- Људи који су прихватили западно образовање, углавном људи са југа Нигерије, увек су били под неким велом сумње од стране људи са севера Нигерије

У овако подељеном друштву долази до појаве радикалних идеја, ставова, организација и лидера, каква је била организација Боко Харам и њен харизматични лидер малам Мухамед Јусуф.

Својим харизматичним проповедима Мухамед Јусуф, аргументирајући сва зла овог садашњег доба привлачи велики број следбеника, углавном необразоване и незапослене нигеријске омладине, пољопривреднике и трговце који су стварали какав такав приход за групу, студенте исламских школа а било је и гласина о подршци великих људи који су се

радије држали у позадини, па чак и појединаца који су финансирали Боко Харам из иностранства.

Мухамед Јусуф па и следбеници Боко Харам ослањали су се на ислам Ибн Тајмија, заговорника сунитског ислама, који се строго залаже за поштовање Курана као и суне посланика Мухамеда. Ибн Тајми оштро се противио суфистичком религиозном знању, духовним искуствима и обредним праксама, али и флексибилности других школа правне праксе у исламу, за које је веровао да су искривљене и мистичне. Према одређеним подацима Мухамед Јусуф је обучаван од стране салафи шеика Махмуда Адама из Канона који га је сматрао вођом младих. Из те чињнице доносимо закључак да је сам Мухамед Јусуф, а касније и Боко Харам, под окриљем салафистичке идеологије у исламу. (de Montclos Marc-Antoine, 2014)

Он се јавно залагао за увођење шеријата не само у северној већ и целој Нигерији. Инспирацију за ову идеју Јусуф налази у царству које је створено кроз цихадистички рат Усмана Дан Фодиа између 1804. и 1808., који је објединио земљу Хауса под Сокото калифатом. Фодио је још тада тврдио да ће, ако немуслиманци буду живели у региону, морати живети под окриљем шеријатског закона. Сокото калифат је такође био верска заједница, а њен лидер султан Сокотоа, тврдио је да потиче од пророка Мухамеда. Сокото калифат остао је најмоћнија регија западне Африке до доласка британске власти 1903. године а шеријатски закон снажно је функционисао под калифатом. Није ни чудо што се многи сетно присећају златних дана калифата и што многи северњачки лидери теже његовом поновном успостављању. Тако није изненађујуће да се Јусуф противи садашњем друштвеном систему за који је веровао да представља „наметање колонијалног господара“, тврдећи да је северна Нигерија била Исламска држава пре него што су је колонијални „мајстори“ претворили у земљу неверника. (Thomson Valarie , 2012) Поред тога, Боко Харам је у великој мери незадовољан слабим шеријатом који је поново уведен у 12 северних држава 1999. године, с обзиром да није успео да успори корупцију. Отуда се Боко Харам позива на формулацију Ибн Тајмија, која муслиманима даје право на побуну против нестручне и корумпиране државе, и та формулација постаје платформа за мобилизацију истомисљеника као и њихову радикализацију. (Онарајо Накеем, Uzodike Океке, 2012)

С обзиром на незадовољство Боко Харамом не само северним државама, већ целокупном земљом, за коју верује да је угрожена западњаштвом, изводимо јасан циљ организације а то је, исламизација целе Нигерије. (Brinke Theol, Ait-Hida Soumia, 2012) Сам Јусуф проповедао је широм северне Нигерије, али су му убрзо проповедања забрањена поготово у држави Борно. Али те забране њему су само ишле у корист и добијао је све више и више следбеника, па убрзо постаје најмоћнији глас међу армијом младића. Истакнути исламски учењаци расправљали су између себе о Јусуфовим идејама али и са њим лично, те су од страха од Јусуфовог утицаја убрзо почели да проповедају против њега и његове организације. Због овакве ситуације Јусуф и његова организација осуђује све суфисте и шите као невернике и захтева успостављање Исламске државе у Нигерији, противи се јачању западњачке културе у нигеријском друштву као и концентрацији богатства међу припадницима мале политичке елите у земљи.

Дакле као што видимо Боко Харам има јаке корене у верском пејзажу северне Нигерије и у интелектуалним струјама који повезује северну Нигерију са Средњим Истоком. Теолошки, Боко Харам подсећа на друге покрете салафистичког цихада широм света, с тим да је Боко Харам обликован локалном динамиком проповедања и политике. Попут осталих салафиста, Боко Харам тврди да она представља и промовише аутентично наслеђе ране муслиманске заједнице (ал-салаф ал-салих, или "побожни претходници", фраза из које потиче израз "салафизам"). Као и други салафистички цихадисти, Боко Харам сматра да има право да

одређене муслиманске лидере проглашава отпадницима, да има право да се побуни против наводно неверничких држава и да има право да употреби силу за наметање салафијске вере и строго тумачење исламског закона.

На Сједињене Америчке Државе, европске земље и Израел гледа као на зле силе које теже уништењу ислама. Лидери Боко Харам су позајмили идеје и ставове других селфистичких цихадиста како би дали интелектуалну тежину својим ставовима и оформили слику покрета као дела шире традиције, пре него ли створе слику одступања од мејнстрим селфизма. Челници Боко Харам прилагодили су идеје глобалног селфистичког цихада фрагментираном верском контексту северне Нигерије, укључујући сопствено ривалство са другим селфистима. Боко Харам представља руб селфистичке заједнице северне Нигерије. Нема јасних и прецизних података о теолошкој припадности нигеријских муслимана, али салафије су свакако мањина. Већ два века, данашња северна Нигерија била је упориште суфијских редова, које смо већ помињали нарочито Кадирије и Тијаније. Суфизам прожима градове попут Маидугурија и Каноа. Од 1960-их, међутим, нигеријске салафије јавно нападају и доводе у питање идеје и ставове суфизма. Селафије привлаче публику својим присуством у медијима и мрежама урбаних џамија и школа. Представљају се као авангарда правих муслимана унутар застрашујућег друштва. (Thurston Alexander, 2015) Нигеријски салафизам потиче од Абубакара Гумија.

Гуми је дипломирао у елитној британској колонијалној школи на арапском језику за перспективне судије; након проучавања исламског права у овом окружењу, он је испитивао да ли класично обучени нигеријски муслимански учењаци правилно разумеју ислам. Као што смо већ помињали Гуми је касније вршио функцију кадије старијег муслиманског судије северне Нигерије али након 1966. године, када је у војном удару убијен његов политички заштитник, одустаје од службених улога и постаје антисуфијски полемичар. Његови следбеници касније оснивају Изалу, организацију која је ширила анти-суфизам широм Нигерије па и у Маидугурију, одакле Боко Харам креће у својеврсну офанзиву. Изалин активизам изазвао је оштре расправе између суфија и салафија, те су суфисти радили све на маргинализацији и сузбијању селфизма.

8.3 Лидери Боко Харам

Уколико узмемо у обзир да се садашњи челници Изале жестоко противе Боко Хараму, Боко Харам не можемо сматрати продужетком Изале, већ својеврсним резултатом жестоке унутар салафијске конкуренције. Ти унутар салафијски конфликти довели су до појаве многих харизматичних проповедника попут Махмуда Адама, проповедника који је ислам изучавао у Саудијској Арабији. Махмуд Адам се враћа у Нигерију након Гумијеве смрти и затиче Изалу подељену у више фракција. Не желећи никоме да се замери Махмуд Адам формира мрежу истомишљеника ван оквира Изале и међу њима регрутује и самог Мухамеда Јусуфа једног од лидера касније основаног Боко Харам. (Masooda Bano, Keiko Sakurai, 2017) Убрзо постаје вођа младих и главни штићеник Махмуда Адама и добија контролу над неколико џамија у Маидугурију. Публику и следбенике лако налази поготову што ислам у северној Нигерији има врло важно место у друштву и зато што је уско везан за политику.

Након 33 године војне власти, Нигерија се враћа цивилној власти, која отвара пут медијима, приватним исламским школама и грађанским удружењима. Нови људи улазе у ову јавну арену где долази до појачавања унутар-муслиманске расправе о демократији, западним вредностима па чак и цихадизму те салафије попут Махмуда Адама изражавају дивљење према особама попут Бин Ладена и Ал Заркавија. (Miles William, 2000)

Након транзиције 1999. године, гувернери северних држава усвојили су и почели су да примењују пуни шеријат. Северни политичари одлучили су се на овај корак највише због: (Hefner Robert , 2011)

- Жеље за северним самопотврђивањем након избора јужног председника
- Огорчења због претходних политичких компромиса везаних за шеријат
- Притисака муслиманских активиста
- Страх обичних северних муслимана да би брзе друштвене промене поткопавале моралне темеље њиховог друштва

Неки гувернери су одмах прихватили шеријат а други су му се опирали. Такав случај је био и у држави Борно, где је Маидугури главни град, гувернер Мала Качала одолевао је примени шеријата, што је касније допринело његовом поразу на изборима 2003. године. Ова унутар-муслиманска борба око шеријата омогућила је селацијама да склапају разне савезе, тако је Мухамед Јусуф, склопио партнерство са Али Модом Шарифом, новим гувернером Борна, али тај савез није дуго опстао због ставова Мухамеда Јусуфа да сам шеријат није довољан већ да је потребно у потпуности имплементирати исламски систем, јер једино он може заштитити јавни морал. Након овога крећу Јусуфови проблеми, наиме један део његових следбеника формира цихадистички камп надомак Канаме у држави Јобе. Ову групу коју су медији назвали „нигеријски талибани“, сукобила се са сељанима и полицијом и уништена је почетком 2004. године. Страхујући од проблема са властима, Јусуф бежи у Саудијску Арабију, наводно да би студирао. (International Crisis Group, 2014) Након годину дана на позив Шарифове владе а због великог утицаја који Мухамед Јусуф има међу становништвом Маидигурија, враћа се кући, а наредне четири године представљају врхунац његове каријере. Од сиромашног проповедника постаје богати свештеник и постаје херој локалног становништва због критика владе и позива на увођење шеријата. (Adeniyi Olusegun, 2011)

Током 2008 и 2009. године тензије између Јусуфа и власти ескалирале су у конфронтације. Полиција започиње истрагу а већ 26. јула, снаге безбедности хапсе око девет припадника Боко Харам и заплењују оружје и опрему за прављење бомби. Припадници Боко Харам траже освету и нападају локалне снаге безбедности. Као одговор на нападе Боко Харам започиње војни-оперативна акција у којој је убијено око 1100 људи, Мухамеда Јусуфа хапсе, али након његовог покушаја бекства и њега убијају. (Adesoji Abimbola , 2010) Након побуне 2009. године, Боко Харам је постао подземна милитаристичка организација са новим вођом, Абубакар Шекауом (*Abubakar Shekau*). Шекао је дуго био Јусуфова десна рука и са њим је проповедао. Јусуфова теолошка стајалишта конвертује у једноставне пароле које публици представља као избор између ислама и демократије. Група је сматрала да је убиство Јусуфа у полицијском притвору неправедно и нелегално и тежило је освети због убиства вође али и других чланова који су погинули у полицијској пуцњави током побуне 2009. године.

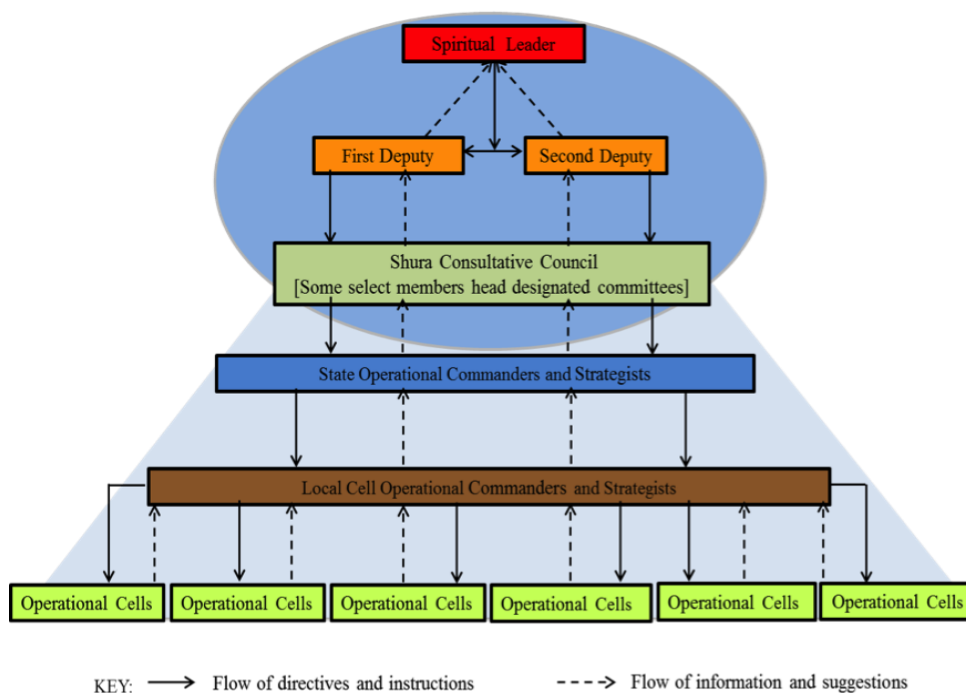
Тада Абубакар Шекау постаје лице насилне кампање Боко Харам против нигеријске државе, муслиманских и хришћанских цивила и нигеријских суседа а тактике групе се од лоше планираних отворених сукоба са снагама државне безбедности развијају до све веће употребе импровизованих експлозивних направа, циљаних атентата, заседа, пуцњава и самоубиства.

8.4 Организациона структура и стратегија Боко Харам

У раној фази, Боко Харам ствара јаке базе и мреже у државама Борно, Јобе, Катсина и Баучи. Временом регрутује све више следбеника и оснива оперативне ћелије у готово свим северним државама, вероватно негујући намеру да се шири даље на југ. Абубакар Шекау наслеђује организацију али је и модификује. Он ствара лабаву командно-контролну структуру, како би омогућио да делови групе у различитим државама Нигерије делују аутономно. Боко Харам сада делује у ћелијама и јединицама које су међусобно повезане; али генерално ћелије преузимају наредбе од једног команданта. Савет шуре је врховни савет Боко Харам и највиши орган који доноси одлуке, а све ћелије организације имају своје представнике у савету. На челу Саветодавног савета шуре, који је одобрава високо координиране и софистицираније нападе разних ћелија организације од побуне јула 2009. године налази се управо Абубакар Шекау.

Чланови Боко Харам долазе из различитих друштвено-економских средина незадовољна омладина, незапослени, неписмени, матуранти, самохрани родитељи, бивши алмацири (израз алмацира у овом контексту односи се на омладину а понекад и на децу која су у потрази за вишим знањем и исламском чистоћом који напуштају своје домове и бораве код старијег исламског учењака), понекад и имућне особе, а граница није само северна Нигерија. Такође Боко Харам привлачи чланове ван граница Нигерије из Камеруна, Чада, Нигера и Судана. Ипак већина припадника Боко Харам потиче из сиромашног слоја друштва у Нигерији или изван Нигерије. Обезбеђивање благостања, хране и склоништа од стране организације представљало је снажан подстицај који се користио за привлачење чланова, међу којима су и избеглице из ратова попут избеглица из Чада, као и незапослени нигеријски младићи. Боко Харам је често обезбеђивао средства за живот већини очајних Нигеријаца, својих следбеника, чинећи тако организацију атрактивном. На сличан начин ти Нигеријци прилазили су организацији не само да би се добили пакете социјалне помоћи које нуди Боко Харам, већ да би се обогатили спонзорством или пљачкама.

Слика 7: Хипотетичка организациона структура Боко Харам под Абубакар Шекауом

Извор: (Un)Willing to Die: Boko Haram and Suicide Terrorism in Nigeria

Дакле као што смо поменули у Нигерији алмацири често постају следбеници различитих организација па и оних милитантних попут Боко Харам, према последњим релевантним подацима Министарства за образовање у Нигерији откривено је да постоји око 9,5 милиона алмацирија у Нигерији што представља озбиљан извор следбеника за организације попут Боко Харам. Понекад та деца постају алмацири добровољно али у великом броју случајева су због сиромаштва присиљени. Преко 70 % ових алмацирија концентрисано је у северној Нигерији и живе и студирају у страшним социјалним и економским условима (Shuichi Oyama, 2019) Као и друге терористичке групе, Боко Харам одржава своје операције кроз различите изворе финансирања. Ипак, истичу се четири главна тока финансирања: (Counter Extremism Project, 2019)

- Чланарине
- Донације
- Екстерно финансирање
- Уносне криминалне активности

Чланарина је у почетку била основни извор финансирања Боко Харам. Пре него што је Мухамед Јусуф убијен, припадници су морали да плаћају дневницу од 100 наира свом вођи. На самом почетку Боко Харам чланови су били фармери, трговци, таксисти на мотоциклима или окаде (*okadas*), и верује се да је неколико окада поседовао и сам Мухамед Јусуф и од њих свакодневно узимао приход. (Gibbson Alexander, 2018)

Након смрти Јусуфа, активности секте постале су тајније, што отежава истраживачима даље утврђивање начина финансирања ове групације. Донације бизнисмена, политичара, владиних званичника и других појединаца и организација унутар Нигерије били су још један извор финансирања, тако је до 2011. године ухапшено преко 90 људи због наводних веза са Боко Харамом и пружања финансијске помоћи овој групацији. Међу њима су један предузимач из Борноа Алхаји Буну Вакил и сенатор јужног Борно дистрикта Мухаммед Али Ндуме. (Abonyi Ike, 2011) Наравно финансијска помоћ Боко Хараму стизала је и од других терористичких мрежа. Тако су 2007. године Мухамед Јусуф и Мухамед Дамагун иначе власник *Daily Trust-a* (нигеријски дневни лист), оптужени три тачке оптужнице пред вишим судом и Абуџи: (Botha Anneli, Ewi Martin, Salifu Uyo, Abdile Mahdi, 2017)

- Да припадају нигеријским талибанима
- Да су примили од Ал Каиде 300.000 америчких долара за регрутовање и обуку Нигеријаца у Мауританији
- Да помажу терористима у Нигерији

Постоје одређени подаци који говоре да је Мухамед Јусуф још 2002. године примио одређену своту новца директно од Ал Каиде. Наиме изасланик Ал Каиде Мухамед Али упућен је на север Нигерије са 3.000.000 америчких долара у нигеријској валути како би финансирао широк спектар селфистичких политичких организација у циљу промовисања и ширења идеологије Ал Каиде. Дакле не мора да значи да је свих 3.000.000 долара завршило у рукама Боко Харам, али одређени део сигурно јесте. (The Daily Beast , 2017)

У интервјуу у јануару 2012. године, самоидентификовани портпарол Боко Харам, Абул Кака, обавестио је лист Гардијан да су они духовни следбеници Ал Каиде и Осаме бин Ладена и да се њихов вођа Мухамед Абубакар Шекау упознао са челницима Ал Каиде у Саудијској Арабији у августу 2011. године и да је договорио од Ал-Каиде финансијску и техничку подршку која им је потребна. (Monica Mark, 2012) Веома је тешко утврдити истинитост тврдњи Абул Каке. Његове изјаве и поступци могу бити један од пропагандних алата који Боко Харам користи у жељи да привуче више пажње, следбеника или чак да заплаши запад. Иако је питање спољне финансијске помоћи Боко Хараму и даље неизвесно, званичници ФБИ-ја и америчког Одељења за унутрашњу безбедност (*Homeland Security Department*) тврде да групе попут Боко Харам финансирају и на њих у великој мери утичу стране верске вође и групе. (Daily Independent, 2011)

Било како било, финансијска средства представљају животну линију сваке терористичке групе, без које њихова способност регрутовања, планирања и извршавања операција може бити изузетно ограничена па чак и немогућа. По мишљењу бившег америчког државног тужиоца Џона Ашкрофта, важност терористичког финансирања не може се преувеличати, терористи не могу терорисати без новца, без ресурса; обука кошта, планирање кошта, експлозивни коштају, авионске карте коштају дакле све у тероризму кошта одређену своту новца. (Barber Steve, 2011) Глобални индекс тероризма за 2016. наводи да Боко Харам има годишњи приход од 25 милиона долара, генерисан из разних илегалних извора попут: отмица и откупнина, изнуда, пљачки банака, трговине наркотицима итд. (Institute for Economics and Peace, 2016) Оружане пљачке укључују пљачке банака, отимање стоке, обијања и пљачке полицијских станица, фирми ради крађе оружја и готовине. Сматра се да је Боко Харам извршио пљачке бројних банака, укључујући банкомате у Борну и другим северним градовима, одакле су украли велике количине готовине. Иако се верује да је ово била популарна тактика за прикупљање средстава за организацију, било је тешко утврдити реално стање ствари јер су оружане пљачке свакодневница у Нигерији и изазов је одредити које пљачке се могу приписати Боко Хараму. Члан пљачкашке банде којег је полиција ухапсила 2011. године Шериф Шетима, признао је да је његова банда одговорна за неке пљачкашке акције у држави Борно ради прикупљања средстава за Боко Харам. Интересантно је да је од око 100 филијала банака у Нигерији које су напали и опљачкали наоружани разбојници 2011. године, више од 30 приписано Боко Хараму. (All Africa, 2011)

Тврдња да се Боко Харам бави продајом дроге или наркотика у циљу финансирања акција групације једна је од најслабијих у погледу доступних емпиријских доказа. Иако се зна да многе терористичке групације користе трговину дрогом као један вид финансирања својих послова, докази да је Боко Харам у њу умешан нису сасвим јасни. Трговина дрогом могла би укључивати кокаин, хероин, марихуану или „бангу“, како је називају у Камеруну, незакониту трговину цигаретама и другим забрањеним супстанцама. Колика је умешаност Боко Харам у кријумчарење дроге није позната, али бројни напади на кампове Боко Харам као и хапшења сумњивих појединаца открили су доказе који су повезивали групу са широким уживањем дроге али и трговином дрогом. Хапшење једног локалног дилера Бабе Харуне довело је до података да се продаја кокаина и других забрањених супстанци у кампу за интерно расељена лица у месту Диква у држави Борно уско повезују са Боко Харамом односно наводи се да Боко Харам користи такве или сличне кампове као чворишта за продају и промет дрогом и наркотицима. (Kingsley Omonobi, 2013)

Такође постоје подаци који говоре да се Боко Харам бави и трговином оружјем али као и код трговине дрогом, степен умешаности Боко Харам у кријумчарење оружја није познат, али оно што се зна јесте да је група повезана са либијском трговином оружја на црном тржишту.

Након пада Гадафијевог режима, Боко Харам је заменио углавном домаће и просто наоружање, укључујући редизајниране АК-47 и калашњикове, оружјем за које су, према извештају о процени, УН веровале да је из Либије. Ту спадају ракете и гранате за напад на циљеве велике удаљености, импровизоване експлозивне направе за заседу војних и полицијских конвоја, митраљези са противавионским визирима, аутоматске пушке, гранате, експлозив, лака противавионска артиљерија монтирана на возилима и муниција. (Andre David, 2015) Верује се да група води тржиште оружја у Маруи, Камеруну. Неколико хапшења у Камеруну, Чаду, Нигерији и Нигеру помогло је откривању сложене трговине. Међутим, није јасно да ли је Боко Харам и увозник и извозник оружја. Досадашњи докази показали су да се група бави само кријумчарењем оружја за сопствене потребе од којих нека долазе преко других терористичких група, попут Ал Каиде и Ал Шабаба. (The Financial Action Task Force , 2016)

Дакле као што видимо након смрти Јусуфа и масовних убистава и хапшења многих његових следбеника, Боко Харам се повлачи и реорганизује како у организационом тако и у стратешком смислу. Јусуфов бескомпромисни заменик Абубакар Шекау, постаје нови духовни вођа а организација полако прибегава, новим флексибилним насилним тактикама. Шекау ефикасно искоршћава Јусуфову али и смрт његових следбеника обележавајући их као мученике и тако успева да мобилизује, регрутује и радикализује чланове сада реорганизованог Боко Харам. Користећи радикалне поруке у летцима, аудио и видео записе, у којима наводи намеру ратовања са секуларним властима и „непријатељима“, као и преузимањем одговорности за смртоносне нападе, Боко Харам наставља да врши насиље над различитим циљевима, као што су особље државне безбедности, лидери у заједницама, политичари, зграда Уједињених нација у Абуџи, телекомуникационе установе и медијске куће. Недужни људи, укључујући жене и децу, убијени су као резултат ових напада. Постоје и други непроцењиви трошкови за државу због ових напада, попут обесхрабтивања локалних и страних инвестиција, поремећаја друштвених и академских активности, уништавања имовине и унутар државних расељавања становништва. Њихове активности подједнако су нарушавале верски склад. На пример, напади самоубица бомбама на цркве потакнули су репресивне нападе на муслимане од стране хришћанских младића у државама Кадуна и Плато. Остале последице укључују уништавање породичних структура (стварање удовица, удоваца и сирочади) и оштећење самог имиџа земље.

Према подацима војске Нигерије, тачније генерал-потпуковника Азубуикеа Ихеџирика до новембра 2012. године у активностима Боко Харам убијено је око 3000 људи, у ову бројку не улазе убијени чланови Боко Харам, који су настрадали у сукобима са војском. (All Africa , 2012) Као што смо већ поменули, тактике које су чланови Боко Харам примењивали најчешће су:

- Циљана убиства, односно атентати против перципираних непријатеља
- Атентати, пуцњаве и напади из моторних возила у покрету
- Импровизоване експлозивне направе, попут аутомобилске бомбе
- Самоубилачки напади

Избор било које од горе наведених тактика обично зависи од контекста, мете и циља који треба остварити. Такође је Боко Харам врло често прибегавао тактици отвореног оружаног сучељавања у некој модификованој форми. Наиме уместо отворних напада за које је до сада користила између 10 и 60 људи, нова метода укључује изненадне нападе већег броја људи на безбедносне установе (станице, касарне или затвори) или 'меке' цивилне циљеве (верске објекте и тржнице), дакле сада процењује и бира мете и напада тек кад установи да је надвладала противничку страну. Када говоримо о циљаним убиствима односно атентатима, таргетира се мета након што је одређена особа обележена као "непријатељ". Оперативци који су задужени за атентат прате мету до места на коме је најрањивија и тада успешно извршавају задатак.

Припадници Боко Харам обично користе аутомобиле или мотоцикле и у покрету у веома блиском домету, пуцају (обично у главу, прса како би осигурали да су шансе жртве да преживе веома мале) како би успешно извршили свој задатак. На овај начин Боко Харам је успео да убије неколико цивила, политичара, верских вођа, агената безбедности и лидера заједница, који су отворено говорили против њихове идеологије и њихових активности. Типичан пример је убиство Моду Фанамија Губиоа, кандидата за гувернера Борна из Народне странке свих Нигеријаца (*All Nigeria Peoples Party*), 2011. године. (*All Africa*, 2011) Пуцњава у покрету из моторних возила је постала уобичајена тактика ове организације поготову након побуне Боко Харам у јулу 2009. године, највише због тога што је врло тешко наћи најбољу позицију за извршење задатка поготово уколико се мета креће у самом центру града. Погодност ове методе је и у томе што мета може да се гађа у веома блиском домету, а убице могу лако да маневришу и напусте место напада, а да их притом безбедносне службе не ухвате.

Употреба импровизованих експлозивних направа је друга тактика која је стекла значај након побуне Боко Харам 2009. године. Такве направе су конфигурисане на начин да могу да се детонирају када се баце или да се покрену преко тајмера или даљинског управљача. Обично Боко Харам одабере одређено место за постављање овакве направе тако да она има максималан ефекат након експлозије. Најчешће се постављају уз путеве, мостове и железничке пруге, или се смештају у ташне, торбе, вреће које се остављају на јавним местима, укључујући цркве, академске установе, угоститељске објекте, паркиралишта и аутобуске станице. Само у 2011. години, Америчка удружена организација за борбу против импровизованих експлозивних уређаја (*US Joint IED Defence Organization*) открила је да је у Нигерији је било 196 напада путем импровизованих експлозивних уређаја. (*Beegeagle's Blog*, 2012)

Посебно је забрињавајућа нова тактика Боко Харам односно усвајање самоубилачког тероризма. Најчешћа коришћена метода или образац својеврсне политичке борбе већине исламистичких терористичких организација свакако су самоубилачки напади. Овај метод борбе се једноставно наметнуо као један од начина који може довести до великог броја жртава били они, хришћани или лоши муслимани. Дакле из овога можемо извести дефиницију да је самоубилачки тероризам ништа друго до саможртвовање уз убијање других, настало као производ верског жара односно нетрепеливости. Свет је данас суочен са експлозијом ових напада скоро на свакодневном нивоу. Овај начин политичког деловања има имиџ савршеног оружја јер људске бомбе не могу се уништити ни нуклеарним бомбама. (*Sprinzak Ehud* , 2001) Неки научници на челу са Драганом Петровић сматрају да су самоубилачки напади у суштини одраз крајње немоћи и очаја који често проистиче из дубоке неправде или из тежње за вишим циљевима, а у недостатку адекватних средстава за њиховим постизањем. (*Petrović Dragana*, 2009)

Како год ми овај термин дефинисали суштина је неминовна а то је да су се ови бомбашки напади врхунац терористичког фанатизма који доводи до наглог јачања разних исламистичких терористичких организација. Овакви напади могу нанети велику материјалну штету и произвести масовне жртве, а са друге стране нема великих спасилачких акција нити саме организације страхују од одавања информација јер нема ухапшених.

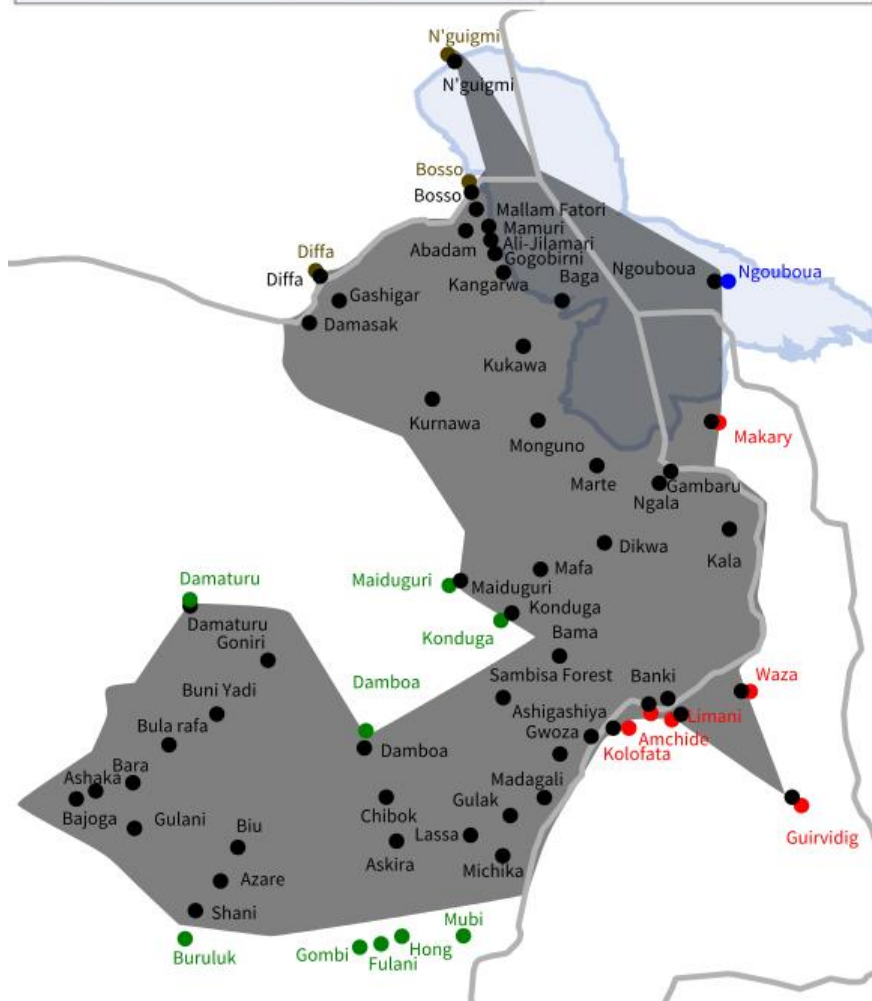
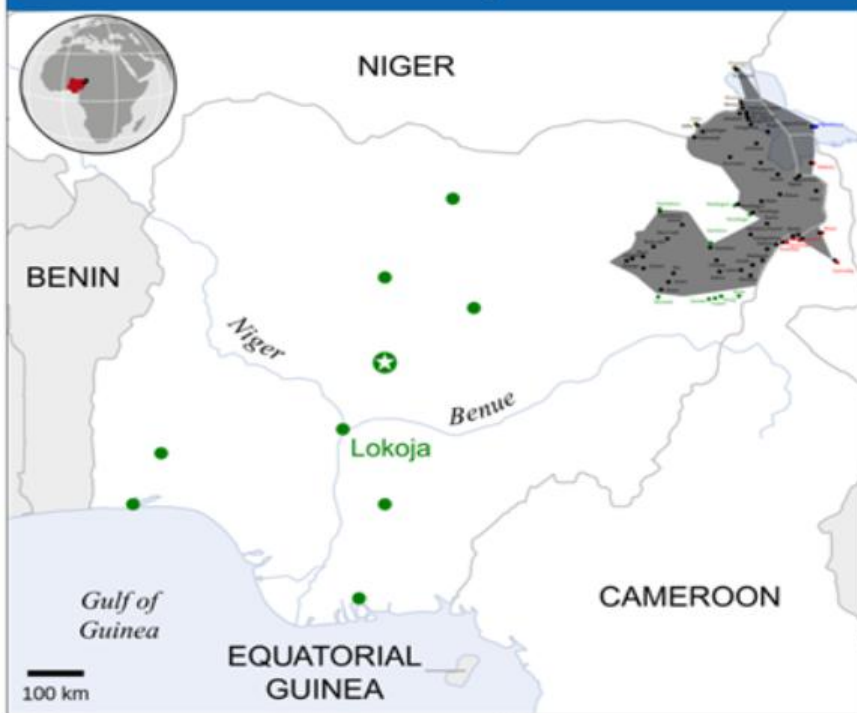
Четири фактора директно се везују за Боко Харам, односно примену самоубилачких акција од стране ове организације:

- Појава радикалнијег и одлучнијег руководства након побуне у јулу 2009. године
- Повећане мере државе против Боко Хараме које је влада предузела како би умањила њихове традиционалне тактике изненадних оружаних сукоба или бомбашких напада
- Побољшано финансирање Боко Хараме из различитих извора унутар и изван Нигерије
- Везе Боко Хараме са страним терористичким групама, што доводи до повећане фанатичне индоктринације њених чланова од стране искусних идеолога и радикализације регрута

Како би смањила оперативну способност Боко Хараме, нигеријска влада је усвојила неколико мера, укључујући гоњење ухапшених припадника, распоређивање специјалних снага безбедности, привремено затварање делова граница у северној Нигерији, депортацију илегалних имиграната, изградњу капацитета безбедносних снага за борбу против тероризма и борбу против побуна, постављање опреме за надзор, сарадња са страним партнерима, доношење првог антитерористичког закона Нигерије, Закона о превенцији тероризма (*Terrorism Prevention Act*) 2011. године. Важан спољни фактор који је такође допринео у том погледу био је притисак САД на нигеријску владу.

И поред свих ових пакета мера нигеријске владе, Боко Харам успева да опстаје. Чак шта више у периоду између 2011. и 2015. године успева да освоји и задржава територију једног дела североисточне Нигерије и тако испуни своју визију стварање исламске државе на тлу Нигерије. Боко Харам је до 2015. године успео да освоји територију од 30.000 квадратних километара.

The Greatest Extent of Wilāyat al Sūdān al Gharbī

Слика 8: Територија Боко Харам на врхунцу снаге
Извор: Wikimedia Commons

8.5 Поделе унутар организације и њен повратак

Због нечовечног понашања према невиним муслиманима долази до сукоба унутар организације и одласка једног дела чланова који сада формирају, своју независну организацију познатију као Ансарул Муслимина Фи Биладис Судан (*Ansarul Muslimina Fi Biladis Sudan*) која се преводи као Заштитици муслимана у црној Африци (*Vanguards for the Protection of Muslims in Black Africa*) или познатију као Ансару.

Група је изразила незадовољство због начина деловања Боко Харам, који Ансару сматра нечовечним и штетим за муслимане и обећавају враћање достојанства муслимана у црној Африци позвањем на идеје Усмана дан Фодиа, оснивача Сокото калифата. Ова порука потврђена је у видео-поруци Халида Барнавија познатијег као Абу Усматула Ал Ансарија (*Abu Usmatul Al-Ansari*), који је тврдио да је вођа групе. У видеу се наводи да је Ансару осудио убиство невиних муслимана и недужних безбедносних оперативаца од стране Боко Харам, и тада изјавио да своју организацију види као једну распрострањену мрежу широм Африке (FDD's Long War Journal, 2012).

Иако су се званично раздвојили Ансару и Боко харам остају у контакту што можемо закључити из изјава њихових лидера. На пример, 15. јануара 2014. појавила се порука од Абу Усамтула Ал Ансарија која критикује Боко Харам за преузимање одговорности за масакре цивила у Нигерији али исто тако ове две организације су се јавно подржавале, попут похвала Абубакара Шекауа након напада Ансаруа на Специјалне анти-разбојничке јединице (*Special Anti-Robbery Squad*). Такође један од лидера Ансаруа, Абу Џафар наводи сличности двеју група у смислу мисије и идеологије, и напомиње да Ансару допуњава Боко Харам будући да је крајњи циљ стварање исламске државе и елиминисање свих непријатеља ислама. (All Africa, 2014) Крајем јануара 2015. године, коалиција војних снага из Нигерије, Чада, Камеруна и Нигер-а започела је кампању против Боко Харам а до 9-ог септембра 2015. године према наводима пуковника Рабе Абубакара сви познати логори и ћелије Боко Харам су уништени и група је толико ослабљена да више не би могла поседује територију. (Premium Times, 2015)

Након низа узастопних пораза Боко Харам на челу са Абубакар Шакауом у марту 2015. године заклиње се на верност Исламској држави у нади да ће што пре добити подршку у борби против нигеријских власти. Исламска држава прихвата верност Боко Харам а њеног лидера Абубакара Шакауа проглашава валијем (*Waly*)²¹ вођом али сада Исламске државе у провинцији Западна Африка (*Islamic State in West Africa Province*).

Свестан Шекауове пређашње сарадње са Ал Каидом, Ал-Багдади почиње да сумња у њега као лидера као и у Шакауова идеолошка опредељења.

²¹ Вилајет је административна јединица, која се обично преводи као држава, провинција, или повремено као управа. Потиче од арапске речи вли које се преводи као владати, отуда изводимо реч вали - гувернер – вођа који управља вилајетом.

Поред свега Ал Багдади добија писма са притужбама од сина Мухамеда Јусуфа, бившег портпарола Боко Харам и лидера Ансаруа, Ал Барнавија као од и Мамана Нура. Оспоравали су три главна аспекта Шекауовог вођства: његов деспотски карактер, његов идеолошки екстремизам или и његове лоше оперативне вештине: (Zenn Jacob, 2018)

- Шекау је оптужен да је занемарио савет Шуру и самостално доносио велике одлуке. Чланови групе који су се више пута противили одлукама Шекауа ликвидирани су у мистериозним околностима. С друге стране, његови следбеници убијени су због тривијалних грешака.

Поред тога, Барнави и Нур оптужили су Шекауа да управља приходима и ресурсима групе, пропуштајући правичну расподелу прихода члановима – поготово војника који живе у тешким условима.

- Барнави и Нур критиковали су Шекауов екстремистички став о кључним идеолошким питањима, посебно везаним за такфир²². Према Шекау, свака особа која одбија да се придружи Боко Хараму и одбија да живи под његовим законима и унутар његових територија је кафир (отпадник), самим тим је дозвољено нападати муслиманске заједнице које живе у области под контролом владе, поседују личне карте или пасоше и образују своју децу у секуларним школама. Међутим, то се чврсто оспорава у доктрини Ал Каиде, коју лидери Ансаруа Барнави и Нур следе.
- Због узастопних тактичких пропуста, Боко Харам је доживео велики војни неуспех а до краја 2015. група је изгубила скоро сву територију коју је претходно поседовала. Тражећи уточиште у шуми, Боко Харам је прибегавао самоубилачким бомбашким нападима, циљајући углавном безбедносне контролне пунктове и локалне пијаце. Шекау је за овакве акције користио отете жене и децу. Према подацима УНИЦЕФ-а, између 2014. и 2016. године, скоро 20% бомбаша-самоубица Боко Харам била су деца, од којих су три четвртине биле девојчице. Насупрот томе, у Исламској држави ређе су се користили самоубилачки бомбашки напади а иако их је било извршавали су их само мушкарци.

Због свега овога у августу 2016. године Ал Багдади проглашава Ал Барнавија новим лидером Исламске државе у провинцији Западна Африка и тако уклања Шекауа са лидерске позиције. Ова одлука довела је до поделе групе на две фракције: група Абубакара Шекауа, која се вратила свом старом имену Боко Харам и Ал Барнавијева и Нурова група као Исламска држава у провинцији Западна Африка. Губитак значајног броја присталица самим тим и бораца натерао је Боко Харам на методе попут самоубилачких напада, неселективних убиства, напада на села и отмице жена и деце. Насупрот томе, Исламска држава у провинцији Западна Африка води софистицираније, организованије и масовније нападе на војне кампове и налазишта нафте. (The Telegraph, 2017)

Разлике су се показале у начину на који је свака фракција поступала са отмицама школских девојчица: У Дапчи је 110 девојчица отетих од стране Исламске државе у провинцији Западна Африка, наводно добро третирано. Пуштене су након краћег периода на слободу, осим једне девојчице хришћанке која је одбила да се придржава ислама. Супротно томе, Боко

²² Такфир представља контроверзан концепт у исламистичком дискурсу који означава екскомуникацију, односно проглашавање муслимана, или било којих других појединца, од стране других муслимана као невернике.

Харам је 2014. године отео 276 девојака из Чибока, а до данас се сматра да их је више од 100 и даље у заробљеништву.

Девојке које су успеле да побегну из логора групе и даље памте ужасна малтретирања, мучења и сексуална злостављања. Кроз низ интервјуа и разговора са лидерима локалних заједница који живе у североисточним деловима Нигерије, један аутор дошао је до јасних резултата који говоре како грађани перципирају ове организације. Наиме када је поменут Боко Харам већина испитаника сматрала је да је ова организација пре свега брутална криминална и неморална, док су на Исламску државу у провинцији Западна Африка гледали као на једну рационалнију организацију. (Omar Mahmood, Ani Ndubuisi, 2018)

Према речима локалног имама из државе Јобе, интеракције бораца Исламске државе у провинцији Западна Африка са локалном заједницом су суптилније. Међутим, локална заједница се због тога не заварава, јер чак и ако се претварају да избегавају цивилне циљеве, практично је немогуће потпуно избећи колатералну штету. Други испитаник из Маидурурија истакао је да је непримерно изјављивати да се Исламска држава у провинцији Западна Африка потпуно суздржава од напада на цивиле, позивајући се на пример на напад у Магумери. У јулу 2017. године Исламска држава у провинцији Западна Африка напала је тим за истраживање нафте на подручју Магумерија у држави Борно; испитаников пријатељ је један од ретких преживелих у овом нападу који је за резултат имао убиство 50 цивила. Поред тога, Исламска држава у провинцији Западна Африка у великој мери зависи од изнуђивања и рекетирања као средства за финансијски опстанак, убиства (у неким случајевима) локалних цивила који су одбили да плате „новац за заштиту“ нису ништа ново. (Omar Mahmood, Ani Ndubuisi, 2018)

Иако свака група следи различите оперативне стратегије и повезана је са различитим супротстављеним цихадистичким групама, разлика између Исламска држава у провинцији Западна Африка и Боко Харам није сасвим јасна. Недавни догађаји унутар Исламске државе у провинцији Западна Африка, посебно убиство Мамана Нура од стране његових властитих бораца, стварају сумњу у даље тенденције групе. Није немогуће да дође до раскола унутар Исламске државе у провинцији Западна Африка или поновног уједињењења двеју фракција Боко Харам, посебно после узастопних пораза Исламске државе и губљења великог дела територије. Локалне власти морају да признају стварни обим терористичке претње. Понављане изјаве о успешном поразу Боко Харам неће допринети суочавању са реалним претњама које и даље постоје.

Према последњим подацима не само да Боко Харам није уништен него се полако враћа на сцену, њихови борци сада имају софистицираније беспилотне летелице чак и од војске и добро су наоружани захваљујући успешним нападима на војне бригаде. Према истим подацима они контролишу четири од 10 зона у северној држави Борно. Они готово свакодневно извршавају нападе, а недавно су напали и конвој гувернера државе Борно. Људима у селима као што је Кондуга, пораз Боко Харам чини се далеким. У нападу који се десио 17. јуна 2019. убијено је 30 људи - од којих осморо деце. По многим извештајима, нигеријска војска је деморализована и у дефанзиви. Неки војници жалили су се да нису имали кућни допуст већ три године. Њихова оружја и возила су давно застарела. Војска је у августу најавила да повлачи своје трупе из далеких база успостављених по селима и распоређује их у утврђена насеља која назива "супер камповима". Супер кампови су формираны унутар градова у којима у којима је је нигеријска војска успоставила гарнизоне и последњих година насељавала десетине хиљада цивила, које је Боко Харам одатле протерао или које је војска протерала у пређашњим нападима на Боко Харам. (Searsey Dionne, 2019)

Слика 9: Територија под контролом Боко Харам
Извор: The Telegraph, 2019

Оно што је сигурно то је да безбедносне снаге треба да појачају спремност на терену у ишчекивању снажног повратка Боко Харам и потенцијалног уједињења са Исламском државом у провинцији Западна Африка. Такође постоји хитна потреба да регионалне владе ојачају координацију, размену информација и појачају граничну контролу како би пореметили транснационалне канале подршке између различитих терористичких актера у региону.

Једнако је важно признати да саме мере безбедности никада нису довољне да обуздају терористичку претњу. Кључно је оснажити локалне заједнице у изградњи своје отпорности од тероризма и пружање сваке могуће подршке тим заједницама у борби против тероризма. Дакле с обзиром да Нигерија припрема националну стратегију у борби против тероризма, неопходно је у такве стратегије укључити и локалне заједнице и то у свим фазама процеса.

8.6 Објашњења настанка и еволуције Боко Харам

Прилично је немогуће објаснити анархични развој Боко Харам само једном теоријом, односно приписивање оваквог радикалног развоја Боко Харам само једном конкретном узроку било би у најмању руку редуccionистички. Политичари, академска јавност, аналитичари и лидери јавног мњења како унутар тако и изван Нигерије навели су различите разлоге за појаву и еволуцију Боко Харам. Да бисмо разумели појаву ове и њој сличне организације, најбитније је откривање разлога односно узрока који су довели до појаве, настанка, еволуције и радикализације оваквих организација. Мишљења су подељена, разне теорије нуде објашњења а све их можемо поделити у следеће групе:

- Исламско-фундаменталистичка теорија
- Теорија неуспеле државе
- Теорија фрустрација - агресија и релативна депривација
- Социо-економска теорија
- Теорија колонијализма

Многи научници и истраживачи сматрају да је тероризам у Нигерији уско везан за религију односно да представља производ покушаја неких лидера северних држава Нигерије да владају и исламизују читаву земљу. Тако на пример Идахоса наводи да је разлог насиља које спроводи Боко Харам у ствари намера да се закони шеријата схвате и усвоје као државни (Idahosa Osaretin, 2015). Агбибоа у свом делу *Living in Fear: Religious Identity, Relative Deprivation and the Boko Haram Terrorism* уводи проблем хетерогености нигеријске популације. Нигеријска популација се према њему може разликовати на основу религије или етничке припадности при чему је религијска идентификација преовлађујућа. Самим тим стварање стереотипних претпоставки између етничких и верских припадности изазива многе дискриминаторне праксе, које могу довести до сукоба.

Научници попут Барбаре Харф истичу екстремну идеологију као значајан фактор покретања насиља. Она тврди да, где год били, појединци са овим екстремним идеологијама у покушају да достигну политичку моћ, бирају насиље као опцију. Приметила је да државе у којима се владајућа елита слепо држи таквих идеологија води у насиље, односно шансе да дође до политцида²³ су два и по пута веће. (Harff Barbara, 2003) У новије време многе организације и њихови следбеници су у име ислама позивали на увођење екстремног облика шеријата у различитим крајевима света а као оруђе за постизање шеријатског правног система користили су идеологију дихадизма. Тако су класифицирали своје борбе као дихад. Научници су расправљали о повезаности ислама и шеријата, с једне стране, и побуна у име ислама, с друге стране.

Ова дебата се фокусира на доказе да су побуне заправо укорене у исламу а да је глобални дихад намењен враћању исламске надмоћи и формирању велике исламске државе кроз пораз западних сила које спречавају успостављање таквог ентитета.

²³ Политцид је појам који се односи на физичко елиминисање појединаца или групе људи због њихових политичких ставова, припадности одређеној политичкој групи или политичког деловања.

Такође учесници ових дебата тврде да односе између имама и радикалних исламиста не треба претерано објашњавати, наиме они иду корак даље и наводе да имама понекад представљају лидере овим групацијама људи а у најмању руку помажу тим групама, пружањем потребне моралне подршке која оправдава њихове активности. Тако Хофман наводи да је религијски ефекат постао ендемичан, јер изгледа да игра улогу у смањењу моралних препрека насиљу, укључујући самоубилачке нападе. (Hoffman Frank , 2007)

Лаудер сматра да религиозна идеологија у суштини води побуне. Он тврди да учесници оваквих догађаја имају искључив приступ светом знању те спољашњи свет виде и као нелегитиман и корумпиран. Он изводи закључак да припадници разних екстремних организација верују да је свет дуалистичке природе, односно подељен на свето и непристојно, добро и зло и да се спасење може постићи само елиминацијом злих и корумпираних утицаја те да је насиље неопходно да би се свет очистио. (Lauder Matthew, 2009) Сулејман тврди да је идеја револуције је уграђена у исламску мисао и одржава се као жива традиција у свим муслиманским друштвима. Заправо, концепт пророка је синоним за филозофију револуције или тацдид. Овај концепт подразумева да људско друштво не сме бити остављено у тами и корупцији, човек има обавезу да свргне системе неправде. (Ibraheem Sulaiman , 1986)

Научници попут Мелсона тврде да, без обзира на екстремну природу идеологије, она остаје безбедна док се не комбинује са политичким ауторитетом (Melson Robert, Wolpe Howard, 1971. Међутим, Боко Харам, Маитатсине и Усман дан Фодио нису имали никакву политичку власт пре него што су постали насилни. Дакле стицање политичке моћи није предуслов насиља. Екстремистичке групе и пре могућег стицања политичке моћи, захваљујући изопаченој идеологији теже екстремном насиљу да би досегле политичку моћ, а и ако то постигну, опет га користе за даље напредовање и испуњење идеолошких циљева. Па и остале екстремистичке и терористичке организације у свету, попут Господове војске отпора у Уганди (*Lord's Resistance Army in Uganda*), Ал Шабаба у Кенији и Сомалији, Ал-Каиде и Исламске државе, пре стицања политичке моћи чиниле су екстремно насиље.

Када говоримо о Боко Хараму и Нигерији, заговорници верске идеологије односно исламско-фундаменталистичке теорије, разлоге настајања и радикализације Боко Харам налазе у цихаду из 1804. године коју је водио Усман дан Фодио. Они тврде тврди да је Фодиов цихад имао за циљ успостављање надмоћи ислама на местима где је он био одсутан и да га поново успостави на местима где се веровало да је дошло до инфилтрације других праваца у исламу или других религија. Дакле циљ цихада циљ је јасан, прочишћење северне Нигерије од неисламских елемената, тачније искорењивање непримерених паганских обреда и успостављање шеријатског закона. Како би спровео своју замисао у дело, Фодио се ослањао на употребу цихада као идеологије која ће оправдати његово деловање и учинити га привлачним већем броју људи, посебно муслиманима. Цихад је донео Сокото калифат и владавину верских учењака званих уламе. Исламско образовање постао је предуслов за све оне који желе да се баве јавним и политичким животом.

Хегемонија исламске науке претрпела је озбиљне изазове са појавом британског колонијализма у северној Нигерији, захваљујући увођењу западног образовања и књига, које се иначе називају боко. Западно образовне институције почеле су да производе нигеријске образоване елите које су оформиле своју друштвену класу. Њихово западно образовање убрзо им је омогућило да функционишу на вишим друштвеним положајима у односу на њихове исламске пријатеље. Оваква подела је означила почетак борбе између класа, западно образованих и исламски образованих северних Нигеријаца. Где су они са западњачким образовањем окарактерисани као сарадници колонијалних владара.

Ова борба између исламског и западног образовања у северној Нигерији, проузроковала је појаву појединаца попут Ахмаду Бела, премијера северне Нигерије и његовог блиског пријатеља, Абубакара Гумија, који је био инспирација покрета Изала. Они су тражили јединствену комбинацију исламског и западног образовања како би омогућили својеврсну исламизацију образовања западног стила. Ова идеја односно програм је створио отпор традиционалних муслимана, и створио неколицину радикалних муслимана, међу којима су били Мухамед Марва и Мухамед Јусуф.

Заговорници исламско-фундаменталистичке теорије сматрају да Боко Харам као и друге исламске организације у Нигерији настаје у контексту покушаја прочишћења ислама у северној Нигерији. А свој став поткрепљују чињеницама да Боко Харам оснива Мухамед Јусуф који се залаже се за повлачење из секуларног система нигеријске државе и показује незадовољство западним образовањем. Веровао је да нигеријски систем представља западњачки модел образовања (боко) који мора да се укине, јер је то муслиманима забрањено, отуда и име организације - Боко Харам. Они даље сматрају да се Боко Харам налази у историјском верском рату, јер су Јусуфове поруке показале његово уверење да су северним нигеријским државама управљали лажни муслимани (западњачки муслимани), које би требало свргнути џихадом и увођењем шеријата. Азумах у свом делу *Boko Haram in Retrospect* наводи Волјеве тврдње по којима је насиље Боко Харам најбоље објашњено у светлу религиозно мотивисаног насиља које сеже до историјске исламизације западне Африке. (Azumah John, 2013) Бринкел и Аит Хида тврде да чланови Боко Харам верују да извршавају божански задатак и да су мотивисани џихадском идеологијом за стварање шеријатске државе. (Brinkel Theo, Ait Hida Soumia, 2012) Са друге стране Коколи сматра да религија односно религиозна идеологија игра велику улогу у Нигерији али није једина односно, истицање религиозне идеологије као јединог узрока насиља и побуна подразумева да северна Нигерија прихвата само ову идеологију, што је далеко од стварности. (Comolli Virginia, 2015)

Талас "студија тероризма" које су узеле маха након 11. септембра налазе своје упориште управо у религији односно религијском фундаментализму и његовом ширењу у модерној секуларној држави. Наравно није било могуће а да ови ставови не закаче Нигерију и терористичке организације које делују на њеној територији. Оно што је сигурно, то је да су ова истраживања довела су до бројних студија и поновног оцењивања улоге религије у савременом друштву. Таква истраживања омогућила су продуктивно преиспитивање модерних категорија попут секуларности/световности и политика попут мултикултурализма које се све учесталије користе у глобалним друштвима. Али она не испитују историјски контекст којим је феномен попут тероризма прожет, поготово у Африци и друштвима какво је и Нигерија. Дакле религија у Нигерији има јако велик утицај у смислу да је она легитимизатор моћи поготово на северу Нигерије, она је можда најважнији маркер идентитета, пројектор снаге, уједињујући и радикализујући фактор али на питање да ли је она једини узрок настанка организација попут Боко Харам у Нигерији, свакако да није. Као што тврди Ники Кеди религија у овом контексту представља поуздану варијаблу која уз помоћ других фактора може довести до насиља али и до решавања сукоба. (Keddie Nikki, 1985)

Са друге стране поједини аутори попут Кристофера Кинана, наводе да је Боко Харам резултат „неуспеле државе“ односно да свеобухватна нигеријска држава није успела, или у најбољем случају пропада (Kinnan Christopher, 2011). Први проблем на који наилазимо при овим ставовима јесте да не постоји консензус о значењу појма „неуспеле државе“. Потешкоће у дефинисању „несупеле државе“ још су сложеније због чињенице да се овај термин понекад користи као средство политичке уцене.

Неуспеле државе су прожете тензијама, дубоко сукобљене, опасне и оштро оспораване од стране зараћених фракција. У већини неуспелих држава, званичне власти се суочавају са разноликим грађанским немирима и са мноштвом неслагања усмерених према држави и групама унутар ње. Апсолутни интензитет насиља не дефинише то неуспешно стање. Уместо тога, рационализација трајног карактера тог насиља (као у Анголи, Бурундију и Судану), насиље над постојећом владом или режимом и снажан карактер политичких или географских захтева за заједничком моћи или аутономијом или оправдавање насиља идентификује пропалу државу.

Неуспех државе настаје када се насиље претвори у свеопшти унутрашњи рат, када се животни стандард масовно погорша, када се инфраструктура обичног живота распадне и када похлепа владара надвлада њихове одговорности за бољитак људи и њихове околине. Фонд за мир наводи следеће карактеристике неуспеле државе: (The Fund for Peace, 2019)

- Губитак контроле над својом територијом, или монопола над употребном физичке силе
- Ерозија легитимног ауторитета за доношење колективних одлука
- Неспособност пружања јавних услуга
- Немогућност интеракције са другим државама, као пуноправни члан међународне заједнице

Осегае наводи да крхке, неуспеле државе обично карактеришу раширена корупција, сиромаштво, низак ниво економског раста, неразвијене институције за управљање и решавање сукоба као и нестабилно и подељено становништво и да је Нигерија ништа друго до једна од таквих држава. (Osaghae Eghosa , 2007) Природа савезног система Нигерије, сама по себи активира ту крхкост државе, и тај систем створио је у основи неуспелу државу и можда је један од главних покретача насиља у земљи и данас. У северној регији Нигерије, питања контроле ресурса и поделе прихода изазвају гнев и насилно понашање који су углавном усмерени на становнике јужне Нигерије.

Заговорници теорије неуспеле државе своју тезу заснивају на томе да се део ресурса Нигерије, од којих се већина вуче са југа, користи за развој само тог региона, и увек на штету севера. Сходно томе, већина становника са севера Нигерије, посебно они неписмени, приписују раширено сиромаштво на северу похлепи и себичности њихових јужних сународника, за које верују да се опиру покушајима равномерне расподеле ресурса у земљи. (Vallings Claire, Moreno Torres Magüi , 2005)“ Вебер сматра да је држава дефинисана кроз одржавање монопола над легитимном употребом физичке силе унутар својих граница. Када је ово правило нарушено (на пример. кроз доминантно присуство војних лидера, паравојних група, наоружаних банди или тероризма) постојање државе постаје неизвесно и држава постаје неуспела. Тешкоћа одређивања да ли влада одржава монопол над легитимном употребом силе, што укључује проблем дефиниције 'легитимног', значи да се не може прецизно рећи када је држава неуспела“. (Chibuzo Nwoke , Ogaba Oche, 2014)

„Не постоји консензус око дефиниције 'неуспеле државе. Субјективна природа индикатора који се користе за мерење неуспеха државе довели су до двосмисленог разумевања овог појма. Неки научници се фокусирају на капацитет и ефикасност владе како би утврдили да ли је држава неуспела или није. Други се ослањају на показатеље, попут Индекса крхких држава Фонда за мир који своје ставове базирају на демократском карактеру државних институција“. (Call Charles, 2010)

Како наводи Томас Магштадт у свом делу *Understanding Politics: Ideas, Institutions, and Issues* крхка стања државе су у суштини дисфункционална стања где је влада изузетно репресивна или слаба и није у стању да одржава ред и закон. У таквој држави грађани су склони великој непослушности самим тим оваква држава представља идеално тле за развој екстремистичких па и терористичких деловања. Али питање које нам се само намеће је уколико неку државу сматрамо неуспелом како је до те неуспелости државе дошло.

Голдстон даје интересантно виђење неуспелости државе. „Он дефинише неуспелу државу као ону која је изгубила ефикасност и легитимитет. Ефикасност подразумева способност извршавања државних функција као што су пружање сигурности или наплаћивање пореза док под легитимитетом подразумева подршку значајних друштвених група“. (Goldstone Jack , 2008) Држава која одржава један од ова два аспекта није пропала као таква; међутим, у великој је опасности од неуспеха, ако се ништа по том питању не уради. Он наводи пет путева до неуспеха државе: (Goldstone Jack , 2008)

- Ескалација конфликта јавних група (етичких или верских)
- Државна грабежљивост (корумпирано или неовлашћено прикупљање ресурса на штету других група)
- Регионална или герилска побуна
- Демократски колапс (води до грађанског рата или преврата)
- Криза изазвана сукцесијом или реформом у ауторитарним државама.

Голдстон за Нигерију уско везује ескалацију конфликта јавних група и колапс демократије и тако доноси закључак да Нигерија није пропала држава али је на добром путу да то постане. Уколико овом ставу додамо и податке Фонда за мир из 2019. године који на основу индекса крхкости држава сваке године квантитавно мери неуспех и слабост држава, такође наводи да Нигерија није ни у групи веома ризичних, нити високо ризичних, већ на 14 месту у табели слабих држава са јасним знацима напретка и прогнози да ће наредне године оваквим трендом заузети бољу позицију, теорија да је само неуспелост Нигерије као државе директно одговорна за појаву екстремистичких и терористичких организација тешко је одржива. Земље попут Јужне Африке, Сједињених Америчких Држава и Бразила такође имају озбиљне безбедносне изазове, па се њихова „успешност“ или „неуспешност“ не доводи у питање.

Упркос активностима Боко Хараме, неосновано је описати афричког гиганта, како новинари често називају Нигерију, чија економија расте од 2000. године просечно 7 % годишње, која је прошла рецесију и опет има раст од око 2% годишње, и има највећу економију у Африци (и 23. највећу у свету), као неуспешну државу. (The World Bank, 2018) Оно са чиме се можемо сложити и што свакако збуњује јесте да Нигерију као највећу економију Африке карактерише раширена корупција, сиромаштво, неразвијене институције за управљање и решавање сукоба као и нестабилно и подељено становништво. Дакле Нигерија има неке елементе неуспеле државе а да ли је она као неуспела држава довела до појаве организација попут Боко Хараме велико је питање.

Оно чиме би се требало даље бавити односно даље анализирати свакако је тај историјски контекст који често помињем, односно како је дошло до појаве тих елемената крхкости државе који се често могу пратити до ере колонијалне владавине, када су дијаметрално различите етничке и верске групе, захваљујући идејама колонијалних власти спојене у један ентитет који данас називамо Нигерија. Пре тога посветићемо пажњу још једном у низу објашњења појаве и еволуције Боко Харам у Нигерији, теорији фрустрација - агресија и релативне депривације. Заговорници ове теорије сматрају да када се одређена група осећа увређено, понижено односно маргинализовано постоји тенденција избијања насилних одговора на извор те маргинализације.

Теорија релативне депривације, указује на то да појединци постају агресивни када се суочавају са препрекама (доживљеним или стварним) у остваривању циљева и успеха у животу. Релативна депривација настаје као последица јаза између онога што људи добијају и онога шта очекују да ће добити, и под одређеним условима води човека у агресивно понашање. (Gurr Ted, Harff Barbara, 1994). Теорија релативне депривације ставља нагласак на фрустрацију и љутњу проузроковану неједнакостима унутар друштва или одређене групације, које могу произвести насиље и водити у друштвене поделе. Ова теорија сама по себи није довољна да објасни појаву одређених екстремистичких или терористичких организација јер се у својим анализама ослања на друге теорије, односно користи се различитим социо-економским факторима и показатељима ради постизања објективнијих резултата. Заговорници овог правца извор депривација и фрустрација налазе у религији па тако на пример често користе проповеди појединих лидера из којих изводе закључке.

На пример Турстон наводи да се перцепција верске мржње и дискриминације према муслиманима јасно се види из предавања Мухамеда Јусуфа који наводи да влада Нигерије није изграђена да спроводи правду већ је изграђена за напад на ислам и убијање муслимана. Такође сличне изјаве налазе се и код Абубакара Шакауа који је након убиства Мухамеда Јусуфа изјавио да их влада напада без икаквог разлога, само због тога што практикују своју религију. (Thurston Alex, 2016) Колијер са друге стране сматра да употреба ових изјава не води директно објашњењу настанка оваквих организација али да су ове изјаве корисне методе легитимизације одређених поступака групе попут Боко Харам или начин за стицање јавне подршке, то свакако јесу. (Collier Paul, 1999)

Поред верске депривације и фрустрације која из ње произилази, аутори наводе још и економску, политичку и депривацију проистеклу из поступака и активности колонијалних владара. У својим ставовима наводе како је Нигерија етнички, верски али економски подељена земља те да фрустрација није изненађујућа. Дакле заговорници ове теорије тврде да депривација и фрустрација воде у агресију, а када је немогуће утицати на реалан извор депривације и фрустрације, агресија се често премешта на недужне мете. Суспендовани гувернер Централне банке Нигерије Сануси Ламидо Сануси (*Sanusi Lamido Sanusi*), везује појаву и еволуцију Боко Харам са неуједначеном расподелом ресурса. Сануси је тврдио да је прерасподела ресурса увек ишла на штету севера Нигерије па појава оваквих организација као одговора на дугогодишњу депривацију и фрустрацију није изненађујућа. До поновног насиља може доћи поготову након нове формуле расподеле прихода где се државама које производе нафту додаје 13% прихода као надокнаде за еколошку штету настале из производње нафте у региону, тренутна формула прерасподеле прихода изгледа овако: федерална влада узима око 52,68%, 36 држава добија 26,72%, а 774 локалне заједнице 20,60% прихода. (Sahara Reporters, 2019) Иако је Санусијева аргументација делимично тачна, она не може свеобухватно објаснити зашто врста насиља које спроводи Боко Харам није

генерализовано на северу или зашто становници неколико држава на југу које такође немају користи од овакве прерасподеле средстава нису постали милитантни.

Дакле слабост ове теорије је одсуство сличних насилних група у другим регионима унутар земље који су у идентичном стању сиромаштва, депривације и фрустрације. Међутим, сличних сукоба је било у прошлости, посебно у области делте Нигера. У овом случају проблем је решен давањем амнестије побуњеницима и обезбеђивањем додатних финансијских средстава за развој угрожених региона. Стога, иако се теорија не може сматрати „неоснованом“, она се не може посматрати као једини фактор који води појави и еволуцији екстремистичких и терористичких организација.

Још једна теорија покушава да нам да одговор на појаву и еволуцију организација попут Боко Харам у Нигерији: теорија људских потреба или социо-економска теорија. Заговорници ове теорије сматрају погрешним разумевање Боко Харам кроз исламско-фундаменталистичку теорију с обзиром на његову огромну базу подршке и следбеника из група необразованих, незапослених и сиромашних становника севера Нигерије. Да би расветлили ово гледиште, они анализирају и наводе неке од преваладајућих социо-економских фактора у северном делу Нигерије који покрећу Боко Харам. Међу тим факторима су висок ниво незапослености, сиромаштво, економска неразвијеност и неједнакост и низак ниво образовања. Један од заговорника ове теорије, Катсина, наводи незапосленост као један од кључних фактора. Како разумемо незапосленост? Као супротност запосленима односно, броју људи који раде за плате, у јавним и приватним предузећима. Са друге стране незапослени укључују број квалификованих и неквалификованих људи у одређеном политичком субјекту без посла. Ти незапослени млади људи поседују велику енергију, енергију која је најчешће дестабилизирајућа за друштво. Они се брзо и самостално придружују националистичким покретима или су лака мета радикалних религијских покрета. (Katsina Mukhtar , 2012)

Један број аутора повезује тероризам Боко Харам са, сиромаштвом у региону. Наиме према последњим подацима Светске банке и Светског сата сиромаштва (*World Poverty Clock*) више од 90 милиона Нигеријаца, живи у сиромаштву што је отприлике половина укупне популације у Нигерији. (Dawn Kissi, 2019) Захваљујући овим подацима не чуди што многи аутори попут Мусе повезују насиље појединих организација попут Боко Харам са сиромаштвом и занемаривањем младих у региону. (Musa Odamah, 2012) Такође Форест сматра да се појава насилних екстремиста попут Боко Харам може посматрати као одговор северних заједница на несигурности у њиховој духовној и социоекономској будућности. (Forest James , 2012) Поред наведених разлога поједини заговорници социо-економске теорије наводе и неравномерни економски развој и његов негативни утицај на доходак као могуће разлоге појаве организација попут Боко Харам.

Аутори попут Милера сматрају да је неједнакост у дохотку пресудна за настанак друштвених сукоба и политичког насиља. (Muller Edward, 1985) Нагел тврди да пораст неједнакости повећава социјално незадовољство чиме се ствара политичка нестабилност. (Nagel Jack, 1974) Такође као један од разлога наводи се ниско образовање поготово становника севера Нигерије, али и овај разлог као и многи везују се за колонијалну еру односно политику колонијалних владара. Више пута смо помињали да је колонијална власт веома касно допустила продор западних идеја и западног образовања на север Нигерије. У међувремену север Нигерије развија свој исламски систем образовања, оснива куранске школе, уводи Алмцирије које смо већ помињали, који постају један монументални део образовања на северу Нигерије. Од колонијалне ере овим школама и овом систему образовања ускраћивано је финансирање и признавање као начин својеврсне дестабилизације. На основу ових података поједини аутори изводе закључак да је успех Боко Харам заснован на фактору

преовлађујућег недовољног формалног образовања, што је осигурало простор њиховим проповедницима да промовишу облик куранске писмености коју карактерише мржња према западном образовању.

Иако Боко Харам има аверзију према западном образовању, прихватање тврдње да је мањак формалног образовања покретачки мотив ове организације у најмању руку је споран, јер и сам Боко Харам карактерише противречност. Ова организација се бори против западне културе а у својим нападима користи све инструменте западног порекла укључујући оружја која су у последње време напреднија од нигеријских снага безбедности, технолошке уређаје попут самоактивирајућих бомби и дрoнова и разнолике медије као начин пропаганде својих ствова, идеја и акција. Што би рекао Чинака, уколико је Боко Харам истински угрожен западним образовањем и западном културом у целини, зашто из недеље у недељу, из године у годину, причају њихов језик и користе њихове технолошке изуме за своје циљеве. Копља, мачеви, лукови и стреле требали би били разумљивији одабир, а не западне пушке, пиштољи и бомбе. (Chinaka Psalms, 2013)

Дакле као што видимо заговорници социо-економске теорије одговор на појави организација попут Боко Харам траже у тези да сви људи имају основне потребе које желе да испуне, а неуспех који су изазвали други појединци или групе да задовоље те потребе могао би довести до сукоба. Самим тим ова теорија све више почиње да личи на теорију фрустрација - агресија коју смо већ помињали. Опет са друге стране превелико интересовање за ову теорију можда представља својеврсну политизацију од стране одређених елита а све у циљу замрачивања стварног извора насиља у Нигерији.

Ако је већ распрострањено сиромаштво, висока незапосленост, корупција како то да није дошло до појаве сличних група у другим сиромаштвом, незапосленошћу, корупцијом прожетим деловима Нигерије. Бивши председник нигеријског сената Дејвид Марк јасно ставља до знања да да сиромаштво и незапосленост више не нуде уверљиво објашњење за насиље, јер ови неповољни социо-економски услови нису искључиви за север земље. Иако су ови неповољни социо-економски услови карактеристични за север, не постоје подаци да је нека група попут Боко Харам изникла у другим државама широм Нигерије захваљујући овим факторима. (Midlarsky Manus, 1975)

Анализа Боко Харам не би требало да умањи значај демографије, нити би требала да постане једино објашњење, она је само један од фактора сложеније матрице покретача насиља и неслагања у Нигерији. Перципирана политичка маргинализација севера, а посебно североистока сматра се још једним одговором на питање појаве организација попут Боко Харам. Наиме када је Гудлак Џонатан победио на председничким изборима 2011. године, многи становници севера Нигерије сматрали су то увредом јер је поновни реизбор Џонатана пореметио договор водећих странака о ротацији функције председника између југа и севера сваких осам година. Његова победа изазвала је немире у северним градовима, а као резултат настрадало је око 800 људи. Али Боко Харам је настао пре реизбора Гудлак Џонатана и егзистира сада за време Бухарија тако да је ова хипотеза тешко одржива. Ако се узме у обзир принцип федералног карактера Нигерије који гарантује североисточној Нигерији адекватну заступљеност на националном нивоу, Устав Нигерије који налаже да савезни кабинет извуче по једног министра из сваке од тридесет шест држава републике а притом знамо да је Боко Харам саздан од припадника Канури етничке групације и нигде не користи Канури националистичку реторику, нити тражи већу заступљеност североисточног региона, ова теорија о политичкој маргинализацији севера као узрока настанка организација попут Боко Харам једноставно није одржива.

Такође ни ову тематику није заобишла теорија завере. Наиме заговорници ове теорије објашњавају појаву Боко Харам виде у махинацијама унутрашњих актера. Са једне стране администрација председника Џонатана је спонзорисала Боко Харам како би исламски север представили као лошу страну спремну да сруши његову администрацију и на тај начин могао би мобилише подршку своје „јужне и хришћанске браће“.

Главна слабост ове теорије је да ништа у изјавама ухапшених чланова Боко Харам ни близу не подржава ову претпоставку. По којој логици би чланови Боко Харам, иначе сви муслимани, водили кампању под плаштом исламског ревивализма, дозволили да их немуслимански искористе за убијање својих сународника. Друга теорија завере тврди да северни политичари спонзоришу Боко Харам како би земљу учинили немогућом за управљање. Ова је теорија веома популарна међу водећим политичарима из јужног дела земље. Према овој теорији лидери са севера Нигерије који се сматрају јединим истинским владарима Нигерије, одлучили су да спонзоришу Боко Харам као инструмент за дестабилизацију државе поготово у периоду када је председник државе био Гудлак Џонатан. Главна слабост ове теорије је да је велики део убистава од стране Боко Харам управо почињен на северу земље и против северних муслимана. Ако политичари на северу заиста желе земљу учинити немогућом за функционисање зашто то чине спонзорисањем групе која убија северне муслимане и буквално уништава неколико делова севера Нигерије. Дакле као што видимо у великој мери понуђене теорије не нуде нам чврсте доказе о њиховој повезаности са појавом организација попут Боко Харам.

Оно што смо до сада са сигурношћу утврдили свакако је то да ни једна понуђена теорија не може нити је самостално утицала на појаву организација попут Боко Харам, већ комбинација одређених теорија односно елемената појединих теорија воде у појаву оваквих организација. Да би донели коначан суд остало нам је да проверимо још једну теорију која се у последње време намеће као могући одговор на нашу проблематику: Теорија колонијализма односно пост-колонијалног наслеђа.

Колонијализам, којем је најмање пажње посвећено као једном од могућих узрока појаве тероризма на овом поднебљу, обележен је као један од историјских периода који су презентовани веома негативно, с обзиром на то да су колонијалне силе експлоатисале Нигерију и њено становништво, и извршиле вештачку регрупацију различитих етничких и верских група стварајући националне идентитете са којима се Нигеријци нису идентификовали. Невероватно је да је само мали број аутора приметио да је управо водећа фигура на терористичкој сцени Нигерије - Боко Харам користила појам колонијализма у својим проповедима наводећи да су „Европљани поделили земље“ и „оставили их у сиромаштву или створили етничке проблеме“, усвајањем ротацијског система управљања између различитих група и племена, што је изазвало политичку нестабилност у земљи која по аутоматизму може изазвати сукобе. Тако је колонијално наслеђе проузроковао социјално-економску неједнакост и стање узајамне сумње међу главним етничким групама у Нигерији и отворило пут будућим борбама. (Pierii Zacharias, Zenn Jacob, 2016). У том смислу, као теоријска основа и као један од могућих узрока појаве тероризма у Нигерији може да нам послужи управо постколонијални правац. Формална борба за политичку власт у Нигерији почела је по изборном принципу садржаном у Клифордовом уставу из 1922. године, који је предвидео стварање политичких странака.

Нажалост политичке странке које су се развиле у колонијалном периоду формиране су се по етничким и регионалним линијама. Појаву оваквих странака пратио је и страх од доминације појединих региона који је присутан и дан данас. Овакав развој догађаја створио је неке политике попут зонирања или ротације моћи, а све у циљу обезбеђивања уравнотежене контроле моћи међу геополитичким зонама/регијама у земљи. Од стварања нигеријске

државе, чини се да север континуирано има споредну улогу поготово у друштвено-економској сфери. Овај проблем је такође створила британска колонијална администрација и њена политика неинтервенционисања на северу Нигерије.

За разлику од севера на југу Нигерије, колонијална власт улагала је у оснивање мисионарских школа, стварала је услове за брже и лакше запошљавање, што је утицало на брже стицање богатства и социјалне мобилности становника јужне Нигерије и тиме створила додатан раздор у већ подељеном друштву. Због такве колонијалне политике, широм северне Нигерије западно образовање и даље је повезивано са покушајима хришћана да преобрате муслимане и страхом од економске и политичке доминације југа Нигерије. Север је имао контролу над политичком моћи после независности у Нигерији, углавном уз помоћ различитих војних режима.

Повратком демократској владавини 1999. године дошло је до померања политичке моћи са севера на југ или са муслимана на хришћане, а политичка питања су се додатно закомпликовала успоном тадашњег вршиоца дужности председника Гудлак Џонатана. Тада је прекинута успостављена колонијална ротациона политика што је водило до обесхрабтивања али и фрустрација северних становника Нигерије. Управо у том периоду између 2011. и 2012. године, Боко Харам шаље претњу/ултиматум којим захтева да сви несеверњаци напусте северни регион Нигерије. Масовни егзодус не-домицилног становништва из проблематичних држава на северу даје потпору тврдњи да колонијална творевина звана Нигерија нема чврсте темеље јер при њеној креацији колонијални владари, културу, племе, језик и религију који би требало да буду основа за уједињење никада нису ни разматрали. Догађај из 1914. године био је само спајање без интеграције. Чак и након спајања, контакт између две регије остао је минималан. Као резултат овакве политике, људи из ове две дијаметрално различите регије нису се исправно разумели ни пре независности. Након независности, напори попут стварања школа јединства, програма Националне службе за младе и других савезних идеја за обезбеђивање националног јединства нису успешно функционисали, а све захваљујући колонијалном „семену“ раздора који је раније засејан. Насиље Боко Харам, посебно његова жеља за исламизацијом и повратком политичке моћи на север, одраз су вековног сукоба север-југ. (Waldek Lise, Jayasekara Shanaka , 2011)

Дакле страх од доминације југа натерао је Боко Харам да се упусти у низ насилних напада против нигеријске државе у покушају да фрустрира владу и наметне шеријатски правни систем у земљи. (Onuoha Freedom , 2014) Корени Боко Харам леже у изолацији, заосталости и сиромаштву севера који су настали захваљујући наслеђеној колонијално успостављеној држави. (Schepers Emile, 2014) Нјоку сматра да је управо колонијализам створио социјално-економску неједнакост кроз институционализацију погодних класа и тиме отворио пут насиљу. (Njoku Thaddeus, 2011) И не чуди што су чланови Боко Харам, махом Канури који су вековима запостављани, како од стране колонијалних тако и од стране традиционалних владара. Можда се Боко Харам залаже за идеју успостављања државе попут Сокото калифата Усмана дан Фодиа, али чланови Боко Харам, касније султани Сокотоа сматрају непогодним јер су увек и тесно сарађивали са колонијалним властима. Уколико буду успостављали свој калифат његово седиште никада не би било у Сокотоу већ у Борну. Фалола наводи да је да је главни узрок насилних активности у Нигерији данас, као што је Јос криза, насиље у делти Нигера, насиље у јужном и северном делу Нигерије управо колонијализам. У то време, домовни становништво је насиљем оспоравало колонијалну власт. Стога је створена „јавна култура“ у нигеријској политици, у којој су грађани били склони чињењу насиља као одговор на експлоатационе колонијалне политике. (Falola Toyin, 2009) Њоку такође наводи да су насилни догађаји у Нигерији директно везани за политику колонијалних власти. Након економске депресије из 1930. године, политика колонијалних власти заснивала се на увођењу мера штедње, тачније смањење плата, масовним отпуштањима, додатним опорезивањима, контролом цена дакле успостављањем једног нестабилног и експлоататорског тржишта.

Ове мере колонијалних владара директно су утицале на приход колонијалних субјеката, и поставили темље за даље конфликте и сукобе. Исту политику је користила и постколонијална држава за време друге велике депресије 1980-те године када је уведен програм структурног прилагођавања, који је отприлике био сличан колонијалним мерама (Njoku Thaddeus, 2011) Мамдани тврди да је колонијални систем створио законе и структуре који су учинили културни идентитет основом за креирање политичког идентитета у Нигерији и то је неизбежно претворило етничку и верску припадност у политички идентитет. За Мамданија узроци конфликта у Африци произилазе из институционалног раздвајања и наслеђених верских, културних и етничких заједница створених од стране колонизатора. (Mamdani Mahmood, 2003)

Такође Мелсон и Вулп су сличног става и тврде да сукоби у данашњој Нигерији настају као резултат колонијалног наслеђа, односно нехумане и неконтролисане „модернизације“ која подстиче сукоб различитих верских и етничких група а све у циљу потраге за богатством, статусом, моћи и сигурности (Melson Robert, Wolpe Howard, 1971). Пост и Викерс своје радове заснивају на тези да су конфликти у Нигерији у суштини последица наслеђене колонијане институцијалне структуре (Kenneth Post, Vickers Michael, 1973). Ноли има сличну тезу која каже да је етничка политика у Нигерији заснована на стратификованој неједнакости између елита различитих етничких група које су супростављене и самим тим су могућ извор сукоба (Nnoli Okwudiba, 1980). Пропаст прве Републике Нигерије јануара 1966. обично се приписује многим факторима, као што су мултиетнички и верски састав становништва, неједнак ниво социјалног, економског и образовног развоја, уставна структура земље под колонијалном владавином и Првом републиком, и потпуно одсуство заиста националних политичких странака. Ови друштвени фактори без сумње откривају наслеђене колонијалне друштвене структуре неједнакости, несигурности и некомпатибилности. (Turaki Yusufu, 1982). Због верских, етничких, и регионалних подела које су директно настале под утицајем колонизације, односно вештачке амалгамације, Нигерија је након независности постала „држава без нације“, (Falola Toyin, Heaton Matthew , 2008) и тиме отворила пут сталним сукобима.

На основу наведених теорија и ставова познатих аутора пружа нам се основ за закључак да постколонијални систем може бити основа за честу ескалацију сукоба у Нигерији, односно да колонијално наслеђе може бити полазна тачка и узрок настанка насиља као и појаве организација попут Боко Харам, а религија и социо-економски фактори њихови најсигурнији начини за регрутацију и радикализацију следбеника .

8.7 Насилне активности Боко Харам

Процењује се да је од јуна 2011. године до јуна 2018. године више од 37.000 људи убијено у терористичким активностима Боко Харам, који је у једном моменту контролисао око 20% нигеријске територије (Council on Foreign Relations, 2018), а терористичка пракса Боко Харам која укључује отмице цивила, силовања и терор, довела је до расељавања више од 2,1 милиона људи (Human Rights Watch, 2016).

Неки од најпознатијих напада Боко Харам су: (Center for International Security and Cooperation, 2019), (CNN World, 2019)

- 2003. децембар: Први познати напад Боко Харам укључује отприлике 200 милитаната, који нападају више полицијских станица у држави Јобе, близу границе са Нигером
- 2009. јули: Боко Харам напада неколико локација у Баучију, Борну, Каноу и Јобеу, убијено је преко 700 људи укључујући и чланове Боко Харам
- 2010. септембар: У Баучију, чланови Боко Харам нападају затвор, убијено је 5 људи и ослобођено више од 700 затвореника
- 2011. мај: На дан инаугурације председника Нигерије Гудлак Џонатана, Боко Харам активира три експлозивне направе у близини војне касарне у граду Бауцчи. Најмање 10 људи је погинуло у овом нападу
- 2011. август: Бомбаш самоубица из Боко Харам залеће се аутомобилом пуним експлозива у главну зграду седишта Уједињених нација у Абуџи, том приликом убијено је 23 а рањено 87 људи
- 2011. новембар: Више од 100 људи гине у вишеструким нападима Боко Харам у државама Јобе, Даматуру и Борно.
- 2012. јануар: Више од 200 људи је убијено у координираним нападима Боко Харам на полицију, војску, затвор и друге мете у држави Кано
- 2013. април: У сукобима Боко Харам и мултинациоалних снага безбедности састављених од војних снага Нигера, Нигерије и Чада у граду Бага у држави Борно убијено је око 200 људи
- 2013. јуна: У нападима Боко Харам на цркве, убијено је више од 50 људи
- 2013. септембар: Припадници Боко Харам прерушени у војне униформе постављају контролне пунктове око града Бенишеика у држави Борно, стрелјали су све који су покушали побећи, убијено је 142 људи
- 2014. април: Боко Харам киднапује око 300 девојчица старости од 16 до 18 година из секуларне школе у Чибоку у држави Борно. У новембру 2014. године Боко Харам даје изјаву да су отете девојчице прешле у ислам и да су удате. До 2018. године 106

- девојчица је успело да побегне, а остале се или воде као нестале или су удате за чланове Боко Харам.
- 2014. мај: Чланови Боко Харам нападају неколико села у држави Борно, становници тих села пружају жесток отпор у коме гине око 200 чланова Боко Харам
 - 2014. мај: На пијаци у Јосу активирано је неколико експлозивних направа у којима гине око 118 људи
 - 2014. јун: У нападима Боко Харам широм државе Борно убијено је између 400 и 500 људи
 - 2014. јун: Чланови Боко Харам киднапују 20 девојчица из села Гаркин Фулани у држави Борно само 8 километара даље од Чибука
 - 2014. јун: Чланови Боко Харам држе становнике села Кумабза у држави Борно као таоце четири дана. Током тог периода отето је више од 60 жена и деце, и убијено 30 мушкараца
 - 2014. јул: Боко Харам напада град Дамбоа у држави Борно. Током напада убијено је 66 људи а више од 15.000 је расељено
 - 2015. јануар: Боко Харам је напада градове Бага, Дорон Бага, околна села и мултинационалну војну базу у држави Борно. Резултат ових напада је 150 убијених по наводима нигеријских власти, међутим на основу сателитских снимака које је објавио *Amnesty International* број убијених је далеко већи: око 2000 људи
 - 2015. јануар: Боко Харам киднапује око 80 цивила међу којима је било и много деце у северном Камеруну
 - 2015. фебруар: У првом великом нападу на Нигер, чланови Боко Харам нападају село Босо, и том приликом убијају 57 и рањавају 7 људи
 - 2015. фебруар: У првом нападу на Чад, чланови Боко Харам нападају село Нгобоуа и том приликом убијају 10 и рањавају 4 људи
 - 2015. март: У покушају да спречи цивиле да изађу на биралишта на дан избора у Нигерији, чланови Боко Харам убијају 41 особу
 - 2015. јули: Чланови Боко Харам нападају неколико села у држави Борно и том приликом убијају око 145 људи
 - 2015. септембар: Чланови Боко Харам нападају пијаци у Керави у Камеруну, том приликом убијају 30 а рањавају 145 људи
 - 2015. октобар: У истом дану чланови Боко Харам нападају Абуцу и нигеријски избеглички камп у Чаду, том приликом убијено је 54 а рањена 51 особа
 - 2016. јануар: Чланови Боко Харам нападају град Далори у држави Борно и том приликом убијају 86 особа међу којима је био и велики број деце

- 2016. фебруар: У истом дану чланови Боко Харам нападају два села на североистоку Нигерије убивши том приликом 30 људи, док у другом нападу инфилтриране жене самоубице активирају бомбе у избегличком кампу у Дики и том приликом убијају 58 људи
- 2016. август: Чланови Боко Харам нападају село Кубурва у држави Борно и том приликом убијају 11 људи
- 2016. децембар: Две жене самоубице активирају бомбе на пијаци у селу Мадагали у држави Адамава и том приликом убијају око 57 а рањавају 177 људи
- 2017. јули: Боко Харам напада тим за истраживање нафте у североисточној Нигерији и том приликом убија преко 50 људи
- 2017. август: Три жене самоубице активирају бомбе и убијају 20 а рањавају 80 људи у кампу за расељена лица као и на пијаци на североистоку Нигерије
- 2017. новембар: Тинејџер самоубица активира експлозив током јутарњих служби у цамији у граду Муби у држави Адамава и том приликом убија преко 50 људи
- 2018. јануар: Мушкарац и жена самоубице активирају бомбе на пијаци у Маидугурију у држави Борно и том приликом убијају 12 и рањавају преко 45 људи
- 2018. фебруар: Чланови Боко Харам нападају Научно-технички факултет за девојке у североисточном нигеријском граду Дапчи и том приликом киднапују 110 девојака
- 2018. март: Чланови Боко Харам нападају камп за расељена лица у Рану, држава Борно, убивши најмање 3 и ранивши још 3 људи.
- 2019. јули: Чланови Боко Харам нападају Маидигури у држави Борно и том приликом убијају 65 људи

9 Закључак

Прошло је више од 100 година од амалгамације северног и јужног протектората и преко пола века од независности Нигерије. Сучена са многим кризама током своје историје, Нигерија се најчешће управљала војно усредсређеним тактикама као својеврсним одговором на те кризе, понекад успешно а понекад не, али оно што иза таквих интервенција остаје свакако је привид решења проблема који се изнова јављају и који прате Нигерију од њене амалгамације па све до данас. Овом студијом покушали смо разоткрити водеће врсте и актере исламистичког екстремизма у Нигерији и покушали утврдити узроке који до њих доводе.

Извршили смо идентификацију и дескрипцију свих водећих врста исламистичког екстремизма у Нигерији и сврстали их четири групе: сунитски, шитски, екстремизам муслиманске заједнице Ахмадија и екстремизам кураниста, од којих је у Нигерији најекстремнији управо сунитски односно његова подгрупа селџукијски екстремизам. Такође смо посебну пожњу посветили главним актерима исламског екстремизма пре свега: Исламском покрету Нигерије, Маитатсину/Кала Катоу, Изала покрету, Суфистима, Дарул исламу, Ахмадији, Ансару са посебним освртом на Боко Харам као водећем актеру исламског екстремизма и тероризма у Нигерији. Екстремизам и тероризам су као што смо већ више пута поменули у раду, веома сложени феномени, стога је испитивање њихових узрока велики задатак.

Многе теорије су покушале да пруже одговор на ово питање и ми смо навели и анализирали водеће: исламско-фундаменталистичка теорија, теорија неуспеле државе, теорија фрустрације - агресије и релативне депривације, социо-економска теорија, теорија колонијализма. Указали смо на мањкавости водећих теорија и установили велики утицај колонијализма и касније постколонијалног наслеђа на стварање услова за појаву екстремних и терористичких групација у Нигерији. Дакле утврдили смо да су управо колонијални владари извршили нехуману и неконтролисану амалгамацију која подстиче сукоб различитих верских и етничких група, односно да узроци конфликта произилазе из институционалног раздвајања и наслеђених верских, културних и етничких заједница створених од стране колонизатора, те да због верских, етничких, и регионалних подела које су директно настале под утицајем колонизације, односно вештачке амалгамације, Нигерија након независности постаје „држава без нације“ и отвора пут насиљу и појави разних екстремистичких и терористичких организација.

Тиме смо детаљном идентификацијом, анализом и дескрипцијом одговорили на главно истраживачко питање: ***„Ко су главни актери и које су врсте исламског екстремизма у Нигерији најзаступљеније и да ли је постколонијално наслеђе утицало на њихову појаву?“***

На општу хипотезу која је гласила „Колонијално наслеђе утицало је на настанак и еволуцију исламског екстремизма у Нигерији“, можемо одговорити потврдно, јер је управо колонијализам створио услове погодне за развој екстремистичких и терористичких организација. Овакав след догађаја можемо захвалити не-резонској амалгамацији када су два дијаметрално различита региона спојена у један ентитет, затим запостављем севера односно фаворизовањем „лојалних“ политичких елита и на крају пост-колонијалном државом која је по угледу на своје предходнике наставила експлоатацију Нигерије и њеног становништва.

Оно што се крије под велом сиромаштва, корупције, ниског нивоа образованости, јачања верских, етничких и регионалних покрета и тензија и што на крају води у насиље у суштини

је ништа друго до резултат негативних колонијалних одлука, које су се такође користиле и биле параметар адекватних одлука у постколонијалној држави.

Када говоримо о **првој посебној хипотези** која гласи да „На територији Нигерије делују различити актери исламског екстремизма чије се аспирације испољавају у различитим облицима исламског екстремизма, ствари су много јасније. Наиме већина припадника исламских екстремистичких и терористичких организација које смо помињали у Нигерији су сунити, али постоје и они који не припадају овој грани ислама укључујући шиите, ахмадисте и куранисте. Суните смо поделили, на две главне групе суфисте коју чине братства Кадирије и Тијаније, анти-суфисте, чији је главни представник група Изала. Поред ових група пажњу смо посветили и Кала Катоу (куранисти), Дарул исламу (сунити), Ахмадији (ахмадисти), Ансару и Боко Хараму (селафисти) и тиме обележили водеће актере исламског екстремизма и тероризма у Нигерији.

На **другу посебну хипотезу** која гласи да „На Боко-Харам гледамо као на главног актера исламског екстремизма и тероризма у Нигерији“, одговарамо потврдно. Изнели смо довољно података који говоре у прилог ове хипотезе међу којима и податак да је 37.000 људи убијено у терористичким активностима Боко Харам, (Council on Foreign Relations, 2018), као и да терористичка пракса Боко Харам која укључује отмице цивила, силовања и терор, довела је до расељавања више од 2,1 милиона људи (Human Rights Watch, 2016). Навели смо бројне нападе ове организације од њеног оснивања до данас и тиме ову терористичку организацију етикетирали као главног актера исламског екстремизма и тероризма у Нигерији.

Трећа посебна хипотеза каже да је „Могућност ескалације сукоба је велика и представља резултат многих унутрашњих али и спољних друштвених фактора“. Ова хипотеза такође је тачна јер смо већ утврдили да су сукоби у Нигерији скоро па свакодневница, имали смо Биафрански рат 1967. године, Маитатсине нереде 1980. године, Кано побуну 1982 године, Илорин кризу 1986. године и насиље Боко Харам који је до 2015. године успео да стави под контролу око 20% територије Нигерије, тако да могућност поновне ескалације сукоба није немогућа.

Четврта посебна хипотеза каже да „Општи друштвени услови у Нигерији а пре свега верски, етнички, економски, социјални и политички затим организовани криминал, ниво образовања становништва, само воде повећању степена могућности ескалације сукоба у Нигерији“, такође је тачна. Религија је дефинитивно један од јако битних фактора, пре свега због њеног специфичног и значајног положаја у нигеријском друштву и политици.

Као што смо већ поменули она је легитимизатор моћи поготово на северу Нигерије и можда је поред етничитета, најважнији маркер идентитета, пројектор снаге, уједињујући и радикализујући фактор. Социо-економски услови довели су до великог броја необразованих, незапослених и сиромашних становника поготову на северу Нигерије и они често представљају неисцрпан извор следбеника бројних организација па и ових у Нигерији.

Пета посебна хипотеза тврди да „Геополитички интереси великих сила, деловање екстремних исламистичких покрета у државама у окружењу, политика и активности међународних исламских организација, појединих исламских земаља и појединих исламских невладиних организација, као и деловање иностраних изузетно утицајних транснационалних терористичких организација у Африци, повећавају степен могућности ескалације сукоба у Нигерији.“ И ова хипотеза се показала као истинита поготову ако узмемо у обзир повезаност појединих терористичких организација у Нигерији са одређеним државама и другим терористичким организацијама. На пример Исламски покрет Нигерије је настао захваљујући подршкама из Ирана, Боко Харам је тесно сарађивао са Ал Каидом, Ал Шабабом, а касније се заклео на верност Исламској држави. Такође велики број бораца Боко Харам није из

Нигерије већ из других суседних држава или је послат од стране братских транснационалних терористичких организација.

Велики број организација финасиран је од стране других држава или организација, за Боко Харам смо и доказали да је примио одређене своте новца од стране Ал Каиде. Након доласка Шекауа на чело организације примећене су драстичне разлике у тактикама које организација примењује за разлику од оних које је примењивала за време Мухамеда Јусуфа, интересантно је колико су те тактике сличне оним које примењује Ал Каида. Оно на шта би требало обратити пажњу и што би требало спречити, јесу ноншалантне изјаве појединих високих званичника који тврде како су поједине организације уништене, пре свега мислећи на Боко Харам.

Према последњим подацима које смо навели, Боко Харам не само да није уништен већ се на сцену враћа опремљен модернијом опремом од саме војске Нигерије и већ контролише око 10 зона у држави Борно. Са друге стране војни неуспеси Исламске државе у Ираку и Сирији доводе нас до логичног закључка да би управо Нигерија могла да буде уточиште или последњи бастион Исламске државе. Овим смо одговорили на главно истраживачко питање и завршили испитивање хипотеза, остаје само нада да ће овај рад пружити адекватне информације проистекле из детаљне анализе кључних актера и доминантних облика исламског екстремизма у овој афричкој земљи, појединцима који су заинтересовани за ову као и теме попут тероризма, терористичких организација, екстремизма и верског фундаментализма. Сваки покушај да се ови феномени идентификују, санкционишу, спрече и зауставе представља изузетно значајан али и друштвено користан напор што ово истраживање чини пре свега актуелним, применљивим и оно што је најбитније оправданим.

10 Литература

1. Abonyi Ike. (2011). Nigeria: Boko Haram - Senator Ali Ndume Charged to Court. All Africa .
2. Achebe Chinua. (2000). The Trouble with Nigeria. Enugu: Fourth Dimension Publishing Company.
3. Achebe Chinua. (1994). Things Fall Apart. Clayton: Prestwick House.
4. Adebani Wale, Ebenezer Obadare. (2010). Introducing Nigeria at fifty: The nation in narration. Journal of Contemporary African Studies. Volume 28, Issue 4 , 379-405 .
5. Adeniyi Olusegun. (2011). Power, Politics and Death . New Delhi: Prestige Books.
6. Adesoji Abimbola . (2010). The Boko Haram Uprising and Islamic Revivalism in Nigeria. Africa Spectrum . Vol. 45, No. 2 , 95-108.
7. Asuelime Lucky and Ojochenemi David.(2015). Boko Haram The Socio-Economic Drivers.Springer. New York.
8. Abdalla Adamu. (2002). Islam and the Internet. All Africa .
9. Adesoji Abimbola . (2011). Between Maitatsine and Boko Haram: Islamic Fundamentalism and the Response of the Nigerian State. Africa Today . Vol. 57, No. 4 , 98–119.
10. Anderson Sean, and Sloan Stephen. (2009). Historical dictionary of terrorism”, Scarecrow Press, Lanham.
11. Adeware Alokun. (2004). The Origin, Growth & Development of Efon Alaaye Kingdom, (page 30-43).Timade Ventures.
12. Adibe Jidefor. (2012). Boko Haram: One sect. Conflicting Narratives. African Renaissance . Volume 9, Issue 1 , 47 - 64.
13. Adibe Jidefor. (2012). Nigeria without Nigerian? Boko Haram and the Crisis in Nigeria's nation-building, London, Adonis & Abby Publishers
14. Adigun Agbaje, Jinmi Adisa. (1988). Political education and public policy in Nigeria: The war against indiscipline (WAI). The Journal of Commonwealth & Comparative Politics. . Volume 26, Issue 1 , 22-37.
15. Adejumo Said. (2010).Governance and Politics in Post-Military Nigeria. Changes and Challenges, Palgrave MacMillan, New York, USA.
16. Agbiboa Daniel. (2013). "The ongoing campaign of terror in Nigeria Boko Haram versus the state". International Journal of Security & Development . Volume 2, 2-17.
17. Agbiboa Daniel. (2013). Living in Fear: Religious Identity, Relative Deprivation and the Boko Haram Terrorism. Volume 6 , Issue 2 , 153-170 .
18. Africa Confidential. (2012). Boko Haram Looks to Mali. Africa Confidential. Vol.53 No. 24 .
19. Algar Hamid. (2002). Wahhabism: A Critical Essay. (page 47). London: Islamic Publications International.
20. Ayuk Awunghe, Emeka Josephat. (2012). Curbing Multi-Dimensional Violence in Nigeria Society: Causes, Solutions and Methods of Solving this Trend. Journal of Emerging Trends in Educational Research and Policy Studies, Volume 3, Issue 5 , pages 616-623.
21. Azumah John. (2013). Boko Haram in Retrospect. Islam and Christian–Muslim Relations, Vol. 26, No. 1 , pages 33-52.
22. Aisha, Musa. (2008). Hadith as Scripture: Discussions on the Authority of Prophetic Traditions in Islam. New York: Palgrave Macmillan .
23. Alao Abiodun. (2013). Islamic radicalisation and violent extremism in Nigeria. Conflict, Security & Development . Volume 13, Issue 2 , 127-147.

24. Alozieuwa Simeon. (2012). "Contending theories on Nigeria's security challenge in the era of Boko Haram insurgency". *The Peace and Conflict Review* .
25. Amara Ben. (2013). We Introduced sharia-The Izala Movement in Nigeria as Initiator of sharia-reimplementation in the North of the Country: Some Reflections. *Islam in Africa*, Volume: 15 , 125–145.
26. Amara Ben. (2013). Interview on the 5th December 2006 with Ustaz Nasir Abdelmuhyi, Director of High Islamic School. *Islam in Africa*, Volume 15 , 125–145.
27. Amara Ben. (2012). Shaykh Ismaila Idris (1937-2000), the Founder of the Izala movement in Nigeria,. *Annual Review of Islam in Africa*, Issue No. 11 , 74-77.
28. American Foreign Policy Council. (2019). *The World Almanac of Islamism 2019*, (pages 647-648). Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
29. Andre David. (2015). *United States Counter Terrorism Strategy in the Trans-Sahara and the rise of Salafi- Jihadism in the Sahel*, (pages 32-57). *Middle East, South Asia, Sub-Saharan Africa* .
30. Awa Eme. (1694). *Federal government in Nigeria*, (Pages 60-63). California: University of California Press.
31. Awojobi Oladayo. (2014). The socio-economic implications of Boko Haram insurgency in the north-east of Nigeria. *ISSR Journals* . Vol. 11 No. 1, 144-150.
32. Awolowo Obafemi. (1968). *The People's Republic*, (page 52-60). New York: Oxford University Press.
33. Awojobi Oladayo. (2014). The socio-economic implications of Boko Haram insurgency in the north-east of Nigeria. *ISSR Journals* . Vol. 11 No. 1, 144-150.
34. Barber Steve. (2011). The "New Economy of Terror:" The Financing of Islamist Terrorism. *Global Security Studies*, Volume 2, Issue 1 , 1-17.
35. Bajagić Mladen. (2000). Terorizam i međunarodno pravo. *Bezbednost*, Vol. 42, Br. 5-6 , 616-642.
36. Bivar David. (1961). *The Wathiqat Ahl Al-Sudan: A Manifesto of the Fulani Jihad*. *The Journal of African History*, Vol. 2, No. 2 , 235-243.
37. Bilqies Shahida . (2014). Understanding the Concept of Islamic Sufism. *Journal of Education & Social Policy*, Vol. 1 No. 1 , 55-69.
38. Bello Ahmadu. (1962). *My life*. London: Cambridge University Press.
39. Bhabha Homi. (1994). *The Location of Culture*, (page 159-165). Abingdon: Routledge Classics Series.
40. Bah Abu Bakarr. (2005). *Breakdown and Reconstitution: Democracy the Nation-State and Ethnicity in Nigeria*. Lexington Books. USA
41. Bearman Peri, Bianquis Thierry, Bosworth Clifford, Van Donzel Emeri, Heinrichs Wolfhart . (2005). *Encyclopaedia of Islam*. Leiden: Brill Publishers.
42. Best Steven, Nocella Anthony. (2004). *Terrorists or Freedom Fighters?: Reflections on the Liberation of Animals*, (pages 362-365). New York: Lantern Books.
43. Botha Anneli, Ewi Martin, Salifu Uyo, Abdile Mahdi. (2017). Understanding Nigerian citizens' perspectives on Boko Haram, (page 67). *Institute for Security Studies* .
44. Bodansky Yossef . (2015). *The Boko Haram and Nigerian Jihadism*, (pages 8-9). *ISPSW Strategy Series: Focus on Defense and International Security* .
45. Boehmer Elleke and Morton Stephen. (2010). *Terror and the Postcolonial*. New Jersey: Blackwell Publishing
46. Brinkel Theo, Ait-Hida Soumia. (2012). Boko Haram and Jihad in Nigeria. *Scientia Militaria*. *South African Journal of Military Studies*, Vol. 40 No. 2 , 1-18.
47. Brinkel Theo, Ait Hida Soumia. (2012). Boko Haram and Jihad. *South African Journal of Military Studies*, Vol. 40 No. 2 , 1-21.

48. Bruce Gregor. (2013). Definition of Terrorism – Social and Political Effects. *Journal of Military and Veterans' Health*, Volume 21 No. 2 , 26-30.
49. Brasher Brenda. (2001). *Encyclopedia of Fundamentalism*. New York-London: Routledge.
50. Brus Hofman. (2000). *Unutrašnji terorizam*. Beograd: Narodna knjiga.
51. Burckhardt Titus. (2009). *Art of Islam: Language and Meaning*, (page 223). Bloomington: World Wisdom .
52. Burns Allan. (1969). *History of Nigeria*, (pages 292-294). London: George Allen & Unwin.
53. Bursać Boris. (2019). Poreklo Islamske države. *FBIM Transactions*, Vol. 7, No. 1 , 38-49.
54. Bursać Boris. (2018). Verski fundamentalizam. *FBIM Transactions*, Vol. 6, Broj. 2 , 1-9.
55. Bursać Boris, Glumac Stanislav. (2017). Terorističke organizacije u Rusiji u XIX veku. *FBIM Transactions*, Vol. 5 No. 1 , 32-44.
56. Call Charles. (2010). Beyond the 'failed state': Toward conceptual alternatives. *European Journal of International Relations*, Vol. 17, No. 2 , 303-326 .
57. Chibuzo Nwoke , Ogaba Oche. (2014). *Contemporary Challenges in Nigeria, Africa and the World*, (page 419). Lagos: The Nigerian Institute of International Affairs.
58. Chinaka Psalms. (2013). The Masquerade of death Macabre in the North: Strange revolutionary aesthetics in Nigeria. *Tydskrif vir letterkunde*, Vol.50, No.1 , 74-85.
59. Chukwuma Innocent. (2000). *Police Transformation in Nigeria: Problems and Prospects*, (pages 127-135). *Crime and Policing in Transitional Societies* .
60. Coady Tony. (2004). *Defining Terrorism*, (pages 3-14). *Terrorism The Philosophical Issues* .
61. Coleman James. (1971). Nigeria: background to nationalism. *The Journal of Negro History*, Vol. 44, No. 1 , 73-75.
62. Coleman Peter, Bartoli Andrea. (2015). *Addressing Extremism*. The International Center for Cooperation and Conflict Resolution, Vol 2 , 2.
63. Commire Anne; Klezmer Deborah. (1999). *Women in world history : a biographical encyclopedia*. Connecticut : Yorkin Publications.
64. Collier Paul and Hoeffler Anke. (1998). *On Economic Causes of Civil War*. *Oxford Economic Papers* .
65. Collier Paul. (1999). *Doing Well Out of War*, (pages 2-15). London: Conference on Economic.
66. Comolli Virginia. (2015). *Boko Haram: Nigeria's Islamist Insurgency*, (pages 23-24). London: Hurst and Co.
67. Comolli Virginia. (2015). *Boko Haram: Nigeria's Islamist Insurgency*, (page 103). London: C. Hurst & Co Publishers.
68. Comolli Virginia. (2015). *Boko Haram: Nigeria's Islamist Insurgency*, (pages 103-104). Oxford University Press: London.
69. Cook David. (2011). *Boko Haram: A prognosis*, (pages 3-25). Baker Institute for Public Policy .
70. Crenshaw Martha. (2007). *Explaining Suicide Terrorism: A Review Essay*. *Security studies*, Vol. 16, No. 1, 141.
71. Daftary Farhad. (1998). *A Short History of the Ismailis: Traditions of a Muslim Community*, (pages 2-9). Edinburgh: Edinburgh University Press.
72. Dawson Maurice, Kisku Dakshina, Gupta Phalguni, Sing Jamuna, Li Weifeng. (2017). *Developing Next-Generation Countermeasures for Homeland Security Threat Prevention*, (page 2). Hershey, Pennsylvania: IGI Global.
73. De Montclos Marc-Antoine. (2014). *Boko Haram: Islamism, politics, security, and the state in Nigeria*, (pages 13-14). Zaria: African Studies Centre.
74. Djata Sundiata . (1996). *The Bamana Empire by the Niger: Kingdom, Jihad and Colonization 1712-1920*. Princeton: Markus Wiener Publishers.

75. Đorđević Dejan. (2018). Vojna intervencija kao sredstvo borbe protiv terorizma. *Vojno delo*, Vol. 70, Br. 3 , 460-478.
76. Dudley Billy. (1968). Parties and politics in Northern Nigeria, (pages 72-76). London: Frank Cass.
77. Devlin-Foltz Zachary. (2010). Africa's Fragile States: Empowering Extremists, Exporting Terrorism. *Africa Security Brief* . No. 2, 2-7.
78. Doi Abdur. (1984). Islam in multi-religious society. Nigeria: A case study, (pages 120-122). Kuala Lumpur: A.S. Noordeen.
79. Dollard John. (1939). Frustration and Aggression. New Haven and London: Yale University Press.
80. Dörrie Peter. (2015). The African Union Readies an Army to Fight Boko Haram, (page 1) .War is Boring.
81. Elaigwu Isawa. (1988). 'Federalism under Civilian and Military Regimes. *Publius: The Journal of Federalism*, Vol. 18, No. 1 , 173-188.
82. Elaigwu Isawa. (2002). Federalism in Nigeria's New Democratic Polity. *Publius: The Journal of Federalism*, Vol. 32, No. 2 , Pages 73-95.
83. Elijade Mirča. (1996). Vodič kroz svetske religije. Beograd: Narodna knjiga, Alfa.
84. Emerson Michael, Hartman David. (2006). The Rise of Religious Fundamentalism. *Annual Review of Sociology*, Vol. 32 ,127-144.
85. Eneanya Augustine. (2015). Terrorism and global domestic insurgency nexus: A case of Boko Haram insurgency in Nigeria. *Journal of Public Management & Social Policy* .
86. Erikson Erik. (1968). Identity: Youth and Crisis, (pages 91-135). New York, London: W. W. Norton & Company.
87. Erivwo Samuel. (2012). History of Christianity in Nigeria, the Urhobo, the Isoko and the Itsekiri, (pages 3-5). Miami town: Daystar Press.
88. Esposito John. (2008). Nesveti rat. Teror u ime islama, (strana 69-73). Sarajevo: Šahinpašić.
89. Esposito John. (2002). What Everyone Needs to Know about Islam, (pages 39-45). Oxford: Oxford University Press.
90. Eneanya Augustine. (2015). Terrorism and global domestic insurgency nexus: A case of Boko Haram insurgency in Nigeria. *Journal of Public Management & Social Policy* .
91. Erikson Erik. (1968). Identity: Youth and Crisis. New York, London: W. W. Norton & Company.
92. Erivwo Samuel . (2012). History of Christianity in Nigeria, the Urhobo, the Isoko and the Itsekiri. Daystar Press.
93. Eteng Inya. (2004). Ethnicity, ethno-class relations and crisis of Nigeria's enduring ' national question' and political instability', (pages 35-39). *Nigeria and Globalization: Discourses on Identity Politics and Social Conflict*.
94. Fafunwa Babs. (2004). History of Education in Nigeria, (pages 57-76). Ibadan: NPC Educational Publishers.
95. Falola Toyin. (2009). Colonialism and violence in Nigeria, (pages 153-175). Bloomington: Indiana University Press.
96. Falola Toyin. (2001). Violence in Nigeria: The Crises of Religious Politics and Secular Ideologies. *Canadian Journal of African Studies*, Vol. 35, No. 3 , 601-603.
97. Falola Toyin. (1998). Violence in Nigeria: The Crisis of Religious Politics and Secular Ideologies, (pages 24-69). New York: University of Rochester Press.
98. Falola Toyin, Heaton Matthew. (2008). A History of Nigeria, (page 159). Cambridge: Cambridge University Press.
99. Farmer Brian. (2006). Understanding Radical Islam: Medieval Ideology in the Twenty-First Century, (page 36). Bern: Peter Lang Inc, International Academic Publishers.

100. Forest James. (2012). *Confronting the terrorism of Boko Haram in Nigeria*, (pages 61-87). Florida: Joint Special Operations University.
101. Fox Jonathan. (2012). *An Introduction to Religion and Politics: Theory and Practice*, (pages 49-93). Abingdon: Routledge Studies in Religion and Politics.
102. Gann Lewis, Duignan Peter. (1979). *African Proconsuls: European Governors in Africa*, (pages 237-260). New York: Free Pr.
103. Gardner Martin. (1997). *The Numerology Of Dr. Rashad Khalifa*. *Skeptical Inquirer*, Volume 21, No. 5 .
104. Gilmartin Mary. (2009). *Key Concepts in Political Geography: Colonialism/Imperialism*, (page 116). California: Sage Publications.
105. Graf William. (1988). *The Nigerian state: Political economy, state class, and political system in the post-colonial era*, (pages 149-172). London: London: James Currey.
106. Gabbidon, Shaun . (2010). *Race, Ethnicity, Crime, and Justice: An International Dilemma*. Los Angeles: Sage Publications .
107. Gibbs Jack. (1989). *The Conceptualization of Terrorism*. *American Sociological Review*, Vol. 54, No. 3 , 329-340.
108. Glasse Cyril. (2008). *The New Encyclopedia of Islam*, (page 33). Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
109. Goldstone Jack. (2008). *Pathways to State Failure*. *Conflict Management and Peace Science*, Vol. 25, No. 4 , 285-296.
110. Gregory Derek . (2004). *The Colonial Present: Afghanistan. Palestine. Iraq*. New Jersey: Wiley-Blackwell.
111. Gurr Ted, Harff Barbara. (1994). *Ethnic conflict in world politics*. Abingdon: Routledge.
112. Hackett Rosalind . (2011). *Millennial and Apocalyptic Movements in Africa* . *The Oxford Handbook of Millennialism* .
113. Haught John. (1990). *What is Religion?: An Introduction*, (pages 97-98). New York: Paulist Press.
114. Harff Barbara. (2003). *No Lessons Learned from the Holocaust? Assessing Risks of Genocide and Political Mass Murder since 1955*. *The American Political Science Review* . Volume 97, Issue 1, 57-73.
115. Harper Collins . (1979). *Collins English Dictionary*. Glasgow: Harper Collins.
116. Haynes Jeffrey. (2009). *Conflict, Conflict Resolution and Peace-Building: The Role of Religion in Mozambique, Nigeria and Cambodia*. *Commonwealth & Comparative Politics*, Volume 44, Number 1 , 52 - 75.
117. Hakeem Yusuf. (2013). *Colonial and Post-colonial Constitutionalism in the Commonwealth: Peace, Order and Good Government*, (page 95). New York: Routledge.
118. Hamza Maishanu; Isa Maishanu. (1999). *The Jihad and the Formation of the Sokoto Caliphate*. *Islamic Studies*, Vol. 38, No. 1 , 119-131.
119. Harnischfeger Johannes. (2014). *Boko Haram and its Muslim Critics: Observations from Yobe State*. In: *Boko Haram: Islamism, politics, security and the state in Nigeria*. *West African Politics and Society Series* .
120. Healy Roisin, Dal Lago Enrico. (2014). *The Shadow of Colonialism on Europe's Modern Past*, (page 126). New York: Palgrave Macmillan.
121. Heerten Lasse, Moses Dirk. (2014). *The Nigeria–Biafra war: postcolonial conflict and the question of genocide*. *Journal of Genocide Research*, Volume 16, Issue 2-3 , Pages 169-203 .

122. Hefner Robert. (2011). *Shari'a Politics: Islamic Law and Society in the Modern World*, (pages 244–279). Indiana: Indiana University Press.
123. Hiskett Mervyn. (1987). The Maitatsine Riots in Kano, 1980: An Assessment. *Journal of Religion in Africa*, Vol.17, No.3 , 209–223.
124. Hejvud Endru. (2004). *Politika*. Beograd: Clio.
125. Hoffman Frank. (2007). Neo-classical Counterinsurgency? *Parameters: journal of the US Army War College*, Vol. 37 , 71-84.
126. Hobson John. (2005). *Imperialism: A Study*. Cosimo Classics History.
127. Hawramani Ikram . (2019). *The Problem with Quranism*. The Hawramani Institute .
128. Huntington Samuel. (2011). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. Simon & Schuster.
129. Hodgkin Thomas . (1960). *Nigerian Perspectives: An Historical Anthology*. London: Oxford University Press.
130. Hoffman Bruce. (2006). *Inside Terrorism*, (page 40). New York: Columbia University Press.
131. Hogben Sidney, Kirk-Greene Anthony . (1966). *The Emirates of Northern Nigeria: A Preliminary Survey of Their Historical Traditions*, (pages 215-255). Oxford: Oxford University Press.
132. Horgan John. (2014). *The Psychology of Terrorism*, (page 17). New York: Routledge.
133. Hydén Göran. (2012). *African Politics in Comparative Perspective*, 2 edition. Cambridge: Cambridge University Press.
134. Ibraheem Zakzaky. (2009). *Terrorism in The World, What is Terrorism?*
135. Isichei Elizabeth. (1987). The Maitatsine Risings in Nigeria 1980-85: A Revolt of the Disinherited. *Journal of Religion in Africa* .
136. Ibraheem Sulaiman. (1986). *Revolution in History: The Jihad of Usman Dan Fodio*, Pages 2. London, New York: Mansell.
137. Ibrahim Suleiman. (2018). *Nigeria's Constitutional Development and Constitutionalism*. Katsina: Umaru Musa Yar 'Adua University, Katsina.
138. Idahosa Osaretin. (2015). Boko Haram and the Nigerian state: A different perspective. *Glocalism*, No. 3 , 4-5.
139. Inegbedion Omoregie. (2006). Federalism in Nigeria: A Re-Appraisal. *Journal of Commonwealth Law and Legal Education*, Volume 4, Issue 1 , 69-83.
140. Institute for Economics and Peace. (2016). *Global Terrorism Index 2016: Measuring and Understanding the Impact of Terrorism*, (page 54) . Institute for Economics and Peace.
141. International Crisis Group. (2014). *Curbing Violence in Nigeria: The Boko Haram Insurgency*, (pages 26-30). Brussels: International Crisis Group.
142. Isaac Sampson. (2012). Religious violence in Nigeria: Causal diagnoses and strategic recommendations to the state and religious communities. *African Journal on Conflict Resolution*, Vol 12, No 1 , 107-112.
143. Isaacson Jason, Rubenstein Colin . (2017). *Islam in Asia: Changing Political Realities*, Pages 191-192. London: Routledge.
144. Isichei Elizabeth. (1987). The Maitatsine Risings in Nigeria 1980-85: A Revolt of the Disinherited. *Journal of Religion in Africa*, Vol. 17, Fasc. 3 , 194-208.
145. Jangebe Huzaiifa. (2015). Islamic Reform in Nigeria: The Contribution of Sheikh Abubakar Mahmud Gumi. *International Journal of Humanities and Social Science* , 176-180.
146. Jega Attahiru. (2000). Identity transformation and identity politics under structural adjustment in Nigeria, (pages 193-199). Uppsala, Kano: Nordiska Afrikainstitutet, Center for Research and Documentation.

147. Jovanović Nataša. (2017). „Rubikova kocka postkolonijalizma: teorijski sinkretizam i novi izazovi u postkolonijalnim studijama, (strana 316). *Medunarodni Problemi* .
148. Katsina Mukhtar. (2012). Nigeria’s security challenges and the crisis of development: Towards a new framework for analysis. *International Journal of Developing Societies*, Vol. 1, No. 3 , 107-116.
149. Keddie Nikki. (1983). *An Islamic Response to Imperialism*. Berkeley: University of California Press.
150. Keddie Nikki, Bruce Lincoln. (1985). *Religion, Rebellion, Revolution - Shi’ism and Revolution*, page (pages 157-182). London: Palgrave Macmillan.
151. Kembridžova ilustrovana istorija religije . (2006.). *Kembridžova ilustrovana istorija religije*, (strana 285). Stylos Art.
152. Kenneth Post, Vickers Michael. (1973). *Structure and Conflict in Nigeria 1960-1966*. *Journal: History: Reviews of New Books* .
153. Khan Ali. (1987). *A Theory of International Terrorism*. *Connecticut Law Review*, Vol. 19 , 945.
154. Khan, Ahmad. (2016). *Islamic Culture and the Modern World - 2*. *Defence Journal*, Vol. 20, Issue 4 , 49.
155. Kinnan Christopher, Gordon Daniel, De Long Mark, Jaquish Douglas, Mc Allum Robert. (2011). *Failed State 2030 Nigeria – Case Study*, (page 3). Ait University.
156. Korieh Chima. (2013). *Biafra and the discourse on the Igbo Genocide*. *Journal of Asian and African Studies*, Volume: 48, issue: 6 , 727-740.
157. Krstić Marko. (2016). *Izazov definisanja savremenog terorizma*. *Vojno delo*, Vol. 68, Br. 3 , 288-301.
158. Lauder Matthew. (2009). *Religion and Resistance: Examining the Role of Religion in Irregular Warfare*, (pages 15-17). *Defence Research and Development Canada*.
159. Law Robin. (1973). *Yorubaland and its History*, Volume 72, Issue 286. *African Affairs* , 76–79.
160. Ladipo Adamolekun , Bamidele Ayo. (1989). *The Evolution of the Nigerian Federal Administration System*. *Publius*, Volume 19, Issue 1, 157–176.
161. Lapidus Ira. (2014). *A History of Islamic Societies*, (pages 424-425). New York: Cambridge University Press.
162. Lapidus Ira. (2014). *A History of Islamic Societies*, (pages 326-328). New York: Cambridge University Press.
163. Laqueur Walter. (1999). *The New Terrorism, Fanaticism and the Arms of Mass Distruction*, (pages 35-39). Oxford: Oxford University Press.
164. Laqueur Walter. (2000). *The New Terrorism: Fanaticism and the Arms of Mass Destruction*, (page 5). Oxford: Oxford University Press.
165. Lebedov Vječeslav, J Skuratov. (1996). *Комментарии к Уголовному кодексу Россијској*. Москва: Гриф Верховного Суда.
166. Lewis Peter, Bratton Michael . (2000). *Attitudes Toward Democracy and Markets in Nigeria: Report of a National Opinion Survey January-February 2000*, (pages 25-27). Washington, D.C. : International Foundation for Election Systems .
167. Lewis Peter. (2007). *Growing Apart: Oil, Politics, and Economic Change in Indonesia and Nigeria*. . Michigan: University of Michigan Press.
168. Lewis Peter. (1996). *From Prebendalism to Predation: The Political Economy of Decline in Nigeria*. *The Journal of Modern African Studies*, Volume 34, Issue 1 , 79-103.

169. Linden Edward, Novotny Daniel. (2006). *Focus on Terrorism: What is Terrorism*, (pages 23–32). New York: Nova Publishers.
170. Loimeier Roman. (1997). *Islamic reform and political change in Nigeria*, (pages 212-214) Evanston, Illinois: Northwestern University Press.
171. Loimeier Roman. (1997). *Islamic Reform and Political Change in Northern Nigeria*, (page 160). Chicago: Northwestern University Press.
172. Loimeier Roman. (1997). *Islamic Reform and Political Change in Northern Nigeria*, (pages 147-160). Evanston: Northwestern University Press.
173. Madavo Callisto, Tomlinson Mark, Levy Brian, Steven Mike. (2002). *State and Local Governance in Nigeria*, (pages 3-6). Washington, D.C: The World Bank, AFTPR, Africa Region.
174. Mamdani Mahmood. (2001). *When Victims Become Killers: Colonialism, Nativism, and the Genocide in Rwanda*. Princeton: Princeton University Press.
175. Mamdani Mahmood. (2002). *Good Muslim, Bad Muslim: A Political Perspective on Culture and Terrorism*,. *American Anthropologist*, Vol. 104, No. 3 , 766-775.
176. Mamdani Mahmood. (2003). *Making sense of Political Violence in Post-Colonial Africa*. *Socialist Register*, Vol 39 , 132-149.
177. Mahmood Mamdani. (1996). *Citizen and Subject: Contemporary Africa and the Legacy of Late Colonialism*, (pages 62-109). New Jersey: Princeton University Press.
178. Maishanu Hamza, Maishanu Isa. (1999). *The Jihad and the Formation of the Sokoto Caliphate*. *Islamic Studies*, Vol. 38, No. 1 , 119-131.
179. Mackintosh John. (1966). *Nigerian Government and Politics*. London: George Allen & Unwin Ltd.
180. Madelung Wilferd. (1997). *The Succession to Muhammad: A Study of the Early Caliphate*, (pages 1-78). Cambridge: Cambridge University Press.
181. Magstadt Thomas. (2016). *Understanding Politics: Ideas, Institutions, and Issues*. Boston: Cengage Learning.
182. Mantzikos Ioannis. (2010). *The absence of state in Northern Nigeria: The case of Boko Haram*. *African Renaissance*, Vol. 7 No. 1 , 57-62.

183. Marty Martin, Appleby Scott. (1994). *Fundamentalisms Observed (The Fundamentalism Project)*. Chicago: University of Chicago Press.
184. Masooda Bano, Keiko Sakurai. (2017). *Shaping Global Islamic Discourses: The Role of al-Azhar, al-Medina and al-Mustafa*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
185. Miles William. (2000). *Muslim Ethnopolitics and Presidential Elections in Nigeria*. *Journal of Muslim Minority Affairs*, Volume 20, Issue 2 , 229-241.
186. Miller Seumas. (2008). *Terrorism and Counter-Terrorism: Ethics and Liberal Democracy*, (pages 30-45). New Jersey: Wiley-Blackwell.
187. Muller Edward. (1985). *Income inequality, regime repressiveness, and political violence*. *American Sociological Review*, Vol. 50, No. 1 , 47-61.
188. Musa Odamah. (2012). *Socio-economic incentives, new media and the Boko Haram campaign of violence in Northern Nigeria*. *Journal of African Media Studies*, Vol. 4, No. 1, 111-124.
189. Maja-Pearce Adewale. (1999). *From Khaki to Agbada: A Handbook for the February 1999 Elections in Nigeria*. Lagos: Civil Liberties Organisation .
190. Marić Silvana. (2012). *Terorizam kao globalni problem*. *Medianali*, Vol. 6 No. 11 , Strana 87-102.

191. Marija Đorić. (2012). Teorijsko određenje ekstremizma, monografska studija, (strana 46). Novi Sad: Univerzitet Singidunum.
192. Mark Saunders, Philip Lewis and Adrian Thornhill. (2009). Research Methods for Business Students, 7th Edition. Harlow: Pearson Education Limited.
193. Melson Robert, Wolpe Howard. (1972). Nigeria: Modernization and the Politics of Communalism. The Canadian Journal of Economics, Vol. 5, No. 4 , Pages 577-579.
194. Midlarsky Manus . (1975). On war, Political Violence in the International System. New York: The Free Press .
195. Mijalkovski Milan. (2005). Odgovor terorizmu. Beograd: Fakultet civilne odbrane.
196. Milašinović Radomir. (2011). Terorizam kao savremena bezbednosna pretnja. Zbornik radova: Suprotstavljanje terorizmu - Međunarodni standardi i pravna regulativa , 1-17.
197. Morris Harvey, Bulloch John . (1991). The Gulf War: Its Origins, History and Consequences . London: Heinemann Ltd.
198. Moussalli Ahmad. (2009). Wahhabism, Salafism and Islamism: Who Is The Enemy?, (pages 4-10). American University of Beirut: Conflicts Forum: Beirut - London - Washington .
199. Mučibabić Spasoje. (1978). Hemijsko oružje. Beograd: Vojnoizdavački zavod.
200. Mustapha Raufu. (2006). Ethnic structure, inequality and governance of the public sector in Nigeria. Democracy, Governance and Human Rights, No 24 , 15-43.
201. Nagel Jack. (1974). Inequality and Discontent: A Nonlinear Hypothesis. World Politics, Volume 26, Issue 4 , 453-472.
202. Nicholson Ford. (1969). The administration of Nigeria, 1900-1960: men, methods and myths, (pages 202-205). Oxford: Clarendon Press.
203. Njoku Thaddeus. (2011). Globalization and Terrorism in Nigeria. Foreign Policy Journal, Vol. 5 , 2-8.
204. Nnoli Okwudiba. (1980). Ethnic Politics in Nigeria. The Journal of Modern African Studies, Vol. 18, No. 4 , 707-709.
205. Nolutshungu Sam. (1990). Fragments of a democracy: Reflections on class and politics in Nigeria. Third World Quarterly, Vol. 12, No. 1 , 86-115.
206. NPC Nigeria and ICF International. (2014). Nigeria Demographic and Health Survey. NPC Nigeria and ICF International .
207. Nnamdi Azikiwe. (1970). My Odyssey: An Autobiography. Westport: Praeger .
208. Obafemi Awolowo. (1960). Awo: The Autobiography of Chief Obafemi Awolowo, (pages 160-185). Cambridge: Cambridge University Press.
209. Obi-Ani Ngozika, Obi-Ani Paul, Chukwudi Mathias . (2014). The Mistake of 1914: 100 Years After?, (page 28). Nsukka Journal of the Humanities.
210. Ochonu Moses. (2014). Colonialism By Proxy: Hausa Imperial Agents and Middle Belt Consciousness in Nigeria. Bloomington: Indiana University Press.
211. Ogunbado Ahamad. (2003). Islam and its Impact in Yorubaland. Islamic Quarterly: Vol 57, No. 1 , 6-8.
212. Okoroma Louis. (2009). Development Of Nigerian Political Parties Since Independence. Leadership .
213. Okoth Assa. (2006). A History of Africa: African nationalism and the de-colonisation process 1915-1995. Nairobi: East African Educational Publishers.
214. Omar Mahmood, Ani Ndubuisi. (2018). Factional Dynamics within Boko Haram, (pages 6-28). Institute for Security Studies .

215. Onapajo Hakeem, Uzodike Okeke. (2012). Boko Haram terrorism in Nigeria. *African Security Review*, Vol. 21, No. 3 , 24-39.
216. Onuoha Freedom. (2014). Why do Youths Join Boko Haram?, (pages 2-9). United States Institute of Peace, Special Report .
217. Osaghae Eghosa, Suberu Rotimi. (2005). "A History of Identities, Violence and Stability in Nigeria". *CRISE*, No. 6 , 20-22.
218. Osaghae Eghosa. (2010). *Fragile States. Development in Practice*, Volume 17, Issue 4-5 , 691-699.
219. Osayande Parry. (2003). *Creating Awareness on Concept and Principles of Civilian Oversight of Police' in Chukwuma*, Chapter 9, Pages 2. Lagos: Centre for Law Enforcement Education.
220. Osumah Oarhe, Ikelegbe Augustine. (2009). The Peoples Democratic Party and Governance in Nigeria,. *Journal of Social Sciences*, Volume 19, Issue 3 , 185-199.
221. Ostien Philippe, Benjamin Soares. (2006). An Opportunity Missed by Nigeria's Christians: The 1976–78 Sharia Debate Revisited" in *Muslim-Christian Encounters in Africa*, (pages 221–255). Leiden and Boston: Brill.
222. Oxford Latin Dictionary. (2012.). *Oxford Latin Dictionary*. Oxford: Glare Peter/Clarendon Press.
223. Paden John. (2008). *Faith and Politics in Nigeria: Nigeria As a Pivotal State in the Muslim World*. Washington D.C: United States Institute of Peace Press.
224. Paden John. (2005). *Muslim Civic Cultures and Conflict Resolution: The Challenge of Democratic Federalism in Nigeria*, (page 253). Washington DC, Brookings Institution Press
225. Pinto Brian. (1987). Nigeria during and after the Oil Boom: A Policy Comparison with Indonesia. *The World Bank Economic Review*, Vol. 1, No. 3 , 419-445.
226. Peel Michael . (2010). *A swamp full of dollars: Pipelines and paramilitaries at Nigeria's oil frontier*. Chicago: Chicago Review Press.
227. Petrović Dragana. (2009). *Samoubilački terorizam. Strani pravni život* .
228. Pham Peter. (2012). Boko Haram's Evolving Threat. *Africa Security Brief* . No. 20, 2-6.
229. Pierii Zacharias, Zenn Jacob. (2016). The Boko Haram paradox: ethnicity, religion, and historical memory in pursuit of a caliphate. *African Security*, Vol. 9, No.1 , 66-88 .
230. Quadri Yasser. (1984). Qadiriyyah and Tijaniyyah relations in Nigeria in the 20th century. *Ibadan Journal of Religious studies*, vol. 16, no. 1, 15-30.
231. Rapoport David. (2013). The four waves of modern terror: International dimensions and consequences, (pages 282-310). *An International History of Terrorism: Western and Non-Western Experiences* .
232. Riesebrodt Martin, Reneau Don. (1998). *Pious Passion: The Emergence of Modern Fundamentalism in the United States and Iran*, (page 178-179). Berkeley: University of California Press.
233. Raufur Xavier, Taylor Max, Horgan John. (2000). *The Future of Terrorism*, (pages 120-122). London: Taylor & Francis.
234. Rotberg Robert. (2002). *The New Nature of Nation-State Failure*. *Washington Quarterly* . Volume 25, Number 3, 85-96.
235. Said Edward. (1985). *Orientalism Reconsidered*. *Cultural Critique*, No. 1 , 89-107.
236. Schulz Dorothea . (2011). *Muslims and New Media in West Africa: Pathways to God*. Bloomington: Indiana University Press.
237. Schraut Sylvia, Weinbauer Klaus. (2014). *Terrorism, Gender, and History – Introduction* .*Historical Social Research* Vol. 39, No. 3, 7-45.

238. Shelton Dinah. (2005). *Genocide and Crimes Against Humanity*, (pages 121-123) . Gale Cengage
239. Shuichi Oyama. (2019). *Collapse of Self-Sufficiency, Rampant Poverty and the Era of of Terrorism in Rural Niger*. *African Study Monographs*, Vol. 58 , 115-132.
240. Simeunović Dragan. (2010). *Kritički ogled o utvrđivanju vremena nastanka terorizma i njegovim pretečama*. *Vojno delo*, 2010- proleće , 324.
241. Simeunović Dragan. (2010). *Kritički ogled o utvrđivanju vremena nastanka terorizma i njegovim pretečama*. *Vojno delo*, 2010- proleće , 308.
242. Simeunović Dragan. (2009). *Određenje ekstremizma iz ugla teorije politike*, Vol 2. *Srpska politička misao* , 11-30.
243. Simeunović Dragan. (2009). *Terorizam, opšti deo*, (strana 109). Beograd: Pravni fakultet u Beogradu.
244. Simeunović Dragan. (2009). *Terorizam: opšti deo*, (strana 196). Beograd: Pravni fakultet.
245. Simeunović Dragan. (2009). *Terorizam: opšti deo*, (strana 146-147). Beograd: Pravni fakultet.
246. Simeunović Dragan. (2009). *Terorizam: opšti deo*, (strana 146). Beograd: Pravni fakultet.
247. Simeunović Dragan. (2009). *Uvod u političku teoriju*, (strana 134). Beograd: Institut za političke studije.
248. Simeunović Dragan. (2009). *Terorizam: opšti deo*, (strana 80). Beograd: Pravni fakultet.
249. Simeunović Dragan. (2009). *Teroroizam : opšti deo*, (strana 7). Beograd: Pravni fakultet.
250. Stibli Florin. (2010). *Terrorism in the context of globalization*. *Academic and Applied Research in Military Science*, Vol. 9, No. 1, 1-7.
251. Suberu Rotimi. (2001). *Federalism and ethnic conflict in Nigeria*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace.
252. Sadis Muhammed. (2001). *Late Sheikh Ismaila Idris Bin Zakariyya- His contribution to the development of Jama'atu Izalatil Bid'a Wa Iqamatis Sunnah (J.I.B.W.I.S.) in Nigeria*, (pages 16-17). BA-dissertation in Islamic Studies, University of Jos, Nigeria.
253. Schmid Alex. (2004). *Terrorism: The Definitional Problem*. *War Crimes Research Symposium: Terrorism on Trial*, Vol. 36, Issue. 2 , 375-419.
254. Schmid Alex, Jongman Albert, Horowitz Irving. (2005). *Political Terrorism: A New Guide to Actors, Authors, Concepts, Data Bases, Theories, and Literature*, Pages 5. New Brunswick (USA), London (UK): Transaction Publisher.
255. Searcey Dionne. (2019). *Boko Haram Is Back. With Better Drones*. *The New York Times* .
256. Shadjareh Massoud, Choudhury Abed. (2014). *Nigeria report: The Zaria Massacres and the Role of the Military* . *Nigeria report: The Zaria Massacres and the Role of the Military* .
257. Smith Bryan. (1969). *Recollections of British administration in the Cameroons and Northern Nigeria, 1921-1957: But always as friends*, (pages 148-154). Durham, North Carolina: Duke University Press.
258. Sprinzak Ehud . (2001). *Samoubilački terorizam, Razumni fanatici* . Dani .
259. Stelmach Jarosław. (2017). *Goals of terrorist attacks in the perspective of the indirect strategy of Terrorism*. *Scientific Journal of the Military University of Land Forces*, Volume 49 Number 2 , 74-82.
260. Stephen Ellis. (2006). *The Mask of Anarchy Updated Edition: The Destruction of Liberia and the Religious Dimension of an African Civil War*, (pages 296-315). New York: New York University Press.
261. Subotić Milovan. (2010). *Određenje savremenog ekstremizma*. *Vojno delo* .

262. Suranjan Weeraratne. (2017). Theorizing the Expansion of the Boko Haram Insurgency in Nigeria. *Journal of Terrorism and Political Violence*, Volume 29, Issue 4 , 610-634.
263. Šikman Mile. (2007). Samoubilački terorizam – fenomenološki i viktimološki Aspekti [Suicide and Aspects]. *Nauka–bezbednost–policija*, Vol. 13, Br. 1, 176.
264. Tamuno Tekena. (1970). Separatist Agitations in Nigeria since 1914. *The Journal of Modern African Studies*, Vol. 8, No. 4 , 563-584.
265. Thomson Valarie. (2012). Boko Haram and Islamic Fundamentalism in Nigeria. *Global Security Studies*, Volume 3, Issue 3 , 46-57.
266. The Whistle. (2015). This day in 2009: Kala Kato Islamic militants clash with security forces leaves 70 dead in Bauchi.
267. Thurston Alex. (2016). The disease is unbelief: Boko Haram’s religious and political. *Center for Middle East Policy*, No. 22 , 5-29.
268. Thurston Alexander . (2017). Boko Haram: The History of an African Jihadist Movement, Pages 23-25. Princeton : Princeton University Press.
269. Thurston Alexander. (2015). The Salafi Ideal of Electronic Media as an Intellectual Meritocracy in Kano, Nigeria. *Journal of the American Academy of Religion*, Volume 83, Issue 4 , 1058–1083.
270. Thurston Alexander. (2016). *Salafism in Nigeria: Islam, Preaching, and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
271. Talatu Usman. (2014). Why we honoured Abacha – Nigerian government. *Premium Times* .
272. Teofilović Tatjana, Teofilović Nebojša. (2013). Terorizam kao oblik ugrožavanja bezbednosti. *Zbornik radova fakulteta za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu*, Br. 1 , 240.
273. The Daily Beast . (2017). Boko Haram’s Bin Laden Connection. *The Daily Beast* .
274. The Financial Action Task Force. (2016). Terrorist Financing in West and Central Africa, (page 22). *The Financial Action Task Force* .
275. The World Today. (1953). Nigeria under the Macpherson Constitution. *The World Today*, Vol. 9, No. 1 , 12-21.
276. Tillich Paul . (2009). *Dynamics of Faith*. New York: Harper Collins Publishers.
277. Turaki Yusufu. (1982). Historical roots of Crises and Conflict in Nigeria: With Reference to Northern Nigeria and Kaduna State, (page 2). *Jos ECWA Theological Seminary*.
278. Udofia Ofenime. (1981). Nigerian Political Parties: Their Role in Modernizing the Political System, 1920–1966,. *Journal of Black Studies*, Vol. 11, No. 4 , 435-447.
279. United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2017). *World Population Prospects: The 2017 Revision*. United Nations Department of Economic and Social Affairs .
280. Vajt Džonatan. (2004). *Terorizam*. Beograd: Alexandria Press.
281. Vallings Claire, Moreno Torres Magüi. (2005). Drivers of Fragility: What Makes States Fragile? *Department for International Development, Working Paper No. 9* , 2-26.
282. Vejnović Duško, Šikman Mile, Radulj Slobodan. (2006). *Društveni aspekti terorizma*. Banja Luka: Udruženje defendologa RS.
283. Vogt Heidi, McGroarty Patrick. (2015). Nigerian Elections Hit by Technical Glitches and Violence. *The Wall Street Journal* .
284. Waldek Lise, Jayasekara Shanaka. (2011). Boko Haram: the evolution of Islamist extremism in Nigeria. *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, Volume. 6, Issue. 2 , 168-178.
285. Webster Merriam. (1996). *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language*. Bexley: Gramercy.

286. Weinberg Leonard, Pedahzur Ami.(2010).Suicide Terrorism. Religion Compass, Vol.4, No.4, 235.
287. Young Robert. (2009). What is the Postcolonial?, (Pages 12-14). Journal of Military and Strategic Studies .
288. Young Robert. (2015). Empire, Colony, Postcolony. Chicester: John Wiley and Sons Ltd.
289. Zeyno Baran. (2008). The Roots of Violent Islamist Extremism and Efforts to Counter It, (pages 15-16). Senate Committee on Homeland Security and Governmental Affairs.
290. Ibraheem Sulaiman . (1986). Revolution in History: The Jihad of Usman Dan Fodio. London, New York: Mansell.
291. Zartman William. (1995). Collapsed States: The Disintegration and Restoration of Legitimate Authority. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
292. Zenn Jacob. (2019). A Shia “Boko Haram” Insurgency or Iranian Proxy in Nigeria? Not So Fast. Terrorism Monitor, Volume: 17, Issue: 15 , 7.
293. Zenn Jacob. (2018). Boko Haram Beyond the Headlines: Analyses of Africa’s Enduring Insurgency, (page 24). West Point, NY: Combating Terrorism Center.

Електронски извори:

1. Abonyi Ike. (2011, 22/ 11). *Nigeria: Boko Haram - Senator Ali Ndume Charged to Court*. Retrieved 29/ 7, 2019, from All Africa: <https://allafrica.com/stories/201111231016.html>
2. Abdalla Adamu. (2002, 1/3). Islam and the Internet. *All Africa* . Retrieved 6/ 2, 2019 [HYPERLINK "https://allafrica.com/stories/200203010303.html"](https://allafrica.com/stories/200203010303.html)
<https://allafrica.com/stories/200203010303.html>
3. African Elections Database. (2011, 19 /4). *Elections in Nigeria*. Retrieved 6/ 2, 2019, from African Elections Database: http://africanelections.tripod.com/ng.html#1983_Presidential_Election
4. Akomolafe Femi. (2014, 9/4). *Nigeria: Celebrating the ‘mistake of 1914’*. Retrieved 16/3, 2019, from The New African: <https://newafricanmagazine.com/4291/2/>
5. Al Jazeera Media Network. (2009, 17 /8). *Nigerian police raid sect premises*. Retrieved 28/ 7, 2019, from Al Jazeera Media Network:
<https://www.aljazeera.com/news/africa/2009/08/2009816174034746206.html>
6. All Africa. (2011, 3/ 2). *Nigeria: Boko Haram - We Killed Gubio*. Retrieved 29/7 , 2019, from All Africa: <https://allafrica.com/stories/201102030327.html>
7. All Africa. (2012, 6/ 11). *Nigeria: Boko Haram Has Killed 3,000 People, Says Army Chief*. Retrieved 29/ 7, 2019, from All Africa: <https://allafrica.com/stories/201211060294.html>
8. All Africa. (2011, 10/12). *Nigeria: Boko Haram, Armed Robbers Attack 100 Bank Branches*. Retrieved 29/7, 2019, from All Africa: <https://allafrica.com/stories/201112120372.html>
9. All Africa. (2014, 1 22). *Nigeria: What Do We Know About Ansaru*. Retrieved 7 29, 2019, from All Africa: <https://allafrica.com/stories/201401230357.html>
10. American Foreign Policy Council. (2018, 7/3). *Nigeria*. Retrieved 25/7, 2019, from American Foreign Policy Council: <http://almanac.afpc.org/sites/almanac.afpc.org/files/Nigeria.pdf>

11. Alagić Jakub. (2019, 5 /7). *Ko su Kuranije?* Retrieved 24/7, 2019, from N-Um: <https://www.n-um.com/ko-su-kuranije/>
12. Bazme Tolué Islam North America. (2015, 22/3). *Tolu-e-Islam's vision, mission, and purpose.* Retrieved 24/7, 2019, from Bazme Tolué Islam North America: <http://tolueislam.com/>
13. BBC News. (2015, 1/4). *Nigeria election: Muhammadu Buhari wins presidency.* Retrieved 10/3, 2019, from BBC News: <https://www.bbc.com/news/world-africa-32139858>
14. BBC News. (2007, 19/7). *Nigerian Clash Over Cleric Death.* Retrieved 25/7, 2019, from BBC News: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/6906595.stm>
15. BBC News. (2019, 9/7). *Nigerian parliament: Violent clashes at Shia protest.* Retrieved 25/7, 2019, from BBC News: <https://www.bbc.com/news/world-africa-48926416>
16. BBC News. (2000, 1/8). *Nigeria's Katsina state adopts Sharia.* Retrieved 8/3, 2019, from BBC News: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/860660.stm>
17. BBC News. (2008, 28/10). *Syria hits out at 'terrorist' US.* Retrieved 18/3, 2019, from BBC News: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/7693583.stm
18. BBC News. (2016, 24/11). *Who are Nigeria's Boko Haram Islamist group?* Retrieved 28/7, 2019, from BBC News: <https://www.bbc.com/news/world-africa-13809501>
19. BC Campus. (2019, 5/2). *Understanding Decolonization, Indigenization, and Reconciliation.* Retrieved 15/3, 2019, from BC Campus: <https://opentextbc.ca/indigenizationcurriculumdevelopers/chapter/indigenization-decolonization-and-reconciliation/>
20. Beegeagle's Blog. (2012, 16/3). *African AQ-Linked groups using advanced IEDs.* Retrieved 29/7, 2019, from Beegeagle's Blog: <https://beegeagle.wordpress.com/2012/03/16/african-aq-linked-groups-using-advanced-ieds-nigerian-insurgency-is-the-most-ied-intensive-of-all/>
21. Buchanan Rose. (2015, 7/2). *Nigeria delays elections over Boko Haram threat.* Retrieved 9/3, 2019, from Independent: <https://www.independent.co.uk/news/world/africa/nigeria-delays-elections-over-boko-haram-threat-10030696.html>
22. Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor. (2014, 28/7). *International Religious Freedom Report, Nigeria 2014.* Retrieved 18/3, 2019, from Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor: 009-2017.state.gov/documents/organization/238460.pdf
23. Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor. (2001, 5/3). *International Religious Freedom Report - Nigeria.* Retrieved 28/7, 2019, from Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor: <https://2009-2017.state.gov/j/drl/rls/irf/2001//index.htm>
24. Campbellmarch Colin. (1987, 3/29). *Starvation was The Policy . The New York Times .* Retrieved 28/7, 2019, from HYPERLINK "<https://www.nytimes.com/1987/03/29/books/starvation-was-the-policy.html>" <https://www.nytimes.com/1987/03/29/books/starvation-was-the-policy.html>
25. CBS News. (2015, 31/3). *Nigeria makes history in presidential election.* Retrieved 7/2, 2019, from CBS News: <https://www.cbsnews.com/news/nigeria-makes-history-in-presidential-election/>

26. Center for International Security and Cooperation. (2019, 5/3). *Boko Haram*. Retrieved 17/7, 2019, from Center for International Security and Cooperation: <https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/boko-haram>
27. CIA. (2018, 2/7). *Nigeria*. Retrieved 17/3, 2019, from Central Intelligence Agency: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ni.html>
28. CNN World. (2019, 8/9). *Boko Haram Fast Facts*. Retrieved 17/9, 2019, from CNN World: <https://edition.cnn.com/2014/06/09/world/boko-haram-fast-facts/index.html>
29. Connor Gaffey. (2015, 16/12). "Who is Sheikh Zakzaky, Nigeria's Most Powerful Shiite Muslim?". Retrieved 25/7, 2019, from Newsweek Magazine: <https://www.newsweek.com/who-sheikh-zakzaky-nigerias-most-powerful-shiite-muslim-405297>
30. Council on Foreign Relations. (2015 10/2). Annual Report 2015. *Council on Foreign Relations* . Retrieved 25/7, 2019 HYPERLINK "https://www.cfr.org/annual-report-2015" <https://www.cfr.org/annual-report-2015>
31. Council on Foreign Relations. (2018, 20/8). *Boko Haram's Deadly Impact*. Retrieved 17/9, 2019, from Council on Foreign Relations: <https://www.cfr.org/article/boko-harams-deadly-impact>
32. Counter Extremism Project. (2019, 15/3). *Boko Haram*. Retrieved 29/7, 2019, from Counter Extremism Project: <https://www.counterextremism.com/threat/boko-haram>
33. Daily Independent. (2011, 6/1). *Nigeria: FBI Links Al-Qaeda to Abuja Blasts - Bomb Scare in Lagos, Motorways Building Evacuated*. Retrieved 29/7, 2019, from Daily Independent: <https://allafrica.com/stories/201101070435.html>
34. Daily Trust. (2009, 26/8). *Nigeria: The Sacking of Darul-Islam*. Retrieved 28/7, 2019, from Daily Trust: <https://allafrica.com/stories/200908260314.html>
35. Dawit Giorgis. (2013, 14/6). *Nigeria's Hezbollah problem*. Retrieved 18/3, 2019, from CNN: <https://globalpublicsquare.blogs.cnn.com/2013/06/14/nigerias-hezbollah-problem/>
36. Dawn Kissi. (2019, 12/6). *Nigeria celebrates its democracy but millions remain in poverty*. Retrieved 15/9, 2019, from Al Jazeera: <https://www.aljazeera.com/ajimpact/nigeria-celebrates-democracy-millions-remain-poverty-190611205805432.html>
37. FDD's Long War Journal. (2012, 4/6). *New Islamist Group Emerges in Nigeria, Vows to Defend All Muslims in Africa*. Retrieved 29/7, 2019, from FDD's Long War Journal: <https://www.fdd.org/analysis/2012/06/04/new-islamist-group-emerges-in-nigeria-vows-to-defend-all-muslims-in-africa/>
38. Fellow Press. (2019, 27/7). *Breaking: Court proscribes Shiites terrorists*. Retrieved 28/7, 2019, from Fellow Press: <https://fellowpress.com/news/59480/breaking-court-proscribes-shiites-terrorists/>
39. French Howard. (1998, 10/6). *New Nigeria Chief pledges a return to Civilian rule*. Retrieved 8/3, 2019, from The New York Times: <https://www.nytimes.com/1998/06/10/world/new-nigeria-chief-pledges-a-return-to-civilian-rule.html>

40. Gibbson Alexander. (2018, 11 12). *Nigeria's Okada Bikers Could Be the Freshest People on Earth*. Retrieved 7 28, 2019, from Hihgsnobiety: <https://www.highsnobiety.com/p/nigeria-okada-bikers-style/>
41. Gibbson Alexander. (2018, 12/11). *Nigeria's Okada Bikers Could Be the Freshest People on Earth*. Retrieved 28/7, 2019, from Hihgsnobiety: <https://www.highsnobiety.com/p/nigeria-okada-bikers-style/>
42. Hawramani Ikram. (2019, 5/7). *The Problem with Quranism*. Retrieved 24/7, 2019, from The Hawramani Institute: <https://hawramani.com/the-problem-with-quranism/>
43. Human Rights Watch. (2016, 22/2). *World Report 2016*. Retrieved 28/7, 2019, from Human Rights Watch - Nigeria: <https://www.hrw.org/world-report/2016/country-chapters/nigeria>
44. Hurst Ryan. (2009, 20/5). *Nigerian Civil War (1967-1970)*. Retrieved 8/3, 2019, from Blackpast store: <https://www.blackpast.org/global-african-history/nigerian-civil-war-1967-1970/>
45. Ibraheem Zakzaky. (2009, 5/6). *Terrorism in The World, What is Terrorism?* Retrieved 25/7, 2019, from Islamic movement: https://www.islamicmovement.org/index.php?option=com_content&view=article&id=109&Itemid=143
46. Kazeem Yomi. (2018, 25/6). *Nigeria has become the poverty capital of the world*. Retrieved 12/3, 2019, from Quartz Africa: <https://qz.com/africa/1313380/nigerias-has-the-highest-rate-of-extreme-poverty-globally/>
47. Kingsley Omonobi. (2013, 1/6). *Emergency: Narcotic drugs flood Boko Haram camps*. Retrieved 29/7, 2019, from Vanguard Media: <https://www.vanguardngr.com/2013/06/emergency-condoms-narcotic-drugs-flood-boko-haram-camps/>
48. Kirby Jen. (2019, 27/2). *Nigerian President Muhammadu Buhari wins second term*. Retrieved 10/3, 2019, from Vox: <https://www.vox.com/2019/2/27/18242104/nigeria-2019-elections-muhammadu-buhari-wins>
49. Legal Information Institute. (2019, 3/2). *22 U.S. Code § 2656f. Annual country reports on terrorism*. Retrieved 18/3, 2019, from Legal Information Institute: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/22/2656f>
50. Minority Rights Group Interantional. (2018, 2/1). *Nigeria: Tiv*. Retrieved 6/2, 2019, from Minority Rights Group Interantional: <https://minorityrights.org/minorities/tiv/>
51. Modish Project. (2018, 3/8). *The Dawah Activities of Zumratul Jamiu Mumin Society of Nigeria Ogun State*. Retrieved 24/7, 2019, from Modish Project: <https://www.modishproject.com/dawah-activities-zumratul-jamiu-society-nigeria-ogun-state/>
52. Monica Mark. (2012, 27/1). *Boko Haram vows to fight until Nigeria establishes sharia law*. Retrieved 29/7, 2019, from The Guardian: <https://www.theguardian.com/world/2012/jan/27/boko-haram-nigeria-sharia-law>
53. Naijadazz. (2019, 3/2). *List of newly elected governors in Nigeria 2019 with election statistics*. Retrieved 5/3, 2019, from Naijadazz: <https://www.naijadazz.com/nigerian-governors/>

54. Nossiter Adam. (2011, 18/4). *Nigeria's President Wins Election*. Retrieved 9/3, 2019, from The New York Times: <https://www.nytimes.com/2011/04/19/world/africa/19nigeria.html>
55. O'Connell Kit. (2016, 15/1). *Saudi Arabia Takes Proxy War With Iran To Nigeria As Shias Are Brutalized*. Retrieved 25/7, 2019, from Mint Press News: <https://www.mintpressnews.com/saudi-arabia-takes-proxy-war-with-iran-to-nigeria-as-shias-are-brutalized/212629/>
56. Pars Today. (2018, 2/3). *Brief History of Shi'a Muslims in Nigeria*. Retrieved 26/7, 2019, from Pars Today: https://parstoday.com/en/radio/world-i77897-brief_history_of_shi%E2%80%99a_muslims_in_nigeria
57. Pew Forum on Religious & Public life. (2012, 9/8). *The World's Muslims: Unity and Diversity*. Retrieved 18/3, 2019, from Pew Forum on Religious & Public life: <https://www.pewresearch.org/wp-content/uploads/sites/7/2012/08/the-worlds-muslims-full-report.pdf>
58. Pew Research Center. (2011, 27/1). *The Future of the Global Muslim Population*. Retrieved 17/3, 2019, from Pew Research Center: <https://www.pewforum.org/2011/01/27/the-future-of-the-global-muslim-population/>
59. Premium Times. (2015, 9/9). *Boko Haram camps "wiped out" – Nigerian military*. Retrieved 28/7, 2019, from Premium Times: <https://allafrica.com/stories/201509100074.html>
60. Religious Tolerance. (2000, 27/2). *Religiously motivated violence: Nigeria: Year 2000 to now*. Retrieved 28/7, 2019, from Religious Tolerance: http://www.religioustolerance.org/war_nige.htm
61. Ruby Robert, Shah Timothy. (2007, 21/3). *Nigeria's Presidential Election: The Christian-Muslim Divide*. Retrieved 18/3, 2019, from Pew Research Center on Religion & Public Life: <https://www.pewforum.org/2007/03/21/nigerias-presidential-election-the-christian-muslim-divide/>
62. Sahara Reporters. (2019, 7/8). *Nigeria Revenue Sharing Formula: States, Local Councils To Get More Funds, Says RMAFC*. Retrieved 15/9, 2019, from Sahara Reporters: <http://saharareporters.com/2019/08/07/nigeria-revenue-sharing-formula-states-local-councils-get-more-funds-says-rmafc>
63. Sani Sehu. (2011, 4/7). *Boko Haram: History, Ideas and Revolt*. Retrieved 28/7, 2019, from Vanguard News: <https://www.vanguardngr.com/2011/07/boko-haram-history-ideas-and-revolt-3/>
64. Schepers Emile. (2014, 17/5). *Boko Haram: An Extremism Firmly Rooted in Nigeria's Colonial Past*. Retrieved 15/9, 2019, from Global Research: <https://www.globalresearch.ca/boko-haram-an-extremism-firmly-rooted-in-nigerias-colonial-past/5382644>
65. Searcey Dionne. (2019, 13/9). *Boko Haram Is Back. With Better Drones*. Retrieved 15/9, 2019, from The New York Times: <https://www.nytimes.com/2019/09/13/world/africa/nigeria-boko-haram.html>
66. Shadjareh Massoud, Choudhury Abed. (2014, 13/10). *Nigeria report: The Zaria Massacres and the Role of the Military*. Retrieved 25/7, 2019, from Islamic Human Rights Commission: <https://www.ihrc.org.uk/publications/reports/11219-nigeria-report-the-zaria-massacres-and-the-role-of-the-military/>

67. Simeunović Dragan. (2005, 7/14). *Regrutna baza zločina*. Retrieved 18/3, 2019, from Večernje novosti: <https://www.novosti.rs/vesti/naslovna/hronika/aktuelno.291.html:172043-%D0%A0%D0%B5-%D0%B3%D1%80%D1%83%D1%82-%D0%BD%D0%B0-%D0%B1%D0%B0-%D0%B7%D0%B0-%D0%B7%D0%BB%D0%BE-%D1%87%D0%B8-%D0%BD%D0%B0>
68. Trebješaniin Žarko. (2006, 9/2). *Psihologija političkog ekstremizma*. Retrieved , 25/7 2019, from Pismenica: <https://www.pismenica.rs/cose/zarko-trebjesanin-psihologija-politickog-ekstremizma/>
69. Talatu Usman. (2014, 1/3). *Why we honoured Abacha – Nigerian government*. Retrieved 8/3, 2019, from Premium Times: <https://www.premiumtimesng.com/news/156004-why-we-honoured-abacha-nigerian-government.html>
70. The Daily Beast. (2017, 12/7). *Boko Haram's Bin Laden Connection*. Retrieved 29/7, 2019, from The Daily Beast: <https://www.thedailybeast.com/boko-harams-bin-laden-connection>
71. The Financial Crimes Investigation Board of Turkey. (1991, 12/4). *Anti-Terror Law No. 3713*. Retrieved 18/3 , 2019, from The Financial Crimes Investigation Board of Turkey.: https://www.legislationline.org/download/id/3727/file/Turkey_anti_terr_1991_am2010_en.pdf
72. The Fund for Peace. (2018, 14/9). *What Does "State Fragility" Mean?* Retrieved 15/9 , 2019, from The Fund for Peace: <https://fragilestatesindex.org/frequently-asked-questions/what-does-state-fragility-mean/>
73. The Guardian. (2001, 15/10). *Dozens die in Nigeria riots*. Retrieved 28/7 , 2019, from The Guardian: <https://www.theguardian.com/world/2001/oct/15/afghanistan.terrorism8>
74. The Guardian. (2017, 7/8). *Geographical expression: So what?* Retrieved 15/3 , 2019, from The Guardian: <https://guardian.ng/opinion/geographical-expression-so-what/>
75. The Independent National Electoral Commission. (2019, 4/2). *Political Parties*. Retrieved 17/3 , 2019, from The Independent National Electoral Commission: <https://www.inecnigeria.org/>
76. The New York Times. (1985, 5/5). *Expelled foreigners pouring out of Nigeria By The Associated Press*. Retrieved 8/3 , 2019, from The New York Times: <https://www.nytimes.com/1985/05/05/world/expelled-foreigners-pouring-out-of-nigeria-by-the-associated-press.html>
77. The Telegraph. (2017, 28/7). *Boko Haram attack on Nigeria oil team killed more than 50*. Retrieved 29/7 , 2019, from The Telegraph: <https://www.telegraph.co.uk/news/2017/07/28/boko-haram-attack-nigeria-oil-team-killed-50/>
78. The World Bank. (2018, 15/ 12). *GDP growth - Nigeria*. Retrieved 15/9 , 2019, from The World Bank: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=NG>
79. U.S. Department of State. (2008, 19/9). *International Religious Freedom Report*. Retrieved 18/3, 2019, from Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor: <https://www.refworld.org/docid/48d5cbb953.html>
80. UK: National Legislative Bodies / National Authorities. (2000, 21/7). *United Kingdom: The Terrorism Act 2000*. Retrieved 18/3, 2019, from United Kingdom: The Terrorism Act 2000: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/pdfs/ukpga_20000011_en.pdf

81. UN Security Council resolution 1566. (2004, 8/10). *Security Council resolution 1566 (2004) on Threats to international peace and security caused by terrorist acts*. Retrieved 18/3, 2019, from Security Council: UN resolutions: <https://www.un.org/ruleoflaw/files/n0454282.pdf>
82. UN: Security Council resolution. (2004, 8/10). *Security Council resolution 1566*. Retrieved 18/3, 2019, from UN: Security Council resolution: <https://www.un.org/ruleoflaw/files/n0454282.pdf>
83. University of Iowa. (2005, 19/4). *Wodaabe People*. Retrieved 18/3, 2019, from Art an Life in Africa: <https://africa.uima.uiowa.edu/peoples/show/Wodaabe>
84. Vogt Heidi, McGroarty Patrick. (2015, 28/3). *Nigerian Elections Hit by Technical Glitches and Violence*. Retrieved 10/3, 2019, from The Wall Street Journal: <https://www.wsj.com/articles/nigeria-votes-in-presidential-election-1427531592>
85. Why Ahmadi. (2015, 5/3). *Suspension of Jihad*. Retrieved 8/3, 2019, from Ahmadiyya Muslim Community: <https://www.alislam.org/book/truth-about-ahmadiyyat/suspension-of-jihad/>
86. Withnall Adam. (2014, 1/4). *Saudi Arabia declares all atheists are terrorists in new law to crack down on political dissidents*. Retrieved 18/3, 2019, from The Independent: [dependent.co.uk/news/world/middle-east/saudi-arabia-declares-all-atheists-are-terrorists-in-new-law-to-crack-down-on-political-dissidents-9228389.html](http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/saudi-arabia-declares-all-atheists-are-terrorists-in-new-law-to-crack-down-on-political-dissidents-9228389.html)

ПРЕГЛЕД ТАБЕЛА, СЛИКА И ПРИЛОГА:

ПРЕГЛЕД ТАБЕЛА:

Табела бр. 1: Дефинишући елементи који су присутни и фреквентност ових елемената у дефиницијама тероризма

ПРЕГЛЕД СЛИКА:

Слика бр. 1: Мапа Хаусаленда и околних држава

Слика бр. 2: Сокото калифат

Слика бр. 3: Јорубаленд

Слика бр. 4: Јорубаленд, територије западне Нигерије

Слика бр. 5: Подела Нигерије по Ричардсовом уставу

Слика бр. 6: Мапа Нигерије која приказује положај етничких група

Слика бр. 7: Хипотетичка организациона структура Боко Харама под Абубакар Шекауом

Слика бр. 8: Територија Боко Харама на врхунцу снаге

Слика бр. 9: Територија под контролом Боко Харама

БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Борис Бурсаћ рођен је 04.09.1989. године у Београду. Био је изузетан ученик у основној школи Гаврило Принцип у Земуну као и у Средњој туристичкој школи на Новом Београду. Учествовао је на градским и републичким такмичењима из области економије и предузетништва на којима ме је остварио завидан успех. Завршио је основне студије на Универзитету Сингидунум на смеру пословне економије. Као један од најбољих студената имао је прилику да кроз програм пракси учествује у раду великих економских система попут Дунав осигурања као и предузећима попут Микро Финансијске групе Београдске Арене и Микс Кеопса у којима остварује прва радна искуства. Како је Улазак у 21. век обележен је серијом терористичких напада изведених на одабране мете на тлу Сједињених Америчких Држава 11. септембра 2001. године, који су због начина на који их је извела озлоглашена терористичка организација Ал Каида, домета и последица које су оставили за собом и ефектовали их на цео свет, почетак новог миленијума обележили глобално раширеним страхом од међународног тероризма. Налет терористичке бескруполозности престашило је све чланице међународне заједнице, као и сваког грађанина који је имао прилике да путем медија погледа ужасне слике терористичких напада. Тог дана једно је било сигурно – међународни тероризам је постао безбедносна претња првог реда за сваку државу, без обзира на степен њене војне или економске развијености. Тог момента Борис Бурсаћ је схватио да ће му позив бити управо борба против тероризма ако не директно онда бар кроз истраживања овог феномена који никога не оставља равнодушним.

Тако је и било, оног тренутка када су се отвориле шансе да се бави међународним односима, безбедношћу, тероризмом, организованим криминалом, корупцијом, оберучке их је прихватио. Уписује мастер студије на Универзитету у Београду смер Тероризам, организовани криминал и безбедност где изучава предмете попут Политичког насиља, Превенција завера и државних удара, Тероризма, Безбедности, Корупције као и многе друге. Мастер студије завршава први у генерацији, након којих уписује специјалистичке студије на Факултету политичких наука у Београду где се детаљније бави феноменима попут тероризма, терористичких организација и верски фундираним тероризмом.

Након завршене специјализације уписује докторске студије на Универзитету у Београду смер Међународни односи и европске студије где се опет усмерава на још детаљније истраживање феномена попут тероризма и терористичких организација. У међувремену усавршавао је енглески језик у Сједињеним Америчким Државама у Њујорку, након којих се враћа у Србију и запошљава у Градској Општини Чукарица. У међувремену објављује неколико научних радова од којих су најпознатији:

- Могућности одговора Европске уније на савремене терористичке претње - 2020, Институт за политичке студије, Београд, Србија
- Транснационални тероризам у пост-хладноратовском периоду - 2020, FBIM Transactions, Београд, Србија
- Терористичке организације у Сирији - 2019, FBIM Transactions, Београд, Србија
- Порекло Исламске државе - 2019, FBIM Transactions, Београд, Србија
- Верски фундаментализам - 2018 , FBIM Transactions, Београд, Србија
- Аграрна реформа у Русији у ХИХ веку и њен утицај на руску привреду - 2017 , FBIM Transactions, Београд, Србија
- Терористичке организације у Русији у ХИХ веку - FBIM Transactions, Београд, Србија

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора: Борис Бурсаћ

Број индекса: 06/2016

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом „Врсте и актери исламистичког екстремизма у Нигерији почетком 21. века“

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација у целини ни у деловима није била предложена за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

У Београду, _____

Потпис аутора

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора: Борис Бурсаћ

Број индекса: 06/2016

Студијски програм: Међународни односи и европске студије

Наслова рада: „Врсте и актери исламистичког екстремизма у Нигерији почетком 21. века“

Ментор: проф др Драган Симеуновић

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао ради похрањивања у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

У Београду, _____

Потпис аутора

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом „Врсте и актери исламистичког екстремизма у Нигерији почетком 21. века“ које је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањењу у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду и доступну у отвореном приступу могу да користе сви који пишу одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио.

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде (CC BY-NC-ND)
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прераде (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA) (Молим да заокружите само једну од шест понуђених лиценци. Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

У Београду, _____

Потпис аутора

1. **Ауторство.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.
2. **Ауторство – некомерцијално.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.
3. **Ауторство – некомерцијално – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.
4. **Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.
5. **Ауторство – без прерада.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.
6. **Ауторство – делити под истим условима.** Дозвољаваате умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.